

Secolul 20

T. S. ELIOT

East Coker, poem, în românește de Sorin Alexandrescu; *Animula*, poem, în românește de Ștefan Aug. Doinaș și Virgil Nemoianu • 63

T. S. ELIOT: *Cele trei voci ale poeziei*, eseu, fragment, în românește de Alexandru Baci • 69

OSSIP MANDELSTAM

1 Ianuarie 1924, și alte poeme, în românește de Ioanichie Olteanu • 73

ANNA AHMATOVA: Ossip Mandelstam, *Pagini de jurnal*, în românește de Madeleine Fortunescu • 77

UMBERTO SABA

Singur, Turma; După-amiază; Insomnie într-o noapte de vară; Fericire; Fantezie; Desprindere; Zăpadă, poeme, în românește de Ilie Constantin • 81

WILLIAM FAULKNER

ZGOMOTUL ȘI FURIA

roman, (sfârșit), în românește de Mircea Ivănescu • 85

Postfață, scrisă de autor, pentru ediția din 1946, în românește de Mircea Ivănescu • 131

LESLIE CHARTERIS

SFÎNTUL LA NEW-YORK

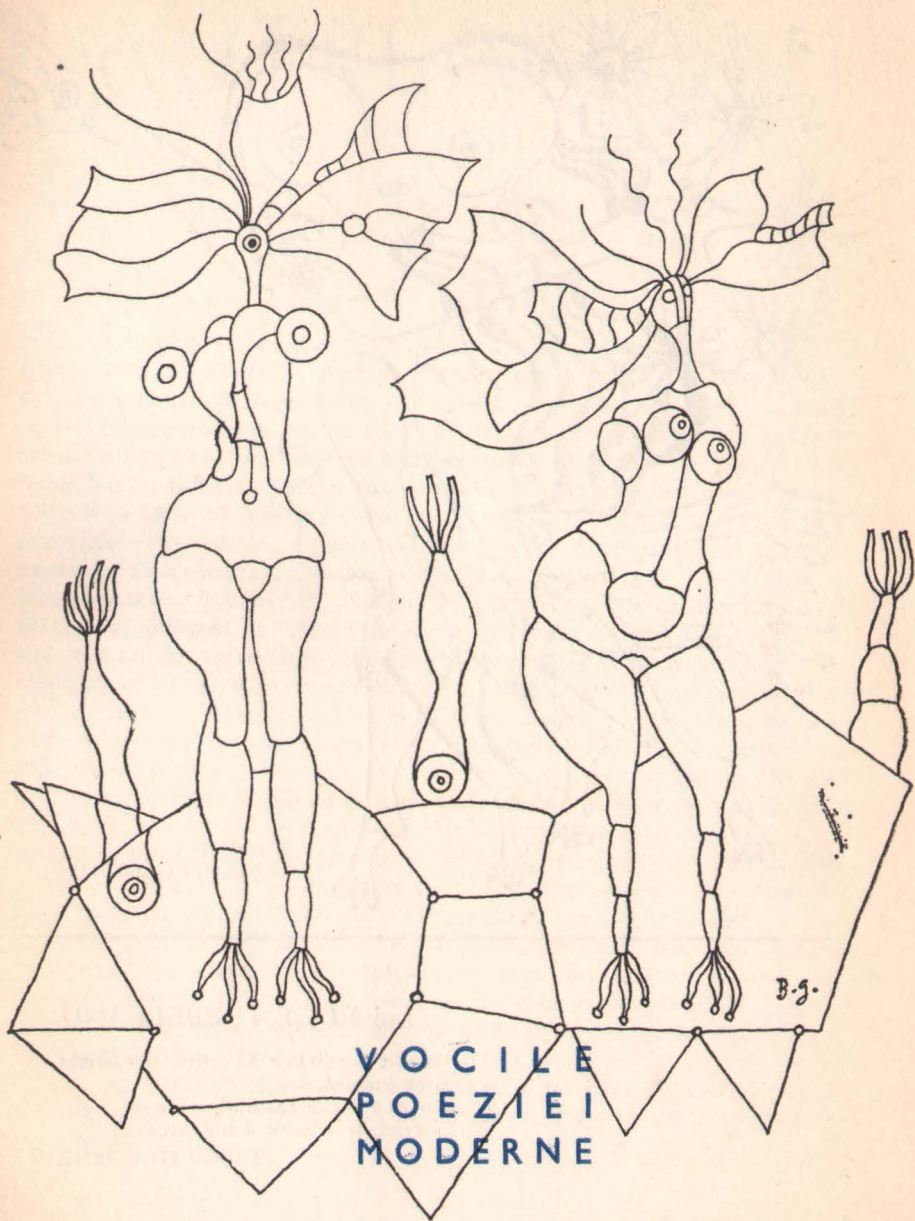
roman, partea I, în românește de Tea Preda • 141

HORIA DAMIAN

Construcție și spiritualitate

WALDEMAR GEORGE: ... *arhitectura, poezie pură*; MICHEL CONIL LACOSTE: *Întreaga adâncime a misterului*; MICHEL TAPIÉ: *operă de artă totală*; PIERRE RESTANY: *la scara unui nou umanism*; PAUL WALDO SCHWARTZ: *referiri la spațiul necuprins*; PIERRE MAZARS: *românii*; RADU VARIA: *un adevărat tărâm al spiritului* • 181

TEA PREDA: *Chore-Studio. Parabole în alb și negru*

VOCILE
POEZIEI
MODERNE

Desen de
BENEDICT GĂNESCU

Lui EUGEN JEBELEANU

iscusit explorator al operei ducassiene,
i se închină,
cu grandorile textului,
servituțiile acestor echivalențe

TAȘCU GHEORGHIU

LAUTREAMONT

Cînturile lui Maldoror

CÎNTUL ÎNTÎI

Îndure-se cerul ca îmboldit și făcut pentru o clipă crîncen asemeni celor ce citește, cetitorul să-și afle, fără a se rătăci, drumul abrupt și sălbatic, prin smîrcurile pustii ale acestor pagini mohorîte și pline de otravă; căci, afară doar dacă n-aduce în cetirea sa o logică neînduplecată și o încordare de cuget cel puțin pe potriva neîncrederii sale, miazmele ucigătoare ale acestei cărți îi vor îmbiba sufletul cum apa zahărul. Nu e bine ca toată lumea să citească paginile ce stau să urmeze; cîțiva vor gusta singuri acest fruct amar fără primejdie. Prin urmare, suflet sfielnic, înainte de a pătrunde mai adînc în asemenea sihle necercetate, îndreaptă-ți călcîiele îndărăt și nu înainte. Ascultă bine ce-ți spun: îndreaptă-ți călcîiele îndărăt și nu înainte, precum ochii unui fiu care se întoarnă cu smerire de la contemplarea augustă a feții materne; sau, mai curînd, ca un unghiu cît cuprinzi cu vederea de cocoare înfrigurate, meditînd adînc, care, la vreme de iarnă, zboară puternic străbătînd tăcerea, cu toate pînzele întinse, către un punct anume al zării, de unde deodată se pornește un vînt ciudat și tare, premergător furtunii. Cocoara cea mai bătrînă și care alcătuiește ea singură avangarda, văzînd aceasta, își clatină capul, următor și pliscul pe care și-l cloncăne, și nu e mulțumită (nici eu n-aș fi, în locul ei), în timp ce bătrîna-i gîtiță, pleșuvă de pene și contemporană cu trei generații de cocoare, se frămîntă în unduiri mîniate care prevestesc vijelia ce se apropie. După ce cu sînge-rece a privit de mai multe ori în toate părțile cu ochi ce ascund încercarea, cuminte, cea dintîi (căci, ea e cea care are privilegiul de a-și arăta penele cozii celorlalte cocoare mai prejos ca judecată) cu țipătu-i veghiator de melancolică sentinelă, spre a respinge vrășmașul obștesc, ea întoarce cu mlădiere vîrful figurii geometrice (e poate un triunghi, dar nu se vede a treia latură pe care o întocmesc în tărie aceste curioase păsări călătoare), fie la babord, fie la tribord, ca o iscusită căpetenie; și, cîrmind cu aripi ce nu par mai mari decît ale unei vrăbii, pentru că nu e proastă, ea își ia astfel un alt drum filozofic și mai sănătos.

•

Cetitorule, e poate ura pe care vrei să o invoc la începutul acestei lucrări ! Cine-ți spune că nu vei trage adînc în piept, scăldat în desfătări fără de număr, atît cît vei voi, cu nările tale trufașe, largi și subțiri, răsturnîndu-ți pîntecul, asemeni unui rechin, în aierul frumos și negru, ca și cum ai înțelege însemnătatea acestui fapt și însemnătatea nu mai mică a poștei tale îndreptățite, îndelung și majestuos, roșiile-i miazme ? Te încredințez, ele îți vor bucura cele două găuri înformale ale mutrei tale slute, o, monstru, dacă totuși te vei strădui mai înainte să respiri de trei mii de ori la rînd cugetul blestemat al Celui Veșnic ! Nările tale, care vor fi peste măsură umflate de nespusă mulțumire, de extaz încremenit, altceva mai bun nu vor cere văzduhului, îmbălsămat deodată ca de parfume și tămii ; căci, ele vor fi îndestulate de o fericire deplină, precum ingerii ce sălășluiesc în măreția și pacea galeșelor ceruri .

●

Voi statornici în cîteva rînduri cum Maldoror fu bun în timpii anilor săi dinții, cînd trăi fericit ; gata. Își dădu apoi seama că se născuse rău : ursită neobișnuită ! Își ascunse firea cît putu, un mare număr de ani ; dar, pînă la urmă, din pricina acestei încordări care nu-i era în fire, în fiecare zi sîngele i se urca la cap ; pînă cînd, nemai putînd îndura o asemenea viață, se aruncă hotărît în fîgașul răului . . . stare nespus de dulce ! Cine-ar fi spus-o ! Cînd săruta un copil, cu fața trandafirie, el ar fi vrut să-i smulgă obrazii cu un brici, și ar fi făcut-o foarte adesea, dacă Dreptatea, cu lungul ei alai de pedepse, nu l-ar fi împiedicat de fiecare dată. El nu era mincinos, mărturisea adevărul și spunea că era crud. Oameni, ați auzit ? el se-ncumetă a o mai spune și cu această pană care tremură ! Așadar, el e o putere mai tare decît voința . . . Blestem ! Piatra voia să scape de legile greutății ! Cu neputință ! Cu neputință, cînd răul ar voi să se unească binelui. E ceea ce spuneam mai sus.

●

Sînt unii care scriu spre a căpăta aplauzele oamenilor, cu ajutorul a nobile însușiri ale inimii pe care închipuirea le născocoște sau pe care ei pot să le aivă. Cît despre mine, eu îmi slujesc geniul spre a zugrăvi desfătărilor cruzimii ! Desfătări nu trecătoare, prefăcute ; ci, care au început cu omul, vor sfîrși cu el. Oare geniul nu se poate uni cu cruzimea în hotărîrile taice ale Proniei ? sau, pentru că ești crud, nu poți avea, oare, geni ? Se va vedea dovada în cuvintele mele ; nu ține decît de voi ca să mă ascultați dacă vă învoiți . . . Iertare, mi se părea că mi se sbîrlise părul pe cap ; dar nu-i nimic, căci, cu mîna, am izbutit să-l pun iar în starea de mai înainte. Cel ce cîntă nu ține să-i fie cavatinele lucru necunoscut ; dimpotrivă, el își trage laudă din aceea că gîndurile-i semețe și rele sînt în toți oamenii.

●

Am văzut, de-a lungul întregii mele vieți, fără a lăsa deoparte pe unul singur, oamenii, cu umeri înguști, săvârșind fapte neroade și numeroase, prostindu-și semenii și, stricând sufletele prin tot felul de mijloace. Ei numesc imboldurile făpturilor lor: gloria. Văzînd aceste priveliști, am vrut să rîd asemeni celorlalți; dar, acest fapt, stranie imitare, era cu neputință. Am luat un briceag a cărui limbă avea un tăiș ascuțit, și mi-am spintecat cărnurile în locurile unde buzele se întrunesc. O clipă, îmi crezui ținta atinsă. Privii într-o oglindă gura aceasta sfîșiată prin chiar voința mea! Era o greșală ! Sîngele care curgea din belșug din amîndouă rănile împiedica de altfel a se zări că-ar fi fost cu adevărat rîsul celorlalți. Dar, după cîteva clipe de confruntare, văzui bine că rîsul meu nu semăna cu cel al oamenilor, că adică eu nu rîdeam. Am văzut oamenii, cu capul lor slut și cu ochii îngrozitori înfundați în orbita obscură, întrecînd asprimea stîncii, tăria oțelului călit, cruzimea rechinului, semeția tineretii, furia nesăbuită a ucigașilor, vînzările fățarnicului, pe comedianții cei mai neasemuți, tăria de fire a preoților, și pe ființele cele mai ascunse în afară, cele mai reci din toate lumile și din cer; ostentînd pe moralisti în a le dezvălui inima, și atrăgîndu-și asupra-le mînia neîndurătoare de sus. I-am văzut pe toți în același timp, cînd cu pumnul cel mai tare îndreptat către cer, precum al unui copil, care s-a și pornit împotriva maică-si, pe semne ațîțați de vreun duh al iadului, cu ochii încărcăți de o căință usturătoare cît și dușmănoasă totodată, într-o tăcere înghețată, necutezînd a-și rosti meditațiile vaste și sterpe pe care le ascundea sînul lor, atît erau ele de pline de nedreptate și mîhnind de compătimire pe Dumnezeu îndurării; cînd, în fiecare clipă a zilei, de la purcederea prunciei pînă la sfîrșitul bătrîneții, împrăștiind anateme de necrezut, care n-aveau bunul simț, împotriva a tot ce respiră, împotriva lor înșiși și împotriva Proniei, prostituîndu-și femeile și copiii, și necinstind astfel părțile trupului închinat rușinii. Atunci, mările își stîrnesc apele, înghit în genunile lor podelele; uraganele, cutremurele de pămînt răstoarnă casele; ciurma, bolile felurite seceră familiile rugînde. Dar, oamenii nu iau seama. I-am văzut deasemenea și roșînd, pălînd de rușine pentru purtarea lor pe acest pămînt; rar. Furtuni, surori ale uraganelor; firmament vioriu, căruia nu-i îngădui frumusețea; mare fățarnică, icoană a inimii mele; pămînt, cu sînul tainic; locuitori ai sferelor; univers întreg; Dumnezeule, care l-ai creat cu măreție, pe tine te invoc: arată-mi un om care să fie bun ! . . . Dar, înzecească-mi puterile înnăscute harul tău; căci, la priveliștea acestui monstru, pot muri de uimire; mori și pentru mai puțin.

●

Trebuie să-ți lași unghiile să crească timp de cincisprezece zile. Oh ! cît e de dulce să smulgi sălbatic din patul său un copil care n-are încă nimic pe

buza de sus, și, cu ochii larg deschiși, să te prefaci că-ți treci cu gingășie mîna pe fruntea lui, dîndu-i pe spate frumoasele-i bucle ! Apoi, dintr-o dată, în clipa cînd se așteaptă mai puțin, să-ți înfigi unghiile lungi în pieptul lui fraged, în așa fel încît să nu moară; căci, dacă-ar muri, te-ai lipsi mai tîrziu de privescerea caznelor sale. După aceea, bei sîngele lingîndu-i rănile; și, în acest timp, care ar trebui să ție cît veșnicia ține, copilul plînge. Nimic nu-i atît de plăcut ca sîngele lui, tras afară cum tocmai am spus-o, și cald încă, dacă nu lacrimile lui, amare ca sarea. Omule, nu ți-ai gustat niciodată sîngele, cînd din întîmplare ți-ai tăiat degetul ? Cît e de bun, nu-i așa ? căci, el n-are nici-un gust. Pe de altă parte, nu-ți amintești a fi dus într-o zi, în gîndurile tale lugubre, mîna, scobită în fund, pe fața ta bolnăvită udată de ce cădea din ochi; care mîna, apoi, se îndrepta fatal către gură, care sorbea cu lungi înghițituri, din această cupă tremurîndă ca dinții școlarului ce privește pieziș la cel ce s-a născut spre a-l asupri, lacrimile ? Cît sînt ele de bune, nu-i așa; căci, ele au gustul oțetului. Ai zice lacrimile celui care e mult-iubit; dar, lacrimile copilului sînt mai plăcute cerului gurii. El, nu trădează necunoscînd încă răul: cea care e mult-iubită trădează mai curînd sau mai tîrziu . . . ghicesc asta prin analogie, cu toate că habar n-am ce e prietenia, ce e iubirea (s-ar putea să nu le primesc niciodată; cel puțin, din partea seminției omenești). Așadar, pentru că sîngele și lacrimile tale nu te dezgustă, hrănește-te, hrănește-te fără teamă cu lacrimile și sîngele adolescențului. Leagă-i ochii, în timp ce-i sfîșii cărnurile-i sîlcînde; și, după ce îi vei fi auzit ceasuri îndelungi țipetele-i sublime, asemănătoare cu horcăielile sfîșietoare pe care le scot într-o bătălie gîtlejele răniților agonizînd, atunci, depărtîndu-te ca o avalanșă, te vei repezi din odaia vecină, și te vei preface că-i vii în ajutor. Îi vei dezlega mîinile, cu nervii și vinele umflate, vei da iarăși vederea ochilor lui rătăciți, pornind a-i linge din nou lacrimile și sîngele. Cît e atunci căința de adevărată ! Scînteia divină care e în noi, și apare atît de rar, se arată; prea tîrziu ! Cît de copleșită e inima în pornirea-i de a mîngîia pe nevinovatul căruia i s-a făcut rău: « Adolescent care ai îndurat chinuri cumplite, cine a putut săvîrși asupra-ți o fără de lege pe care nu știi cu ce nume s-o numesc ! Urgisitule ! Cît trebuie să suferi ! Și dacă maică-ta ar afla-o, ea n-ar fi mai aproape de moartea atît de urîdă de vinovați, decît sînt eu acum. Vai ! ce e dar binele și răul ? Să fie, oare, un același lucru prin care noi ne mărturisim cu turbare neputința și dorința pătimase de a atinge infinitul prin chiar mijloacele cele mai smintite ? Sau, iarăși, să fie două lucruri deosebite ? Da . . . fie mai curînd un același lucru . . . căci, de nu, ce mă voi face la ziua judecății ! Adolescent, iartă-mă; e cel ce stă în fața chipului tău nobil și sfințit, care ți-a sfărîmat oasele și sfîșiat cărnurile ce atîrnă de pe multe părți ale trupului tău. Să fie, oare, un delir al minții mele bolnave, să fie un tainic instinct ce nu ține de judecata mea, asemeni celui

al vulturului sfîșîindu-și prada, care m-a împins să făptuiesc această neleguire; și totuși, atît cît victima mea, eu sufeream ! Adolescent, iartă-mă. O dată ieșiți din această viață trecătoare, doresc să fim înlănțuiți pe veșnicie; să nu alcătuim decît o singură ființă, cu gura mea lipită de gura ta. Chiar în felul acesta, pedeapsa mea nu va fi deplină. Atunci, tu mă vei sfîșia fără să te oprești niciodată, cu dinții și cu unghiile în același timp. Îmi voi împodobi trupul cu ghirlande îmbălsămate, pentru acest holocaust ispășitor; și vom suferi amîndoi, eu, că sînt sfîșiat, tu, că mă sfîșii . . . cu gura mea lipită de gura ta. O, adolescent, cu părul bălai, cu ochii atît de blînzi, vei face, oare, acum, ce te sfătuiesc ? Chiar de nu ți-i voia, vreau ca tu s-o faci, și-mi vei scălda în fericire conștiința.» După ce vei fi vorbit astfel, tu vei fi făcut totodată răul unei ființe omeneste, și vei fi iubit de aceeași ființă: e cea mai mare fericire ce se poate gîndi. Mai tîrziu, îl vei putea duce la spital; căci, beteagul nu-și va mai putea cîștiga viața. Ți se va spune bun, și cununile de laur și medaliile de aur îți vor ascunde picioarele goale rășchirate pe marele mormînt cu fața bătrînă. O, tu, căruia nu vreau a-i scrie numele pe această pagină care consacră sfințenia crimei, știu că iertarea ta fu nemărginită ca universul. Dar eu, eu trăiesc încă !

●

Am făcut un pact cu prostituția spre a semăna destrăbălarea în familii. Îmi amintesc de noaptea ce premerse acestei primejdioase legături. Văzui în fața mea un mormînt. Auzii un licurici, mare cît o casă, care îmi spuse: « Îți voi face lumină. Citește inscripția. Nu de la mine vine această poruncă supremă. » O largă lumină de culoarea sîngelui, la vederea căreia fălcile îmi clănțăniră și brațele îmi căzură moi, se răspîndi în văzduh pînă-n zare. Mă sprijinii de un zid în ruină, căci eram gata să cad, și citii: « Aici zace un adolescent care a murit ofticos: știți din ce pricină. Nu vă rugați pentru el ». Mulți dintre oameni n-ar fi avut poate atîta bărbăție ca mine. Estimp, o frumoasă femeie goală veni să se culce la picioarele mele. Eu, ei, cu o față mîhnită: « Poți să te ridici ». Îi întinsei mîna cu care fratricidul își sugrumă sora. Licuriciul, mie: « Tu, ia o piatră și omoar-o. — Pentru ce ? Ți spusei » El, mie: « Ia seama, tu; cel mai slab, pentru că eu sînt cel mai tare. Aceasta se numește Prostituția. » Cu lacrimile în ochi, cu turbarea în inimă, simții născîndu-se în mine o putere necunoscută. Apucaî un bolovan; după multe opinteli îl săltai cu trudă pînă-n dreptul pieptului; mi-l pusei pe umăr cu brațele. Urcai un munte pînă-n vîrf: de-acî, zdrobii licuriciul. Cît statul unui om i se afundă în pămînt capul; bolovanul sări în sus cît șase biserici una peste alta. El căzu iar într-un lac, ale cărui ape se scoborîră o clipă, în trîmbă, săpînd un uriaș con întors. Pacea se ivi iar la suprafață; lumina de sînge nu mai luci. « Vai ! vai ! strigă frumoasa femeie goală; ce-ai făcut ? » Eu,

ei: « Nu te dau pentru el; fiindcă mi-e milă de cei nenorociți. Nu e vina ta dacă justiția eternă te-a creat ». Ea, mie: « Într-o zi, oamenii îmi vor da dreptate; nu-ți spun mai mult. Lasă-mă să plec, spre a-mi ascunde în fundul unei mări tristețea mea nemărginită. Numai tu și monștrii îngrozitori ce mișună prin aceste negre genuni nu mă disprețuiești. Tu ești bun. Adio, tu care m-ai iubit ! » Eu, ei: « Adio ! Încă o dată: adio ! Te voi iubi de-a pururi ! ... De astăzi, părăsesc virtutea ». Iată de ce, o noroadă, când veți auzi vîntul iernii gemînd pe mare și în preajma toartelor ei, sau deasupra marilor orașe, care, de îndelungă vreme, s-au cernit în doliu, pentru mine, sau prin geroasele sihle polare, spuneți: « Nu e duhul lui Dumnezeu care trece: nu e decît suspinul sfredelitor al Prostituției logodit cu gemetele grave ale Montevideanului. » Copii, eu sînt cel ce v-o spune. Atunci, plini de iertare, îngenunchiați; și fie ca oamenii, mai numeroși decît păduchii, să cadă în lungi rugăciuni.

La lumina lunii, aproape de mare, prin sihlele selbei, vezi, cufundat în amare gîndiri, cum toate lucrurile îmbracă forme gălbui, nelămurite, fantastice. Umbra copacilor, când repede, când încetă, aleargă, vine, revine, în felurite alcătuiți, turtindu-se, lipindu-se de pămînt. Pe timpuri, când mă avîntam pe aripile tinereții, asta mă făcea să visez, mi se părea ciudat; acum, m-am obișnuit. Vîntul își geme prin frunze notele-i languroase și buha-și cîntă grava ei tînguire care zbrîrlește părul celor ce-o aud. Atunci, cîinii, furioși, își rup lanțurile, fug din fermele depărtate; ei aleargă pe cîmp, în sus și-n jos, căpii. Deodată, se opresc, privesc în toate părțile cu o neliniște grozavă, cu ochi de jar; și, așa cum elefanții, înainte să moară, aruncă în deșert o ultimă privire spre cer, ridicîndu-și cu disperare trompele, blegindu-și urechile, tot astfel și cîinii își lasă urechile, își înalță capetele, își umflă grumajii și încep să latre, rînd pe rînd, fie ca un copil care scheaună de foame, fie ca o miță rănită în burtă, pe un acoperiș, fie ca o femeie lehză, fie ca un muribund bolnav de ciumă la spital, fie ca o fată care cîntă o arie sublimă în fața stelelor la răsărit, în fața stelelor la miază-zi, în fața stelelor la apus; în fața lunii; în fața munților, semănînd în depărtare cu niște stînci gigantice, ce zac în întuneric; în fața vîntului rece pe care-l trag cu sete în plămîni, care le înroșește, le încinge nările pe dinăuntru; în fața tăcerii nopții; în fața cucuvăilor, al căror zbor pieziș le atinge botul, și care poartă un guzgan sau un brotac în plisc, hrană vie, dulce pentru pui; în fața iepurilor care pier într-o clipă; în fața tîlharului care fuge în galopul calului său după ce-a făptuit un omor; în fața șerpilor, mișcînd bălăriile care-i fac să le tremure pielea, să le scrișnească dinții; în fața propriului lor lătrat, care le stîrnește lor înșile frică; în fața broaștelor, pe care le sfărîmă cu un pocnet sec de

falcă (de ce s-au răzlețit de mlaștină?); în fața copacilor, ale căror frunze molatec legănate sînt tot atîtea mistere pe care ei nu le-nțeleg, pe care vor să le descopere cu ochii lor ficși, inteligenți; în fața păianjenilor, spînzurați, între lungile lor labe, care se cațără pe arbori ca să scape; în fața corbilor care n-au găsit de mîncare în timpul zilei, și care se reîntorc la culcuș cu aripile ostenite; în fața stîncilor de pe țarm; în fața focurilor care scapără pe catargele corăbiilor nevăzute; în fața freamătului surd al valurilor; în fața marilor pești, care, înotînd, își arată spinările lor negre, ca să se cufunde apoi, în genune; și-n fața omului care-i înrobește. După care, prind iarăși să cutreiere cîmpia, sărind cu labelor lor înșingurate, peste gropi, drumuri, ogoare și rîpi. I-ai spune loviți de turbare, căutînd un imens eleșteu ca să-și astîmpere setea. Urletele lor prelungi înspăimîntă firea. Vai, căldătorului întîrziat! Oaspeții cimitirelor se vor năpusti asupra lui, îl vor sfîșia, îl vor devora cu gurile lor șiroind de sînge; fiindcă ei n-au dinții stricați. Sălbăticiunile, necutezînd să se apropie ca să ia parte la ospățul de carne, fug unde văd cu ochii, dîrdîind. După cîteva ore, cîinii, sfîrșiți de goana lor încoace și-ncolo, aproape morți, cu limbile-afară din gură, se aruncă unii asupra celorlalți, fără să știe ce fac și se sfîșie în mii de bucăți, cu o iuțeală de necrezut. Ei nu fac asta din cruzime. Într-o zi, cu ochii sticloși, mama îmi spuse: « Cînd vei fi în așternut, și vei auzi lătratul cîinilor pe cîmp, ascunde-te sub pătura ta, nu lua în derîdere ceea ce fac; ei au o sete nepotolită de infinit, ca tine, ca mine, ca toate celelalte făpturi omeneste cu fața palidă și prelungă. Și chiar îți dau voie să te așezi la fereastră, ca să contempli această priveliște care e îndeajuns de sublimă. » De atunci, respect voința moartei. Eu, ca și cîinii, simt nevoia de infinit . . . Nu pot, nu pot să-mi astîmpăr această nevoie! Sînt fiul omului și al femeii, precum mi s-a spus. Asta mă miră . . . mi-nchipuiam că sînt mai mult! La urma urmai, ce-mi pasă de unde vin? În ceea ce mă privește, dac-ar fi fost după mine, mi-aș fi dorit să fiu feciorul rechinei, a cărei foame e prietena bună a furtunilor, și a tigrului, cu știuta lui cruzime: n-aș fi atît de rău. Voi, care mă priviți, depărtați-vă de mine, căci răsufierea mea exală o miasmă otrăvită. Nimeni, încă, n-a văzut zbîrciturile verzi ale frunții mele; nici oasele ieșite ale chipului meu slab, asemenea oaselor vreunui pește uriaș, ori stîncilor ce acoperă țărmurile mării, ori repezilor culmi alpestre, pe care adesea le-am străbătut, cînd, pe cap aveam un păr de altă culoare. Și, cînd dau tîrcoale așezărilor oamenilor, în nopțile de furtună, cu ochii încinși, cu părul biciuit de vîntul vijeliilor, singuratic ca o piatră-n mijlocul drumului, îmi acopăr fața veștedă, cu o bucată de catifea, neagră ca funinginea ce umple hornurile pe dinăuntru; nu trebuie ca ochii să fie martorii urîșeniei pe care Ființa supremă, cu un zîmbet de atotputernică ură a pus-o pe mine. În fiecare dimineață, cînd soarele se ridică pentru ceilalți, răspîndind bucuria și căldura binefăcătoare în întreaga fire, în timp

ce niciuna din trăsăturile mele nu mișcă, pironind cu ochii spațiul plin de tenebre, ghemuit pe vine în fundul peșterii mele iubite, într-o desperare care mă-mbată ca vinul, îmi sfîrtec cu mîinile mele puternice pieptul în fișii. Totuși, simt că nu-s atins de turbare ! Totuși, simt că nu sînt singurul care suferă ! Totuși, simt că respir ! Ca un condamnat care își încearcă mușchii, cugetînd la soarta lor, și care peste puțin va urca pe eșafod, în picioare, pe patul meu de paie, cu ochii închiși, îmi întorc încet capul de la dreapta la stînga, de la stînga la dreapta, timp de ore întregi; nu cad într-o străfulgerare mort. Din timp în timp, cînd gîtul meu nu se mai poate întoarce în același sens, și se oprește ca să reinceapă a se întoarce într-un sens opus, privesc deodată orizontul, prin rarele zăriști lăsate de bălăriile dese ce ascund intrarea: Nu văd nimic ! Nimic . . . dacă nu doar selbele dansînd în trîmbe cu arborii și lungile șiraguri de păsări ce străbat înalturile. Asta îmi tulbură sîngele și creierul . . . Cine mă lovește-n cap cu o rangă de fier, ca un ciocan izbînd în nicovală ?

Am de gînd, fără să fiu tulburat, să declam cu glas tare, strofa gravă și rece pe care veți auzi-o. Voi, luați aminte la ceea ce ea cuprinde și păziți-vă de urma dureroasă pe care nu va pregeta să o lase, ca semnul fierului roșu, în gîndurile voastre tulburate. Să nu vă-nchipuiți că sînt pe pragul morții, fiindcă încă nu sînt un schelet, și bătrînețea nu mi s-a lipit de frunte. Să înlăturăm prin urmare orice idee de comparație cu lebăda, în clipa în care viața îi zboară, și să nu vedeți în fața voastră decît un monstru, a cărui figură mă fericesc că n-o puteți zări; mai îngrozitoare decît sufletul lui, totuși, nu e. Cu toate astea, nu sînt un tîlhar . . . Destul despre asta. Nu e mult de cînd am revăzut marea și bătut punțile vaselor, și amintirile mele sînt vii ca și cum aș fi părăsit-o în ajun. Fiți, totuși, dacă vă stă în putere, tot atît de calmi ca și mine, la această lectură de care mă și căiesc că v-o dăruî, și să nu roșiți la gîndul a ceea ce arată ea că este inima omenească. O, caracatiță, cu privirea de mătase ! tu, al cărei suflet e nedespărțit de al meu; tu, cel mai frumos dintre locuitorii globului terestru, și care poruncești unui serai de patru sute de ventuze; tu, în ființa căreia sălăsluiesc domnește, ca în firesc lăcaș, prin deolaltă logodnă, într-o legătură de nesfărîmat dulcea virtute împărtășită de grațiile divine, pentru ce nu ești cu mine, cu pîntecul tău de mercur pe pieptul meu de aluminiu, așezați amîndoi pe vreo stîncă de pe țarm spre a contempla această priveliște pe care-o ador ! Bătrîn ocean, cu valurile de cleștar, tu semeni pe potrivă cu acele dîre vinete ce se văd pe spinarea rănită a băieților de punte; tu ești o uriașă vînație trasă pe trupul pămîntului; îmi place această comparație. Astfel, la întîia vedere, un suflu prelung de tristețe, care e, parcă, murmurul brizei tale suave, trece, lăsînd urme de neșters, peste sufletul adînc zguduit, și tu rechemi în amin-

tirea îndrăgostiților tăi, fără ca ei să-și dea întotdeauna seama, asprele începuturi ale omului, când el face cunoștință cu durerea care nu-l mai părăsește. Te salut, bătrîn ocean !

Bătrîn ocean, forma ta armonios sferică, menită să bucure fața gravă a geometriei, nu-mi amintește decît prea îndeajuns mărunții ochi ai omului, la fel cu ai mistrețului ca micime, și cu ai păsărilor de noapte ca desăvîrșită rotunjime a scrisurii. Cu toate acestea, omul s-a crezut frumos din veacuri. Eu, socot mai degrabă că omul nu se închipuie frumos decît din amor-pro-priu; dar că nu e frumos cu adevărat și că se-ndoiește; altfel, pentru ce-ar privi la chipul semenului său cu atîta dispreț? Te salut, bătrîn ocean ! Bătrîn ocean, tu ești simbolul identității: egal întotdeauna cu tine însuși. Tu nu te schimbi în chip esențial, și, dacă valurile sînt undeva furioase, mai departe, în vreo altă zonă, ele se află în liniștea cea mai deplină. Tu nu ești ca omul, care se oprește în stradă ca să vadă doi buldogi înșfăcîndu-se de grumaz, dar care nu se oprește cînd trece o înmormîntare; care e dimineața în toane bune și seara, ursuz; care rîde astăzi și plînge mîine. Te salut, bătrîn ocean !

Bătrîn ocean, n-ar fi de loc cu neputință ca tu să ascunzi în sînu-ți viitoare foloase pentru om. I-ai și dăruit balena. Tu nu-ți lași lesne ghicite de ochii setoși ai științelor naturale miile de taine ale întimei tale organizări; tu ești modest. Omul se laudă neîncetat, și pentru fleacuri. Te salut, bătrîn ocean ! Bătrîn ocean, felurile neamuri de pești pe care le hrănești nu și-au jurat frăție între ele. Fiecare soi trăiește de capul lui. Firile și alcătuirile care se schimbă după fiecare din ele, lămuresc, în chip mulțumitor ceea ce la început nu părea decît o ciudățenie. Așa e și cu omul care n-are aceleași pricini de îndreptățire. E, ea, o bucată de pămînt locuită de treizeci de milioane de ființe omenești, că ele se și simt datoare să nu se amestece în viața vecinilor lor, înfipti ca niște rădăcini în bucata de pămînt care urmează. Coborînd de la mare la mic, fiecare om trăiește ca un sălbatic în vizuina lui, și rareori iese să-și vadă semenul, ghemuit și el, într-o altă vizuină. Marea familie universală a oamenilor e o utopie demnă de logica cea mai mediocră. Pe lîngă aceasta, din privilegiul țărilor tale rodite, se desprinde ideea de nerecunoștință; căci gîndul te duce numaidecît la acei părinți nenumărați, atît de ingrați față de Ziditor cînd își leapădă rodul mizerabilei lor împreunări. Te salut, bătrîn ocean !

Bătrîn ocean, nămețirea ta de materie nu se poate înțelege decît pe măsura ce-ți faci de cîtă putere vie a fost nevoie spre a zămisli întregul grămădirii tale. Nu poți fi îmbrățișat dintr-o uitătură. Spre a te contempla, trebuie ca privirea să-și rotească, într-o mișcare neîntreruptă, ochianul către cele patru puncte ale zării, așa cum un matematician, ca să dezlege o ecuație de algebră, e dator să cerceteze îndeunele felurile-i dezlegări cu puțință,

Înainte de a înlătura greutatea. Omul mănâncă lucruri hrănitoare, și face și alte strădanii, demne de o cauză mai bună, ca să pară gras. Umfle-se cât va fi voit, acest adorabil broscoi. Fii liniștit, nu te va ajunge în mărime; o bănuie, cel puțin. Te salut, bătrîn ocean !

Bătrîn ocean, apele tale sînt amare. Au întocmai același gust ca fiera pe care o picură critica pe artele frumoase, pe științe, pe tot. Dacă unul are geniu, se face totul ca el să treacă drept idiot; dacă altul e frumos la trup, se schimbă într-un cocoșat scîrbos. Desigur, trebuie ca omul să-și simtă cu tărie nede-săvîrșirea, ale cărei trei sferturi nu i se datoresc decît lui, spre a o critica astfel ! Te salut, bătrîn ocean !

Bătrîn ocean, oamenii cu toată excelența metodelor lor, n-au ajuns încă, ajutați de mijloacele de investigație ale științei, să măsoare adîncimea am_e_itoare a abisurilor tale; știi că sondele cele mai lungi, cele mai grele și le-au recunoscut a fi de neatins. Peștilor . . . asta li-e îngăduit, oamenilor, nu. Adeseori, m-am întrebat ce e mai lesne de cunoscut: adîncimea oceanului sau adîncimea inimii omenești ! Adeseori, cu mîna dusă la frunte, în picioare pe punțile corăbiilor, în timp ce luna se legăna între catarge în mișcări iregu-lare, m-am pomenit, lăsînd de o parte tot ce n-avea de-a face cu ținta pe care-o urmăream, trudindu-mă să dezleg această anevoioasă problemă ! Da, care e mai adînc, mai de nepătruns dintre amîndouă: oceanul sau inima omenească ? Dacă treizeci de ani de cunoaștere a vieții pot pîndi la un anume punct să aplece balanța către una sau cealaltă din aceste două dezlegări, îmi va fi îngăduit a spune că, oricare ar fi adîncimea oceanului, el nu se poate măsura, alăturate fiind sub această latură, cu adîncimea inimii ome-nești. Am avut legături cu oameni care au fost virtuoși. Mureau la șaiszeci de ani, și nu era unul care să nu fi strigat: « Am făcut bine pe acest pămînt, adică mi-am milostivit aproapele: asta-i tot, nu-i chiar așa de greu, fiecare poate să facă la fel. » Cine-i în stare să înțeleagă pentru ce doi îndrăgostiți care se idolatrizau în ajun, pentru o vorbă greșit răstălmăcită, se depăr-tează, unul spre răsărit, celălalt spre apus, cu acele urii, răzbunării, amo-rului și remuşcării, și nu se mai revăd, fiecare împăunat în mîndria lui soli-tară ? E un miracol care se reînnoiește în fiecare zi, și însuși acest fapt nu e mai puțin miraculos. Cine va pricepe pentru ce sorbi îndelung nu numai neplăcerile de obște ale semenilor, dar și cele osebite ale prietenilor celor mai dragi, și că ești totodată și îndurerat ? O pildă de netăgăduit spre a încheie şirul: omul zice făţarnic da și gîndește nu. Iată de ce mistreții ome-nirii au atîta încredere unii într-alții și nu sînt egoiști. Îi rămîne psiholo-giei mult drum încă de bătut. Te salut, bătrîn ocean !

Bătrîn ocean, tu ești atît de puternic încît oamenii au aflat-o pe spinarea lor. În zadar au folosit toate armele geniului lor . . . n-au fost în stare să te stă-pînească. Și-au aflat stăpînul. Eu spun că au găsit pe cineva mai puternic

decît ei. Acest cineva are un nume. Acest nume e: oceanul ! Teama pe care le-o inspiri e atît de mare, cã ți se-nchinã. Cu toate acestea, tu faci sã val-seze greoaiele lor mașini cu grație, eleganță și ușurință. Tu le silești sã facã salturi gimnastice pînã la cer, și plonjoane admirabile pînã-n fundul împãrã-țiilor tale: un saltimbanc le-ar invidia. Fericiți cînd nu-i învãlui pentru tot-deauna în faldurile tale clocotitoare, ca sã se ducã, fãrã drum de fier, sã vadã cum se poartã peștii și mai cu seamã cum se poartã ei-înșiși. Omul spune: « Sînt mai deștept decît oceanul. » Se poate; e chiar destul de adevãrat; dar mai cumplit îi e, lui, oceanul, decît el, oceanului: ceea ce nu mai trebuie demonstrat. Acest patriarh privitor, contemporan al vîrstelor dintîi ale globului nostru spînzurat, zîmbește cu milã cînd asistã la bătăliile navale ale națiunilor. Iatã o sutã de leviatani¹ care au ieșit din mîinile omenirii. Ordinele îngîmfate ale mai marilor, urletele rãniților, bubuiturile de tun, un tãrãboi fãcut parcã anume ca sã iroseascã un mic rãstimp de cîteva clipe. Se pare cã drama s-a sfîrșit, și cã oceanul a bãgat totul în burta lui. Gura e înspãimîntătoare. Cu cît mai mare trebuie sã fie cãtre strãfundurile ce duc în necunoscut ! Ca o apoteozã, în sfîrșit, la stupida comedie, care nu-i nici mãcar vrednicã de luat în seamã, o barzã se ivește din crucea vînturilor, întîrziatã de obosealã, și, fãrã a-și conteni întinderea zborului, începe sã strige: « Fir-ar sã fie ! . . . Nu-i a bine. Parcã erau jos niște puncte negre; am închis ochii: au pierit. » Te salut, bãtrîn ocean !

Bãtrîn ocean, o, holtei uriaș, cînd strãbați solemna singurãtate a împãrã-țiilor tale, netulburate, tu te îmbeți pe drept de trufia grandorii tale înnãscute, și de laudele adevãrate pe care nu preget a ți le-aduce. Legãnat voluptuos de molatecele cutreiere ale prelungii tale lunecãri majestuoase, care e cel mai fãlnic dintre atributele cu care puterea suveranã te-a înzestrat, tu desfășori, în carcerele unei întunecate taine, peste întreaga ta fațã sublimã, valurile tale neasemuite, cu sentimentul calm al atotputerniciei tale veșnice. Ele se urmeazã paralel, despãrțite de scurte rãstimpuri. Abia se micșoreazã unul, cã altul îi vine înainte umflîndu-se, însoțite sub cer de vaierul melancolic al spumei, ce se topește ca sã ne aducã aminte cã totul e spumã. (Tot astfel, ființele omenești, aceste valuri vii, mor una dupã alta, la fel de monoton; dar fãrã sã iște nici un foșnet de spumã). Pasãrea cãlãtoare se odihnește pe ele cu încredere, și se lasã în voia mișcãrilor lor, pline de o grație mîndrã, pînã cînd oasele aripilor își vor fi recãpãtat virtutea obișnuitã ca sã-și reia pelerinajul din tãrii. Aș vrea ca majestatea umanã sã nu fie decît întruparea unei rãsfîrîngeri dintr-a ta. Cer mult, și aceastã dorință sincerã e întru slava ta. Mãreția ta moralã, imagine a infinitului, e nemãrginitã ca gîndirea filozo-fului, ca dragostea femeii, ca frumusețea dumnezeiascã a pasãrii, ca medi-

¹ Leviatan, în ebraicã: șarpe, dragon, balaur.

tațiile poetului. Tu ești mai frumos decât noaptea. Răspunde-mi, ocean, vrei să fii frate cu mine? Frământă-te aprig . . . mai tare . . . și mai tare, dacă vrei să te asemui cu răzbunarea divină; întinde-ți ghiarele, croindu-ți drum către sînul tău . . . Rostogolește-ți talazurile înspăimîntătoare, ocean hidos, de mine singur înțeles, și în fața căruia cad, prosternat în genunchi. Măreția omului e de împrumut; ea nu-mi însuflă teamă: tu, da. Oh ! cînd te avînți, cu creasta înaltă și aprigă, înconjurat de faldurile tale întorto-chiate ca de un alai, încremenitor și vajnic, rostogolindu-ți undele unele peste altele, avînd știință de ceea ce ești, în timp ce, din adîncurile pieptului tău, pornești, copleșit parcă de o sfredelitoare căință pe care n-o pot ghici, acel surd muget nedomolit de-a pururi de care oamenii se tem atît, chiar cînd te contemplă, în siguranță, cutremurați, de pe țărm, atunci, îmi dau seama că nu mi se cade neprețuitul drept a mă simți deopotrivă cu tine. Iată de ce, față de mărirea ta, ți-aș dăruî întreaga mea iubire (și nu știe nimeni cît dor cuprind năzuințele mele către frumos), de nu m-ai sili cu durere să mă gîndesc la semenii mei, care alcătuiesc cu tine cel mai ironic contrast, antiteza cea mai bufonă, ce, de la facerea lumii, s-a văzut vreodată: nu te pot iubi, te urăsc. De ce, pentru a mia oară, mă reîntorc la tine, la brațele tale prietene, care se întredeschid spre a mîngîia fruntea mea arsă ce-și simte fierbințeala pierind la atingerea lor ! Eu nu cunosc ascunsă ta ursită; tot ceea ce te privește mă atrage. Spune-mi, dar, dacă nu cumva în tine sălășluiește prințul tenebrelor. Spune-mi-o . . . spune-mi-o, ocean (numai mie, spre a nu mîhni pe acei care n-au cunoscut decât iluziile), dacă suflarea lui Satan dă ființă furtunilor care-ți avîntă apele sărate pînă la ceruri. Trebuie să mi-o spui, fiindcă m-aș bucura să știu că iadu-i atît de aproape de om. Vreau ca strofa aceasta să fie cea din urmă a invocației mele. Prin urmare, încă o dată doar, vreau să te salut și să-mi iau de la tine adio !

Bătrîn ocean, cu valuri de cleștar . . . Ochii mi se umplu de lacrimi grele, și nu mai pot urma; fiindcă simt că a venit clipa să mă întorc printre oamenii cu fața brutală; dar . . . sus inima ! Să facem marea trudă și să împlinim cu simțămîntul datoriei, menirea ce ni s-a dat pe acest pămînt. Te salut, bătrîn ocean.

Nu voi fi văzut, în ceasul meu de pe urmă (scriu aceasta pe patul meu de moarte), înconjurat de preoți. Vreau să mor, legănat de valul mării vijeli-oase, sau în picioare pe munte . . . cu ochii în sus, nu: știu că pieirea mea va fi deplină. De altfel, nu voi avea de nădăjduit vreo mîntuire. Cine deschide ușa odăii mele mortuare ? Spusesem să nu intre nimeni. Oricine ai fi, depăr-tează-te; dar, dacă-ți închipui că zărești vreo urmă de durere sau de teamă pe fața mea de hienă (mă slujesc de această comparație, cu toate că hiena

e mai frumoasă decât mine, și mai plăcută la vedere), fii dezamăgit: să se apropie. Sîntem într-o noapte de iarnă, atunci cînd elementele se întreciocinesc din toate părțile, cînd omului i-e frică, și cînd adolescentul plănuește o crimă asupra unuia din prietenii lui, dacă e ce fui în tinerețea mea. Fie ca vîntul, ale cărui șuieri plîngătoare întristează omenirea, de cînd vîntul, omenirea există, cu cîteva clipe înainte de agonia din urmă, să mă poarte pe oasele aripilor sale, prin lume, nerăbdător de moartea mea. Mă voi mai bucura încă, în taină, de pîdele numeroase ale răutății omeniești (unui frate, fără a fi văzut, îi place să vadă faptele fraților săi). Vulturul, corbul, nemuritorul pelican, cocorul căldător, treziți, dîrdîind de frig, mă vor vedea trecînd la lumina fulgerelor, spectru înfricoșător și împăcat. Ei nu-și vor da seama ce se petrece. Pe pămînt, vipera, ochiul holbat al broscuului, tigru, elefantul; în mare, balena, rechinul, cleanul, amorful calcan, dintele focii polare, se vor întreba cine-i această abatere de la legile firii. Omul tremurînd, își va lipi fruntea de pămînt, printre gemetele sale. « Da, vă întrec pe toți prin cruzimea mea înăscută, cruzime ce n-a ținut de mine ca să o șterg. Asta să fie pricina pentru care vă arătați înaintea-mi în această prosternare? sau, poate, fiindcă mă vedeți străbătînd, nou fenomen, ca o cometă înspăimîntătoare, țăriile însîngerate? (O ploaie de sînge îmi cade de pe uriașul trup, asemeni unui nour negru pe care îl împinge uraganul înaintea sa). Nu vă fie teamă, copii, nu vreau să vă blestem. Răul pe care mi l-ați făcut e prea mare, prea mare răul pe care vi l-am făcut, spre a fi fost de bună voie. Voi aștilalți, voi ați umblat în calea voastră, eu, într-a mea, asemeni amîndouă, amîndouă stricate. Trebuia, ne era dat să ne întîlnim, în această potrivire de firi; ciocnirea ce fu drept să urmeze ne-a fost și vouă și mie fatală. » Atunci, oamenii își vor ridica încet-încet capul, regăsindu-și cumpătul, spre a vedea pe cel ce vorbește astfel, lungindu-și gîtul ca melcul. Pe neașteptate, fața lor aprinsă, schimbată, trădînd cele mai înfrîntătoare porniri, se va strîmba în așa chip că lupii se vor înfricoșa. Ei se vor înălța deodată ca un arc uriaș. Ce blestem ! Ce spargerî de glasuri ! M-au recunoscut. Iată că dobitoacele pămîntului se alătură oamenilor, fac să se audă ciudatele lor clamori. Nu mai e ură între ei, cele două uri s-au întors împotriva dușmanului comun, eu; se unesc printr-o consimțire universală. Vînturi, care mă purtați, ridicați-mă mai sus; mi-eteamă de viclenie. Da, să pierim cu-ncețul din ochii lor, martor o dată mai mult, la urmările patimilor, pe deplin mulțumit . . . Îți mulțumesc, o, rhinolof, de a mă fi trezit cu o mișcare a aripilor tale, tu, a cărui nară poartă o creastă în formă de potcoavă vîd, într-adevăr, că nu era din nefericire decât o boală trecătoare și mă simt cu scribă renăscînd la viață. Unii spun că veneai înspre mine ca să-mi sugi puținul sînge ce mi se mai află în trup: pentru ce această ipoteză nu e realitatea !

O familie înconjoară lampa așezată pe masă:

— Băiatul meu drag, dă-mi foarfecii de pe scaunul acela.

— Nu sînt acolo, mamă.

— Mergi de-i caută atunci în odaia cealaltă. Ți-aduci aminte, bărbate blînd al meu, de-acele vremi cînd ne rugam să-avem un prunc, în care să renaștem încăodată, și care să ne fie sprijin bătrîneții noastre?

— Mi-aduc aminte, și Domnul ne-a împlinit dorința. N-avem de ce ne plînge de partea noastră pe acest pămînt. În fiecare zi blagoslovim cereasca Pronie și darurile ei. Iubitul nostru Eduard se bucură de toate grațiile mamei sale.

— Și bărbățeștile-nsușiri ale celui ce-i e tată.

— Uite foarfecii, mamă: i-am găsit în cele din urmă.

Își vede iar de lucru . . . Dar, cineva s-a ivit în ușa de la intrare, și privește cîteva clipe, tabloul ce i se înfățișează ochilor:

— Ce înseamnă, oare, priveliștea aceasta. Sînt mulți oameni mai puțin fericiți pe lume decît aceștia. Ce gînd își fac și ce-i îndeamnă să iubească viața? Te depărtează, Maldoror, de-acest cămin tihnit; nu-i locul tău aici.

— Nu știu ce se întîmplă; dar îmi simt puterile ființei cum prind să mi se ncaiere în inimă. Mi-e sufletul neliniștit și fără-a ști pricina; aerul e greu.

— Femeie, simt aceleași fioruri ca și tine; mi-e teamă să nu ne lovească vreo nenorocire. S-avem credință-n Cel de Sus; în el e suprema nădejde.

— Mamă, abia de mai răsuflu; mă doare capul.

— Și tu, feciorul meu ! O să-ți ud fruntea și tîmplele cu oțet.

— Nu, mamă bună . . .

Iată, el își reazimă trupul de spătarul scaunului obosit.

— Ceva se răsuște în mine, ce n-aș fi în stare a desluși. Acum, și lucrul cel mai mic mă supără.

— Cît ești de palid ! Sfirșitu-acestei veghi nu se va trece fără ca vre-o-ntîmplare de piață-rea să nu ne-afunde-n lacul deznădejdi !

Aud în depărtare țipete prelungi ale durerii celei mai cumplite.

— Fiul meu . . .

— Ah ! mamă ! . . . mi-e frică !

— Spune-mi îndată dacă suferi.

— Mamă, nu sufăr . . . Nu spun adevărul.

Tatăl nu-și revine din uimire:

— Iată strigătele ce se aud uneori, în tăcerea nopților fără stele. Deși noi auzim aceste strigăte, cel ce le-nalță nu-i, cu toate-acestea, pe aproape; căci, poți să-auzi aceste gemete la trei leghe depărtare, duse de vînt de la un oraș la altul. Mi s-a vorbit adesea de această ciudățenie, dar n-am avut nicicînd prilejul să judec însumi de-i adevărat. Femeie, tu îmi vorbeai de nenorocire; de fu nenorocire mai adevărată în lunga volbură a timpilor, ea e nenorocirea celui care tulbură somnul semenilor săi . . .

Aud în depărtare țipete prelungi ale durerii celei mai cumplite.

— Dea Domnul ca nașterea-i să nu fie o năpastă pentru țara lui, care l-a izgonit de la sânul ei. El umblă din ținut în ținut, urât pretutindeni. Unii spun că e împovărat de un soi de nebulie moștenită, de când era copil. Alții socot a ști că e de o cruzime fără margini și înăscută, de care îi e rușine lui-însuși, și că părinții lui s-au stins de durere. Iar alții susțin că în tinerețe a fost înfișerat cu o poreclă; că din pricina asta n-a avut mîngiere cît a mai trăit, pentru că demnitatea lui rănită vedea aci o dovadă strigătoare a răutății oamenilor, care se naște în anii dinții, spre a spori după aceea. Această poreclă era vampirul ! . . .

Aud în depărtare țipete prelungi ale durerii celei mai cumplite.

— Ei adaugă că, ziua, noaptea, fără tihnă și răgaz, coșmare înspăimîntătoare fac să-i dea sîngele pe gură și pe urechi; și că strigoi i se așează la căpățul patului, și îi aruncă în față, împinși fără voia lor de o putere necunoscută, această poreclă mereu vie, mereu hidoasă, și care nu va pieri decît odată cu lumea. Unii au spus chiar că dragostea l-a adus în starea asta; sau că țipetele lui sînt marture căinței de vreo crimă înmormîntată în noaptea trecutului său tainic. Dar cei mai mulți gîdesc că o nemăsurată trufie îl chinuie, ca altădată pe Satan, și că ar vrea să se așeze pe aceeași treaptă cu Dumnezeu . . .

Aud în depărtare țipete prelungi ale durerii celei mai cumplite.

— Băiatul meu, acestea sînt destăinuiri neobișnuite; plîng anii tăi, de a le fi auzit, și nădăjduiesc că nu vei lua în veci drept pildă pe acest om.

— Vorbește, Eduard, odorul meu; răspunde că nu-ți va fi în veci pildă acest om.

— O, mamă mult-iubită, căreia îi datorez lumina zilei, îți făgăduiesc, dacă sfînta făgăduință a unui copil are vreun preț, să nu urmez niciodată pilda omului acestuia.

— Bine, fiul meu; trebuie să ascuți de mama ta, în orișice lucru. Nu se mai aud gemetele.

— Nevastă, sfîrșitu-ți-ai lucrul ?

— Mai am cîteva împunsături la cămașa asta, cu toate că ne-am prelungit seara așa tîrziu.

— Și eu, n-am isprăvit capitolul început. Să ne folosim de cele din urmă licăriri ale lămpii; căci aproape că nu mai are ulei, și să ne sfîrșim fiecare lucrul . . .

Copilul a strigat:

— De ne-ar lăsa Dumnezeu să trăim !

— Înger luminos, vino la mine; tu te vei plimba prin pajiști, de dimineața pînă seara; tu nu vei munci niciodată. Palatul meu strălucitor e clădit din ziduri de argint, din stîlpi de aur și din porți de diamante. Te vei culca atunci cînd vei voi, în zvonul unei muzici cerești, fără să-ți faci rugăciunea. Cînd,

dimineata, soarele își va arăta razele-i scînteietoare și ciocîrlia veselă își va duce, cu ea, strigătul, cît cuprinzi cu vederea, în văzduh, tu vei putea rămîne încă în pat, pînă cînd ți se va urî. Vei umbla pe covoarele cele mai scumpe; vei fi mereu învăluit de o boare alcătuită din esențele parfumate ale florilor celor mai îmbălsămate.

— E timpul să ne odihnim trupul și mintea. Ridică-te, mamă de familie, pe gleznele tale voinice. E drept ca degetele tale înțepenite să lase acul muncii prea îndelungi. Cele fără măsură nu au nimic bun.

— Oh ! cît de suavă îți va fi viața ! Îți voi dăruia un inel fermecat; cînd îi vei întoarce rubinul, te vei face nevăzut, ca feții-frumoși, din basme.

— Pune-ți armele zilnice în dulapul protegitor, în timp ce, de partea mea, îmi rîndui și eu lucrurile.

— Cînd îl vei pune iar la loc, tu te vei arăta așa cum firea te-a întocmit, o, tînăr mag. Asta, pentru că te iubesc și năzui a te-implini în fericire.

— Pleacă, oricine-ai fi; nu mă apuca de umeri.

— Fiul meu, nu adormi, legănat de visele copilăriei: rugăciunea împreună n-a început și hainele tale nu sînt încă așezate cu grije pe un scaun . . . În genunchi ! Veșnicule ziditor al lumii, tu îți arăți bunătatea pînă în cele mai mărunte lucruri.

— Nu-ți plac, dar, rîurile limpezi, în care alunecă mii de pești roșii, albaștri și argintii ? Îi vei prinde cu o plasă atît de frumoasă, încît ea îi va trage de la sine, pînă ce se va fi umplut. De pe fața apei, vei zări pietre lucitoare, mai lustruite decît marmura.

— Mamă, uite ghiarele astea; nu mă încred în el; dar cugetul mi-e liniștit, căci n-am să-mi fac nici o mustrare.

— Tu ne vezi, prosternați la picioarele tale, copleșiți de simțămîntul mării numelui tău. Dacă vreun gînd trufaș ni se strecoară în închipuire, îl lepădăm îndată cu scuipatul disprețului și ți-l aducem jertfă neiertată.

— Te vei scălda cu copile, care te vor înălța cu brațele lor. Cînd vor ieși din baie, ele îți vor împleti cununi de trandafiri și de garoafe. Vor avea aripi străvezii de fluturi și cosițe lung unduitoare ce flutură în jurul grației frunții lor.

— De-ar fi palatul tău mai frumos decît cleștarul, și n-aș ieși din această casă spre a te urma. Cred că nu ești decît un înșelător, fiindcă vorbești atît de încet, de teamă să nu fii auzit. A-ți părăsi părinții e o faptă rea. Nu eu voi fi un fiu nerecunoscător. Cît despre copilele tale, ele nu-s mai frumoase decît ochii mamei mele.

— Întreaga noastră viață s-a istovit în imnurile slavei tale. Așa am fost pînă acum, așa vom fi, pînă în clipa cînd vom primi de la tine porunca să părăsim acest pămînt.

— Ele ți se vor supune la semnul cel mai mic și nu se vor gîndi decît să-ți intre-n voie. Dacă dorești pasărea care nu se odihnește niciodată, ți-o vor aduce. Cîte n-o să-ți aducă ! Ele ți vor aduce chiar zmeul, mare cît un turn, care-a fost ascuns de lună, și de coada căruia sînt atîrnate, cu sfori de mătase, fel de fel de păsări. la seama bine . . . ascultă-mi sfaturile.

— Fă ce vrei; nu pot să curm rugăciunea, să chem după ajutor. Cu toate că trupul ți se destramă, cînd dau să-l alung, să știi că nu mă tem de tine.

— În fața ta nimic nu e mare, dacă nu văpaia izvorîta dintr-o inimă precucurată.

— Gîndește-te la ce ți-am spus, de nu vrei să te căiești.

— Părinte ceresc, abate, abate nenorocirile ce pot cădea asupra familiei noastre.

— Nu vrei, dar, să pleci, duh rău ?

— Ocrotește această soață mult-iubită ce m-a mîngîiat în grelele clipe . . .

— Fiindcă mă respingi, te voi face să plîngi și să scrișnești din dinți ca un spînzurat.

— Și pe acest fiu iubitor, ale cărui neprihănite buze se întredeschid abia la sărutările zorilor vieții.

— Mamă, mă sugrumă . . . Tată, ajutați-mă . . . Nu mai pot să răsufli . . . Binecuvîntarea voastră !

Un uriaș strigăt batjocoritor s-a înălțat în văzduh. Iată cum vulturii, buimaci, cad din înaltul norilor, răsucindu-se în jurul lor înșiși, în întregime fulgerați de columna de aier.

— Inima lui nu mai bate . . . Și cealaltă a murit, odată cu rodul rărunchilor ei, rod pe care nu-l mai recunosc, atît e de strîmbat . . . Soția mea ! . . . Feciorul meu ! . . . Îmi amintesc un timp îndepărtat cînd fui soț și părinte. Își spusese, în fața priveriștei ce i se deschise ochilor, că n-ar îndura această nedreptate. Dacă are tărie, puterea pe care i-au dăruit-o duhurile iadului, sau mai curînd pe care și-o trage din el-însuși, copilul acesta, înainte ca noaptea să se destrame, nu trebuie să mai fie.

Cel care nu știe plînge (căci, și-a înăbușit întotdeauna suferința înlăuntru) văzu că se află în Norvegia. În insulele Foeroé, el luă parte la căutarea cui-burilor de păsări de mare, în crăpăturile înalte și repezi, și se miră ca funia care ține exploratorul deasupra prăpastiei, să fie aleasă de asemenea tărie. El vedea într-asta, orice s-ar spune, o pildă izbitoare a bunătății omenești, și nu-și putea crede ochilor. Dacă ar fi fost cel care ar fi trebuit să pregătească funia, ar fi crestat-o în mai multe părți, ca să se rupă, și să-l prăvălească pe vîndător în mare ! Într-o seară, el porni spre un cimitir, și adolescenții

căroră le place să siluie cadavrele frumoaselor femei moarte de curînd, avură prilejul dacă voră, să audă convorbirea următoare, pierdută în tabloul unei acțiuni care o să se desfășoare în același timp.

— Nu-i așa, groparule, că ai vrea să stai de vorbă cu mine?

Un cașalot se ridică încet din adîncul mării, și își arată capul deasupra apelor, ca să vadă corabia ce trece prin aceste ape sihastre. Curiozitatea s-a născut o dată cu lumea.

— Prietene, mi-e cu neputință să schimb idei cu tine. E mult de cînd blînde răze ale lunii fac să scînteieze marmura mormintelor. E ora tăcută cînd nu numai o făptură omenească visează că vede ivindu-se femei înlănțuite, tîrîndu-și giulgiurile acoperite de pete de sînge, ca un cer negru, de stele. Cel care doarme scoate gemete, asemenea cu ale unui osîndit la moarte, pînă cînd se deșteaptă, și-și dă seama că realitatea e de trei ori mai rea decît visul. Trebuie să sfîrșesc de săpat groapa asta, cu sapa mea neobosită, să fie gata mîine dimineață. Ca să îndeplinești o treabă serioasă, nu trebuie să faci două lucruri deodată.

— El crede că a săpa o groapă e o treabă serioasă ! Tu crezi că a săpa o groapă e o treabă serioasă !

— Cînd sălbaticul pelican se hotărăște să-și dea pieptul puilor să i-l sfîșie, neavînd drept martor decît pe cel ce știu să dea naștere unei asemenea iubiri, spre a face rușine oamenilor, cu toate că jertfa e mare, acest fapt e de înțeles. Cînd un tînăr vede, în brațele prietenului său, o femeie pe care o idolatriza, își aprinde atunci să fumeze o havană; nu mai iese din casă, și leagă un trainic prietesc cu durerea; acest fapt e de înțeles. Cînd un elev intern, într-un liceu, e stăpînit, ani de zile, care sînt veacuri, de dimineața pînă seara și de seara pînă-a doua zi, de către un paria al civilizației, care îl ține mereu sub ochi, el simte valurile clocotitoare ale unei uri neostoite, urcîndu-i ca un fum gros, în creier, care-i pare gata să se spargă în țîndări. Din clipa cînd a fost zvîrlit în închisoare și pînă-n cea, care se apropie, cînd va ieși, o febră puternică îi îngălbenește fața, îi împreună sprîncenele, și îi scobește ochii. Noaptea, stă și se gîndește, fiindcă nu vrea să doarmă. Ziua, gîndul i se avîntă dincolo de zidurile lăcașului îndobitocirii, pînă în clipa cînd fuge, sau e azvîrlit, ca un ciumat, din această mîndăstire veșnică; acest fapt e de înțeles. A săpa o groapă e un lucru care deseori întrece puterile firii. Cum vrei tu străine, ca hîrlețul să scurme pămîntul ăsta, care întîi ne hrănește, și apoi ne dăruie un pat tihnit, ferit de vîntul iernii care suflă cu furie prin aceste geroase sihle, cînd cel care ține hîrlețul, cu mîinile lui tremurînde, după ce toată ziua a pipăit spasmodic obrajii foștilor vii care intră în împărăția sa, vede, seara, în fața lui, scris cu slove de flăcări, pe fiecare cruce de lemn, enunțul problemei înfricoșătoare pe care omenirea încă nu a dezlegat-o: moartea sau nemurirea sufletului. Ziditorului lumii, eu i-am

păstrat pururi dragostea mea; dar, dacă, după moarte, nu ne mai e dat să fim, de ce văd, în mai toate nopțile, deschizându-se fiecare mormînt, și pe locuitorii lor ridicînd ușor capacele de plumb, ca să vie să respire aerul curat?

— Oprește-te din lucrul tău. Tulburarea îți ia puterile; îmi pari plătind ca trestia; ar fi o mare nebulie să te canonești mai departe. Sînt puternic; îți voi lua locul. Tu, pune-te deoparte; o să-mi dai sfaturi, dacă nu fac bine.

— Ce vînjoase li sînt brațele, și ce încîntare să-l privești săpînd pămîntul cu atîta ușurință!

— Nu e bine ca o vană îndoială să-ți frămînte gîndurile; toate aceste morminte, care sînt împrăstiate într-un cimitir, ca florile pe o pajiște, comparație care e goală de adevăr, sînt vrednice a fi măsurate cu compasul senin al filozofului. Nălucirile primejdioase se pot ivi în timpul zilei; dar, ele vin mai cu seamă noaptea. Așa fiind, nu te mira de vedeniile fantastice ce par a le zări ochii tăi. La vreme de zi, cînd cugetul tău e odihnit, întrebă-ți conștiința; ea îți va spune, fără îndoială, că Dumnezeu care a creat pe om cu o părțică din propria sa inteligență are o bunătate fără margini, și va primi, după moartea pămîntească, această capodoperă la sînul său. Groapurile, de ce plîngi? Pentru ce aceste lacrimi, asemeni cu ale unei femei? Adu-ți aminte bine; noi sîntem pe această corabie cu catargele frînte, spre a suferi. E o fală pentru om că Dumnezeu l-a judecat în stare să-și biruie suferințele chiar și cele mai grele. Vorbește, și, de vreme ce, după dorințele tale cele mai sfinte, nu ar fi suferință, spune ce-ar fi atunci virtutea, ideal pe care fiecare se străduie să-l atingă, dacă limba ta e întocmai cu a celorlalți oameni.

— Unde mă aflu? Schimbatu-mi-s-a firea? Simt o suflare puternică de mîngiere atingîndu-mi ușor fruntea înseninată, cum adierea primăverii însuflește speranța bătrînilor. Cine e omul acesta al cărui grai sublim a spus lucruri pe care întîiul venit nu le-ar fi rostit? Ce vrajă a muzicii în melodia fără seamă a glasului său! Mi-e mai drag să-l aud pe el vorbind, decît pe alții cîntînd. Totuși, cu cît îl cercetez, cu atît îmi pare la chip mai ascuns. Înfățișarea laolaltă a trăsăturilor sale e ciudat de nepotrivită cu aceste cuvinte pe care numai iubirea de Dumnezeu le-a putut insufla. Fruntea lui, brăzdată de cîteva cute, e înfierată de un stigmat de neșters. Stigmatul acesta, care l-a îmbătrînit înainte de vreme, e, oare, vrednic de cinste, sau e ticălos?. Cuvine-se să-i fie privite cutele cu închinare? Nu știu, și mă tem a cunoaște. Cu toate că spune ce nu gîndește, cred totuși că are pricini ca să se poarte cum a făcut-o, îmboldit de rămășițele în zdrențe ale unei milostenii ruinate în el. E adîncit în meditații ce-mi sînt necunoscute, și își înțește zorul într-o muncă aprigă cu care nu-i deprins. Sudoarea îi scaldă pielea; el nu-și dă seama. E mai trist decît simțămintele ce ți le trezește priveliștea unui copil

În leagăn. Oh ! cât e de întunecat ! . . . De unde-ai rășărit ? . . . Străine, îngăduie să te ating, și mîinile mele, care strîng rar pe ale viilor, să se așeze pe noblețea trupului tău. Întîmplă-se orice, voi ști ce-mi rămîne de făcut. Acest păr e cel mai frumos pe care l-am atins în viața mea. Cine-ar fi atît de cutezător spre a-mi tăgădui că știu să prețuiesc cît de frumos sau nu e părul ?

— Ce vrei de la mine, cînd vezi că sap un mormînt ? Leului nu-i place să fie întăritat, cînd mănîncă. Dacă nu știi, ți-o spun eu. Hai, grăbește-te; fă ce-ți dorești.

— Ceea ce se-nfioară la atingerea mea, făcîndu-mă să mă-nfior eu însumi, e carne, fără îndoială. E-adevărat . . . și nu visez ! Cine ești, dar, tu, care te-opleci să sapi aici o groapă, în timp ce, ca un trîndav ce mănîncă pîinea altora, eu nu fac nimic ? E ceasul de dormit, sau de jertfit odihna sa științei. Oricum, nu-i nimeni dus de-acasă, și se ferește fiecare să lase poarta deschisă, spre-a nu lăsa să intre furii. Omul se închide în odaia sa, cît poate mai bine, pe cînd cenușile bătrînei vetre mai pot să încălzească încăperea cu o rămășiță de căldură. Tu nu te porți asemenea celorlalți; vestmintele-ți arată un locuitor din cine știe ce țară-ndepărtată.

— Cu toate că nu-s ostenit, nu are rost să sap groapa mai adînc. Acum, dezbracă-mă; apoi mă vei așeza înăuntru.

— Convorbirea pe care o avem noi doi, de cîteva clipe, e atît de ciudată, că nu știu ce să-ți răspund . . . Cred că glumești.

— Da, da, e-adevărat, glumeam; nu lua seama la ce-am spus. El s-a prăbușit, și grogarul s-a repezit să-l sprijine.

— Ce ai ?

— Da, da, e-adevărat, minșisem . . . Eram sfîrșit cînd am lăsat hîrlețul . . . e pentru înțlia oară cînd fac această muncă . . . nu lua seama la ce-am spus.

— Bănuiala mea se adeverește din ce în ce mai mult; e un om care e sfîșiat de mîhniri înfiorătoare. Cerul să-mi alunge ispita de a-l iscodi. Zic să rămîn mai bine-n îndoială, atîta milă-mi face. Apoi, nici n-ar voi să-mi răspundă, asta e sigur: ar însemna să suferi îndoit, de ți-ai deschide inima în starea asta neobișnuită.

— Lasă-mă să ies din cimitirul ăsta; îmi vei urma calea.

— Picioarele nu te mai țin; te-ai rătăci, în drumul tău. Datoria mea e să-ți dau un pat grosolan; n-am altul. Ai încredere în mine; căci ospitalitatea nu va cere siluirea tainelor tale.

— O, păduche prea-cinstit, tu, al cărui trup e lipsit de elitre, într-o zi, m-ai dojenit cu asprime că nu prețuiesc îndestul sublima ta inteligență, care nu se lasă descifrată; poate aveai dreptate, de vreme ce nu simt nici măcar recunoștință față de acest om. Fanar al lui Maldoror, încotro îi îndrepti pași ? — Spre casa mea. De-ai fi un tîlhar care nu s-a gîndit să-și spele mîna dreaptă

cu săpun, după ce a făptuit nelegiuirea, și lesne de recunoscut, prin cercetarea acestei mîini; sau un frate care și-a pierdut sora; sau vreun monarh deposedat, fugar din împărățiile sale, palatul meu cu adevărat măreț, e vrednic să te primească. El nu-i durat din diamant și pietre scumpe, căci nu-i decît o biată colibă, prost înjghebată; dar, coliba asta de faimă are un trecut istoric pe care prezentul îl primește și-l duce mai departe. Dacă-ar putea vorbi, ea te-ar mira, pe tine, care-mi pari că nu te miri de nimic. De cîte ori, cu ea odată, am văzut defilînd, prin fața mea, sicriile funerare, cu ciolane repede mai viermănoase decît dosul porții de care mă rezemam. Nenumărații mei supuși sporesc pe zi ce trece. Nu am nevoie să fac, la răstimpuri anume, nici un recensămînt spre a-mi da seama. Aici, e ca la cei vii; fiecare plătește o dare, potrivit cu bogăția lăcașului ce și-a ales; și, dacă vreun zgîrcit s-ar împotrivi să-și deie partea ce i se cuvine, am poruncă, punînd mîna pe el, să fac ca portăreii: sînt destui șacalii și vulturii care și-ar dori un bun ospăț. Am văzut rînduindu-se sub flamurile morții, pe cel ce fu frumos; pe cel care, trecîndu-și viața, nu s-a urîțit; pe bărbat, pe femeie, pe cerșetor, pe odraslele de dinasta; iluziile tinereții, scheletele bătrînilor; geniul, nebunia; lenevia, potrivnicul ei; pe cel ce fu mincinos, pe cel ce fu adevărat; masca trușăului, modestia umilului; vițiul încununat cu flori și nevinovăția trădată.

— Nu, firește, nu resping culcușul tău, care e vrednic de mine, pînă ce vin zorile, care nu vor întîrzia. Îți mulțumesc de bunătate... Groparule, e frumos să contempi ruinele cetăților; dar, e și mai frumos să contempi ruinele oamenilor !

Fratele lipitorii mergea cu pași înceți prin pădure. El se oprește în cîteva răstimpuri, deschizînd gura ca să vorbească. Dar, de fiecare dată gîtlejul i se strînge, și împinge înapoi efortul avortat. În cele din urmă, strigă: Omule, cînd dai de un cîine mort, răsturnat pe spate, proptit de un zăgaz care-l împiedică să treacă, nu te grăbi, asemeni celorlalți, să iei cu mîna ta, viermii care-î ies din pîntecul umflat, să-i privești cu uimire, să deschizi un cuțit, să tai apoi o bună parte din ei, zicînd că și tu, la fel, nu vei fi mai mult decît acest cîine. Ce taină cauți? Nici eu, nici cele patru labe-înotătoare ale ursului marin din oceanul Boreal, n-am putut dezlega problema vieții. la seama, noaptea se apropie, și tu ești aici de dimineată. Ce va zice familia, și surioara ta, văzîndu-te că vii așa de tîrziu? Spală-ți mîinile, urmează-ți calea care duce unde dormi... Cine-i acea ființă, de-acolo, din zare, și care cutează să mi se-apropie, fără teamă, în salturi piezișe și zvîrlite; și ce măreție, însoțită de o blîndețe senină ! Privirea lui, chiar dacă blîndă, e adîncă. Pleoapele lui nespuse de mari se joacă lin cu adierea, și parcă trăiesc. Îmi e necunoscut. Uitîndu-i-mă în ochii monstruoși, carnea îmi tremură; pentru

întîia dată, de cînd am supt uscatele mamele a ceea ce se numește o mamă. E ca un nimb de lumină orbitoare în jurul lui. Cînd a vorbit, toate ale firii au amuțit, scuturate de un mare fior. Pentru că te ispitește să vii la mine, ca tras de un magnet, nu mă voi împotrivi. Cît e de frumos ! Mă doare că o spun. Trebuie să fii puternic; căci ai un chip mai mult decît omenesc, trist ca universul, frumos ca suicidul. Te abhor din toate puterile; și aș dori să văd mai bine un șarpe împletit în jurul gîtului meu de la purcederea veacurilor, decît nu ochii tăi . . . Cum ? . . . ești tu, broscui ! . . . borșos broscui ! . . . nefericit broscui ! . . . iartă ! . . . iartă ! . . . Ce te aduce pe acest pămînt unde se află cei loviți de blestem ? Și, unde-ți sînt bubele tale cleioase și împușite, că arăți așa gingaș ? Cînd ai coborît din tării, printr-o poruncă de sus, cu menirea de a mîngîia feluritele seminții de făpturi în ființă, tu te-ai abătut pe pămînt cu iușeala năpraznică a uliului și aripile neostenite de această magnifică goană; te-am văzut ! Cît am cugetat atunci la nemărginire, și totodată la slăbiciunea mea ! « Încă unul care e mai presus celor de pe pămînt, îmi spuneam: asta, prin voința dumnezeiască. Eu, de ce nu și eu ? La ce bun nedreptatea, în poruncile supreme ? E smintit, Ziditorul; cu toate astea cel mai puternic, a cărui minie e înfricoșătoare ! De cînd mi te-ai arătat, monarh al bălților și al smîrcurilor ! acoperit de o slavă care nu-i decît a Domnului, tu m-ai împăcat, în parte; dar, mintea mea clătinată se scufundă în fața unei atare măriri ! Cine ești, așadar ? Rămîi . . . oh ! mai rămîi pe acest pămînt ! Strînge-ți albele tale aripi, și nu mai privi în sus, cu pleoape neliniștite . . . Dacă pleci, să plecăm împreună ! Broscuiul se așează pe coapsele dindărăt (care seamănă atît cu cele ale omului !) și, în timp ce pagurii, rîmele și melcii fugeau la vederea dușmanului lor de moarte, vorbi într-astfel: « Maldoror, ascultă-mă. la seama la chipul meu, liniștit ca o oglindă, și cred că am o deșteptăciune deopotrivă cu a ta. Într-o zi, tu m-ai numit sprijinul vieții tale. De atunci, nu ți-am desmîșcit încrederea ce mi-ai închinat-o. Nu sînt decît un simplu locuitor al trestiilor, e-adevărat; dar, mulțumită ție doar, neluînd decît ceea ce era frumos în tine, mintea mi-a crescut, și sînt în măsură să-ți vorbesc. Am venit către tine, spre a te scoate din abis. Cei ce se zic prietenii tăi te privesc, încremențiți de mîhnire, oridecîte ori te întîlnesc, palid și încovoiat, prin teatre, prin piețele publice, prin biserici, sau strîngînd, cu două coapse nervoase, calul acesta care nu galopează decît noaptea, în timp ce își poartă stăpînul-fantomă, înfășurat într-o lungă manție neagră. Părăsește gîndurile acestea, care-ți lasă inima deșartă ca o pustie; ele sînt mai arzătoare decît focul. Cugetul ți-e atît de bolnav încît nici nu-ți dai seama, și îți închipui că asta ți-e firea obișnuită, oridecîteori îți ies din gură cuvinte nesăbuite, cu toate că pline de o infernală grandoare. Nefericitule ! Ce ai rostit din ziua în care te-ai născut ? O, trist vestigiu al unei minți nemuritoare, pe care Dumnezeu a creat-o cu atîta dragoste ! Tu

n-ai zămislit decât blesteme, mai înspăimântătoare decât vederea panterelor flămînde ! Eu, mi-aş dori mai degrabă să-mi fie pleoapele lipite, trupul fără picioare şi fără braţe, să fi ucis un om, decât să fiu tu ! Fiindcă te urăsc. De ce să-ţi fie dată această fire care mă uimeşte ? Cu ce drept vii tu pe acest pămînt, spre a lua în deridere pe cei care-l locuiesc, epavă putredă, tîrîită de scepticism ? De nu-ţi place aici, trebuie să te întorci în sferile de unde vii. Unui locuitor al oraşelor nu i se cade a sălăşlui prin sate, ca un venetic. Noi ştim că prin tării sînt sfere mai largi decât a noastră, şi ale căror spirite au o inteligenţă pe care noi nici nu o putem concepe măcar. Ei, bine, pleacă !... fugi din acest pămînt mişcător !... arată-ţi în sfîrşit esenţa divină, pe care ai ascuns-o pînă acum ; şi, cît mai repede cu putinţă, îndreaptă-ţi zborul suitor către sfera ta, nerîvnită de noi, truşaşule care eşti ! căci, n-am ajuns a cunoaşte dacă eşti un om sau mai mult decât un om ! Adio, dar ; nu spera să mai dai în calea ta de broscoi. Tu ai fost pricina morţii mele. Eu plec pentru vecie, spre a implora iertarea ta ! »

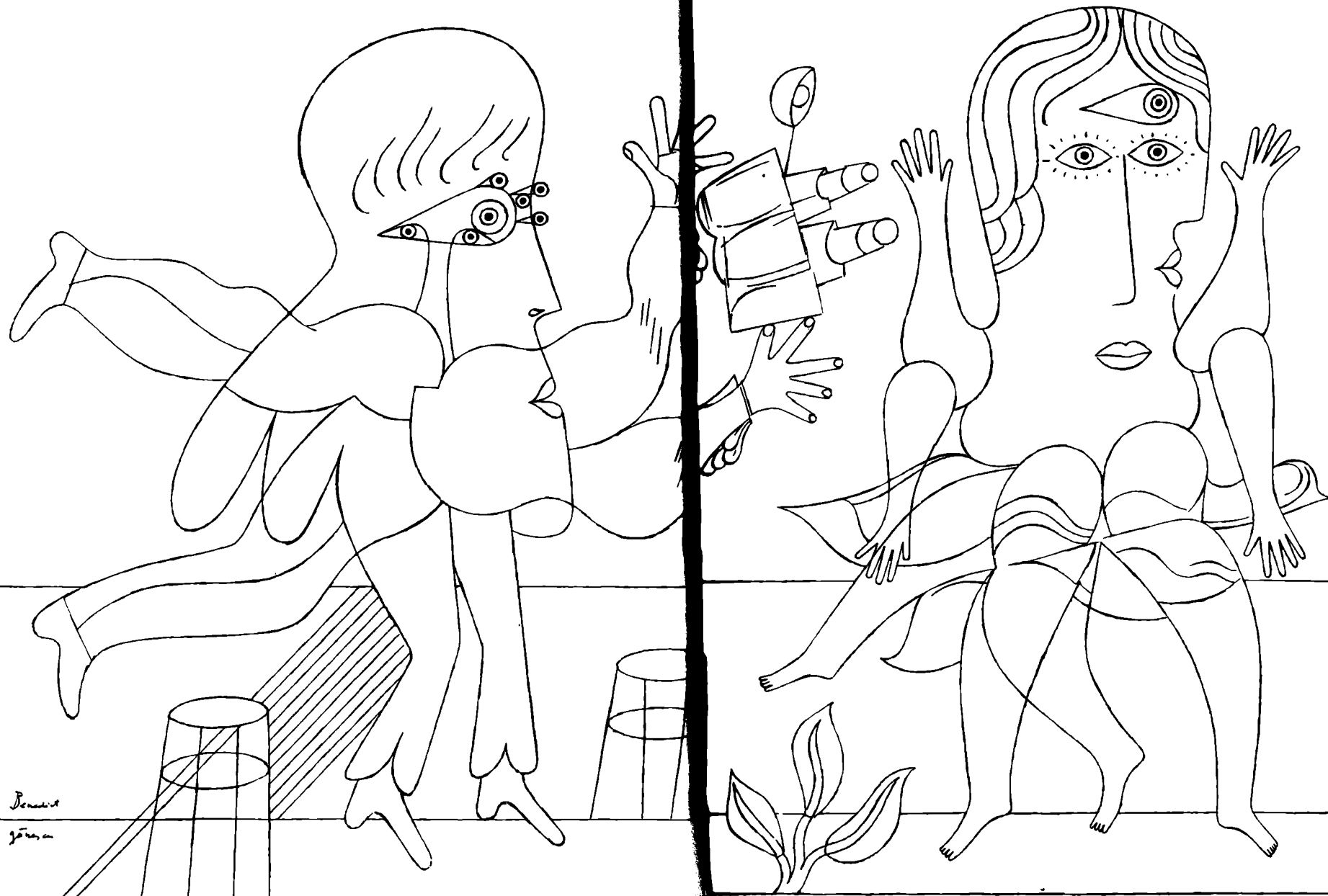

Dacă e uneori îndreptăţit a te lua după arătarea fenomenelor, acest cînt dintîi sfîrşeşte aici. Nu fiţi aspri cu cel care nu face decât să-şi încerce lira ; ea dă un sunet atît de straniu ! Cu toate astea, de veţi voi să fiţi nepărtinitori, veţi recunoaşte, de pe acum, în sinul atîtor neîmpliniri, o puternică pecetie. Cît despre mine, eu mă voi aşeza iar pe lucru, ca să dau la iveală un al doilea cînt, într-un răstimp care să nu întîrzie prea mult. Sfîrşitul veacului al noului secol va vedea poetul (cu toate astea, la pornire, el nu trebuie să înceapă cu o capodoperă, ci să urmeze legea naturii) ; el s-a născut pe rivele americane, la îmbucătura darnicei La Plata, acolo unde două popoare, altădată rivale, se străduie acum să se întreacă în propăşirea materială şi morală. Buenos-Ayres, regina Sudului şi galeşa Montevideo, îşi întind o mîină prietenă, peste apele argintate ale marelui estuar. Dar războiul veşnic şi-a statornicit domnia lui nimicitoare peste ogoare, şi seceră voios nenumărate victime. Adio, bătrîne, şi gîndeşte-te la mine, dacă m-ai citit. Tu, tinere, nu deznădăjdui ; căci, ai un prieten în vampir, cu toate că tu gîndeşti altminteri. Socotindu-l şi pe harnicul acarus sarcopt care dă rîia, vei avea doi prieteni.

Sfîrşitul Cîntului întîi

În româneşte de TAŞCU GHEORGHIU

Fotografat & dansatours

E Z R A P O U N D

Copacul

*Încremenit; copac am fost cîndva în inima pădurii,
Și lucrurile nevăzute și-au dat pe față adevărul:
Dafné, cu arcul încordat în codrul înverzit de laur,
Străvechiul cuplu, temător de Dumnezeu, ce-a devenit
Ulm și stejar pe o cîmple,
Dar nu-nainte de a fi stăruitor rugat să intre
În casa gazdelor, să stea în mijlocul acestel case.
Zeii-au făcut minunea asta !
Dar ce însemnătate are ! Copac am fost în inimă de codru,
Și sumedenie de lucruri am priceput, ce altădată
Mi se păreau lipsite de-nșeles.*

Francesca

*Cînd ai ieșit din noapte, tu ai venit spre mine
Cu brațele-ncărcate de violete flori,
Dar leși acum, iată, dintr-o confuză gloată,
Dintr-un vîrtej de vorbe ce te ridică-n slăvi,
Iar eu ce te-am văzut în prima, neprihănită frumusețe,
M-am rușinat cînd mi-a fost dat s-aud
Numele tău rostit în locuri triste.
Fie ca proaspetele unde în sufletu-mi să se reverse
Și lumea să pălească asemeni unei frunze
Sau unui pumn de-achene, de vînt împrăștiate,
Și să te pot afla-nșfîrșit
Cu tine singură.*

Copilă

Copacul mi-a pătruns în mîini
Și-n brațe seva lui se urcă,
Copacu-n pleptu-mi a crescut
Cu rădăcina răsturnată.
Ies crengile din carnea mea
Și sînt asemeni unor brațe.
Tu ești un arbore,
Ești mușchi,
Ești violete risipite,
Ești un copil, copil plăpînd,
Iar pentru lume-i nebunie.
Iar pentru lume-i nebunie.

Ortus

Cît m-am căznit ?
Și cît nu m-am căznit
Ca sufletul să plîlpe în ea,
Să-i dăruiesc un centru și un nume
Materiei din care e făcută.
Frumoasă e ca ziua, ca ziua de fluidă.
Și n-are nici un nume, n-are loc.
Cît m-am căznit să-l răsădesc un suflet,
Să-l dau făptură, nume !
Tu ești, fără-ndoială, amestecată, prinsă.
Cu elemente și materii ce n-au fost încă zămislite;
Mi-a fost iubita un torent, o umbră.
Eu te implor să intri-n viața ta.
Te rog să-nveți să spui odată: « Eu ».
« Eu » să-mi răspunzi atunci cînd te întreb:
Tu nu ești numai parte, ești întreg,
Tu nu ești un fragment, ești o ființă.

Aprilie

Mi s-au înfățișat trei duhuri.
Și-apoi m-au dus cu ele într-un ținut al tainei,
Acolo unde, în desfrunzirea lor,
Crengi de măsline adulmecă pămîntul:
Măcel gîngăș sub strălucirea brună.

Mansardă

Prietenă, să-l plîngem pe oamenii sătui
Și mai bogați ca noi, sînt demni de plîns.
Bogații au valeți, dar n-au prieteni,
Iar noi avem prieteni, nu valeți.
Hai, deci să-l plîngem, să-l deplîngem
Pe cei căsătoriți sau nu,
Căci iată, în manta-i daurită,
Pătrunde aurora cu pașii ei mărunți,
Și eu sînt împreună cu tot ce îmi doresc,
Nimic nu are viața mai minunat, decît
Această oră-a prospețimii atît de limpede-n adînc, —
Ceas al trezirii-ngemîdate.

Causa

Doar pentru patru dulci ființe m-apuc să-mbin aceste vorbe,
Și poate alte cîteva le-or auzi din împlinire.
Mîhnit sînt, lume, pentru tine:
Aceste patru dulci ființe n-ai fericirea să le știi.

Temperamente

Nouă adultere, douăsprezece false soții, șaiszeci și patru de legături nepermise și încă
ceva care seamănă cu o tentativă de viol,
Iată apăsătorul bilanț care frămintă, noaptea, sufletul delicatului nostru prieten
Floralis.

Totuși acest om pare potolit, e atît de rezervat și la locul lui
încît l-ai putea crede lipsit de viață și de sex.

Dimpotrivă, Bastidides, oricînd deschide gura vorbește de acuplare, ba chiar și scrie
despre ea,

Dar, spre mirarea tuturor, e tată a doi gemeni de toată frumusețea.

El a plătit pînă-ndrăzneală, e drept, cu vîrf și îndesat:

A fost de patru ori încornorat.

În românește de VIRGIL TEODORESCU

Alabastru

Această doamnă-n haină albă de baie, zisă peinoară,
De-un timp este iubita prietenului meu,
Iar labele gingaşe, albe, ale căţelului ei alb,
Nu sînt mai delicate decît ea.
Chiar Gautier ar fi privit cu jînd contrastele de alb
Atunci cînd doamna se aşează în vastul ei fotoliu, şi
De cele două lumînări, nepăsător e luminată.

N. Y.

Cetatea mea, iubita mea cea albă ! Ascultă,
Tu, care eşti atît de sveltă ! Ascultă-mă şi îţi voi da un suflet.
Ia seama la dulcele fluier şi m-ascultă !
Ştiu doar că sînt nebun,
Şi că se află-n faţa mea o mare gloată istovită;
Mai ştiu că fete nici nu sînt pe-aici.
Chiar de-aş avea un fluier, el ar rămîne mut.
Cetatea mea, iubita mea,
Tu sîmţi cu o fată cu sînii de copil,
Eşti sveltă ca o trestie de-argint.
Ascultă-mă ! Priveşte-mă !
Un suflet voi sădi în tine
Pe care să-l trăieşti la nesfîrşit.

P a c t

Cu tine fac un pact, Walt Whitman —
Te-am detestat de-ajuns.
Eu vin spre tine ca un prunc matur
Care-a avut drept tată, cîndva, un cap porcîn;
Azi, însă, sînt destul de mare ca să legăm prietenie.
Eşti cel care-a desţelenit pădurea nouă,
Şi-acum sosit-a vremea să sculptăm.
Se contopeşte-aceeaşi sevă, se-mbină aceeaşi-rădăcină —
Putem să ne-nţelegem, în sfîrşit.

Într-o staţie de metro

Aceste chipuri în mulţime par
Petale luminoase p-un ram scăldat de ploaie.

În româneşte de PETRONELA NEGOŞANU

Ezra Pound

Cînd era student la Universitatea din Pennsylvania, tînărul Ezra Pound scria în fiecare zi un sonet.

Un an întreg a scris în fiecare zi un sonet, apoi le-a aruncat în foc pe toate și n-a mai scris niciodată sonete.

S-ar părea că e o toană, o activitate întîmplătoare.

Știm însă din mărturiile lui Williams Carlos Williams, că scriind sonete, preocuparea lui principală era să disloce ritmul și pentametru lămbic. Operă de demolare.

Catrenele și terținele echivalau cu niște gesturi nervoase, întrerupte și impulsive, gesturile orgoliosului, în același timp violente și timide.

În vremea studenției era departe de a se gîndi că va locui vreodată în Italia, în istoricul castel, proprietatea ginerelui său, prințul Boris de Rachewiltz, de altfel distins egiptolog; departe de a se gîndi să-și pregătească alocuția pe care a ținut-o la radio Roma, în timpul ultimului război mondial, împotriva intervenției americane.

Pe vremea studenției, mîncarea lui de bază era un *risotto*, cea mai leftină mîncare, și vestmintul lui principal o manta largă, grea și caldă, care-i servea și de plapumă.

Purta, pe atunci, o pălărie cu boruri extravagante, care, adăugată costumului amintit, împlinea o înfățișare burlescă și bizară.

Îi plăcea să producă senzație, să fie în centrul atenției.

Exhibiționismul său e de natură organică. Mereu în căutarea noutății, respingea trecutul aproape prezent.

Erudiția lui, de care s-a făcut atîta caz, l-a ajutat să descopere limitele exactității, dar în același timp să torpileze și să minzeze aceste limite.

În acest sens, Ezra Pound poate fi socotit unul din copiii teribili ai poeziei moderne.

Dar acest copil teribil n-a încetat să țină seama de experiența înaintașilor, pe care, cu vădită plăcere, o parafrazează pînă la desființare.

Proza sa, mimînd perfect fraza manierată, așa cum Lautréamont mimează perfect fraza elocinței clasice, este în realitate atît de înolăcită și chiar incoerentă, încît Ford Maddox Ford îl suspecta, la un moment dat, că ignoră legile sintactice elementare ale limbii engleze.

Dar bolboroseala și erorile gramaticale, făcute cu bună știință, nu sînt altceva decît o formă de dispreț și un sistem de apărare împotriva unei lumi incapabilă să-l ia în serios.

Neiertător ca bufonii lui Shakespeare, rostește crudul adevăr cu emfază, la adăpostul costumului prestriț și ridicul.

În preajma și în timpul primului război mondial, imagismul a dat lovitură de grație poezilor post-victorien, proclamînd, sus și tare, omnipotența versului liber.

În bună măsură Eliot și discipolii săi n-au făcut altceva decît să ducă mai departe experiențele imagiștilor.

Ca și dadaismul, mișcarea « *mouvement* » imagist a luat naștere într-o cafenea. Totala deslănțuire a imaginii avea același caracter protestatar ca și cuvintele elaborate în cavitățile bucale pe măsura rostirilor lor.

Rolul lui Pound în această mișcare poetică, poate fi asemuit, cred, cu rolul jucat de Tzara în *dadaism*, sau cu rolul jucat de Nezval în *poetism*, care promova « poemul elastic »

În 1914 a văzut lumina tiparului o antologie a poeziei imagiste, sub titlul « *Les imagistes* ».

Cronicarii literari ai vremii parodiau poemele, sau le însoțeau de observații batjocoritoare.

Eliot e de părere că între 1910—1922, perioadă în care au luat ființă *Proper-tius* și schițele primelor *Cantos*, Pound a exercitat o influență decisivă asupra poeziei engleze și americane, în deosebi asupra tinerilor poeți, creînd un climat propice pentru a instaura, în poezie, tendința modernistă.

Eliot nu uită să adauge că, dacă această epocă ar fi fost lipsită de aportul adus de Pound, poezia și poezii din Statele Unite ar fi rămas, poate, izolați încă mult timp.

În sensul celor spuse de Eliot eseurile sale critice pot fi considerate o prelungire a propriilor poeme, căci ele vizează o anumită metodă și fixează anumite direcții, pledînd cu vigoare pentru înnoirea limbajului și a formelor poetice.

Aceste eseuri sînt, totodată, o teorie a criticii și o critică a criticii.

Pound respinge pretenția criticii de a precede compoziția, de a oferi, cu de-a sila, un ghid a cărui utilitate este inexistentă, devreme ce nu posedă forța demonstrației, pe care, în cel mai bun caz, o diluează.

Așadar demonstrația trebuie să preceadă enunțarea, și nu invers, sau în cazuri extreme, să existe între cele două puncte aceleași raporturi ca între picioarele unui biped.

Tinerilor poeți care își închipuie că poezia s-a născut odată cu ei, acest iconoclast, li se adresează astfel:

« Acceptați Influența marilor artiști, sau a oricăror altora, dar aveți măcar decența s-o recunoașteți ».

Deși învinuit adesea de obscuritate căutată (în *Cantos*, de pildă) Pound n-a încetat să susțină cu tărie că poezia sa este o artă, o artă care reclamă o trudă înverșunată și fără răgaz, o artă care a devenit conștientă de sine.

Recunoscînd că sensibilitatea unui poet veritabil se plasează deasupra sensibilității obișnuite, el insistă asupra enormului *travaliu conștient* pe care trebuie să-l facă un poet pentru aflarea funcției și sensului primordial specifice poeziei.

Conceptele care-l apropie de afirmația lui Lautréamont:

« Știința pe care o întreprind este o știință distinctă de poezie; nu o cînt pe aceasta din urmă, ci mă forțez să-i descopăr sursa. »

Eseistica lui Gottfried Benn — o vocație consubstanțială liricii sale — exprima cu tășul reflecției spontane, scripitoare, formula care condensează experiența mereu nesaaturată a medicului dermatolog, a biologului dezabuzat, în apele tari ale unei spiritualități averse de a obține, prin incizii reci în materialul de viață, semnificația integratoare a « lumii expresiei »: iată o schiță de portret. Ar fi portretul unui izolat în mediul relativismului psihologic și al exploziilor verbale expresioniste, ireductibil ca finalitate artistică la parcimoniile « stilului telegrafic » și la deformările grotești, modalitățile prin care se circumscrie avangardismul liric contemporan cu debutul său. « Doctorul Benn » oferea toate premisele unei taxări facile: incoerență imagistică, tropisme fortuite, ba chiar și un cinism cvasiprofesional, înclinat către durități extraliterare. Dacă totuși lirica lui s-a impus, înfruntând toate riscurile unei polisemii incontrollabile prin virtutea sugestivității ei absolute, e o biruință care se răsfrânge, la scara unei reflexivități mai coerente, ba chiar retorice uneori, și asupra eseisticii sale. Dar funcția acesteia este, în economia operei, o funcție integratoare, nu numai în sensul unei sincronizări cu actualitatea, al unor sondaje comparative urmărind să definească pozițiile de avangardă, ci în sens vectorial, încercând fixarea locurilor geometrice care să adune propriile căutări lirice divergente. Dar și căutările prozei sale, o proză poetică în neconținută lansare, evadând mereu din contingent și periclitată mereu de eșecul unui mers în gol, de eșecul afaziei — cum se întâmplă cu experiențele « doctorului Rönne », alter ego al poetului, un medic cu simptome schizoide, care sfârșește în alienare. Alienare în sens propriu, medical, clinic, dar care nu se confundă cu paralizia lui Maupassant ajuns în faza finală, nici cu crizele neurotice ale lui Strindberg sau cu diversele narcoze gen fin de siècle — doctorul Rönne e departe și de descompunerea blajină a altui personaj ipostaziat la modul poetic, rilkeanul Malte Laurids Brigge. E dimpotrivă o alienare a stupefacției, a unei experiențe plenare spre care evoluează desprinderile succesive din contingent: doctorul Rönne, victimă a propriei sale activități clinice, are viziunea obsesivă a creierului său ca materie amorfă, cu care a pierdut orice legătură funcțională. Avem de-a face, sub aspect formal, cu un caz insolit al motivului oglinzii: aici, efectul e paralizant, o involuție la inerția vegetativă. Textul, simptomatic pentru « eul modern », reprezintă una dintre fixațiile timpurii ale lui Benn; el explică în oarecare măsură scepticismul său vitalist, sublimarea « energiilor bionegative » în expresia cerebrală, preocuparea constantă de a distruge realul, asimilat la nivelul infrasonozial, prin explozii subiective. E o explicație, în cele din urmă, a nihilismului lui Benn, din care derivă la el « problematica poeticului », capabil totuși de o atît de spectaculoasă și sugestivă expansiune lirică, e o explicație și a durității sale autiste și a concepției statice asupra actului poetic în care își va găsi echilibrul de mai tîrziu. Deși nu fără a fi trecut prin eșecul unei integrări de alt ordin, al integrării sale politice, care a pus în discuție, pentru o vreme, integritatea sa personală și spirituală. Admiratorul lui Heinrich Mann și prietenul Elsei Lasker-Schüler nu a ales exilul, împreună cu majoritatea scriitorilor și artiștilor de avangardă, ci a rămas în Germania, sub egida iluzorie a concepțiilor sale nietzscheene. Opera eseistică a lui Benn consemnează și experiența trecerii de la speranța de a fi atins faza de « după nihilism » pînă la deziluzia definitivă, necruțătoare, că nu există compatibilitate între « artă și cel de-al treilea Reich ». Nu a trebuit decît un an și ceva pînă ce Benn s-a convins că-l așteaptă și pe el exilul — exilul ineficienței publicistice, al defăimării operei sale ca « artă denaturată », al izo-

Probleme ale liricii

Doamnelor și domnilor,

Cînd deschideți ziarul dvs. duminică dimineața, și uneori chiar și în timpul săptămînii, găsiți într-un supliment, de obicei în dreapta sus sau în stînga jos, ceva care se distinge prin litere spațiate sau printr-un chenar mai deosebit: e un poem. De cele mai multe ori nu e un poem lung, iar tema sa reia problemele anotimpului: toamna, cețurile de noiembrie se ȧes în versuri: primăvara li se aduce crocușilor salutul cuvenit vestitorilor de lumină, vara se cîntă lanul împeștriat cu maci din spate, iar în timpul sărbătorilor bisericești sînt puse în rime motive de rit și de legendă — pe scurt, avînd în vedere regularitatea cu care se desfășoară acest proces, ani și ani de-a rîndul, previzibil săptămînal și de o mare punctualitate, trebuie să presupunem că în fiecare clipă o serie întregă de oameni din patria noastră stau să facă poezii pe care le trimit ziarelor, și ziaarele par convinse că publicul

lării și tăcerii. Anonimatul care a urmat i-a prilejuit lui Benn o revizuire a iraționalismului său sub imperiul spectacolului degradant al raporturilor dintre « artă și putere », temă către care converg eseurile din preajma războiului. Nihilism, iraționalism, fatalism, iată gama minoră în care oscilează jocul ambiguu al paralelelor istorice — cu un acord major: « cele șase sau opt poeme » care vor salva opera, experiența totală, de degradare. E o concluzie pesimistă și aceasta, o concluzie « statică », dar destinul operei lui Benn îi confirmă speranța în cele șase sau opt poeme. Împlinirea acestei speranțe îi aureolează, tîrziu, tonul conferinței de față, și inflexiunile sarcastice la adresa « mediei » din societatea de consum, aceeași « medie » care îi certificase « denaturarea », nu fac decît să-i potențeze satisfacția în fața acelor « contemplatori melancolici ai culturii » că « toată lumea vrea să facă poemul modern » — triumful lui Benn este un triumf al expresiei, care își vede primită ofranda lirică în acel « Olimp al aparenței » care nu e numai al liricii, și care nu e numai atît.

D. F.

cititor dorește aceste poezii, căci altfel foile respective ar da spațiului lor o altă întrebuintare. Numele acestor producători de poezii nu sînt de obicei nume foarte cunoscute, ele dispar după un timp din foiletoane, și probabil că lucrurile stau întocmai așa cum mi-a scris profesorul Ernst Robert Curtius, cu care sînt într-o corespondență amicală, de cînd i-l recomandasem pe unul dintre studenții săi drept foarte talentat. Mi-a scris: « Ah, tinerii ăștia sînt la fel ca păsările, primăvara cîntă, iar vara au și tăcut. » Cu aceste poezii datorate ocaziei și anotimpurilor nu ne vom ocupa, deși e întru totul posibil ca ocazional să se găsească printre ele cîte un poem draguț. Dar am pornit de aici, pentru că acest proces are un substrat colectiv, și anume opinia publică e în bună parte pătrunsă de convingerea: iată deci o privilegiște cîmpenească sau un apus de soare, și iată un tinăr sau o domnișoară într-o stare melancolică, și acum se naște o poezie. Nu, așa nu se naște nici o poezie. Un poem se naște chiar foarte rar — un poem se face. Dacă scadeți din cele rimate starea sufletească, ceea ce rămîne atunci, dacă atunci mai rămîne ceva, va fi poate un poem.

Tema pe care mi-am propus-o se numește « probleme ale liricii », nu « probleme ale poeticului » de un fel sau altul. Intenționat. Conceptului de lirică i s-au asociat de cîteva decenii anumite idei. De ce fel sînt ele, aș vrea să vă sugerez mai întîi printr-o anecdotă. O doamnă cu care sînt în relații de prietenie, o ziaristă foarte cunoscută prin articolele ei politice, mi-a scris acum cîva timp: « Nu am nici o înclinație pentru poezii, și cu atît mai puțin pentru lirică. » A distins deci între aceste două tipuri. Doamna de care vorbesc a fost, după cîte știam, o mare muziciană, ea cînta mai ales muzică clasică. I-am răspuns: « Vă înțeleg perfect, mie de exemplu *Tosca* îmi spune mai mult decît *Arta fugii*. » Asta înseamnă că pe de o parte avem stările emoționale, sufletești, melodico-tematice, iar pe de altă parte produsul artistic. Noul poem, lirica e un produs artistic. Acestui fapt i se asociază ideea de activitate conștientă, de control critic și, ca să folosesc de la bun început un termen periculos, asupra căruia am să mai revin de altfel, ideea « artisticii »¹. În timpul producerii unui poem nu observi numai poemul, ci și pe tine însuși. Producerea poemului este ea însăși o temă, nu singura temă, dar într-un anumit fel se răsfrînge în toate. Deosebit de instructiv e în această privință Valéry, la care concomitența activității poetice și a celei introspectiv-critice atinge cea limită unde amîndouă se întrepătrund. Valéry spune: « De ce producerea unei opere de artă nu s-ar putea concepe și ea ca o operă de artă. »

Ne lovim aici de o particularitate tranșantă a eului liric modern. În literatura modernă întîlnim exemple de echivalență a liricii și a eseului la același autor. Parcă s-ar determina reciproc. În afara lui Valéry îi mai amintesc pe Eliot, Mallarmé, Baudelaire, Ezra Pound, și pe Poe, și apoi pe suprarealiști. Ei au fost și sînt cu toții la fel de interesați de procesul poetic ca și de însăși opera lor. Unul din ei scrie: « Mărturisesc că sînt mult mai interesat de formularea sau fabricarea unor opere decît de operele înseși ». Este, vă rog să rețineți acest fapt, o trăsătură modernă. Despre Platen sau Mörike nu știu că ar fi cunoscut sau cultivat această ambiguitate, nici despre Storm sau Dehmel, nici chiar despre Swinburne sau Keats. Liricii moderni ne oferă chiar și o filozofie a compoziției și o sistematizare a factorului creator. Și tot acum aș dori să mai relev o altă particularitate, și ea foarte izbitoare: nici unul din marii romancieri ai secolului din urmă nu a fost și liric, abstracție făcînd, bineînțeles, de autorul lui Werther și al *Afinităților electice*. Dar nici Tolstoi; nici Flaubert, nici Balzac sau Dostoievski, nici Hamsun sau Joseph Conrad n-au

¹ Păstrez termenul folosit de Benn: « artistică » (Artistik) din motive de coerență terminologică; echivalențele sale ar fi « manierism » sau « modernism » (n.tr.)

scris vreun poem remarcabil. Dintre cei foarte moderni a încercat-o James Joyce, dar, după cum scrie Thornton Wilder: «cînd îi cunoști neasemuita bogăție ritmică a prozei ești consternat de versurile sale, de voga lor muzicalitate, de tonul lor firav de ventriloc». Aici trebuie să existe deci deosebiri tipologice principiale. Și vom constata imediat care sînt ele. Anume, cînd romancierii produc poezii, acestea sînt de regulă balade, desfășurări de acțiuni, fapte anecdotice ș.a. Romanțierul are nevoie și pentru poemele sale de materiale, de teme. Cuvîntul ca atare nu-l e de ajuns. El caută motive. Cuvîntul nu receptează, ca la liricul original, mișcarea nemijlocită a existenței sale, romancierul descrie cu ajutorul cuvîntului. Vom vedea mai departe ce substraturi existențiale apar sau lipsesc aici.

Lirica nouă a început în Franța. Pînă acum, drept centru al ei a fost considerat Mallarmé, dar după cum vîd din lucrări franțuzești recente, Gérard de Nerval trece acum puternic pe primul plan; el a murit în 1855, fiind cunoscut la noi numai ca traducător din Goethe, dar în Franța, autorul *Himerelor* e numit astăzi izvorul poeziei moderne. Lui i-a urmat Baudelaire, mort în 1867 — amîndoi deci cu o generație înainte de Mallarmé și influențîndu-l. Cu toate acestea, Mallarmé rămîne primul care a elaborat o teorie și o definiție a poemelor sale, inaugurînd astfel acea fenomenologie a compoziției despre care am vorbit. Alte nume vî sînt cunoscute, Verlaine, Rimbaud, apoi Valéry, Apollinaire și suprarealiștii, conduși de Breton și Aragon. Iată centrala renașterii lirice care a iradiat în Germania și în zona anglo-americană. În Anglia, Swinburne, mort în 1909, și William Morris, mort în 1896, amîndoi deci contemporanii marilor francezi, încă mai trebuie încadrați în școala idealistă romantică, dar o dată cu Eliot, Auden, Henry Miller, Ezra Pound, noul stil își face intrarea în zona anglo-atlantică, și vreau să amintesc de pe acum că în S.U.A. se desfășoară o mare mișcare lirică. Aș mai adăuga cîteva nume: O.V. de Milosz, originar din Lituania, mort în 1940 la Paris; Saint-John Perse, un francez stabilit în S.U.A. Din Rusia trebuie amintit Maiakovski, din Cehoslovacia Vitezslav Nezval. Din Germania, ilustrele nume George, Rilke, Hofmannsthal își au locul, cel puțin în parte, aici. Cele mai frumoase poeme ale lor sînt expresie pură, articulare artistică conștientă în cadrul formei fixate, cu toate că viața lor interioară, sub aspectul ei subiectiv și al fluxului emoțional, mai adastă în acea nobilă sferă națională și religioasă, în sfera legăturilor valabile și a ideilor integratoare pe care lirica actuală abia dacă le mai cunoaște.

Le-au urmat apoi Heym, Trakl, Werfel — avangardiștii. Începutul liricii expresioniste din Germania e datat de la apariția poemului *Dämmerung (Amurg)* de Alfred Lichtenstein, publicat în 1911 în *Simplizissimus*, și de la poemul *Weltende (Sfîrșitul lumii)* de Jacob van Hoddis, apărut în același an. Evenimentul constitutiv al artei moderne în Europa a fost editarea manifestului futurist al lui Marinetti, apărut la 20 februarie 1909 la Paris, în *Figaro*. «*Nous allons assister à la naissance du Centaure* — vom lua parte la nașterea Centaurului — a scris el, și: «Un automobil care urlă e mai frumos decît Nike din Samotrace.» Aceștia au fost avangardiști, dar în parte au fost și împlinitorii.

În ultimul timp se observă la noi încercări editoriale și redacționale de a impune un fel de modernism în literatură, un fel de dadaism recidivist, unde într-un poem apare de vreo șaisprezece ori cuvîntul *wirksam* (eficient) la început de vers, căruia însă nu-i urmează chiar nimic impresionant, el fiind combinat cu ultimele sunete ale pigmeilor și andamanezilor — ceea ce vrea să fie foarte «global», dar cuiva care cuprinde cu ochiul mai bine de patru decenii de literatură i se pare că seamănă cu o reluare a metodei lui August Stramm și a cenacului *Der Sturm*, sau cu o repetare a «*Merz*»-poemelor lui Schwitters («*Anna, du bist von vorne wie von hinten* — Anna, tu ești din față ca și din spate»). În Franța se afirmă un curent similar, care se

numește letrism. După interpretarea dată acestui nume de către șeful curentului, cuvîntul trebuie purificat de orice valență extrapoetică, *literale puse în libertate* urmînd să formeze o unitate muzicală în stare să reproducă și grohăitul, ecoul, plescăitul limbii, rîgîitul, tușitul și risul gros. Ce o să iasă de aici, nu se știe deocamdată. Unele afirmații sună desigur ridicol, dar nu e cu totul exclus ca dintr-o nouă mutație a sensibilității lingvistice, din autoanalize împinse și mai departe și din teorii care își explorează originalitatea în critica limbajului să se nască o dicțiune lirică nouă, capabilă ca, ajungînd în mîinile aceluia îns care o umple cu marea lui subiectivitate, să ducă la creații strălucite. Pentru moment va trebui să spunem însă că poemul occidental tot mai e coordonat de o idee formală și că se configurează din cuvinte, nu din rîgîit și din tuse.

Celor care se interesează de partea experimentală, dar încă serioasă, a liricii moderne le pot recomanda revista *Das Lot*, din care există pînă în prezent cinci numere, și excelenta carte despre suprarealism a lui Alain Bosquet — ambele publicații apărute la Karl-Henssel-Verlag din Berlin.

Am folosit adineaori pentru caracterizarea poemului modern termenul de « artistică », spunînd că e vorba de un concept controversat — într-adevăr, în Germania nu e auzit cu plăcere. Estetul mediu îi asociază Ideea de superficialitate, petrecere, muză ușoară, ca și pe aceea de joacă și de lipsă a oricărei transcendente. În realitate e un concept deosebit de serios, un concept central. « Artistica » e încercarea artei de a se trăi pe sine, în destrămarea generală a conținuturilor, ca pe un conținut, și de a plăsmui din această trăire un nou stil, e încercarea de a opune nihilismului general al valorilor o nouă transcendență: transcendența plăcerii creatoare. Privit astfel, conceptul cuprinde întreaga problematică a expresionismului, a tendințelor abstracționiste, antiumaniste, ateiste, antiistoriste, a ciclicismului, a omului gol pe dinăuntru — într-un cuvînt, întreaga problematică a universului expresiv.

În conștiința noastră pătrunsese acest concept o dată cu Nietzsche, care l-a preluat din Franța. El a spus: delicatețea în toate cele cinci simțuri artistice, degetele sensibile la nuanțe, morbiditatea psihologică, seriozitatea unei *mise en scène*, această seriozitate pariziană *par excellence* — și: arta ca problemă propriu-zisă a vieții, arta ca activitate metafizică a ei. Pe toate acestea, el le-a numit *Artistik*.

Luminozitate, lansare, *gaya* — aceste concepte ligurice ale sale — în jur numai valuri și joc, și la urmă: « *du hättest singen sollen, o meine Seele* » (trebuia doar să cînti, o suflet al meu) — toate aceste strigăte ale sale de la Nizza și Portofino — peste toate a făcut el să planeze cele trei cuvinte enigmatice: « Olimp al aparenței », Olimpul unde sălășluiseră marii zei, unde Zeus domnise două mii de ani, unde moirele minuseră cîrma necesității, și acum — al aparenței ! E o cotitură. Nici vorbă de acel estetism care străfulgerase secolul al nouăsprezecelea la Pater, Ruskin, mai genial la Wilde — aici era altceva, și nu avem pentru asta decît un cuvînt cu sunet antic: fatalitate. A-ți sfîșia cu cuvinte ființa lăuntrică, obsesia de a te exprima, de a formula, a orbi, a sclipi cu orice risc și fără a ține cont de rezultate — aici era o nouă existență. Ea încolțise la același Flaubert pe care privește a cîtorva coloane ale Acropolei l-a făcut să presimțită cîta frumusețe nepieritoare s-ar putea dobîndi prin dispunerea unor propoziții, cuvinte, vocale — la Novalis, care a vorbit despre artă ca despre antropologia progresivă, ba chiar și la Schiller, la care întîlnim ciudata revelare a unei aparențe estetice, care nu numai este, *dar și vrea să fie*. Și cei care tot se mai îndoiesc că aici s-a încheiat o evoluție să-și amintească o vorbă din *Anii de pribegie ai lui Wilhelm Meister*: « Pe cea mai înaltă culme a ei, poezia pare cu totul exterioră, cu cît se retrage ea înăuntru e pe cale de a coborî. » Toate acestea erau date, dar necesitatea integrării s-a împlinit abia aici.

E un capitol lung, și în cărțile mele am încercat adesea să-l pătrund cu lumină. Astăzi mă restrâng la poem, și pot s-o fac, pentru că înăuntrul poemului toate luptele existenței se desfășoară ca într-o arenă, în spatele unui poem modern, problemele timpului, problemele artei, problemele fundamentelor interioare ale existenței noastre apar într-un mod mult mai dens și mai radical decât în spatele unui roman sau chiar al unei piese de teatru. Un poem e întotdeauna o întrebare în căutarea eului, și toți sfinții și toate enigmele de la Sais se amestecă în răspuns. Dar vreau să evit orice cugetare profundă și să rămân empiric, și de aceea pun întrebarea: care sînt așadar temele specifice ale liricii actuale? Ascultați aici, vă rog: cuvînt, formă, rimă, poem lung sau scurt, cui l se adresează poemul, plan semantic, tematică, metaforism — dvs. știți, de unde provin noțiunile pe care le-am înșiruit? Ele provin dintr-un chestionar american la adresa liricilor, în S.U.A se încearcă și promovarea liricii cu ajutorul chestionarelor. Mi se pare un lucru interesant, el arată că reflecțiile pe care le fac liricii de peste ocean sînt cam aceleași ca și la noi. De exemplu, întrebarea: poem lung sau poem scurt o mai pusese și Poe, și acum o reia Eliot, e o problemă cit se poate de personală. Dar mai ales întrebarea: « cui i se adresează poemul » mă fascinează — e într-adevăr un punct de criză, și remarcabil e și răspunsul dat de un oarecare Richard Wilbur: « Un poem, spune el, e adresat Muzei, și aceasta are, între altele, menirea să învăluie faptul că poemul nu e adresat nimănui. » Vedem de aici că și peste ocean se resimte caracterul monologal al liricii, e, într-adevăr, o artă anahoretă. Dar nu vreau să vă prezint în această conferință nimic ce ați putea citi și în cărți, vreau să vă ofer ceva concret, chiar și cu riscul de a fi banal în loc de a discuta problema fundamentală — știți doar că se dă la fund acela care coboară mereu la cauzele fundamentale, și ați învățat din Flaubert că în artă nu există nimic exterior. Îmi imaginez așadar că dvs. mi-ați adresa acum întrebarea ce e de fapt un poem modern, cum arată el, și la aceasta am să vă răspund cu exemplificări negative, și anume, cum *nu* arată un poem modern.

Vă numesc patru simptome diagnostice cu ajutorul cărora veți putea dvs. înșivă să distingeți pe viitor dacă un poem din anul 1950 se identifică cu epoca sa ori nu. Exemplele le iau din antologii cunoscute. Cele patru simptome sînt:

întîi: apostrofa. Exemplu: titlul *Das Stoppelfeld* (Miriștea)

Prima strofă:

« Pustiu și gol se-ntinde-un cîmp afară
pe care nu demult bogate spice
în vîntul verii greu se legănară,
hrănind azi cu-a lor boabe păsărice. »

Și așa continuă timp de trei strofe, apoi, în strofa a patra și ultima, urmează apostrofarea eului; primul vers:

« Oare nu am în față propria-mi viață »

și așa mai departe.

Avem deci două obiecte. Mai întîi, natura neînsuflețită căreia l se adresează poetul, și la sfîrșit întoarcerea către autor, care acum se interiorizează, sau l se pare. Așadar, un poem care distinge și confruntă obiectul apostrofat și eul poetic, decorul exterior și raportarea launtrică. Este, spun eu, la ora actuală, o modalitate primitivă de a-ți documenta substanța poetică. Chiar dacă autorul nu e dispus să subscrie la principiul formulat de Marinetti: *détruire le Je dans la littérature* (a distruge Eul în literatură), el apare astăzi desuet cu această metodă. Aș vrea însă să adaug îndată că există minunate poeme germane lucrate după acest model, de exemplu *Mondnacht* (Noapte cu lună) de Eichendorff, dar de atunci au trecut mai bine de o sută de ani.

Cel de-al *doilea* simptom e comparativul «ca». Vă invit să observați de câte ori apare într-un poem particula «ca». «Ca», sau «ca și cînd», sau «e ca și cum» — sînt construcții auxiliare, și de obicei merg în gol. Se rostește cîntecul meu ca aurul soarelui — E soarele ca o salbă de bronz pe țiglele de aramă — Îmi tremură cîntecul ca un șuvoi îmblinzit — Ca o floare în liniștea nopții — Pallid ca de mătase — Iubirea înfloarește ca un crin. — Acest «ca» e întotdeauna o fisură înăuntrul viziunii, el apropie, compară, nu e determinare primară. Dar și aici trebuie să adaug că există poeme magnifice construite pe «ca». Rilke a fost un mare poet al lui «ca». Într-unul din cele mai frumoase poeme ale sale, *Archaischer Torso Apollons* (*Tors arhaic al lui Apollon*), de-a lungul celor patru strofe apare de trei ori «ca», și chiar «ca»-uri destul de banale: ca un candelabru, ca piei de prădalnice fiare, ca o stea — și în poemul său *Blaue Hortensie* (*Ortensia albastră*) întîlnim în patru strofe de patru ori «ca». Printre acestea: ca-ntr-un șorțuleț de mic copil — ca în vechi hîrtii albastre de scrisori —, ei bine, Rilke știa s-o facă, dar ca principiu puteți reține că un «ca» e întotdeauna o intruziune a epicului, a foiletonescului în lirică, o slăbire a tensiunii limbajului, o lacună a metamorfozei creatoare.

Cel de-al *treilea* e mai nevinovat. Observați de câte ori apar în versuri culori: roșu, purpuriu, opal, argintiu, cu varianta argintesc, cafeniu, verde, portocaliu, cenușiu, auriu — în felul acesta, autorul crede probabil că impresionează prin opulență și fantezie, îi scapă însă că aceste culori sînt simple clișee verbale care și-ar găsi mai bine locul la optician sau oftalmolog. Și totuși, pentru o singură culoare trebuie să mă bat cu pumnii în piept: azur — am să revin și asupra ei.

Cel de-al *patrulea* e tonul serafic. Cînd se pornește de-a dreptul sau se ajunge îndată la susurul ființinelor și harpe și noapte blindă și liniște și lanțuri fără de-nceput, 1 rotunjime sferică, împlinire, biruitor avînt către stea, îndumnezeirea cea nouă și alte sentimente universale, e vorba cel mai adesea de o speculație ieftină pe seama moliciunii sentimentale a cititorului. Acest ton serafic nu e o biruință asupra pămîntescului, ci o fugă de pămîntesc. Marele poet e însă un mare realist — el se încarcă cu realități, e foarte pămîntesc, o cicadă născută, potrivit legendei, din pămînt, insecta ateniană. El va împărți esotericul și seraficul cu mare grijă pe suporturi realiste dure. — Și apoi, luați seama, vă rog, la cuvîntul «a înălța» — vrea cineva să se cațere sus și nu ajunge.

Așadar, cînd veți da în viitor de un poem, vă rog să luați creionul în mînă, ca la cuvintele încrucișate, și să notați: apostrofă, «ca», scară cromatică, ton serafic, și veți ajunge repede la niște concluzii proprii.

Îmi este îngăduit oare să adaug aici observația că mediocritatea e de-a dreptul nepermisă și nesuferită în lirică, cîmpul acesteia e îngust, mijloacele ei sînt foarte subtile, substanța ei e acel *ens realissim* al substanțelor, prin urmare și criteriile trebuie să fie extreme. Romanele mediocre nu sînt atît de nesuferite, ele pot să amuze, să instrulască, să te țină încordat, dar lirica trebuie să fie ori exorbitantă, ori să nu fie de loc. Asta ține de ființa ei.

Și de ființa ei mai ține și altceva, o experiență tragică a poezilor asupra lor înșile: nîci unul, chiar dintre marii lirici ai epocii noastre, nu a lăsat mai mult de vreo șase sau opt poeme desăvîrșite, celelalte pot fi interesante sub aspectul biografiei sau al evoluției autorului, dar concentrate în sine, luminînd dinăuntrul lor, pline de o lungă fascinație sînt doar puține — așadar, pentru aceste șase poeme cei treizeci pînă la cincizeci de ani de asceză, suferință și luptă.

În continuare aș vrea să vă descriu un anumit proces într-un mod ceva mai direct decît se face de obicei. E procesul care se petrece la nașterea unui poem. Ce există în autor? Care e situația dată? Situația e următoarea: Autorul dispune:

Întii, de un germen creator, opac, o materie psihică.

În al doilea rând, de cuvinte care îi stau la îndemână, la cheremul lui, cărora le știe rostul, pe care le poate mișca, își cunoaște cum s-ar spune cuvintele. Și anume, există ceva care se poate numi coordonarea cuvintelor față de un autor. Poate că el a întâlnit chiar în ziua aceea un anumit cuvint care îl preocupă, îl excită, pe care crede că-l va putea folosi ca leitmotiv.

În al treilea rând dispune de un fir al Ariadnei care îl scapă din această tensiune bipolară, îl scapă cu absolută siguranță, căci — și acum urmează enigma: poemul e gata înainte de a fi început, atita doar că el încă nu-i știe textul. Poemul nici n-ar putea suna altfel decât sună întocmai atunci cind e gata. Dvs. știți foarte precis cind e gata, aceasta poate dura mult, desigur, săptămîni și ani de zile, dar înainte de a nu fi gata nu-l dați din mină. Mereu îl pipăiți, cite un cuvint, cite un vers în parte, scoateți separat strofa a doua, vă uitați la ea, la strofa a treia vă întrebați dacă e potrivită ca *missing link* între strofa a doua și a patra, și cu tot controlul, cu toată autoobservarea, cu toată critica veți fi condus dinăuntru de-a lungul tuturor strofelor — un exemplu al acelei libertăți legate de necesitate de care vorbește Schiller. Ați putea să și spuneți, un poem e aidoma corăbiei despre care povestește Homer că se ndreaptă fără cîrmaci drept în port. De un tînăr autor, pe care nu-l cunosc și despre care nu știu dacă scrie opere lirice, un oarecare Albrecht Fabri, am citit de curind, în *Das Lot* o remarcă ce descrie întocmai această stare de lucruri, el spune: «întrebarea, cui îi aparține un poem, e în orice caz o întrebare de prisos. Un X care nu poate fi redus în nici un fel participă la auctorialitatea poemului, cu alte cuvinte, orice poem își are problema sa homerică, orice poem aparține mai multora, deci unui autor necunoscut. »

Această stare de lucruri e atît de ciudată, încît aș dori s-o mai formulez încă o dată, cu alte cuvinte. Ceva nelămurit dinăuntru dvs. face să țîșnească niște versuri sau încearcă orbecăind să aducă niște versuri la lumină, și altceva dinăuntru dvs. la aceste versuri imediat în mină, le așază sub un fel de aparat de observație, un microscop, le verifică, le colorează, caută locurile patologice. Dacă cel dintîi ceva e poate naiv, cel de-al doilea e cu totul altfel: rafinat și sceptic. Dacă cel dintîi e poate subiectiv, cel de al doilea apropie lumea obiectivă, e principiul formal, cel spiritual.

Nu mă aștept la nimic de la o dezbatere profundă și amplă asupra formei. Forma, luată izolat, e un concept dificil. Dar forma este poemul. Conținuturile unui poem, să le spunem tristețe, sentiment panic, curenți finali, le are doar fiecare, e inventarul uman, avuția sa de o întindere mai mult sau mai puțin variată și sublimă, dar lirica se naște de aici numai dacă ele nimeresc într-o formă prin care acest conținut să devină autohton, care să-l poarte, să-l transforme cu ajutorul cuvintelor în fascinație. O formă izolată, o formă în sine doar nici nu există. Ea e ființa, misiunea existențială a artistului, țelul său. În acest sens trebuie înțeleasă probabil și propoziția lui Staiger: forma e conținutul suprem.

Să luăm un exemplu: fiecare s-a plimbat cîndva printr-o grădină, printr-un parc, e toamnă, cer albastru, nori albi, puțină tristețe deasupra pașiștilor, o zi de bun-rămas. Vă face să fiți melancolici, meditativi, dvs. meditați. E frumos, e minunat, dar nu e un poem. Dar acum vine Stefan George și vede și el toate acestea, la fel ca și dvs., dar el e conștient de sentimentele sale, le observă și notează:

*Vino în parcul crezut mort și vezi:
Surisul unor țărături depărtate,
Prin albi nori, azurul ce nu-l crezi
Învie iezeri și potecli pictate.*

El își cunoaște cuvintele, știe să scoată ceva din ele, cunoaște coordonarea cuvintelor față de el, plăsmuiește cu ele, caută rime, strofe calme, liniștite, strofe expresive, și așa se naște unul din cele mai frumoase poeme ale toamnei și ale grădinilor pe care le-a produs epoca noastră — trei strofe de cite patru versuri, și prin virtuțile lor formale, ele fascinează un secol întreg.

Poate unora dintre dvs. li se pare că folosesc cam prea des cuvântul « fascinație ». Trebuie să spun că anumite concepte, ca fascinație, interesant, excitant, mi se par prea puțin luate în seamă de estetica și critica literară germană. Pe meleagurile noastre, totul trebuie să fie din capul locului profund și obscur și cosmic — în sălașul mumelor, această reședință predilectă germană — eu, dimpotrivă, cred că transformările interioare pe care arta, pe care poemul e capabil să le producă, sînt adevăratele transformări și metamorfoze, a căror înfrîurire e transmisă mai departe de generații, și că ele se nasc mult mai spontan și mai bogate în consecințe din stările excitante și fascinante decît din cele cumpătate și liniștite.

Încă un cuvînt despre punctul întîii al ultimei teme abordate. Am spus că autorul dispune de un germen creator opac, de o materie psihică. Acesta ar fi deci, altfel exprimat, obiectul care trebuie transformat într-un poem. Și despre artă există dezbateri interesante, mai ales din partea școlii franceze, inclusiv Poe, pe care Eliot le-a reluat într-un articol recent. Unul spune că obiectul nu e decît un mijloc pentru atingerea scopului, scopul fiind poemul. Altul spune: un poem nu trebuie să aibă în vedere nimic altceva decît pe el însuși. Un al treilea: un poem nu exprimă nimic, un poem este. La Hofmannsthal, care, cel puțin în ultima sa perioadă, a reluat conștient legătura cu religia, cultura și națiunea, am întîlnit o formulare foarte radicală: « de la poezie nu duce nici o cale nemijlocită la viață, nici de la viață la poezie » — ceea ce nu poate însemna nimic altceva decît că poezia, adică poemul, are un caracter autonom, e o viață pentru sine, și aceasta ne-o confirmă următoarea sa propoziție: « cuvintele sînt totul ». Cea mai celebră e maxima lui Mallarmé: un poem nu se naște din sentimente, ci din cuvinte. Eliot adoptă remarcabilul punct de vedere că un anumit grad de *impuritate* trebuie să-l păstreze chiar și cea *poésie pure*, că obiectul trebuie apreciat, fie și numai de dragul lui, într-un anumit sens, pentru ca un poem să fie resimțit ca poezie. Eu aș spune că în spatele fiecărui poem stă de fiecare dată, de necuprins cu privirea, autorul, ființa sa, existența sa, situația sa interioară, chiar și obiectele nu apar în poem decît pentru că mai înainte au fost obiectele *sale*, el rămîne deci în orice caz cea *impuritate* în sensul lui Eliot. În fond sînt așadar de părere că nu există alt obiect al liricii decît liricul însuși.

Abordez acum o a treia temă specială, și cu aceasta vă iau probabil o întrebare de la gură. Și anume, veți întreba dvs., ce se întîmplă de fapt cu cuvîntul, teoreticienii liricii și poeții lirici vorbesc tot timpul despre cuvînt, avem doar și noi cuvinte, oare cuvintele dvs. sînt altele — așadar, ce se întîmplă cu cuvîntul? O întrebare foarte dificilă, dar voi încerca să vă răspund la ea, deși trebuie să recurg a experiențe personale, la experiențe de o natură deosebită.

Culori și sunete există în natură — cuvinte, nu. Citim la Goethe: « din preparatorii de culori au ieșit pictori destoinici », dar trebuie să adăugăm că raportul față de cuvînt e primar, că acest raport nu poate fi învățat. Puteți învăța echilibristica, dansul pe sîrmă, figuri de balans, alergarea pe cuie, dar a aplica fascinant cuvîntul, aceasta ori o știți, ori n-o știți. Cuvîntul e *phallus*-ul spiritului, central înrădăcinat. Tablouri, statui, sonate, simfonii sînt internaționale — poemele, niciodată. Poemul poate fi definit drept intraductibilul ca atare. Conștiința își înfige rădăcinile în cuvinte, conștiința transcende în cuvinte. *Vergessen* (uitare) — ce înseamnă aceste litere? Nimic, de neînțeles. Dar conștiința e legată într-o anumită

direcție de ele, se declanșează în aceste litere, și aceste litere, puse una lângă alta, se declanșează acustic și emoțional în conștiința noastră. De aceea, *oublier* nu e niciodată *Vergessen*. Sau *nevermore*, cu cele două scurte, închise silabe inițiale, și apoi gravul, năvalnicul *more*, în care pentru noi consumă *Moor* (mlaștină) și *la mort*, el nu e *nimmermehr* (niciodată) — *nevermore* e mai frumos. Cuvintele declanșează mai mult decât mesajul și conținutul, ele sînt pe de o parte spirit, dar pe de altă parte au caracterul organic și ambiguu al lucrurilor din natură.

Trebuie să mă transpun într-o altă perioadă a producției mele pentru a fi mai clar. Îmi îngădui să vă reproduc cîteva rînduri scrise în 1923 despre raportul eului liric față de cuvînt. Vă rog să ascultați :

« Există trăind în mare organisme din sistemul zoologic inferior, acoperite cu cili vibratili. Cilul este organul animalic senzorial de dinaintea diferențierii în energii senzuale izolate, organul universal tactil, raportul ca atare față de ambianța marină. Să ne imaginăm un om acoperit cu asemenea cili vibratili, nu numai pe scoarța cerebrală, dar și pe întreg organismul, total. Funcția lor e una specifică, percepția lor senzitivă e precis izolată: ea corespunde cuvîntului, mai ales substantivului, mai puțin adjectivului, aproape de loc figurii verbale. Ea corespunde cifrului, imaginii lui tipărite, literei negre, doar ei. »

Înterup acum pentru o clipă vechile propoziții și subliniez: cili aceștia apropiere ceva în mod tactil, și anume cuvinte, și aceste cuvinte apropiate tactil se încheagă imediat într-un cifru, o figură stilistică. Aici nu mai avem luna umplînd cu lumina el codrul și valea, ca acum două sute de ani, remarcați, această literă neagră e și ea un produs artificial, privim așadar într-un strat intermediar între natură și spirit, vedem cum se amestecă în joc ceva configurat abia prin intervenția spiritului, oferindu-se nouă pe calea tehnicii.

Nu totdeauna acești cili sînt activi, ei își au ora lor. Eul liric e un eu perforat, un eu-rețea, cu experiența evadării, hărăzit tristeții. Mereu își așteaptă ora în care se încălzește pentru cîteva clipe, își așteaptă complexele meridionale cu « coeficientul lor de agitație » adică un coeficient de beție, în care să poată avea loc perforarea contingentului, adică sfărîmarea realității, care creează libertate pentru poem — prin cuvinte.

Acum e o astfel de oră — să ascultăm mai departe :

« Acum e o astfel de oră, atunci uneori nu e departe. La lectura uneia, nu, a nenumăratelor cărți de-a valma, confuzii de ere, amestec de materiale și aspecte, deschidere de largi straturi tipologice: început năvalnic, îndepărtat. Acum o oboseală din nopți grele, suplețea structuralului adeseori de folos, pentru ora cea mare chiar absolut. Acum poate se și apropie cuvinte, cuvinte de-a valma, încă neperceptibile clarității, dar ciliile le apropie tactil. Aici ar fi poate o afinitate pentru azur, ce har, ce pură trăire ! A gîndi toate preluziunile goale, vlăguite, preambulele nesugestive ale acestui unic colorit, acum doar poți evoca cerul Zanzibarului deasupra corolelor de bougainville și Marea Sirtelor în inima ta, gîndește acest etern și frumos cuvînt ! Nu în van spun azur. E cuvîntul meridional prin excelență, exponentul complexului ilguric cu un coeficient de agitație enorm, principalul mijloc de perforare a contingentului după care începe aprinderea de sine, fanalul mortal, de el se apropie năvalnic regnurile depărtate, spre a intra în ordinea acelei hiperemii livide. Feaci, megaliti, lernelce zone — desigur, nume, desigur, în parte chiar alcătuite de mine, dar apropiindu-se devin mai mult. Astarte, Geta, Heraclit — desigur, note din cărțile mele, dar cînd li se apropie ora, e ora auleților de-a curmezișul codrilor, aripile lor, luntrele lor, coroanele lor pe care le poartă el, le depun drept anateme și drept elemente pentru poem.

Cuvinte, cuvinte — substantive ! Ele nu au decît să-și desfacă aripile, și mileniile se desprind din zborul lor. Luați de pildă «pădure de anemone», adică printre trunchiuri o buruiană fragedă, mărunță, ba mai presus de ele 'cîmpii de narcise', fumul și picla tuturor caliciilor, în măslin înflorește vîntul și peste trepte de marmură urcă, înălțându-se, în depărtări împlinirea — sau luați 'olivă' 'sau teogonii' — miileniile se desprind din zborul lor. Nume botanice și geografice, popoare și țări, toate acele lumi istoric și sistematic atît de pierdute, aici înflorirea lor, aici visul lor — toată nepăsarea, toată melancolia, toată exasperarea spiritului devin sensibile din straturile unei secțiuni de concept. »

Și închei această exprimare din 1923 cu următoarele propoziții :

« Greu explicabilă putere a cuvîntului ce separă și leagă. Stranie putere a orei din care năvălesc configurații sub imperioasa exigență de formă a neantului. Transcendentă realitate a strofei plină de declin și plină de revenire: debilitatea individualului și existența cosmologică, în ea se transfigurează antiteza lor, ea poartă mările și înălțimea nopții și face din creațiune visul stigian : 'Niciînd și mereu'. »

Mai mult nu aș vrea să spun despre cuvînt. Nu știu dacă am reușit să vă sugerez că aici avem de-a face cu ceva deosebit. Va trebui să ne împăcăm cu faptul că cuvintele au o existență latentă care acționează asupra celor orientați adecvat ca un farmec și îi face capabili să transmită acest farmec la rîndul lor. Acesta mi se pare a fi ultimul mister în fața cărui conștiința noastră mereu trează, paraanalizată, perforată doar de transe ocazionale, își simte limita ei.

Să privim o clipă înapoi. V-am prezentat în cele de pînă acum trei teme deosebite din domeniul liricii, și anume : întîi, cum nu arată un poem modern, în al doilea rînd, procesul de geneză al unui poem, iar în al treilea rînd am încercat să mă pronunț asupra cuvîntului. Mai există multe asemenea teme speciale în domeniul nostru, prea multe — una importantă ar fi de exemplu rima. Homer, Sappho-Horațiu, Virgiliu n-au cunoscut-o, ea există apoi la Walther von der Vogelweide și la trubaduri. Cine se interesează de istoria rimel găsește un material captivant la Curtius, în opera sa : *Literatura europeană și Evul mediu latin*. La Goethe am întîlnit observația surprinzătoare : « de cînd Klopstock ne-a eliberat de rimă » — azi am spune că versurile albe pe care ni le-au întipărit Klopstock și Hölderlin sînt și mai nesuferite în mîna unor mediocrități decît rima. Rima e în tot cazul un principiu de ordine și un control în cadrul poemului. Faptul că Verlaine și Rilke, care amîndoi au folosit din principiu rima, au fost ultimii care au reușit să dea expresie întregului ei farmec mi se pare evident, aici, rafinamentul și sacralitatea rimei sînt încă o dată puse în valoare. De atunci se observă poate o anumită epuizare a rimei, sînt prea cunoscute, din toate acele mîl de poeme, rima și răspunsul rimei următoare; unii autori încearcă să o reîmprospăteze prin includerea de nume proprii și neologisme, dar aceasta nu-i redă poziția ei dinainte. Rețin din Curtius că asta nu s-a întîmplat pentru prima oară în literatură, el spune de exemplu : « provensalii au suprasolicitat rima —, prin virtuozitatea etalării de rime rare se evaporă muzica și se pierde sensul. Autorul liric însuși va resimți rima probabil întotdeauna ca pe un principiu care nu e el însuși, ci care îi e propus de limbaj, o va privi întotdeauna cu ochi critic și va ezita adeseori în fața ei. În chestionarul american despre lirică de care am amintit, o întrebare se referă și la rimă, și aș dori să vă comunic unul din răspunsuri.

Un oarecare Randall Jarrell răspunde : « Rima ca un auxiliar structural automat are pentru mine un anumit farmec cînd e tratată automat, dar cel mai mult îmi place cînd e neregulată, vie și imperceptibilă. »

Acestea au fost cîteva teme speciale din domeniul liricii. Acum trebuie să-l privim în ochi pe inițiatorul acestor lucruri, pe eul liric, direct, en face și în condiții înăs-

prite. De ce natură sînt acești lirici din punct de vedere psihologic, sociologic, ca fenomen? În primul rînd, contrar opiniei generale, ei nu sînt niște visători, ceilalți au voie să viseze, ei sînt valorificatori de vise, chiar și visele trebuie să le slujească pentru ca ei să ajungă în posesia cuvîntelor. Ei nici nu sînt de fapt oameni care trăiesc în lumea spiritului, nu sînt nici esteți, ei doar fac artă, adică au nevoie de un creier dur, masiv, un creier cu colți care sfarmă rezistențele, și pe ale lor proprii. Sînt miciburgezi cu o pornire instinctuală deosebită, născută pe jumătate din vulcanism și pe jumătate din apatie. În ambianță socială sînt cu totul neinteresanți — Tasso la Ferrara — cu asta s-a terminat, cu Leonorele, cu cununile de lauri care își schimbă fruntea. Dar nu sînt nici cuceritori ai cerului, nu sînt titanizi, sînt cel mai adesea desul de liniștiți, în sinea lor liniștiți, nici nu le e îngăduit ca ei să vrea să termine totul dintr-o dată, trebuie să porți în tine temele mai departe, ani de zile, trebuie să știi să taci. Valéry a tăcut timp de douăzeci de ani, Rilke nu a scris poezii timp de paisprezece ani, apoi au apărut *Elegiile duineze*. Gîndiți-vă la o paralelă din muzică: mai întîi a fost liedul *Träume* (*Vise*) pentru Mathilde Wesendonk, apoi, după ani de zile, el a devenit actul al doilea din *Tristan*. Și numai din motive locale, pentru că tocmai stau în fața dvs. și vorbesc despre asta, adaug o amintire personală, numai ca să vă dau o idee despre încetineala producției: în volumul meu de versuri *Statistische Gedichte* (*Poeme statice*) se află un poem compus din numai două strofe, dar aceste două strofe sînt despărțite în timp de două decenii, am avut prima strofă, mi-a plăcut, dar nu am găsit o a doua, apoi, în sfîrșit, după două decenii de experimentări, exerciții, verificări și respingeri, mi-a reușit a doua, e poemul *Welle der Nacht* (*Talaz nocturn*) — atîta timp trebuie să porți ceva în tine, un arc atît de vast înconjoară uneori un mic poem. Așadar, ce sînt ei? Niște înși ciudați, locuind într-o singură cameră, renunțînd la existență pentru a exista, indiferent dacă alții califică un poem drept o istorie a ceva care nu s-a întîmplat și măiestria drept egoism. De fapt, ei nu sînt decît niște fenomene, și cînd apoi aceste fenomene au murit și sînt coborîte de pe cruce, trebuie recunoscut din onestitate că ei înșiși s-au fixat în această cruce — ce i-a silit oare? Ceva trebuie totuși să-i fi silit.

Pentru a vă apropia acest tip și dintr-o altă latură aș vrea să vă mai pun în vedere următoarele: Amintiți-vă ce deosebire fundamentală există între gînditor și poet, între savant și artist, care doar sînt numiți în public mereu împreună, vîrîți în aceeași oală, ca și cum aici ar fi vorba de cine știe ce mare identitate. Nici pe departe! Redus întru totul la sine însuși, artistul. Un docent studiază aliajele de cupru folosite acum două mii de ani în Europa, îi stau la dispoziție analizele făcute între anii 1860 și 1948, numărul lor se ridică la patru mii șapte sute douăzeci și nouă, îi stă la dispoziție o literatură de specialitate scrisă numai de profesori universitari cu renume, în care poate avea încredere, în total vreo trei mii de pagini. El se interesează prin serviciul internațional al bibliotecilor ce se crede astăzi la Cambridge despre variantele bronzului; din fișele cu apariție trimestrială ale informației internaționale universitare află unde și cine lucrează în alte țări despre aceeași temă. Schimb de opinii, corespondență — el se informează, se asigură, poate face apoi o jumătate de pas mai departe, își documentează această jumătate de pas cu trimiteri, nu apare nicodată singur și neacoperit. Nimic din toate acestea în cazul artistului. El stă singur, pradă mușeniei și ridicolului. El răspunde singur de sine. El își începe lucrurile, și el le termină. El urmează o voce lăuntrică neauzită de nimeni. El nu știe de unde vine această voce, nici ce vrea să spună în cele din urmă. El lucrează singur, liricul lucrează deosebit de singur, pentru că în fiecare deceniu nu trăiesc decît puțini lirici mari, răspîndiți peste națiuni, scriind în limbi diferite, de obicei necunoscutu-se unii pe alții — acele « faruri », cum îi numesc francezii, acele chipuri care luminează pentru multă vreme imensa mare creatoare, dar care rămîn ei înșiși în întuneric.

Iată deci un asemenea eu, el își spune: așa sînt eu astăzi. Această atmosferă există în mine. Această limbă a mea, să zicem, limba mea germană, îmi stă la dispoziție. Această limbă cu tradiția ei seculară, cu cuvintele ei pecetluite de predecesorii mei lirici, grele de sens și de atmosferă, încărcate în mod ciudat. Dar și expresiile de slang, argou, Rotwelsch proiectate de rafalele a două războaie mondiale în conștiința limbii, completeate de neologisme, citate, jargon sportiv, reminiscențe antice, se află în posesia mea. Eu cel de astăzi, care învăț mai multe din ziare decît din filozofii, care sînt mai aproape de ziaristică decît de *Biblie*, pentru care o melodie rasată de muzică ușoară conține mai mult secol decît un motet, care cred mai mult într-o anumită desfășurare fizică a lucrurilor decît în Nain și Lourdes, care am cunoscut pe propria mea piele că așa cum îți așterni, așa vei dormi, și nu te acoperă nimeni, — acest eu lucrează la un fel de miracol, o mică strofă, cuprinderea a două poluri, eul și inventarul său lingvistic, lucrează la o elipsă ale cărei curbe mai întîi sînt divergente, dar apoi coboară una într-alta, liniștite.

Dar toate acestea sînt încă prea exterioare, trebuie să întrebăm mai departe: Ce se află în spate, ce realități și suprarealități se ascund în eul acesta liric? Pornind-o așa, dăm de probleme. Eul acesta liric stă cu spatele la zidul făcut din apărare și agresiune. El se apără de media care atacă. Sînteți bolnav, spune această medie, asta nu e o viață interioară sănătoasă. Sînteți un *dégénéré* — care e de fapt originea dvs.?

Marii poeți din ultimii o sută de ani provin din păturile burgheze, răspunde eul liric, nici unul nu a fost morbid, criminal sau a sfîrșit prin sinucidere, fac o excepție pentru acel poezet *maudits* francezi. Dar ceea ce numiți dvs. sănătos și bolnav mi se pare că seamănă cu noțiuni din zoologie, formulate de veterinari. Stările de conștiință nici măcar nu ajung să fie exprimate în ele. Diferitele feluri de oboseală, schimbările nemotivate ale dispoziției, alternările diurne, setea optică de verde deodată, îmbătarea cu melodii, insomniile, repulsiile, grețurile, sentimentele înalte ca și distrugerile — toate aceste crize ale conștiinței, aceste stigmatizări din cvaternarul tîrziu, toată această interioritate suferindă nu e sesizată de ele.

Bine, răspunde media. Dar cu ce se ocupă clica dvs. e cerebralism steril, formalism găunos, e dezumanizare, nu e eternul în om, sînt alterări în măduva vitală. Înapoi la economia forestieră, la cultura pămîntului! Atenție la apa freatică, regularizați iezerii de păstrăvi! Cum a spus Ruskin? « Toate artele se întemeiază pe cultura manuală a pămîntului ».

Eu din partea mea, spune eul liric, am să ajung în cazul maxim la șaptezeci de ani, sînt redus la mine însumi, nu-mi trag nici un venit de la medie, nici nu știu să însămințez, trăiesc într-o *city*, lumina de neon mă animă, sînt legat de mine însumi, adică legat de un om, sînt legat de ora sa actuală.

Cum, strigă media, nu vreți să vă autodepășiți? Nu scrieți pentru umanitate? Asta înseamnă transcendere inferioară a omului, vă bateți joc de imaginea umană totală. Ce-i cu această veșnică pălăvrăgeală despre cuvînt, e primatul materialului, înjosirea spiritului în anorganic, e cea de-a patra eră, faza suicidală — problema care ni se impune e însăși perpetuarea celor superioare.

Să lăsăm cele superioare, răspunde eul liric, să rămînem empirici. Ați auzit desigur cîndva cuvîntul *moira*: e partea hărăzită mie, e Parca spunînd, aceasta ți-e ora, măsoară-i hotarele cu pasul, verifică-i conținutul, nu-ți răspîndi flacăra în universal, nu te deda la acel farmec al focului cu perpetuarea celor superioare, — ești înalt, căci vorbesc cu tine. Fiește că nu vei fi îndreptățit să pătrunzi în alte regnuri, moirele sînt multe, le vorbesc și altora, să vadă fiecare cum îmi tălmăcește vorba — dar acesta e cercul hărăzit ție: caută-ți cuvintele, desemnează-ți morfolog-

logia, exprimă-te. Acceptă liniștit sarcina unei funcții parțiale, dar de asta îngrijește-te cu seriozitate, am să ți-o spun în șoaptă, o voluminoasă totalitate e un vis arhac și fără legătură cu ora actuală.

Molra dvs. ! O figură dinaintea hotărârii morale a Occidentului, spune media. Mai ales Parcele — e foarte comod ! Scorniiți toate astea pentru că nu mai puteți. Nici nu mai sînteți capabili să dați o imagine profundă și veridică a omului, cu arta dvs. izolată, producători de deformări și pustiiri ale spiritualului — de cunoașterea intuitivă, universală, fiziognomică și simbolică, de asta trebuie să vă ocupați.

Bine, spune eul liric, cunosc serile dvs. literare — «Tot ce e abstract e inuman» — m-ați fecundat, m-ați făcut să văd cît se poate de clar, și anume că nu noi distrugem sau periclităm această medie, ci această medie ne periclitează pe noi, și prin noi tocmai ceea ce ar dori ea să perpetueze. Pe noi, ultimele resturi dintr-un om care mai crede în absolut și trăiește în el. Acești analiști ai mediei vor să ni-l ia. În ochii lor nu sîntem decît o maladie, se recurge la imaginile clinice ale melancoliei și schizofreniei pentru a ne escamota, sîntem străini de cultul pămîntului și de cultul morților, sîntem femeia fără abdomen la un fel de bilci de toamnă (Oktoberfest), sîntem niște schime, existențe precare și falite, orice discreditare pe care ne-o poate pricinui această medie îi e binevenită.

De aceea trebuie să ne uităm și noi o dată la această medie, trebuie să luăm la ochi, cu permisiunea dvs., această medie care le știe pe toate de atîtea ori mai bine, toate cele dinainte și toate cele de mîine, această medie așa-zis organică, firească, pămînteană, cea mai minunată medie a lui Dumnezeu, să ne potrivim o dată lentițele la această medie, această medie e Occidentul, el nu mai vrea să se apere, dar vrea să tremure de spaimă, vrea să fie aruncat. La micul dejun, un pic de Șarpe-Midgard și seara o felie de Okeanos, nețărmutul. A nu suferi de spaimă e de ajuns ca să treci drept ireligios și antiumanitar. Și cu această spaimă gonesc ei prin timp, trăgîndu-ne cu toții după ei, sînt atît de grăbiți : povestea începe cu testul pe broaște, după numai opt zile vor să știe dacă sînt gravide, și în luna a doua, prediagnoza Galli-Maimoni, băiat sau fată. La teatru vor să vadă spre stupefacția lor piese unde în prima scenă intră un oaspete și e surprins la vederea unei tinere fete, în a doua trebuie să cadă în capul unui comesean friptura, pentru că servitorul se impiedică, — acesta e umorul lor salutar, pămîntean. Acasă își aduc apoi din nou aminte de aruncarea lor, și pentru a se liniști iau Phanodorm. Această medie vrea să vă prescrie ce aveți voie să scrieți și să gîndiți, din ce punct de vedere să scrieți și să gîndiți, și vrea chiar să vă vină în ajutor, vă furnizează psihoterapia, psihosomatica, aceasta ca să vă pună în stare de funcționare, să vă saneze, să vă armonizeze cu lumea înconjurătoare, cu lumea mare a cerului și cu lumea interlopă a infernului, ei vă asaltează cu experiențe asociative, sisteme de meditare, hipnoză activă fracționată, exerciții colective, exerciții individuale, eliminarea complexelor ca printr-o suflare, în schimb vă oferă restabilirea recticonstituțională a personalității neurotice, și după ce ați trecut prin toate acestea pe contul caselor de ajutor medical, atunci poate veți fi din nou în stare de funcționare, să zicem patruzeci de zile în industria textilă. Aceasta deci e media, causal-analitică, sau final-sintetică —, nu, de la această medie nu primesc nici un sfat, propria mea medie, centrul meu e intact. Căci ori omul are și astăzi un centru, la fel de bine cum a avut vreodată, adică ori omul e și astăzi profund, — ori n-a fost profund niciodată. Ori aptitudinea metamorfozelor, și uneori și aptitudinea declinului, e legea lui, ori nu are nici o lege. Ori îl e hărăzit ceva pe care în orice caz și cu tot riscul trebuie să-l exprime, ori nu-l e hărăzit chiar nimic. Aceste criterii milenare ale unui singur ciclu de cultură nu sînt încă maximele întregii legi antropologice, aceasta e mai largă, e mai mult. Sub această lege au stat și celelalte cicluri de cultură, cele antiumanitare, cele pre-

monotelste, cel egiptean, cel minoic, cel al culturii Chimu, sub această lege vor sta și se vor constitui altele noi, cele tehnice, culturile de roboți, culturile radar. De altfel, această spaimă a mediei e o spaimă cu totul deosebită, am citit mai deunăzi într-un cotidian foarte răspândit un inserat cu chenar larg: MAREA SPAIMĂ VITALĂ remediabilă cu lixirul vital dr. Schleffer, 3,50 DM flaconul.

Eul liric continuă: mie situația mi se pare paradoxală ! Această medle înghite în știință orice, în artă nimic. Ea înghite cibernetica, noua știință a creației care-l creează pe robot. V-a mai trecut prin minte vreodată că ceea ce mai gîndește omenirea în zilele noastre, ceea ce mai numește ea a gîndi, poate fi gîndit acum și de mașini, și că aceste mașini au și început să-l întrecă pe om, ventilele sînt mai precise, siguranțele mai stabile decît în epavele noastre trupești delabrate, ele transpun literele în sunete și furnizează capacități mnemotice pentru opt ore, părțile bolnave sînt operate și înlocuite cu altele noi — deci raționalul se duce la roboți — și ce mai rămîne, unde se duce oare? S-ar mai putea spune și că ceea ce omenirea a numit în ultimele secole a gîndi nici nu a fost gîndire, ci cu totul altceva, — acum, în orice caz, o preia cibernetica ce prezice că va putea să-i restituie omului prin montaj și aparatură animismul deficitar, însușirile magice, vizualitatea adecvată naturii și simțurile pierdute —, și în jurul roboților țopăie iepurașii triploizi, șaizeci și șase de cromozomi, ei personal încă sterili, dar cu optzeci și opt de cromozomi situația se ameliorează — Goesta Haegquist și dr. A. Bane din Stockholm deschid noul sezon: elefantiasis, acromegalism, titanism genital — o nouă lume animală e pe cale de a se naște — și atunci pictorii să continue cu aurul de pe icoane și poeții cu ardoarea pentecostală a lui Paul Gerhardt — nu, asta mi se pare absurd !

Dar ce au de-a face toate astea cu lirica, veți spune dvs. Ele au foarte mult de-a face cu lirica, au Totul de-a face cu ea ! Liricul nu poate ști niciodată destul, el nu poate munci destul, el trebuie să fie foarte aproape de toate, trebuie să se orienteze unde a ajuns lumea azi, ce oră planează deasupra pămîntului în această amiază. Trebuie să lupti aproape de taur, spun marii matadori, atunci vine, poate, victoria. Nu trebuie să fie nimic întîmplător într-un poem. Ce a scris Valéry despre Molke: « pentru acest erou rece, inamicul adevărat e întîmplarea », e valabil și pentru liric, el trebuie să-și izoleze poemul împotriva incursiunilor, contracarărilor posibile, să-l izoleze lingvistic, și trebuie să-și asigure el însuși fronturile. Trebuie să aibă fler — genul meu stă în nări, a spus Nietzsche — fler pentru toate locurile de start și de pregătire a curselor, pentru cel intelectual, acolo unde dialectica materială și cea ideală se îndepărtează una de cealaltă ca doi monștri marini, împrôșcîndu-se cu spirit și venin, cu cărți și greve — și acolo unde ultima creație a lui Schiaparelli indică o schimbare în cursul modei, cu modelul de linon cenușiu și cu organdy galben-ananas. Din toate acestea vin culorile, nuanțele imponderabile, valorile — din toate vine poemul.

Din toate acestea vine poemul, care poate o să adune una din aceste ore sfișiate — : poemul absolut, poemul fără credință, poemul fără speranță, poemul adresat nimănui, poemul din cuvinte pe care le montați în chip fascinant. Și, pentru a o spune încă o dată, cine vrea să vadă și în spatele acestei formulări numai nihilism și lascivitate, acela ignoră faptul că și în spatele fascinației și al cuvîntului se mai află destule obscurități și absurdi existențiale pentru a-l satisface pe cel mai profund cugetător, că în fiecare formă care fascinează trăiesc destule substanțe ce țin de pasiune, natură și de experiență tragică. Dar, firește, aceasta cere o hotărîre, dvs. părăsiți religia, părăsiți colectivul și înaintați în cîmpii de necuprins cu vederea. Ce rost are însă veșnica vorbărie despre criza fundamentală și catastrofa ciclului de cultură, pe care trebuie s-o înghițim pînă la sațiu, dacă nu vreți să vedeți despre ce e vorba de fapt, și dacă nu luați nici o hotărîre !

Căci oricum dvs. trebuie să luați această hotărâre ! Speciile care nu se adaptează legii lor și ordinii lor interioroare își pierd tensiunea formală și involuează. Ordinea noastră e spiritul, legea sa se numește expresie, tipar, stil. Tot restul e declin. Fie abstractă, fie atonală, fie suprarealistă — e legea formei, *ananké* a creației expresive care ne domină. Aceasta nu e o părere privată, un *hobby* al eului liric, așa au spus toți cei care au activat în aceste domenii — « un cuvânt cîntărește mai greu decît o victorie ! » Și acest poem fără credință, și acest poem fără speranță, și acest poem adresat nimănui e transcendent, este, pentru a-l cita pe un gînditor francez asupra acestor probleme, « complinirea unei devenirii necesitîndu-l pe om, dar exaltîndu-l dincolo de sine. »

Mi-e cunoscut faptul că din chiar rîndurile liricilor moderni se ridică voci care cheamă la o repleire. E Eliot care, într-un eseu apărut în *Merkur*, susține părerea că această orientare trebuie să ajungă într-un punct mort, adică progresul conștiinței de sine, această extremă potențare a cunoașterii limbajului și a eforturilor consacrate acestuia ar fi exaltate — dar Eliot combate și televiziunea și dorește s-o împiedice. Cred că nu are dreptate în ambele cazuri. Cred că el se înșală în principiu. Sînt de părere că fenomenele despre care vorbim sînt ireversibile și prevestesc mai degrabă începutul unei evoluții. Îmi permit așadar încă o scurtă divagație într-un alt domeniu, ea va arunca o nouă lumină asupra tezei noastre. Este vorba de genetică, știința despre originea omului. Putem avea, desigur, o părere foarte sceptică despre teoriile ei atît de schimbătoare legate de firea și originea omului, despre interpretările ei atît de variabile și labile ale fosilelor și ale constatărilor referitoare la treptele intermediare, dar punctul în care a ajuns ea în momentul de față e că omul nu a apărut prin descendență, că dimpotrivă a fost de la început și că reprezintă o nouă situație a creațiunii. Esența acestei situații e conștiință și spirit. Lucrările lui Gehlen, Portmann și Carrel sistematizează această idee. Omul, spune Gehlen, este animalul încă nefixat, deschis impresiilor, capabil de evoluție, aflat abia la începutul determinării sale ca specie. Constituirea trupului e terminată în cea mai mare parte, acum are loc ramificarea caracterelor imateriale, transmiterea și păstrarea lor. Plasticitatea devenirii se îndreaptă către o nouă dimensiune, emanciparea spiritului orbecăiește într-un spațiu nou care se deschide. Despre o pierdere a centrului nici nu e vorba, deducem de aici în legătură cu tema noastră, centrul e de o inepuizabilă nedeterminare, abia unele indicii ale acesteia s-au manifestat în marile culturi. Dar orientarea acestui centru devine limpede, ea tinde către sferele de tensiune conștiință și spirit, nu în direcția instinct, căldură a simțirii, cultivare a idilei lăuntrice botanice-zoologice, ci în direcția unei înlănțuiri de noțiuni mai tranșante, a suprapotențării animalicului prin construcții intelectuale, către o deviere productivă a misticismului lăuntric spre forme clare, legate de pămîntesc — este orientarea către o lume care vrea conștiința și expresia și care se transformă în conștiință și expresie, într-un cuvînt: către abstracție. Urmările nu le putem prevedea. Dar e probabil că omul nu va sfîrși în sensul actualilor melancolici interpreți ai culturii dacă el se va comporta pe măsura acestei imanențe a speciei sale; el atunci se va comporta potrivit unor legi creatoare care sînt mai presus decît bomba atomică și decît blocurile de minereu de uraniu. Nici omul occidental nu va pieri, ca urmare a acelorași raționamente, el a suferit, e stabil și ar putea dezvolta din distrugerea sa parțială nebănuite forțe plămuitoare. Nu pentru că ar avea nevoie de îmbărbătare, ci doar stimulat urmărește eul liric această teorie. Ea e congruentă substanțelor sale, acestor momentane substanțe de moiră ale sale, și acestea îl conduc, de vreme ce pentru el nu mai există nici Mecca și nici grădina Ghetsemani, iar basorelieful templului Khmer din Angkor Vat nu se situează nici el

pe meridienele sale, mai departe pe calea către Olimpul aparenței — peste tot unde sînt oameni vor sălășlui și zeii.

Încă doar cîteva raze de despărțire ale eului liric și, am terminat cu el. O rază directoare indică o cotitură istorică — dar gîndirea în cotituri istorice a devenit și ea un clișeu al științelor spiritului. Nu spuneți apocaliptic, e o replică în *Drei alte Männer (Trei bătrîni)*, nu spuneți apocaliptic, «fiara cu șapte capete din mare și cea cu două coarne din pămînt au fost din totdeauna». Poemul absolut nu are nevoie de nici o cotitură istorică, el e în stare să opereze în afara timpului, ceea ce formulele fizicii moderne o fac de mult. Dar în legătură cu aceasta el mai este și de părere că acel surogat de unitate planetară cu care tehnica împînzeste pămîntul e lipsit de semnificație existențială. Tehnica a existat dintotdeauna, numai că cei mai mulți n-au învățat îndeajuns ca s-o știe. În fond, chiar și Cezar a călătorit destul de comod în șase zile de la Roma la Colonia în litiere de dormit, și farul de la Coruñă, construit acum două mii de ani, își mai trimite și astăzi semnalele peste Golful Biscaya. Cînd cei din Roma Imperială întorceau robinetul, apa Mării Ligurice, de la o depărtare de patruzeci de kilometri, se revărsa în termele lor — noi nici pînă azi nu am reușit această performanță. Prima luntre dintr-un trunchi de copac cu care un ins a trecut cu pielea uscată peste o apă a fost un fapt mult mai senzațional pentru cultură și etnologie decît toate submarinele, și clipa în care pentru prima oară o săgeată trasă printr-o sarbacană a ucis un animal, care astfel nu mai trebuia prins și lovit cu mîna, a însemnat probabil o cotitură mai bruscă a istoriei decît izotopii. De aceea, eul liric nu crede nici măcar că simțul nostru vital e azi mai universal decît în orașele lui Alexandru, cînd elenismul se întindea de la Atena pînă în India, sau pe corăbiile cu care genovezii și spaniolii au traversat pentru prima oară Oceanul Atlantic.

Și încă o altă impresie, cu totul extravagantă, o mai are uneori eul acesta liric. Și-o mărturisește chiar și sie însuși numai cu mare precauție. El uneori nu se poate feri de impresia că parcă pînă și filozofii de astăzi ar vrea în fond să facă poezie. Ei simt că pentru moment s-a isprăvit cu gîndirea sistematică discursivă, pentru moment conștiința suportă numai ceva care gîndește în fragmente, considerațiile de cinci sute de pagini asupra adevărului, oricît de revelatoare ar fi unele propoziții, cîntăresc cam tot atîta cît un poem de trei strofe — acest ușor cutremur îl simt filozofii, dar la ei, raportul față de cuvînt e alterat sau n-a fost viu niciodată, de aceea s-au făcut ei filozofi, dar în fond ar vrea să facă poezie — toți vor să facă poezie.

Toată lumea vrea să facă poezie, să contribuie la poemul modern, al cărui caracter monologal e în afară de orice discuție. Arta monologală, care se detașează de golul de-a dreptul ontologic ce planează deasupra tuturor conversațiilor și sugerează întrebarea dacă oare limba mai are vreun caracter dialogal în sens metafizic. Mai creează ea oare comunicarea, aduce ea depășirea, aduce ea metamorfoza, sau nu mai e decît material pentru convorbiri de afaceri și altminteri simbolul unei tragice decăderi? Convorbiri, discuții — toate acestea nu sînt decît mormăieli de fotoliu, etalare abjectă a unor stări private de excitație, în adînc, neliniștit, e celălalt, care ne-a făcut să fim, dar pe care noi nu-l vedem. Întreaga omenire se hrănește din cîteva întîlniri cu sine, dar cine se întîlnește pe sine? Cîțiva doar, și atunci sînt singuri.

Mă apropiu de sfîrșit. Mi-e teamă că nu am reușit să vă spun prea multe lucruri noi. În fața unei Facultăți, care, după cum am reținut din programa analitică, organizează ea însăși cursuri despre lirica germană de la Klopstock la Weinheber, despre abordarea analitică a poemului și despre formarea expresiei, și care patronează exerciții de recitare a unor poeme moderne, în fața unei Facultăți, deci, care în

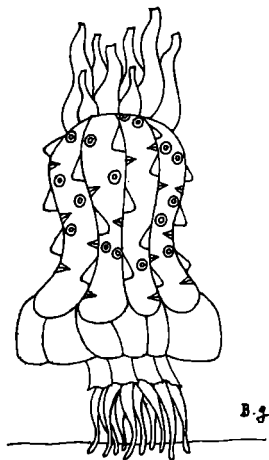
priveința liricii e atât de *up to date*, nu am de adăugat nimic interesant. Aș putea cel mult să adaug o observație care nu mi se cuvine mie, pe care însă, de dragul completitudinii, nu aș dori să o suprim, și anume că personal nu consider poemul modern făcut pentru a fi recitat, nici în interesul poemului, nici în interesul auditorului. Poemul se receptează mai bine la lectură. Cel care îl receptează are din capul locului o altă atitudine față de poem când vede ce lungime are și cum sînt construite strofele. Cînd o dată, cu ani în urmă, în fosta Academie Prusiană a Artelor, al cărei membru sînt, am recitat niște versuri, am spus înaintea fiecărei recitări în parte: acum urmează de pildă un poem de patru strofe, cu cîte opt versuri — imaginea optică stimulează, după părerea mea, receptivitatea. Un poem modern cere să fie imprimat pe hîrtie și să fie citit, cere litera neagră, el devine mai plastic prin contemplarea structurii sale exterioare, și devine mai lăuntric dacă ne aplecăm în tăcere asupra sa. Această aplecare asupra poemului va fi necesară, îl citez în acest sens pe un eseist francez care a scris de curînd despre lirica franceză modernă. El spune: «nu găsesc nici o altă formulă pentru a-i caracteriza pe acești autori în ansamblul lor decît aceea că toți sînt poeți dificili ».

M-am exprimat în cele de mai înainte poate puțin prea raționalist, prea lămurit asupra anumitor raporturi, poate și puțin prea dur. Deși nu fără intenție. Nici nu există, pare-mi-se, nici un domeniu asupra căruia să stăruiască atîta confuzie ca asupra liricii. Am observat cum oameni inteligenți, critici de vază, într-un foileton au consacrat unul liric cu adevărat mare înțelegere și considerații revelatoare, pentru ca să se dedice în cel următor unui epigon submediocru cu aceeași atenție și receptivitate. E ca și cum cineva nu ar ști să deosebească porțelanul din epoca Ming de vesela incasabilă care e răspîndită azi, sub denumirea de Mepal, în gospodăriile cu mulți copii. Cauzele nu se datorează unor considerente de ordin exterior, ci carenței criteriilor interioare. Criticul respectiv nu a scăpat încă de ideea că într-un poem e vorba de sentimente și că trebuie să emane căldură — de parcă o idee nu e un sentiment, de parcă forma nu e căldura fără seamăn. Ține încă prea mult de omul vechi, acest critic, în felul cum tîlmăcește și răstălmăcește pe socoteala poemului pur. Pentru autor, un nou poem înseamnă de fiecare dată a îmbîlînzii un leu, și pentru critic, a da ochii cu un leu acolo unde l-ar face poate mai multă plăcere să întîlnească un măgar. Dar există și atîtea scuze pentru acești critici, recunosc, un poem e o formație atît de complexă, încît a-l cuprinde în toate reacțiile sale în lanț e într-adevăr extrem de dificil.

Dar și într-o altă direcție, cuvintele mele au sunat poate prea dur și prea absolut. Îmi închipui că într-una din aceste bănci stă un tînăr care a început să scrie poezie, și căruia cuvintele mele i-au așternut o brumă peste noaptea sa lirică de primăvară. Lui aș dori să-i spun că nu mi-a fost asta intenția. Numai pușini încep prin a fi desăvîrșiți, și aș dori să mă despart de el consolîndu-l cu o anecdotă a mea personală. Am avut optsprezece ani cînd mi-am început studiile aici, la Marburg. Aceasta s-a întîmplat în primul deceniu al secolului nostru. Am studiat pe atunci filologia și am urmat un curs la profesorul Ernst Elster, editorul primei mari ediții Heine, iar cursul lui se numea: Poetica și metodică istoriei literare. A fost un curs interesant și, după criteriile de atunci, probabil și un curs modern. Astăzi, într-adevăr, metodele teoriei literare sînt mai sublime, ele sînt chiar extrem de sublime, mai ales cele referitoare la proză, în direcția analizei stilistice și a exegezel limbajului, și dacă ești vizat personal, cum mi se întîmplă tocmai într-o disertație de la Bonn care analizează proza mea timpurie, seamănă chiar cu o vivisecție. Așadar, audiam la Elster, la profesorul Wrede, cursul de lirică medievală, și am fost încă la mulți alții înscris, și recunoștința mea pentru cele două semestre, de o importanță fundamentală, petrecute la această Alma mater Philippina am încercat să mi-o

exprim în conferința de față. Dar să ne întoarcem la tînărul din banca aceea ! Va să zică, am locuit aici, Wilhelmstrasse 10, și la Berlin-Lichterfelde apărea o revistă cu titlul *Romanzeitung*. Aceasta avea o rubrică de recenzii pentru poeziile expediate anonim. Îmi trimiseseam acolo cîteva poezii, și acum așteptam de cîteva săptămîni cu înfrigurare verdictul. Acesta sosi și suna astfel : « G.B. — Simpatice ca mentalitate, ca expresie slab. Mai trimiteți. » Aceasta s-a întîmplat de mult, și acum vedeți că după zeci de ani de muncă sînt socotit totuși printre așa-numiții poeți ai expresiei, iar prin contrast, mentalitatea mea e calificată acum adeseori drept anti-patică. Un talent se poate extinde prin muncă, și un talent se poate epuiza. Sfatul meu e : A sosi tîrziu, tîrziu la tine însuși, tîrziu la glorie, tîrziu la festivaluri. Așa că ocupați-vă și dvs. liniștit mai departe de poezie, dacă sînteți convins că trebuie să pășiți pe calea nouă, neumblată, care duce spre cele șase poeme despre care am vorbit. Ridicați lîncea acolo unde am lăsat-o noi, pentru a întrebuița această metaforă flaubertiană. Insuccesele exterioare, distrugerile lăuntrice vî sînt asigurate, zile în care abia vî mai cunoașteți, nopți în care nu vedeți mai departe. Dar pășiți pe această cale, și luați cu dvs., împreună cu toți cei care au avut amabilitatea de a mă asculta, în semn de rămas bun, o propoziție magnifică din Hegel, o propoziție cu adevărat occidentală, care, rostită acum o sută de ani, cuprinde în ea toate complicațiile destinului nostru la această jumătate de veac. Ea sună : « Nu viața care ezlîță în fața morții și se păstrează curată de pustiire, ci care o îndură și se perpetuează înăuntrul ei, este viața spiritului. »

În românește de DIETER FUHRMANN

Tinerețe frumoasă

*Gura unei fete care a zăcut mult în stuf,
arăta atît de mîncată.
Cînd i-au deschis pieptul, esofagul era tare găunos.
În cele din urmă, într-un umbrar, sub diafragmă
s-a găsit un cuib de tineri șobolani.
O surioară zăcea moartă.
Ceilalți trăiau din ficat și rinichi,
beau sîngele rece și avuseseră parte
aici, de o tinerețe frumoasă.
Și frumos și brusc și ceasul lor bătut:
fură zvîrliți, cu toții în apă.
O, cum le chițăiau boticurile !*

Mica mărgărită

*Un înecat — în viață transporta bere — fu proptit de masă.
Cineva i-a lipit între dinți
o mărgărită de un violet luminos întunecat.
Cînd, pornind de la piept,
pe sub piele,
i-am tăiat limba și cerul gurii
cu un cuțit lung,
de bună seamă, i-am apăsât prea tare, fiindcă el
a lunecat în creierul învecinat.
Cînd îl cusură la loc
le-am împachetat în cavitatea toracică
pe pat de talaș.
Stinge-ți setea sorbind din vasul tău !
Dormi în pace,
mică mărgărită !*

Barul de noapte

824: dragostea și viața femeilor.
Violoncelul soarbe pîripit o dată. Flautul
rîgîie gros trei tacte în șir: minunată cină.
Toba citește romanul polițist pînă la capăt.

Dinți verzi, Pistrui pe mutră
face semn lui alde Pleoape bobotite.

Păr năclăit
îi turuie Gurii căscate cu poliți
vorbe de credință iubire speranță în jurul gîtului.

Guse tînră e amabil cu Nas cîrn.
Îi plătește trei halbe.

Cur de găină cumpără garoafe
s-o îmbuneze pe Bărbie dublă.

Si bemol-minor: sonata opus 35
Doi ochi rag:
Nu improșcați singele lui Chopin în sală
pentru ca pușlamalele să liorpăie prin el !
Basta ! Hei, Gigi ! —

Ușa undește: O femeie.
Deșert. Brun Kanaanic.
Castă. Doldora cu iaduri. Un parfum o-nsoțește. O părere.
E doar o dulce îmboltire de aer.
pe creierul meu.

O trușenie osînzită tipăie după ea.

Icar

I

O, amiază, care-mi înmoi creierul cu fin cald
de-l prefaci în pajiște, cîmpie netedă și păstori,
încît eu curg și, cu mîna în rîu,
aduc macul lîngă tîmpla mea —
O, tu boltitule-n sus, departe,
sburînd liniștit peste blestemul și chinul

devenirii și a petrecerii
despovărează-mi de creier
ochiul.

Prin bolovănișul coastelor, prin finețe,
colbuindu-se, prin ferăstruirea austeră
a stîncilor — încă pretutindeni
adîncul sînge matern undita,
desconstelata,
vlăguita
matcă.

Animalul trăiește zi după zi
și nu-și mai amintește de uger,
povirnișul își tace florile în lumină
și e turburat.

Doar eu, cu paznici între sînge și ghiare,
un stîrv împuștat de la cap, cu blesteme
nimicindu-se-n hău, scuiat cu vorbe,
batjocorit de lumină —
o, tu, boltitule-ndeparte,
picură ochilor mei un ceas
de bună, străveche, de dinaintea ochiului lumină —
topește minciuna culorilor, avîntă
orbitele dospind cu scursori în vuietul
sorilor învolburăți, prăbușirea sorilor sorilor,
a tuturor sorilor veșnică prăbușire.

II

Creierul înfulecă praf. Picioarele înfulecă praf.
Dacă ochiul ar fi închis jur împrejur,
prin pleoape ar răzbi dulce noapte,
tufiș și iubire.
Din tine, tu dulce sălbăticie,
din umbrele, somnul și părul tău,
trebuie să-mi escaladez creierul,
toate circumvoluțiunile,
ultimul dialog. —

III

Atît de mult pe țarm, de pe acum și-n barcă,
în haina purpurie a celui uns de sus
și-n jurul trupului fulgire lină-adle —
reverși tu vultor, din cute-ascunse, soare,
în fiecare noapte, în spații, lumi în șir —
o una dintr-acele iradiate-n beznă
cu proaspătă văpaie topindu-mi tîmpla dură
și sîngele meu blîndu-l, de stele pustiit.

Privire-n sus

Undirea spre mume țîșnește către sete și sex.
O, fericirea morii ! O, povirniș ! Jerbe de pară
mai zvîrle încă bătrînul soare; de pe acum
Foc-Nou le batjocorește
și-n jurul Andromedei
ceața începutului se-arată,
o Lume-Schimbare !
Prostituare lucrurilor: iubire nocturnă, goliciune pe pajiște:
eu: zăcînd, uzat, cu ochiul, fața, năpădite de stele,
din țîșnetul ghiarelor, groaza sfîrtecării,
sîngele îmi albăstrește, ca un golf, țărmurind,
grapa, pumnalul și coarnele.
Un drum se-ntemeiază încă gloduros printre casele
golănimii imanente, grimasînd
spațiul, amenințînd,
Infinitul.
Mie însă, în jurul genunchilor, îmi văpăiază,
lumina de zori a cuprinsurilor necuprinse,
un calind de păstor veverițînd în frunziș,
Euklid lîngă mare cîntă din flautul aulic:
O, lemn al trandafirului ! Trecere ! Violoncelul Amati !

Chopin

Reținut în conversație,
opiniile n-au fost punctul lui forte,
opiniile flecăresc cîte-n lună și-n soare,
cînd Delacroix își dezvoltă teoriile
se neliniștea, în ce-l privește, nu-și putea
justifica nocturnele.

Amant clorotic;
Umbră la Nohant,
unde copiii lui George Sand
n-au primit din partea lui
nici o povață educativă.

Ofticos la modul acela
hemoftizic și cicatrizant
care o-ntinde mult:
moarte liniștită
În contrast cu una
de chinuri paroxistice
sau prin salve de pușcă;
pianul (Erard) fu împins lângă ușă
și Delphine Potocka
îi cîntă în ceasul din urmă
un cîntec despre violete.

În Anglia a călătorit cu trei pianе:
Pleyel, Erard, Broadwood,
a cîntat pentru douăzeci de guinea, seara,
un sfert de oră
la Rotschilzi, Wellingtoni, în casa Strafford
și dinaintea a numeroși purtători ai Ordinului Jartierei;
întunecat de epuizare și pragul morții
s-a întors el acasă
în Square d'Orleans.

Acolo își arse schițele,
și manuscrisele,
să nu rămînă resturi, fragmente, notițe,
aceste indiscreții trădătoare —
spuse la capăt:
« Încercările mele le-am desăvîrșit după măsura a ceea ce
mi-a fost cu putință să realizez. »

Fiecare deget trebuie să cînte
cu tăria inerentă conformației sale,
al patrulea este cel mai slab
(doar fratele siamez al mijlociului).
Cînd el începea, ele erau așezate
pe mi, fa diez, sol diez, si, do.

Cine a ascultat anumite preludii
ale sale,
fie în conace de țară sau
în munți,
sau răsunînd prin uși deschise de terase,
de pildă dintr-un sanatoriu,
greu va uita.

N-a compus nici o operă,
nici o simfonie,
numai aceste tragice progresii
din convingerea lui de artist
și cu o mînd mică.

Mărgărite

*Mărgărite — spumoase zile,
vechi incantații, vechi drum,
zeii opresc cumpănirea
orei-zăbavă de-acum.*

*Din nou auritele turme
Ceru,-nflorirea, lumina,
bătrîna Schimbare ce naște
sub aripi ce-și caută hodina ?*

*Încă o dată tot dorul,
beția, a rozelor Tu —
vara culcată-ntr-o rîndă
rîndunicile-n zbor pîtrecu,*

*Încă o dat' presimțire
unde-i de mult nevisare:
ating rîndunicile unda,
beau noapte, plecare.*

Zi de sfîrșit de vară

*Zi de sfîrșit de vară,
inimii semnalul s-a dat:
văpăile-s stinse în larguri,
unde, jocu-avîntat.*

*Icoanele-s tot mai șterse,
din vreme se trag la o parte,
încă se-ogîndă-ntr-o apă,
dar și apa asta-i departe.*

*O luptă-ai cercat și li porți
încă asaltul, reversul,
în timp ce puhoiul, potopul,
oștile-n zări își sting mersul.*

*Roze și trăgători,
flăcări, săgeți — depărtate:
stindardele, semnele cad —:
ireversibilitate.*

Țărm

*Cu fiecare val te-asvîrli în praf,
în spinul eului, pe toate dunele
vadului sterp, și nu-i de ispășit
prin vreun spațiu cert, prin vreun jaf —*

*la far, în jur, mereu, la Kattegatt,
la Finister de ultime uscături,
pling geamanduri, în urmă estuarul,
ciclopic moarte ne-ncetaturi —*

*o, dulce dialecticul lor ton
de pescăruși, înmănunchiat și rupt —
identitate, — astralic monoton,
ce nu se trece și mereu sfîrșește —*

*prin noapte, tu, ca spuma turnuri vuie,
prin stîncile amiezii, pe faleză —
doar val surd bubuind, doar loc pustiu,
din fiecare jaf, din spații suie.*

Eul pierdut

*Eul pierdut, dinamitat de stratosfere,
jertfă a Ion-ului — : mielul-raze-gamma —
particulă și cîmp — : a înfinitului himere
pe piatra ta cea surdă de la Nôtre-Dame.*

*Zilele-ți trec fără de noapte, zori,
anii rezistă fără nea și rod
ameninșînd ascunsul înfinit —
lumea ca evadare.*

*Unde sfîrșești, te-așezi, se desfășor
sferele tale — pierdere, cîștig — :
un joc de bestii: eternități;
grilajul lor: de-a lungu-i gonești Tu.*

*Privirea fiarei: stelele — potroace,
moartea de junglă: temei a ființei, creației,
om, măcel de popoare, catalanii,
în josul gîtlejului fiarei.*

Lumea — gîtlej de balaur. Spațiu, vreme
și ce omenirea-a urzit, cumpănit,
funcție doar a infinităților —
mitul minți.

De unde,ncotro — noapte nu, nici zori,
nu Evoé, nu recviem,
ai vrea să-ți împrumuți o lozincă —
dar, de la cine ?

Ah, cînd toți au convers spre un centru
și chiar gînditorii doar pe Domnu-au gîndit,
s-au rămurit păstorilor și mielului,
cînd din potir, singele i-a purificat.

și toți din unica rană fugit-au
și pîinea au frînt-o ce fiecare-a gustat —
o ceas plinit, constrîngător, îndepărtat,
care o dată-ai cuprins și eul pierdut.

În românește de DAN CONSTANTINESCU

T. S. ELIOT

East Coker

I

În început îmi e sfîrșitul. Rînd pe rînd
Casele cresc și decad, se năruie, sînt mărite,
Mutate, distruse, refăcute sau în locu-le
Apare un cîmp ori o fabrică ori o uliță dosnică.
Piatră veche la nouă clădire, lemn vechi în focuri noi.
Focuri vechi în cenușă, iar cenușa-n pămîntul
Ce de pe-acum e carne, blană și scîrnă,
Os de om și animal, pai de griu și frunză.
Casele trăiesc și mor: vreme este pentru clădit
Și vreme pentru viețuit și zămislire
Și vreme ca vîntul să spargă geamul ce se clatină
Și să zgîlție lambriul sub care șoarecii aleargă
Și să zgîlție goblenul zdrențuit ornat cu o maximă tăcută.

În început îmi e sfîrșitul. Acum lumina cade
Peste cîmp, drumul adînc, îngropat sub ramuri,
Întunecat lăsîndu-l la ceasul după amiezii,
Și tu te tragi lîngă mal în vreme ce trece un camion,
Și drumul adînc stăruie să se-ndrepte
Spre sat, sub arșița electrică
Hipnotizat. Într-o piclă caldă, lumina înăbușitoare
E absorbită nu răsfrîntă de piatra cenușie.
Daliile dorm în liniștea vidă.
Așteaptă prima bufniță.

Aici, pe cîmpul acesta,
Dacă nu vii prea aproape, dacă nu vii prea aproape,
Într-un miez de noapte, vara, poți s-auzi cum cîntă
Fîravul fluier și toba mică
Și să-i vezi în jurul focului jucînd,
Însoțirea dintre bărbat și femeie
În danț, însemnînd căsătorie —
Preamărită și cuprinzătoare taină.
Doi cîte doi, trebuincioasă unire,

Prinzindu-se de mînd sau de braț unul pe celălalt
 Și într-aceasta prevestind bună-nțelegere. Jur-împrejurul focului,
 Sărind prin flăcări sau prinși în hore,
 Cu țărănească solemnitate ori țărănește rîzînd
 Saltă picioare grele în încălțări butucănoase,
 Picioare de pămînt, picioare de humă, săltate-n cîmpenească voieșie
 Voioșie a celor de mult sub pămînt
 Griul hrînindu-l. Ascultînd de măsura,
 De tactul dansului în care s-au prins
 La fel ca-n vremea viețuirii în anotimpurile vii
 Vremea anotimpurilor și a constelațiilor
 Vremea mulsului și vremea secerișului
 Vremea împreunării bărbatului cu femeia
 Și-a-mpreunării animalelor. Picioare săltînd și căzînd.
 Hrană și băutură. Bălegar și moarte.

Zorii mijesc și încă o zi
 Se pregătește de vipie și tăcere. În larg briza matinală
 Se-ncreștește și lunecă. Sunt aici
 Sau acolo sau altundeva. În începutul meu.

II

Ce-are de gînd tîrzia toamnă
 Cu tulburarea primăverii
 Și-odraslele dogoarei verii,
 Și ghiociei storși sub talpă
 Și-n timpul sur frumoasa nalbă
 Preacutuzînd la roșu-aprins
 Frintă de-omătul proaspăt nins ?
 Prin stele prăvălitul tunet
 Car de triumf imită-n sunet
 În vaste războiri stelare
 Se luptă Scorpion cu Soare
 Pînă ce cad Soare și Lună
 Comete plîng curg Leonide
 Cîmpii și ceruri impresoră
 Într-un vîrtej ce lumii iar dă
 Pustiitorul foc mai vechi
 Decît calota glaciară.

Iată un fost mod de exprimare — nu prea satisfăcător:
 Un studiu perifrastic într-o manieră poetică sleită,
 Lăsîndu-te în aceeași încăierare insuportabilă
 Cu vorbe și-nțelesuri. Poezia n-are importanță
 Nu asta așteptam — s-o luăm iar de la cap.
 Ce însemnătate avea să aibă îndelung căutatul,
 Mult nădăjdutului calm, autumnala seninătate
 Și-nțelegpciunea vîrstei ? Oare pe noi ne amăgiseră
 Sau pe ei înșiși, bătrînii cu glas potolit
 Lăsîndu-ne moștenitori doar pe-o formulă de amăgire ?

Seninătatea — doar o abrutizare deliberată,
Înțelepciunea — numai cunoaștere a secretelor moarte
Inutile-n bezna pe care-au scrutat-o
Sau de la care și-au întors ochii. După noi,
Cunoașterea izvorită din experiență nu are,
În cel mai bun caz, decît o valoare mărginită.
Cunoașterea impune un tipar, și falsifică,
Deoarece tiparul se-nnoiește-n fiecă clipă
Iar fiecă clipă e o nouă și violentă
Prețuire a tot ce am fost. Rămînem nedezamăgiți
Numai de ceea ce, dezamăgînd, n-ar mai putea dăuna.
La jumătatea drumului, și nu numai la jumătate,
Ci tot drumul, printr-o pădure-ntunecată, prin hățîșuri,
Pe buza unei ripe, unde piciorul n-are nici un reazem sigur,
Și-amenințat de monștri, de năluci,
Pîndit de farmece. Să nu-mi mai fie dat s-aud
De-nțelepciunea bătrînilor, ci mai curînd de nebunia lor,
De frica lor de frică și de frenezie, de frica lor de posesie,
De-a fi ai altuia, sau ai altora, sau ai lui Dumnezeu.
Singura înțelepciune pe care putem spera s-o dobîndim
E înțelepciunea smereniei; smerenia e nesfîrșită.

Casele toate sub mare s-au dus.

Toți sub gorgan s-au dus dănțuitorii.

III

O, beznă beznă beznă. Cu toții în beznă se duc,
Videle spații interstelare, golul întru gol,
Căpitanii, bancherii, eminenții oameni de litere,
Generații patroni ai artelor, oamenii de stat și cîrmuitorii,
Distinșii înalți funcționari, președinții multor comitete,
Magnații industriei și furnizorii mărunți, cu toții în beznă se duc
Și în beznă Soarele și Luna și Almanahul Gotha
Și Monitorul Bursei și Anuarul Directorilor,
Și înghețate simțurile și rostul faptei pierdute.
Și îi urmău cu toții, în funeraliile tăcute,
Funeralii ale nimănui, căci nimeni nu-i îngropat.
Spus-am sufletului meu, fii liniștit și lasă beznă să vină-asupră-ți
Și va fi întunecimea Domnului. La fel cînd la teatru
Se sting luminile pentru schimbarea decorului
Cu bufnet surd în culise, cu o lunecare de-ntuneric pe-ntuneric,
Și știm că dealurile și pomii, panorama din depărtare
Și împunătoarea fațadă, toate sunt rostogolite afară —
Sau ca în tunel, cînd metroul oprește prea mult între stații
Și conversația se-ncheagă și treptat se stinge-n tăcere
Și vezi îndărătul fiecărui chip adîncindu-se vidul mintal,
Lăsînd numai groaza crescîndă că nu-i nimic de gîndit;
Sau cînd, sub eter, mintea e conștientă dar de nimic anume—
Spus-am sufletului meu, fii liniștit și așteaptă fără nădejde,

Căci nădejdea ar fi nădejde întru cele greșite; așteaptă fără iubire
Căci iubirea ar fi iubire de cele greșite: mai e credința
Dar credința și iubirea și nădejdea sunt cuprinse toate-n așteptare.
Așteaptă fără gând, că nu ești gata de gând.
Așa va fi întunericul lumină, și nemișcarea dans.
Șopot de suvoaie repezi, și tunete iarna,
Cimbrul sălbatic nezărit și fragii sălbatici,
Rîsul din grădină, extazul răsfrînt în ecouri
Nu sunt pierdute, ci cheamă, arată spre agonia
Morții și nașterii.

Spui că repet

Ceva ce-am mai spus. Voi spune-o din nou.
Oare voi spune-o din nou? Ca să ajungi acolo,
Ca să ajungi unde ești, ca să vii de unde ești,
Trebuie să mergi pe-un drum pe care nu-i extaz.
Ca să ajungi la ceea ce nu știi,
Trebuie să mergi pe un drum care e drumul ignoranței.
Ca să stăpînești ceea ce nu stăpînești
Trebuie să mergi pe drumul lepădării.
Ca să ajungi la ceea ce nu ești,
Trebuie să mergi de-a lungul drumului pe care nu ești.
Și ceea ce nu știi e singurul lucru pe care-l știi
Și ceea ce ai e ceea ce nu ai
Și unde ești e acolo unde nu ești.

IV

Rănit chirurgul lama strînge
Din mădularul putred încă:
Simțim sub mîna lui în sînge
Mila vindecătorului adîncă,
Enigma febrei vrînd cu arta lui s-o-nfrîngă.

Doar boala este sănătate
Afirmă sora muribundă
A cărei grijă-i doar s-arate
Că blăstemul adamic tot ne-afundă,
Iar singura-ntremare e boala, tot mai cruntă.

Pămîntu-ntreg ne e spital
De un nabab falit donat,
Și-n el, purtîndu-ne leal,
Avem oricînd sfîrșitu-asigurat
De-atîta grijă trează de tată devotat.

Genunchii-s prinși de frig curînd,
Pe struna minții febra cîntă.
Mă încălzesc doar degerînd
În purgător, în rece foc de-osîndă
Cu flacăra de roze, iar fumul — spini la pîndă.

Doar picături de sînge bem,
Mîncăm doar carne-n sîngerare:
Și totuși ne mai mîngliem
Că-n trup și sînge-avem esențe clare:
Și, totuși, iar, numim această Vineri — Mare.

V

Iată-mă deci, la jumătatea drumului, după ce douăzeci de ani —
Douăzeci de ani am irosit fără grijă, anii din l'entre-deux-guerres,
Încercînd să-nvăț folosirea cuvintelor, și fiecare-ncercare
E un debut absolut nou și un soi diferit de eșec
Deoarece am învățat să domesticim cuvintele
Doar pentru ceea ce nu mai trebuie rostit sau într-un fel în care
Nu mai dorim să-l spunem. Și astfel fiecare aventură
E un nou început, un raid contra inarticulatului,
Cu echipament ponosit care veșnic se strică
În debandada generală a impreciziei simțirii,
Nedisdisciplinate căprării de emoții. Iar ceea ce trebuie cucerit
Prin forță și supunere, a mai fost descoperit
O dată sau de două sau de mai multe ori, de bărbați cu care nu poți visa
Să te măsoari — dar nu e vorba de nici o întrecere
E numai lupta de-a recîștiga ce s-a pierdut
Și s-a găsit și iar s-a pierdut: și acum, în împrejurări
Ce par neprielnice. Poate însă cîștig nu există, nici pierdere.
Pentru noi, e doar încercarea. Restul nu ne privește.

Casa e locul de unde pornești. Pe măsură ce-mbătrînim
Lumea devine mai străină, tabloul mai încîlcit
Cu morții și cu vii. Nu intensă clipă
Izolată, fără nimic înainte și după,
Ci o întregă viață arzînd în fiecare clipă
Și nu doar viața unui singur om
Ci a vechilor pietre indescifrabile.
Este o vreme pentru inserare sub lumina stelelor
O vreme pentru inserare la lumina lămpii
(Seara în tovărășia albumului cu fotografii).
Iubirea-i cel mai mult ea însăși
Cînd aici și acum nu mai contează.
Bătrînii-ar trebui să fie exploratori
Aici și acum nu contează
Trebuie să-naintăm încă și încă
Într-o altă intensitate
Către o nouă împărtășire, o comuniune mai profundă
Prin gerul negru și dezolarea vidă,
Țipătul valurilor, țipătul vîntului, vastele ape
Ale fulmarului și marsuinului. În sfîrșit îmi e începutul.

Dim FOUR QUARTETS

În românește de SORIN MĂRCULESCU

Animula

«Sufletul simplu e din mîna Domnului»,
Spre-o plată lume cu lumini și zvon fugarnic,
Zi, beznă, frig sau cald, uscat sau umed,
Printre picioarele de scaune și mese,
Suind, căzînd, înspre sărut și jucării,
Călcînd vîrtos și-apoi, de-odată, speriat,
Retras, spre colțul brațului, genunchiului,
Dorind din nou răgaz, găsind plăcere
În pomul de Crăciun cu iz strălucitor,
Plăcere-n vînt, lumina soarelui și mare;
Scrutînd modelul înșorit de pe podea,
Mistreții ce gonesc în jurul unei farfurii
De-argint; confundă ce-i real cu ce-a visat,
E mulțumit cu cărți de joc, regi și regine,
Cu fapta zînelor și spusa slugilor.
Povara grea a sufletului care crește
Încurcă, supără, zi după zi, și tot mai mult,
Lună de lună-ncurcă, supără din ce în ce,
Cu-ncremenitele imperative «este», «pare».
El poate și nu poate, vrea și se sfiește;
Durerea vieții și balsamul viselor
Chircește micul suflat în fotoliu, lîngă
Fereastră, sub Enciclopedia Britannica.

Sufletul simplu e din mîna timpului,
Nehotărit și egoist, olog și strîmb,
Neputincios să-meargă, să revină,
De realitatea caldă temător, de binele
Ce i se dă, negînd obsesiile singelui.
Umbră a umbrei sale, spectru-al beznei
Din sine, risipind hîrtii în colburi,
Trăind intîia dată în tăcere abia
După împărțășania cea de pe urmă.

Pentru Guiterez, lacom de viteză și putere,
Rugați-vă, pentru Boudin, făcut bucăți,
Pentru acesta care-a cîștigat o mare-avere
Și pentru cel ce și-a văzut de drumul său.
Rugați-vă pentru Floret, ucis de un dulău sub crengi de tisă,
Și pentru noi, acum, și-n ceasul cînd ne naștem.

În românește de ȘTEFAN AUG. DOINAȘ și VIRGIL NEMOIANU

Cele trei voci ale poeziei

Prima voce este a poetului care-și vorbește lui însuși — sau nu vorbește nimănui. A doua este a poetului care se adresează unui auditoriu, numeros sau restrâns. A treia este a poetului care încearcă să creeze un personaj dramatic, ce se exprimă în versuri când spune nu ceea ce ar spune personal, ci doar ce poate spune în limitele unui personaj imaginar vorbind unul alt personaj imaginar. Deosebirea între prima și a doua voce, între poetul care-și vorbește lui însuși și acela care vorbește altora, atinge problema comunicării poetice; deosebirea între poetul care vorbește celorlalți, cu propria lui voce sau cu o voce de împrumut, și poetul nascocitor al unui limbaj cu care personaje imaginare discută între ele, atinge problema diferenței între versul dramatic, aproape dramatic și cel nedramatic.

... Evident poemul liric în sensul poemului « exprimând direct gândurile și sentimentele poetului » și nu în înțelesul necunoscut de poem scurt menit să fie pus pe muzică, se referă la prima mea voce — vocea poetului care-și vorbește lui însuși, sau nu vorbește nimănui. În acest sens poetul german, Gottfried Benn, într-o conferință foarte interesantă, intitulată *Probleme ale liricii*, crede că poezia lirică este aceea a primelor voci; include aici, sînt sigur, poeme ca *Elegiile duineze*, de Rilke, și *Tîndra Parcă* de Valéry. Când vorbește de poezie lirică, aș prefera atunci să spună poezie mediativă.

Prin ce, se întreabă domnul Benn în această conferință, începe autorul unei poeme « care nu se adresează nimănui »? Există mai întîi, afirmă el, un embrion inert, sau « germen creator » (ein dumpfer schöpferischer Kern), și, pe de altă parte, limbajul, resursele cuvîntului în slujba poetului. Există ceva care germinează în el și îi trebuie să găsească cuvinte pentru a o exprima; dar nu știe de care cuvinte are nevoie pînă să le fi găsit: nu se poate identifica acest embrion pînă nu se va fi transformat într-o îmbinare de cuvinte potrivite, așezate în ordinea necesară. Când veți fi găsit cuvintele, « lucrul » pentru care trebuia să le găsească a dispărut și un poem l-a înlocuit. Punctul de plecare n-are nici măcar precizia unei

* Fragmente din a unsprezecea conferință anuală ținută la « Liga națională a cărții », în 1953.

ecuații, în sensul obișnuit al termenului; este încă mai puțin decît o idee; are — pentru a folosi două versuri de Beddoes — un sens diferit, un: « bodiless childfull of life in the gloom / Crying with froy voice » « what shall I be »¹

Sînt de aceeași părere cu Gotfried Benn, și voi merge chiar puțin mai departe. Într-un poem ce nu-i nici didactic, nici narativ și care nu este insufletit de vreun țel social, poetul poate să n-aibă altă intenție decît să exprime în vers această obscură impulsie — făcînd apel la toate resursele sale de cuvinte, cu istoria, conotațiile, muzica lor. Nu știe ce are să spună pînă cînd n-o va fi spus; și în strădania sa pentru a se exprima, nu se sinchisește să-i facă să înțeleagă pe alții orice-ar fi. Atunci, nu se preocupă de loc de alții, ci doar să găsească cuvintele potrivite, sau măcar cuvintele ce vor fi cele mai puțin improprii. Nu ține să știe dacă cineva le va asculta sau nu, nici dacă cineva le va înțelege vreodată, dacă el le înțelege. Este copleșit de povara lui de care trebuie să scape pentru a obține o oarecare ușurare. Sau pentru a folosi o altă imagine, îl dă tircoale un demon, demon împotriva căruia este nevolnic, deoarece în prima sa ipostază este fără chip, fără nume, fără nimic; și cuvintele, poemul ce-l făurește, sînt ca o formă de exorcism pentru a alunga acest demon. Sau, în alți termeni, se străduiește atît de mult, nu pentru a comunica cu oricine ar fi, ci ca să se libereze de o neliniște acută, și cînd cuvintele sînt pînă la urmă rînduite în ordinea potrivită — sau în ordinea pe care o socotește a fi cea mai bună — poate să resimtă un moment de istovire, de ușurare, de izbăvire, și ceva ce seamănă cu descurajarea, care în sine e de nedescris. Și atunci poate să spună poemei: « Du-te ! găsește-ți un loc într-o carte ! — și să nu te bizui că am să mă interesez mult timp de tine ! »

Nu cred că raportul unui poem cu obîrșile lui să fi putut fi mai clar schițat. Puteți să citiți eseurile lui Paul Valéry, care a studiat funcționarea spiritului său cu mai multă stăruință decît orice alt poet. Dar dacă, fie bazîndu-vă pe ceea ce un poem încearcă să vă transmită, fie pe cercetări biografice, cu sau fără uneltele psihologului, veți încerca să explicați un poem, o să vă depărtați din ce în ce mai mult de poem, fără să ajungeți la nici o altă destinație. Încercarea de a explica poemul urcînd la originile lui vă abate atenția de la poem, pentru a o îndrepta spre altceva, ce sub forma în care critica și cititorii ei o vor înțelege, nu va avea nici o legătură cu poemul și nu-l va explica de loc. Mi-ar place să nu credeți că încerc să prezint făurirea unei poeme mai misterioasă decît este în realitate. Ceea ce susțin este că prima strădanie a poetului trebuie să fie să ajungă la claritate pentru el însuși, să se asigure că poemul este produsul exact al procesului ce a avut loc. Forma cea mai stîngace de obscuritate este aceea a poetului care n-a putut să exprime ce-a avut să-și spună lui însuși : și forma cea mai inutilă este desigur a poetului care încearcă să se convingă că are ceva de spus cînd n-are nimic.

Pînă acum, pentru a simplifica, am vorbit despre cele trei voci ca și cum s-ar exclude reciproc; ca și cum dacă poetul, într-un anume poem, își vorbește fie lui însuși, fie altora, și ca și cum nici una nici cealaltă din aceste prime două voci nu sînt perceptibile în poezia dramatică bună. Și aceasta-i, într-adevăr, concluzia la care argumentația domnului Benn pare să conducă; el vorbește ca și cum poezia primei voci — pe care o consideră, în plus, că nu-i, în definitiv, decît un produs al propriei noastre epoci — este un fel de poezie cu totul diferită de aceea a poetului care se adresează unui public. Dar, pentru mine, vocile sînt adeseori învîlmășite — vreau să spun prima și a doua, în poezia nedramatică; și învîlmășite cu a treia și în poezia dramatică. Chiar, dacă așa cum am afirmat, autorul unei poeme poate s-o fi scris mai întîi fără să se fi gîndit la un public, va vrea de asemenea să știe dacă ceea ce poemul care l-a mulțumit pe el, va spune ceva și altora.

¹ Copil fără corp, aspirînd la viață-n tenebre,
Strîgînd cu o voce ca un orcărit: « Ce voi fi ? »

... Dar nu mă gîndesc în primul rînd la cei cîțiva prieteni pricepuți a căror părere autorul o apreciază, ci la cititorii mai numeroși și necunoscuți pentru care numele autorului nu înseamnă decît poemul făurit de el pe care l-au citit. « Livrarea » finală — dacă se poate afirma așa — a poemului unui public necunoscut, orice acest public ar face din poem, mi se pare că este consumarea procesului început în singurătate, și fără a se gîndi la public, a acestui îndelung proces de gestație a poemului, deoarece el marchează despărțirea finală a poemului de autor. Autorul, acum, odihnească-se-n pace !

Am terminat cu poemul care este înainte de orice un poem al primei voci. Cred că în fiecare poem, de la meditația intimă pînă la epopee sau dramă, ne este îngăduit să auzim mai mult de o voce. Dacă autorul nu și-ar vorbi niciodată lui însuși, rezultatul n-ar fi niciodată poezie, chiar dacă poate fi o retorică măreață; și o parte din plăcerea pe care o simțim citind marea poezie este aceea pe care ne-o procură faptul de a surprinde cuvinte ce nu ne sînt destinate. Dar dacă poemul era scris exclusiv pentru autor va fi un poem într-o limbă secretă și necunoscută; și un poem ce ar fi rezervat autorului său n-ar fi un poem.

În ce privește drama poetică, înclin să cred că cele trei voci sînt perceptibile. Mai întîi, vocea fiecărui personaj — vocea individuală, diferită de a oricărui alt personaj: atît de bine încît putem afirma că fiecare cuvînt rostît nu poate să aparțină decît unui anume personaj. Putem uneori avea aici, și poate cînd ne așteptăm să le auzim mai puțin, vocile autorului și ale personajului vorbind la unison, spunînd ceva însușit de personaj, dar pe care autorul l-ar putea la fel de bine să-l spună pentru el însuși, deși cuvintele ar putea să n-aibă întru totul același înțeles pentru amîndoi. Aceasta poate să fie un lucru foarte diferit de ventrilocismul care nu face nimic altceva din personaj decît purtătorul de cuvînt al ideilor sau sentimentelor autorului: *To-morrow and to-morrow and to-morrow*...¹

Șocul și surpriza pe care aceste versuri repetate într-una le produc totdeauna nu sînt oare o dovadă că Macbeth și Shakespeare rostesc aceste vorbe la unison, deși poate cu un sens puțin diferit? Și, în sfîrșit, există versuri, în piesele celui mai mare din poezii dramatice, în care auzim o voce mai impersonală decît a personajului sau a autorului: *Ripeness is all*²; sau mai bine: « *Simply the thing I am/ Shall make me live* »³.

Și acum mi-ar place să revin puțin la Gottfried Benn și la *materia sa psihică*, mohorîtă și necunoscută — caracatiță sau înger, s-ar putea spune — cu care luptă poetul. Sugerez că între cele trei feluri de poezie cărora le corespund cele trei voci ale mele, există o oarecare deosebire de evoluție. În poemul unde domină prima voce — aceea a poetului care-și vorbește lui însuși, « *materia psihică* » tinde să-și creeze propria sa formă — forma eventuală, va fi la un grad mai mult sau mai puțin ridicat, aceea care se potrivește numai acestui poem nu altuia. Este greșit firește, să afirmi că « *materia psihică* » făurește sau impune forma sa: ceea ce se petrece este o dezvoltare simultană a formei și materiei, căci forma prejudiază materia la toate gradele și, poate, tot ce face materia este să repete: « nu asta ! nu asta ! » în prezența oricărei tentative nefericite pentru o orînduire formală; și, pînă la urmă, materia se identifică cu forma. Dar în poezia celei de a doua și a treia voci, forma este pregătită dinainte pînă la un anumit punct. Orice transformare o să sufere înainte ca poema să fie terminată, ea poate fi reprezentată de la început printr-o schemă sau un scenariu.

¹ *Mline și mline și mline*... (Macbeth, V.19)

² « Să fii matur, asta-i totul », alorism adresat de Edgar tatălui său Gloucester (Regele Lear, V, II, 2), care înseamnă că murim « cînd ne bate ceasul și nu înainte »

³ « Doar ceea ce sînt mă va face să trăiesc » — hotărîrea lăudărosului demascat, Parrolles, care renunță la minciuni și fanfaronade pentru a intra în ordinea firească a « naturii umane » (Totu-i bine care sfîrșește bine IV, III, 330)

Dacă mă hotărâsc să povestesc o istorie, trebuie firește să am oarecare idee despre intriga istoriei pe care îmi propun s-o povestesc; dacă mă arunc în satiră, morală sau invectivă, există dinainte ceva care este dat, pe care pot să-l recunosc și există pentru alții ca și pentru mine. Și dacă vreau să scriu o piesă încep prin a face o alegere: mă hotărâsc pentru o situație emoțională specifică, pe care personajele și intriga o vor soluționa și pot face dinainte un plan sumar în proză al piesei — oricare vor fi schimbările pe care le va suferi înainte ca piesa să fie terminată, după cum vor evolua personajele. E posibil, firește, ca la început să se execute preslunea vreunei *materii psihice*, grosolane și necunoscute, care îndeamnă poetul să povestească o anume istorie, să dezvolte o anume situație. Și, pe de altă parte, o dată ales, cadrul în care autorul a hotărât să lucreze, poate la rândul lui să evoce o oarecare altă « materie psihică » și atunci se pot făuri versuri, nu dintr-o impulsie originală, ci dintr-un stimul secundar, provenit din inconștient. Important este, ca pînă la urmă vocile să se armonizeze, și, după cum am spus, mă îndoiesc foarte mult ca într-un poem adevărat numai una din ele să fie perceptibilă.

Acum cititorul poate foarte bine să se întrebe, unde am vrut să ajung cu toate aceste speculații. Mi-am dat atîta osteneală numai ca să țin o pînză savantă de o ingenuitate inutilă? Pe legea mea, am încercat să vorbesc — nu mie însumi — cum ați fi poate tentați s-o credeți, ci amatorului de poezie. Mi-ar place să cred că pe acest amator l-ar interesa să verifice afirmațiile mele cu prilejul lecturilor lui. Puteți să deosebiți aceste voci în poezia pe care o citiți, sau cînd auziți recitîndu-se, sau îi ascultați pe actori la teatru? Dacă vă plîngeți că un poet este obscur, și că în aparență nu ține seama de loc de dumneata, cititor, sau că nu se adresează decît unui cerc restrîns de inițiați din caresînteți exclus — amintiți-vă că ceea ce încearcă să facă este să tîlmăcească în cuvinte ceva care nu poate fi exprimat altfel, și deci într-un limbaj care merită poate să-ți dai osteneală să-l înveți. Dacă vă plîngeți că un poet e prea retoric, că vi se adresează ca și cum ar fi vorba de o reuniune publică, încercați să-l ascultați în momentele cînd nu vi se adresează dumneavoastră, ci se lasă să fie auzit ca printr-o indiscreție — și poate fi un Dryser, un Pope sau un Byron. Sau dacă trebuie să ascultați o piesă în versuri; apreciați-o ca divertisment, mai întîi pentru ceea ce valorează, prin personajele sale vorbind fiecare pentru sine, la gradul de realitate pe care autorul său a putut să i-l dea. Poate dacă e o piesă de valoare, și nu vă străduiți prea mult să le auziți, ați putea să deosebiți și celelalte voci. Căci opera unui mare poet dramatic, ca Ilia Respeare, alcătuiește o lume în sine. Fiecare personaj vorbește pentru sine, dar nici un alt poet n-ar fi putut găsi aceleași cuvinte ca să-l facă să le spună. Dacă-l căutați pe Shakespeare, nu-l veți găsi decît în personajele pe care le-a creat, căci singurul lucru aidoma la aceste personaje, este că nimeni altul n-ar fi putut să-l făurească pe cel mai neînsemnat dintre ei. Universul unui mare poet dramatic este o lume unde creatorul este pretutindeni prezent, și pretutindeni ascuns.

În românește de ALEXANDRU BACIU

OSSIP MANDELSTAM

1 Ianuarie 1924

*Cel sărutat pe creștet, de timp, odinioară,
cu gingășie-și va aduce-amine mai târziu
cum l-a văzut culcîndu-se-n nămeții de secară,
sub geamul credinciosului său fiu.*

*Cel ce, ca niște mere rotunde, somnoroase,
i-a ridicat pleoapele firave puțin,
mereu aude mugetele scoase
de fluviile anilor ce vin.*

*Veacul stăpîn mai are, pe lingă-acele mere,
și-o prea frumoasă gură de pămînt,
dar el agoniza-va chircit, fără putere,
la pieptul fiului bătrîn și-nfrînt.*

*Pe zi ce trece, viața devine mai fragilă —
încă puțin și va tăcea
modestul cîntec despre jignirile de-argilă
și cositor pe buze, topit, se va vărsa.*

*O, viață de argilă ! O, veac în agonie !
Te va-nțelege doar acela ce-a știut
să mai păstreze-un zîmbet smerit de omenie,
acela ce pe sine s-a pierdut.*

*Să cauți, ah ! cuvîntul pierdut, ce trudă oarbă,
bolnavele pleoape să le-nalți,
să-aduni, cu var în sînge, înrourata iarbă
a nopții pentru gînta celorlalți. . .*

Fiul bolnav cu varu-ngroșindu-i-se-n sînge.
Moscova-n somn e-o ladă de lemn. Și nu ai cum
scăpa de veacul care din patru părți te strînge. . .
Zăpada are-un miros de mere vechi pe drum.

Să fug de pragul meu. Dar încotro? Afară
e noapte, și zăresc prin bezna grea
cum licărește ca o ploaie rară
de sare conștiința-n fața mea.

Pe uliți, pe sub cuiburi de grauri, printre case
apropiate parcă-ntr-un mănunchi,
client de rînd c-o blană cu mincile roase,
mă lupt mereu cu pledul ce nu-mi stă pe genunchi.

O altă stradă-n față. De măr în mușcătură
e scîrțîitul saniei pe-omăt.
Și cheotoarea-ntinsă o trag și nu se-ndură:
mereu o scap din mînă și fuge îndărăt.

Ce fierării mărunte, de dugheană,
zdrăngăne noaptea Moscovei pe străzi, neîncetat?
Cînd țiuie ca aburul din ceainice, ca solzul de ocheană,
cînd scoate-un pocnet sec de pește înghețat.

Și iarăși Moscova. Tot ea. « Fii salutată !
Iertare, răul a slăbit
și-accept să-mi fie frați, ca altădată
verdictul știucii și-acest ger cumplit ».

Din farmacie curge-o lumină zmeurie
pe jos. Un Underwood cu țăcănitul stins.
Ceafa birjarului și-omătul vecin ți-s date ție:
ce alta vrei? N-ai fost ucis și nici atins.

Iarna e-o zîină. Cerul în risipă
pilpile-n stele lactescent și șters,
iar pledu-și lasă părul de cal și parcă țipă
frecat de talpa saniei în mers.

Și zmeura, și neaua se termină.
Ca niște lămpi filează aceste uliți reci
și totul se jupoaie, precum o sonatină
sovietică din anul 'douăzeci.

Lăsa-voi deci — cînd gerul a măr încă miroase —
în prada rușinoasei defăimări
acele jurăminte generoase,
cuvîntul dat cu lacrimi celei de-a patra stări?

Pe cine-ai să mai lauzi ? Și suprima — pe cine ?
Ce noi minciuni ai să scornești ?
Atunci ia Underwoodul cu zgîrciul lui mai bine:
zmulgi clapa și osciorul de știucă-ai să-l găsești.

Și risul va țîșni în libertate,
și varul o să piară din sînge ca un vis. . .
Ci numai umbra-acelor puternice sonate
e biata sonatină-a mașinilor de scris.

Ah, mi se-ngroașe auzul, vederea mi-e tot mai puțină.
Două culori: chinovarul și ocrul mi-ajung pe retină.

Visul mă poartă spre sud: iată zorii scăldînd Erevanul.
Haide să văd, mă gîndesc, ce mai face pe-acolo țiglanul.

Cum se apleacă brutarul spre pîinile lui ca-ntr-o vrajă,
cum de pe vatra cuptorului ia cîte-o rumenă coajă. . .

Hei, Erevan, Erevan ! De o pasăre-ai fost desenat pe hîrtie,
ori, ștregărește, un leu te-a vopsit cu culori din cutie ?

Hei, Erevan, Erevan ! Ești oraș ori alună prăjită ?
Dragă mi-e forfota străzilor tale ce stau să mă-nghită.

Eu mi-am cruțat, precum hoga coranul, viața lipsită de minte;
timpul l-am pus la păstrare și n-am vărsat sînge fierbinte.

Ah, Erevan, Erevan ! Nu e-n tine nimic să mă-mbie.
Nu am ce face cu strugurii tăi stafidiți pe vecie.

21 octombrie 1930

Homer. Și insomnia. Și pînze fluturînd.
Pomelnicul de nave-ntrerupt la jumătate.
Cîrd lung, prăsilă deasă de aripi mincate
din vatra lor pe cerul Heladei oarecînd.

Stol de cocori cu unghiul înfipt în țărături noi —
pe tîmple suverane divin belșug de spume —
unde-ați pornit ? Elena, de nu era pe lume,
v-ar mai atrage Trola, bărbați ahei, pe voi ?

Și lui Homer și mării iubirea li-i teme.
De cine asculta-voi? Homer acuma tace,
iar marea elocința și-o năpustește-ncoace
și-mi linge căpătîiul cu toată bezna ei.

•

Iată-mă iar în orașul meu. Recunosc-mi-l
nervii, lacrima, gîlcile de copil.

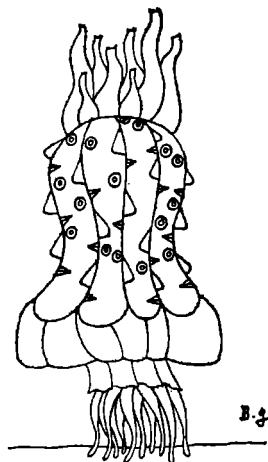
Înghite mai iute, dacă tot ești aici,
untura de pește a felinarelor mici.

Petersburg, nu vreau încă să pier:
carnețelul cu telefoanele am să ți-l cer.

Petersburg, mai am adresele porților
unde-am să pot auzi vocile morților.

1932

În românește de IOANICHIE OLTEANU

Ossip Mandelstam

PAGINI DE JURNAL

... Moartea lui Lozinski¹ mi-a rupt în oarecare măsură firul amintirilor. Nu mai cutez să-mi amintesc ceea ce el nu mai poate confirma (mă refer la Corporația Poeților, la akmeism, la revista *Hiperboreu* etc.). În acești ani, din pricina bolii sale, ne-am întâlnit rar și n-am avut timp să-i vorbesc despre lucruri importante și nici să-i citesc poemele scrise în anii '30 (adică *Requiemul*). Așadar, pentru el rămăsesem așa cum mă cunoscuse odinioară la Țarskoie-Selo. Am înțeles asta când în 1940 ne uitam împreună prin ciornele culegerii mele *Extras din șase cărți*...

Ceva aproape similar s-a produs cu Mandelstam (care, bineînțeles, îmi cunoștea toate poeziile), dar într-un alt chip. Acesta nu știa să-și aducă aminte. Mai exact, în el se petrecea un alt proces căruia nu pot acum să-i găsesc numele, dar care se află fără nici o îndoială aproape de creație (de pildă: Petersburg în *Vuietul timpului*, văzut prin ochii fermecați ai unui copil de cinci ani).

Mandelstam era un interlocutor scăpărător. El nu se asculta pe sine și nu-și răspundea sieși, cum face aproape toată lumea astăzi. În conversație se arăta prevenitor, avea replici rapide și extrem de variate. Nu l-am auzit niciodată repetându-se și nu l-am văzut niciodată punând să cînte discuri uzate...

Era uluitor când vorbea despre poezie și, adesea, de-o nedreptate monstruoasă, de pildă față de Blok. Despre Pasternak spunea: «M-am gândit așa de mult la el încît sînt obosit», și «Sînt sigur că n-a citit niciodată un singur vers de-al meu».

Cititorii îl dezolau. I se părea întotdeauna că este iubit de alții decît cei care ar fi trebuit să-l iubească.

Știa pe dinafară poemele celorlalți. Se îndrăgostea de anumite versuri și reținea cu ușurință ceea ce i se recita...

Am făcut cunoștință cu Ossip Mandelstam în Turnul lui Viaceslav Ivanov², în primăvara lui 1911. Era un om foarte tînăr, slab, cu un fir de mărgăritar la butonieră,

¹ Mihail Lozinski (1886–1955), poet, scriitor și renumit traducător din Dante, Shakespeare, Cervantes, Molière, Corneille etc., cu care A. Ahmatova era bună prietenă și căruia i-a dedicat mai multe din poeziile sale.

² Salonul literar al lui Viaceslav Ivanov («Miercurile lui Ivanov»), i-a atras timp de mai mulți ani pe simbolizști și pe akmeiști.

cu capul dat pe spate și cu gene ajungându-i pînă la jumătatea obrazilor. L-am văzut pentru a doua oară la familia Tolstoi, la Staronievski; nu m-a recunoscut și Alexei Nikolaevici l-a întrebat cum e nevasta lui Gumiliov: Mandelștam și-a ridicat brațele deasupra capului ca să-i arate dimensiunile părării mele. Mi-a fost teamă să nu se producă ceva ireparabil și m-am recomandat.

Era primul meu « Mandelștam », autorul « Pietrei » verzi (ed. « Akme »), pe care mi l-a oferit cu această dedicație: « Pentru Anna Ahmatova, aceste scînteii de conștiință ale zilelor. Cu respect — autorul ».

Cu fermecătoarea sa ironie, lui Ossip îi plăcea să povestească cum bătrînul evreu, proprietar al imprimeriei unde a fost tipărită *Piatra*, i-a spus vrînd să-l felicite: « Tinere, dumeata vei scrie din ce în ce mai bine ! »

În cursul anului 1910, ne întîlneam firește pretutindeni: în birourile redacției, la cunoștințe, vinerea la *Hiperboreu*, adică la Lozinski, la *Cîinele rădăcitor*, unde mi-a prezentat printre alții pe Maiakovski. Acolo, în timpul cinei, în zgomot de vase, i-a venit lui Maiakovski ideea să-și citească versurile. Ossip Emilievici s-a apropiat și i-a spus: « Maiakovski, oprește-te. Nu ești o orchestră românească ». Maiakovski, renumit pentru duhul său, n-a găsit nimic să-i răspundă.

Ossip Emilievici venea la Țarskoie. Cînd se îndrăgostea, ceea ce i se întîmpla adeseori, mă făcea aproape întotdeauna confidenta lui . . .

L-am văzut mai ales în 1917 și 1918. Venea să mă ia și plecam în trăsură pe pavajul neverosimil din iarna Revoluției, prin mijlocul faimoaselor ruguri care au ars aproape pînă în luna mai. Ascultam focurile de armă trase nu știu de unde. Mergeam la Academia de Arte, la seratele pentru răniți și ne citeam versurile. În epoca aceasta mi-a dedicat cîteva poeme . . .

După un strop de ezitare mă hotărîsc să însemn în aceste memorii c-a trebuit să-i explic lui Ossip necesitatea de-a ne rări întîlnirile pentru a nu da prilej oamenilor să interpreteze greșit relațiile noastre. Puțin mai tîrziu, cam prin martie, Mandelștam dispăru. În epoca aceea, toată lumea dispărea și reapărea și nimeni nu se mira de asta . . .

În vara lui 1924, Ossip Mandelștam mi-a adus-o pe tînăra sa soție (la Fontanka). Nadiușa era ceea ce francezii numesc « *laide, mais charmante* ». Prietenia noastră a început chiar din ziua aceea. Ea durează și astăzi. Ossip o iubea pe Nadia nebunește, incredibil. Cînd a fost operată de apendicită la Kiev, s-a instalat în loja portarului ca să nu părăsească spitalul. Nu o lăsa să se depărteze un pas, nu-i îngăduia să lucreze, era de-o gelozie turbată și-i cerea părerea la fiecare cuvînt pe care-l scria. N-am văzut așa ceva niciodată în viața mea. Scrisorile lui Mandelștam către soția sa îmi confirmă impresia.

În 1928, soții Mandelștami se aflau în Crimeea. Iată scrisoarea pe care mi-a trimis-ola 25 august, la aniversarea morții lui Nikolai Stepanovici:

« Dragă Anna Andreevna,

Îți scriu din Ialta, unde ducem o viață de muncă cruntă.

Mi-e dor să mă întorc, mi-e dor să te văd pe dumneata. Vreau să știi că nu sînt în stare să întrețin o conversație în imaginație decît cu două persoane: Nikolai Stepanovici și dumneata. Conversația mea cu Kolea nu s-a întrerupt și n-o să se întrerupă niciodată. Ne înapoiez la Petersburg în octombrie pentru cîtăva vreme. Nadiei i s-a interzis să-și petreacă iarna acolo . . . Scrie-ne.

Al dumitale O. MANDELSTAM ».

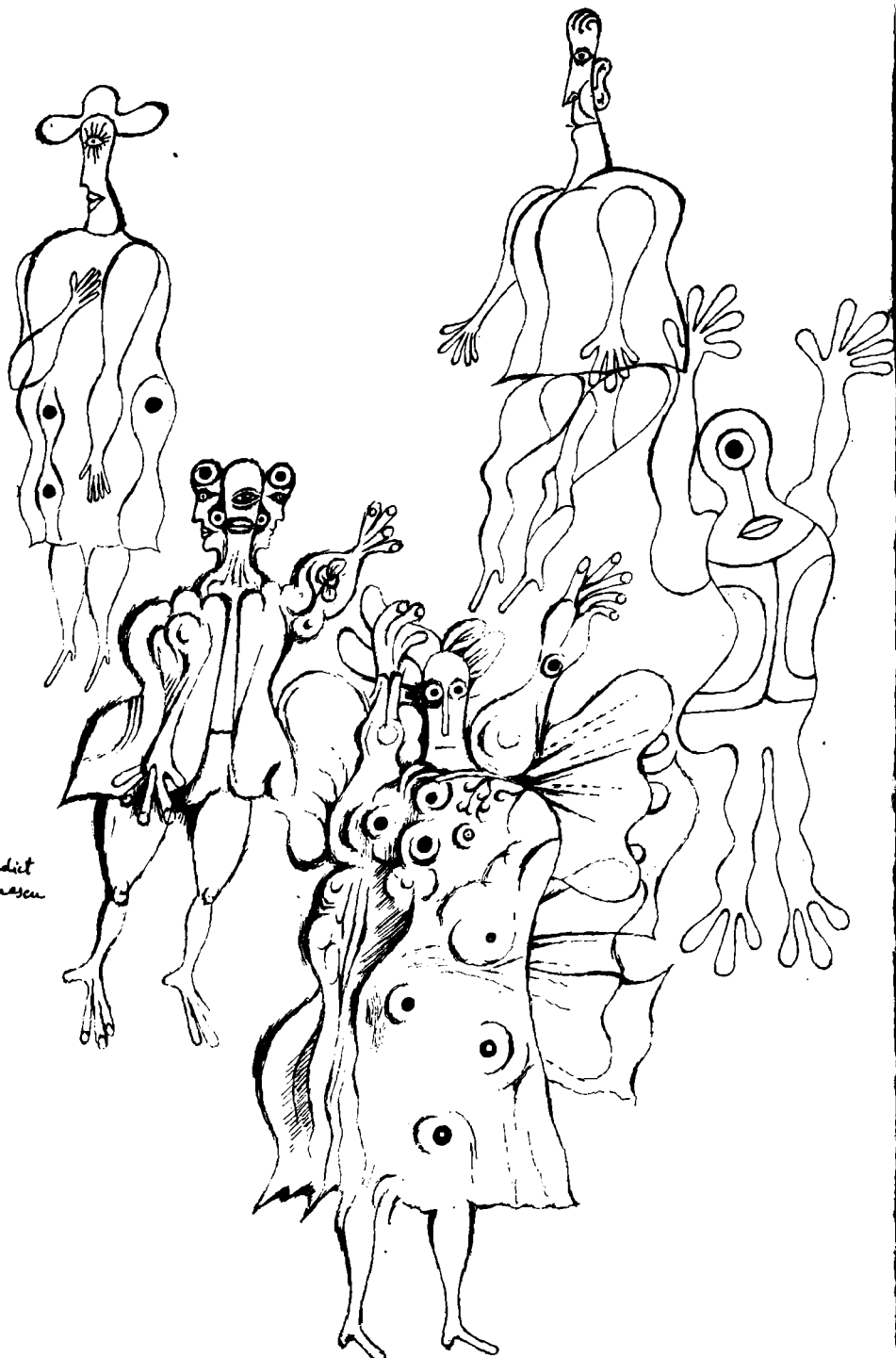
Sudul și marea îi erau la fel de necesare ca și Nadia. Original? Era cu siguranță. A dat o dată pe ușă afară pe un tînăr poet care venise să i se plîngă că nu este publicat. Tînărul cobora fîstîcit scara, în timp ce Ossip, rămas pe palier, striga după el: « Dar André Chénier, pe el îl publicau? Dar pe Sapho? Dar pe Isus Cristos? »

.....

În fond, n-avea mijloace de existență. Vagi traduceri, vagi articole de critică, vagi promisiuni. Cu toată interdicția cenzurii, Ossip și-a publicat în *Zvezda* sfîrșitul cărții sale *Călătorie în Armenia*. Pensia de abia îi ajungea să plătească chiria și să cumpere alimente. În epoca aceea, Mandelștam se schimbase mult ! Devenise greoi, părul îi albise, avea dificultăți de respirație și-ți făcea impresia unui bătrîn (avea patruzeci și doi de ani), dar ochii săi scînteiau la fel ca altădată. Poemele lui deveneau din ce în ce mai frumoase și proza de asemeni. Această proză nemaipomenită, uitată, de-abia acum începe să-l capteze pe cititor. În schimb, însă, aud spunîndu-se mereu, mai ales de către cei tineri care sînt nebuni după el, că în tot secolul XX nu există o proză ca aceasta. Este ceea ce se cheamă « a patra proză ».

În românește de MADELEINE FORTUNESCU

rediet
masen

UMBERTO SABA

Singur

*Sînt singur. Nimeni nu ascultă unde
orice chemare spre amicii risipiți
e în zadar.*

*Lucește ura ca un țurțure, și mă gîndesc
că te-oi vedea, iubito, în seara asta iar.*

*Cuget la tot ce-n soarele fierbinte
ce dezvăluie, în umbra ce ascunde,
am făptuit, am rătăcit, spre-a-mi spune-n pace cîteva
cuvinte*

Turma

*Turmă ce seara traversezi în pace
prăfoasa mahala; și-un damf ce-mi place.*

*în urmă lași; cu clopot de tramvaie
și birje calea ta se întretaie*

*pe unde viața mai grăbit se-așine
ce lentă-naintezi închisă-n tine !*

*Turmă, iubită din copilărie
mai aprigă mîhnirea-n piept învie;*

*și-mi vine, nu știu cum, să-ngenunchiez;
nu știu, îmi pare că doar eu scrutez*

*în mulțimea-ți lînoasă ceva sfînt mult,
ceva străvechi și destinat spre cult.*

*Te mîndă un bătrîn pe tălpi incert;
un Dumnezeu al tău, neam în deșert.*

După-amiaza

*În spectacolul acestei după-amieze,
prea frumoasă, am suferit primele splendori
ale toamnei; glasul prevestitor
al anotimpului ce-aduce remuşcările
şi măsoară părerile de rău.*

*Cerul e albastru, ca întiul cer
boltit de Dumnezeu peste noul pământ,
şi marea, abia binecuvîntată, este o netedă
ogîndă pentru azurul cerului de-atunci.
Puţine foi în arbori mai au verdele
din acuarelele vii ale copiilor,
altele arată un roşu de patimă.
Casă şi cîmpie, lumea întreagă, par a fi
create acum o clipă; şi te întristează
multul frumos
care întrece puterea ochilor, şi nu durează.*

*Cine de lîncezeli se odihneşte, şi ascultă,
aude grava dojană, glasul
venind din lucruri şi din adîncime;
din primele speranţe înşelate, din
frumosul început care umbreşte
cu-atît mai mult sfîrşitul.*

Insomnie într-o noapte de vară

*M-am lungit să zac
sub stele
într-una din acele
noşti ce fac
din insomnia — mohorîtă mai întîi —
o religioasă desfătare.
O piatră îmi e căpătîi.*

*Stă la doi paşi un cline.
Stă nemişcat şi priveşte
mereu într-un punct, de departe.
Ai crede că gîndeşte,
că e demn de un rit,
că prin trup îi trec tăcerile
din înfînit.*

*Sub un cer tot atît de albastru,
într-o noapte la fel înstelată*

*Iacob visa coborîrea înceată
a Ingerilor între cer și perna lui
care era o piatră.
În stele fără număr un copil
își număra tot neamul viitor
în țara unde fugea de minia
mai puternicului Esau;*

*o împărăție trainică înflorește în somnul
lui, cu averi pentru copiii săi, la fel;
iar coșmarul visului era chiar Domnul
ce se lupta cu el.*

Fericire

*Tinerețea lacomă de poveri
oferă sarcinii spontan spinarea.
Nu poate. Plînge de melancolie.*

*Vagabondaj, evaziune; poezie,
dragi minuni de tîrziu. Tîrziu
se curăță văzduhul și se fac
pașii ușori.
Ziua de azi decît ziua de ieri.
e mai bună, de nu-i încă fericirea.*

*Vom primi într-o zi bunătatea
chipului său, pe cineva îl vom vedea
cum își dezleagă, ca pe-un fum, durerea inutilă.*

Fantezie

*Precum spuma pe mare plutești
prin viață, ții piept oricărui val,
orice val îți dă viață, înclîntătoare
fantezie a unei dimineți în roz-auriu.
Obscurele tale cauze le știi.
nu le ascund; cu drag te strîng la piept,
cum muma tînără un prunc zgloblu,
înfășat în blîndețe rotund,*

*eu care m-am privit în inimă plină la fund,
în trista mea inimă omenească.*

Desprindere

Se schimbă lent destinul, la un ceas anume
se prăvăleşte.

Pentru el va trebui să te las
oraş al meu, atât de aspru şi fermecător,
unde la cotul unei străzi cenuşii este cereasca
mare.

Ursuzul

tău farmec îl voi saluta, voi săruta
prietenii bătrini acum, şi pietre
inimă credincioasă — ;
cum plînge copilul aplecat pe sinul
amar, cînd se desprinde de el pe totdeauna.

Zăpadă

Zăpadă care te-nvîrteşti în sus şi înfăşori
lucrurile în mantii mute, senine
o fiinţă de plîns pentru tine
o văd surizînd; o lucire
de bucurie îi luminează chipul blind,
şi ochilor mei o comoară le descoperi.

Zăpadă ce vii din înalt şi ne acoperi,
acoperă-ne încă, la infinit. Albeşte
oraşul cu biserici şi cu case,
portul cu nave; pajiştile-ntinse,
îngheaţă mările; fă din pămînt
— augustă şi pudică — un astru stins,
omare pace de moarte. Şi aşa
să şi rămînă o vreme nesfîrşită
o lungă rotire de evi.

Trezirea

gîndeşte-te la trezirea, în atîta
jale, doar noi doi.

În cer

îngeri cu trîmbiţe, în inimă tăioase,
sfîşietoare nostalgii trezeşti
dragii amintiri, şi plînsul de iubire.

În româneşte de ILIE CONSTANTIN

WILLIAM FAULKNER
ZGOMOTUL ȘI FURIA

ROMANUL SECOLULUI XX

«Tii, ce chestie », zice. «Vrei să spui că le iau bani ca să-i lase să dea spectacolul aici? Păi eu aş da oricînd zece dolari să-l văd pe-ăla cum cîntă la fierăstrău, dac-ar fi la o adică. Şi atunci, mîine dimineată ar însemna că le mai datorez nouă dolari şi şaptezeci şi cinci de cenţi.»

Şi cînd te gîndeşti că-ţi vine un cretin de yankeu să-ţi împuieze capul că negrii ar putea s-ajungă departe. S-ajungă cît mai departe, zic eu. S-ajungă atît de departe ca să nu mai apuci să găseşti nici unul la sud de Louisville, nici cu clinii poliştişti. Pentru că atunci cînd îi explic că şi-au ales dinadins simbătă seara şi c-au să scoată pe puţin o mie de dolari de-aici, el zice,

«Nici nu le-o iau în nume de rău. Eu pot să-mi permit douăşcinci de cenţi.»

«Douăşcinci de cenţi pe naiba », zic. «Asta-i nu-i nici măcar începutul. Ce te faci cu ăia zece sau cînşpe cenţi pe care-i dai acolo pe-o cutie de zahăr candel de doi cenţi, sau pe mai ştiu eu ce. Ce te faci cu timpul pe care-l pierzi acumă, de pildă, cînd stai s-ascuţi la fanfara aia nenorocită? »

«Asta-i adevărat », zice. «Oricum, dacă-mi ajută Dumnezeu să mai trăiesc pînă diseară, ăştia au să mai scoată de-aici douăşcinci de cenţi şi de la mine. Asta-i sigur.»

«Atunci eşti un tîmpit », zic.

«De, » zice, «n-o să mă cert cu dumneata din cauza asta. Dacă şi asta ar fi o crimă, atunci pot să-ţi spun că nu toţi oamenii sînt negri.»

Or, tocmai atunci s-a întîmplat să-mi arunc ochii pe alee şi s-o văd. Cînd m-am tras înapoi şi m-am uitat la ceas n-am văzut atunci cine era bărbatul pentru că mă uitam la ceas. Era exact două şi jumătate, cu trei sferturi de oră mai devreme decît oricine altcineva în afară de mine s-ar fi putut aştepta s-o vadă pe stradă. Aşa că pe urmă cînd m-am uitat iar de după uşă primul lucru care l-am văzut la el a fost cravata roşie şi m-am şi gîndit că ce fel de bărbat o mai fi şi ăsta dracului să poarte cravată roşie. Doar că ea se furişa pe alee cu ochii la uşă, aşa că nici nu m-am gîndit la el pînă au trecut. Mă gîndeam ce neruşinată că nu numai că chiuleşte de la şcoală cînd i-am atras atenţia să nu se mai întîmple, dar mai şi trece pe lîngă prăvălie, parcă sfidîndu-mă să n-o văd. Numai că nu putea să vadă înăuntru pentru că soarele bătea chiar în uşă şi ar fi fost ca şi cum ai fi vrut să vezi ceva în maşină cînd îţi bat farurile în faţă, aşa că am stat locului acolo să mă uit la ea cum se tot duce, cu faţa boită toată ca un clown şi părul uns şi frizat şi c-o rochie pe ea că dacă ar fi ieşit vreo femeie pe vreo stradă ca Gayoso sau Beale Street cînd eram şi eu tînăr cu nimic mai mult decît aşa să-i acopere picioarele sau fundul, le-ar fi şi aruncat la închisoare. Să mă ia dracu' dacă astea nu se îmbracă aşa parcă dinadins să-i facă pe toţi tipii care trec pe lîngă ele pe stradă să le vină să pună mîna. Şi mă gîndeam tocmai că ce fel de bărbat o fi ăsta să poarte cravată roşie cînd mi-am şi dat seama că e de la porcăria asta de circ, am ştiut-o de parcă mi-ar fi spus-o ea. Adevărul e că pot să suport multe; dacă n-aş putea aş fi fost pînă acumă în tot felul de încurcături ale dracului, aşa că atunci cînd au dat colţul m-am repezit după ei. Şi uite-mă, fără pălărie, ziua-n amiaza mare, furişîndu-mă în sus şi-n jos pe străzi dosnice pentru că ţin la bunul renume al maică-mii. Cum am spus întotdeauna, cu una ca asta nu poţi să mai faci nimic, din moment ce-o are în sînge. O are în sînge, ce poţi să mai faci. Tot ce ţi-ar mai rămîne de făcut e să te descotoroseşti de ea, s-o laşi să se ducă la dracu' să trăiască laolaltă cu alea de teapa ei.

Am luat-o pe stradă, dar nu se mai vedeau. În schimb eu eram dracului în mijlocul străzii, şi fără pălărie, de parc-aş fi fost şi eu nebun de legat. Cum ar

fi spus originea, unul din ei e timpit din naștere și altul s-a aruncat în apă și p-ai laltă a dat-o bărbatu-su afară din casă, de ce n-ar fi și restul nebuni de legat. Tot timpul îi și vedeam pîndindu-mă pe furiș, și de-abea așteptînd să spună, Păi ce v-am spus eu, nici nu mă miră am știut toată vremea că-s o familie de nebuni. Își vind pămîntul ca să-l trimită la Harvard și plătesc impozite să întrețină o universitate de stat pe care eu toată vremea n-am văzut-o cu ochii mei decît de două ori la niște meciuri de baseball și nici nu permite ca numele fii-sei să fie pronunțat în casa ei pînă cînd după o vreme Tata nici nu mai ieșea în oraș sta toată ziua acolo cu carafa îi vedeam poalele cămășii de noapte și picioarele goale și azeam carafa ciocnindu-se de gura paharului și în cele din urmă T.P. trebuia să-i toarne și ea care zice N-ai nici un respect pentru memoria Tatălui tău și eu zic nu știu de ce nu e doar destul de bine conservată ca să dureze numai că dacă și eu sînt nebun Dumnezeu știe ce-o să mai fac cînd doar cînd vād apa îmi vine să vārs și mai de grabă aș bea gaz decît un pahar de whisky și Lorraine care le spune nu poate să bea dar dacă nu credeți că-i bărbat v-aș putea eu spune cum să vā convingeți zice dacă te prind vreodată că umbli cu vreuna din tîrfele alea știi ce-am să fac o bat o zgîrii o bat de-o nenorocesc oriunde aș găsi-o și eu zic dacă nu beau asta-i treaba mea dar m-ai văzut vreodată că nu-s în stare zic pot să-ți iau bere să te scalzi în ea dacă vrei pentru că eu respect o tîrfă cumsecade cinștă pentru că și cu Mama care-i bolnavă și cu situația pe care încerc să mi-o apăr s-o vād că n-are nici un respect pentru ce încerc să fac pentru ea decît să facă numele ei și numele meu și numele Mamii de risul tîrgului.

Se pitise pe undeva. Mă văzuse venind și atunci a luat-o pe cine știe ce stradă dosnică alergînd în sus și-n jos pe străzi dosnice cu un nenorocit de saltimbanc cu cravată roșie care oricine-l vede se și miră ce nenorocit o mai fi și asta să poarte cravată roșie. Or, băiatul tot mă striga și i-am luat telegrama din mînă fără să-mi dau seama ce fac Nici n-am înțeles despre ce-i vorba pînă ce semnasem de primire, și am și deschis-o fără să mă prea întreb ce-o fi. Dar în sinea mea cred c-am știut de la început ce spunea. Asta era exact ultimul lucru care mai lipsea, mai ales că au și ținut-o pînă cînd înregistrasem cecul în cont.

Chiar că nu-nțeleg cum un oraș doar cît New Yorkul, poate să-i încapă pe toți escrocii care ne fură banii nouă āstora fraerii de la țară. Muncești de te spe-tești toată ziua zi după zi le trimiți lor banii și ai înapoi dela ei un petec de hîrtie, Contul dvs s-a închis la 20,62. Te duc de nas, te lasă la început să strîngi acolo un cîștig doar pe hîrtie, și pe urmă bang! Contul dvs s-a închis la 20,62. Și ca și cum asta n-ar fi destul, mai plătești și zece dolari pe lună cuiva care să te-nvețe cum să-ți pierzi mai repede banii, unuia care sau nu se pricepe la nimic sau e de conveniță cu āia de la telegraf. Oricum, eu am terminat cu āștia. M-au fraerit pentru ultima oară. Orice idiot afară de vreunul care n-are destul cap ca să creadă ce-i spune un ovrei ar fi văzut că piața era în creștere tot timpul și toată blestemata de deltă de-abea așteptînd să fie iar inundată și tot bumbacul să fie scos de-a dreptul din pămînt de ape exact cum s-a întîmplat anul trecut. N-au decît să le distrugă recolta oamenilor an după an și în vremea asta āia de-acolo de la Washington aruncă cincizeci de mii de dolari pe zi ca să-n trețină armata în Nicaragua sau mai știu eu unde. Sigur c-au să mai fie iar inundat și atunci bumbacul tocmai bine are s-ajungă să valoreze treizeci de cenți pfundul. N-aș vrea altceva decît s-ajung să-i pocnesc și eu bine odată și să-mi iau banii îndărăt. Eu nu vreau să mă-nbogățesc din chestia asta; doar prăpădiții āștia de speculatori din orașele astea de provincie visează la āșa ceva vreau îndărăt doar banii mei pe care blestemații āștia de ovrei mi i-au furat cu vorbăria lor despre informațiile lor garantate de la fața locului. Și cu asta am terminat; pot

să-mi sărute picioarele pentru orice cent pe care au să-l mai vadă vreodată de la mine.

M-am întors la prăvălie. Era aproape trei și jumătate. Ce dracu' să mai faci în timpu' care-a mai rămas, dar în fond sînt obișnuit cu de-al de astea. N-a fost nevoie să mă duc la Harvard ca să-nvăț așa ceva. Fanfara tăcuse. Îi momiseră pe toți înăuntru și nu mai făcea să-și mai bată buzele acum. Earl zice,

«Te-a găsit, nu? A venit adineaori cu telegrama. Mi-am închipuit eu că ești undeva prin spate.»

«Da», zic, «mi-a dat-o. N-au putut să mi-o ascundă chiar toată după masa. E prea mic orașul. Trebuie să mă duc pînă-acasă un moment», zic. «Poți să mă dai și-afară dacă asta te mai încălzește cu ceva.»

«Du-te», zice. «Mă descurc eu acum. Sper că nu-i vreo știre proastă.»

«O să trebuiască să te duci pînă la poștă dacă vrei să afli», zic. «Poate ăia s-aibe vreme să stea să-ți povestească. Eu n-am.»

«Te-am întreat doar», zice. «Maică-ta știe că poate să conteze pe mine.»

«Are să fie foarte emoționată să afle asta», zic. «Nu stau decît exact cît are să fie nevoie.»

«Nu te grăbi», zice. «De-acuma mă descurc singur. Du-te.»

Am luat mașina și m-am dus acasă. O dată dimineața, de două ori la prînz, și acum iar, și cu ea obligat s-o vînez prin tot orașul și să mai trebuiască și să mă milogesc pe lîngă ei să mă lase și pe mine să mîncîc nițel din mîncarea pentru care eu dau banii. Stau cîteodată și mă-ntreb la ce bun. Cu experiența pe care-am avut-o pînă acum ar trebui să fiu chiar timpit de-a binelea să-i mai dau înaintea. Și acum sigur c-am s-ajung acasă tocmai bine la timp să dau fuga după un coș de roșii sau mai știu eu ce și pe urmă să trebuiască să mă-ntorc în oraș puțînd tot ca o fabrică de camfor dacă vreau să nu-mi plesnească capul pe umeri. Îi tot spun că nu-i nici o scofală cu aspirina asta decît niște făină și apă pentru bolnavii închipuiți. Zic dumneata habar n-ai ce-nseamnă să te doară cu adevărat capul. Zic crezi că dac-ar fi după mine m-aș mai sui în mașina asta blestemată. Vreau să spun că m-aș lipsi cu plăcere de ea am învățat să mă lipsesc de o grămadă de lucruri dar dacă dumneata vrei să-ți riști viața în trăsura asta veche și hodorogită cu un băiat de negru care nici n-a ajuns să-și șteargă nasul ca lumea foarte bine pentru că zic Dumnezeu are grijă de de-al de Ben, Dumnezeu știe că ar fi cazul să facă ceva pentru el, dar dacă-ți închipui c-am să dau un mecanism delicat în valoare de o mie de dolari pe mîna unui negru care nici nu știe să se șteargă la nas sau chiar a unuia care știe, atunci n-ai decît să-i cumperi dumneata o mașină pentru că zic altfel îți place să te plimbi cu mașina și știi foarte bine că-i așa.

Dilsey mi-a spus că Mama-i în casă. Am intrat în hall și am ascultat, dar nu se auzea nimic. M-am dus sus, dar tocmai cînd treceam pe lîngă ușa ei m-a strigat.

«Am vrut doar să știu cine era», zice. «Stau aici atîta timp singură c-am ajuns să aud orice zgomot.»

«N-ai nevoie să stai aici», zic. «Ai putea foarte bine să-ți petreci și dumneata timpul ducîndu-te în vizită, de pildă, ca alte cucoane.» A venit pînă la ușă.

«Mi-era frică să nu te fi îmbolnăvit», zice. «A trebuit să mîncînc tot într-o fugă.»

«Poate ai să ghicești mai bine data viitoare», zic. «Ce dorești?»

«S-a întîmplat ceva?» zice.

«Ce să se întîmple?» zic. «N-am și eu voie să mă-ntorc o dată acasă după masă fără să se alarmeze toți?»

«Ai văzut-o pe Quentin?» zice.

«E la școală», zic.

« E trei trecute. », zice. « Am auzit bătînd trei de cel puțin o jumătate de oră. Ar fi trebuit să fie acasă la ora asta. »

« Zău? » zic. « Da' cînd ai mai văzut-o acasă înainte de se face noapte? »

« Ar trebui să mai stea pe-acasă », zice. « Cînd eram eu fată tînă... »

« Dumneata ai avut pe cineva care să te facă să te porți cum trebuie », zic. « Ea n-are. »

« Nu pot să fac nimic cu fata asta », zice. « Și cît am încercat. »

« Și pe mine nu vrei să mă lași, din nu știu ce motive », zic. « Așa că nu vîd de ce nu ești mulțumită ». Am intrat în camera mea. Am întors cheia pe tăcute și m-am oprit lîngă ușă pînă ce-a încercat clanța. Zice,

« Jason ».

« Ce? » zic.

« Mă gîndeam să nu se fi întîmplat ceva, » zice.

« Aici nu s-a întîmplat nimic », zic. « Ai greșit adresa. »

« Nu vreau să te supăr cu nimic », zice.

« Îmi pare bine că aflu », zic. « Că nu eram sigur. Mă gîndeam că poate n-am înțeles eu bine. Dorești ceva? »

După o vreme zice, « Nu. Nimic. » Pe urmă s-a dus. Am scos cutia și am numărat banii și am ascuns cutia la loc și am descuiat ușa să plec. Mi-am adus aminte de camfor, dar oricum acuma prea era tîrziu. Și mai trebuia să mai fac un drum. Ședea în ușa camerei ei, și mă aștepta.

« Ai nevoie de ceva din oraș? » zic.

« Nu », zice. « Nu vreau să mă amestec în treburile tale. Dar nu știu ce m-aș face dacă ți s-ar întîmpla ceva, Jason. »

« N-am nimic », zic. « Mă doare doar capul. »

« De ce nu iei o aspirină », zice. « Știu că nu vrei să renunți la mașină. »

« Ce-are a face mașina cu asta » zic. « Cum poate o mașină să-l facă pe cineva să-l doară capul? »

« Știi că mirosul de benzină ți-a făcut rău totdeauna », zice. « Încă de cînd erai mic. Aș vrea să te vîd eu că iei o aspirină. »

« Poți să vrei mai departe », zic. « Asta n-are ce să-ți strice. »

M-am suit în mașină și am luat-o înapoi spre oraș. Tocmai ieșisem în drum cînd am văzut un Ford venind spre mine ca toți dracii. S-a oprit dintr-o dată. L-am auzit roțile scrișnind și a tras într-o parte și a întors, și tocmai cînd mă întrebam ce dracu' o fi cu aștia am văzut iar cravata aia roșie. Atunci am văzut și fața ei cum se zgîia la mine prin fereastra din spate. Fordul a dat buzna într-o stradă dosnică. L-am văzut cum întoarce, dar cînd am ajuns și eu la colț l-am zărit cum se duce, gonind ca dracu'.

Am văzut roșu. Cînd i-am recunoscut cravata aia roșie, după tot ce-i spusese ei, am uitat de toate. Nu m-am mai gîndit nici măcar la capul meu, pînă cînd am ajuns la prima rîspîntie și a trebuit să opresc. Tot scoatem și dăm la bani pentru drumurile publice și al dracului să fiu dacă parcă n-ai impresia că trebuie să conduci pe tablă ondulată de acoperiș. Aș vrea să știu cum se poate aștepta cineva să se mai descurce chiar și cu o roabă. Eu personal țin la mașina mea; n-am de gînd să-mi bat joc de ea și să mi-o nenorocesc ca și cum ar fi un Ford ordinar. Mai mult ca sigur c-o fi și de furat, așa că ce le pasă lor. Cum spun eu din totdeauna, sîngele apă nu se face. Dacă-ți curge un sînge ca ăsta în vine ești în stare de orice. Zic orice pretenție îți închipui dumneata c-ar avea ea dreptul să-ți pună-n față nu mai are nici o valoare; de-acum înainte zic n-o să mai poți condamna pe nimeni decît pe dumneata singură pentru că știi foarte bine ce-ar face orice om cu scaun la cap. Vreau să spun dacă trebuie să-mi petrec jumătate din timpul

meu făcînd pe detectivul, cel puțin să mă duc undeva unde să mă și plătească pentru asta.

Așa c-a trebuit să opresc la răspîntie. Și pe urmă a trebuit să-mi aduc aminte. Ca și cum ar fi fost cineva înăuntru bătînd pe dinăuntru cu ciocanul. Zic am încercat să te apăr să nu-ți mai faci sînge rău din cauza ei; zic în ce mă privește pe mine n-are decît să se ducă dracului cît de repede poștește și cu cît o face mai cîrînd cu-atît mai bine. Zic la ce te mai poți aștepta decît la oricare comis voiajor și saltimbanc de două parale care mai trece prin oraș pentru că nici chiar golanii ăștia cu părul uns de-aici din oraș nu mai au ce vedea la ea acuma. Dumneata nu știi cum stau lucrurile, zic, nu auzi ce-mi aud mie urechile și poți să fii sigură că știu să le-o tai scurt. Zic familia mea avea sclavi aici pe vremea cînd voi cu toții n-aveați decît niște nenorocite de dughene de două parale și munceați pămînturi pe care nu le-ar fi luat în arendă nici negrii.

Măcar dacă le-ar fi muncit, adică. Noroc că mai face Dumnezeu cîte ceva pentru pămînturile astea, că oamenii care trăiesc pe ele n-au fost în stare nici-odată să facă ei ceva. Vineri după masă și puteam să văd de aici trei mile de pămînt care nu fuseseră nici măcar arate, și toți bărbații în stare să muncească din toată regiunea la oraș la circ. Dacă aș fi fost străin aș fi murit mult și bine de foame, că nici țipenie să pot să-ntreb de pildă cum s-ajunge în oraș. Și ea mă tot pisează să iau aspirină. Zic cînd vreau să mîncîm făină o mîncîm făcută pline la masă. Vreau să spun tot îi dai zor la cîte renunți dumneata pentru noi cînd ți-ai putea cumpăra zece rochii noi pe an din banii pe care-i arunci pentru doctoriile astea șarlatanești. N-am nevoie de ceva să mă vindece îmi trebuie doar un răgaz să respir și n-o să mai trebuiască să mă doară dar cîtă vreme trebuie să muncesc zece ore pe zi ca să întrețin o bucătărie plină de negri în felul în care au fost obișnuți și să-i mai și trimit la circ laolaltă cu toți ălalți negri din regiune, doar că ăsta întîrziase. Pînă avea s-ajungă acolo sigur c-au și terminat.

După un timp a ajuns lîngă mașină și cînd în cele din urmă am reușit să-i bag în cap că-l întreb dacă trecuse pe lîngă el un Ford cu două persoane înăuntru mi-a spus că da. Așa că am mers înainte și cînd am ajuns la locul de unde se bifurca drumul am văzut urmele cauciucurilor. Ab Russell era pe pămîntul lui, dar nu mi-am mai bătut capul să-l mai întreb și nici n-am apucat să trec bine de hambarul lui c-am și văzut Fordul. Încercaseră să-l ascundă. O făcuseră cam tot așa de bine cum face ea orice lucru încearcă să-l facă. Cum spuneam n-o condamn atîta pentru asta, dracu' știe poate că nu se poate stăpîni, dar pentru că n-are atîta respect pentru familia ei s-o facă mai discret. Mi-e groază tot timpul c-am să dau peste ei în mijlocul străzii sau sub vreo căruță în piață, exact ca niște cliini.

Am oprit și m-am dat jos. Și acuma trebuia să fac un ocol, și să trec peste un cîmp arat, singurul pe care-l văzusem de cînd am ieșit din oraș, și la fiecare pas de parcă mi-ar fi mers cineva în urmă tot pocnindu-mă în cap cu o măciucă. Mă forțam să mă gîndesc că cel puțin cînd o să termin de traversat cîmpu-asta, o să am pămînt drept sub picioare, să nu mă mai zdruncin tot la fiecare pas, dar cînd am ajuns în pădure a trebuit să-mi croiesc drum prin hățîșuri, și pe urmă am ajuns la un șanț plin de mărăcini. Am mers un timp pe lîngă el, dar se făcea tot mai des, și în vremea asta Earl telefona acasă să vadă unde sînt și s-o facă pe Mama să înceapă iar.

Cînd am reușit să trec pînă la urmă ocolisem atît de mult că a trebuit să mă opresc să-mi fac socotelile cam pe unde ar fi trebuit să fie mașina lor. Știam că ei nu puteau să fie prea departe, doar în tufișul cel mai apropiat, așa că m-am întors și am luat-o iarăși spre drum. Pe urmă nu mi-am mai dat seama cît de

departe ajunsesem, așa c-a trebuit să mă opresc iar să ascult, și atunci când sîngele nu mi se mai mișca atîta în picioare mi s-a suit tot la cap de credeam c-are să-mi explodeze dintr-o clipă într-alta, și soarele care coborîse tocmai bine ca să-mi bată-n ochi și urechile viîindu-mi, că nu mai auzeam chiar nimic. Am mers înainte, încercînd să nu fac zgomot, și pe urmă am auzit un cîine și puteai să fii sigur că dacă m-ar fi mirosit ar fi dat buzna spre mine, și-atunci avea să se ducă totul dracului.

Eram plin cu tot felul de buruieni și crenguțe și chestii, peste tot, și prin haine, și în pantofi, și tocmai atunci s-a întîmplat să mă uit în altă parte și-am dat cu mîna peste o tufă de stejar veninos. Tot ce n-am înțeles era că de ce fusese doar un stejar veninos și nu vreun șarpe sau mai știu eu ce. Așa că nici nu m-am mai ostenit să-mi mișc mîna. Am rămas doar acolo locului pînă s-a dus cîinele. Pe urmă am mers mai departe.

Acuma nu mai aveam nici o idee unde-ar fi putut să fie mașina. Nu mă mai gîndeam la nimic decît la capul meu, și-am rămas locului și-ntr-un fel mă-ntrebam dacă măcar văzusem cu adevărat vreun Ford, și nici nu-mi mai prea păsa dacă-l văzusem sau nu. Cum spuneam, n-are decît să stea toată ziua și toată noaptea cu oricine din orașul ăsta care poartă pantaloni, ce-mi pasă mie. Nu-i datorez nimic uneia care n-are mai multă considerație față de mine decît să-și planteze Fordul acolo și să mă facă să-mi pierd o după masă întreagă și Earl care arde de nerăbdare s-o aducă să-i arate registrele numai pentru că el e un tip prea virtuos pentru lumea asta în care trăim. Zic o să duci o viață a dracului de plicticoasă în cer fără treburile cuiva în care să te amesteci numai că vezi să nu te prind eu o dată zic, închid ochii din cauza bunică-tii, dar numai să te prind eu o dată că faci asta aici în casa asta în care trăiește Mama. Golanii ăștia blestemați cu părul gominat, care își închipuie că sînt grozavi, am să le arăt eu cît ai dracului de grozavi sînt, și-am să-ți arăt și ție. Am să-l fac să creadă că cravata asta roșie e lațul de la soneria iadului, dacă-și închipuie că poate să bată pădurile cu nepoată-mea.

Și tot așa cu soarele-n ochi și cu sîngele zvîcnindu-mi pînă cînd am ajuns să cred că are să-mi pocnească o dată dracului capul și să termin o dată, și cu buruieni, și mărăcini peste tot pe mine, și pe urmă am ajuns la șanțul cu nisip unde fuseseră și am recunoscut pomul unde era mașina, și tocmai cînd am ieșit din șanț și am început să fug am auzit mașina pornind. S-a depărtat repede, sunînd din claxon. Claxonau ca și cum ar fi spus Yah. Yahhhhhhhhhhhhh, depărtîndu-se. Am ieșit în drum tocmai la timp ca să-l văd cum dispare.

Pîn-am ajuns în locul unde-mi lăsasem mașina, ei nici nu se mai vedeau, cu claxonul sunînd într-una. Nici nu m-am mai gîndit la ceva decît că-mi spuneam Fugi. Fugi înapoi în oraș. Fugi acasă și caută s-o convingi pe Mama că nici nu te-am văzut în mașina aia. Încearcă s-o faci să creadă că nu știu cine-a fost. Încearcă s-o faci să creadă că n-a fost cît p-aci să vă prind aici în șanțul ăsta. Și încearcă s-o faci să creadă că în vremea asta stătea în picioare chiar.

Suna mereu Yahhhhh, Yahhhhh, Yaaaahhhhhhhh, tot mai slab. Pe urmă nu s-a mai auzit și-am auzit în schimb o vacă mugind în grajdul lui Russell. Și încă nici nu mă gîndeam. M-am dus pînă la portieră și am deschis-o și-mi ridicasem tocmai piciorul. Mi-am spus atunci că parcă mașina e mai într-o parte decît ar fi trebuit cu înclinația drumului, dar nu mi-am dat seama pînă cînd m-am urcat și-am pornit motorul.

Ei, un timp am stat acolo. Soarele era spre apus și pînă la oraș erau vreo cinci mile. Nici măcar n-avuseseră curaj să-l spargă, să-l taie. Au dat pur și simplu drumul la aer. Am stat acolo o vreme gîndindu-mă la toți negrii de care-i plină bucătăria mea și nici unul din ei sigur că n-avusesese timp să ridice un cauciuc

pe roata de rezervă și să învîrtească două șuruburi. Ce era mai nostim e că nu m-aș fi așteptat nici măcar din partea ei să se gîndească atît de departe ca să ia pompa dinadins afară poate doar de cazul că s-o fi gîndit la asta în timp ce el lăsa aerul să iasă din cauciuc. Doar că probabil ceea ce se întîmplase e că cineva a luat-o și i-a dat-o lui Ben să se joace cu ea în loc de pistol cu apă pentru că ar fi gata să facă tot automobilul bucățele dacă ar vrea el și Dilsey mai are tupeul să zică Nimeni nu s-a atins de mașina ta. Ce interes avem noi să punem mîna pe mașina ta? Și eu zic. Tu ești o negresă. Nici nu știi ce noroc ai. Zic aș schimba bucuros cu tine oricînd pentru că numai un alb poate să fie destul de tîmpit ca să-și mai bată capul ce face o putoare cu mucii la nas.

M-am dus pînă la ferma lui Russell. El avea pompă. Asta chiar c-a fost o greșeală din partea lor că nu se gîndiseră să i-o fure. Doar că parcă tot nu-mi vine să cred că ar fi avut chiar atîta curaj. Tot nu prea-mi vine să cred unele lucruri. Nu știu de ce de pildă nu-mi vine să cred că o femeie ar fi în stare să facă chiar orice. Mă gîndeam în vremea asta, Să nu mai vorbim acumă despre ce simt eu față de tine și de ce simți tu față de mine: pur și simplu eu nu ți-aș fi făcut o figură ca asta. Nu ți-aș fi făcut o figură ca asta, ori ce mi-ai fi făcut tu mie. Pentru că cum zic eu sîngele apă nu se face și asta e. Nu pentru că mi-ai jucat o festă la care s-ar fi gîndit orice mucos de opt ani, e pentru că l-ai lăsat pe propriul tău unchi de risul unuia care poartă o cravată roșie. De-al de-ăștia vin aici în orașul nostru și ne consideră pe noi toți niște cretini și li se pare că orașul ăsta e prea mic pentru ei. Ei, nici nu știe ce dreptate are. Și prea mic și pentru ea. Dacă așa crede ea, atunci mai bine să-i dea drumul de-aici și călătorie sprîncenată.

M-am oprit și i-am dat înapoi pompa lui Russell și pe urmă m-am dus mai departe în oraș. M-am dus înțîi la cofetărie și am băut o coca-cola și pe urmă m-am dus la poștă. Cursul se închisese la 21,21, adică scăzuse cu patruzeci de puncte. De patruzeci de ori cîte cinci dolari; cumpără-ți ceva cu banii ăștia dacă mai poți și ea care spune, Îmi trebuie neapărat îmi trebuie și eu i-aș spune păcat o să trebiuască să-ncerci la altul, eu nu mai am bani; am fost prea ocupat ca să mai pot să și cîștig bani.

M-am uitat, doar, la el.

«Să-ți spun o noutate», zic. «Ai să fii probabil surprins să afli că am întereșe să urmăresc piața bumbacului», zic. «La așa ceva nu te-ai fi gîndit, nu?» «Am făcut tot ce-am putut ca să ți-o predau», zice. «Am încercat de două ori la prăvălie și am sunat și la dumneata acasă, dar nu știau unde ești», zice, căuțînd nu știu ce în sertar.

«Ce să-mi predai?» zic. Mi-a dat o telegramă. «Cînd a sosit asta?» zic.

«Pe la vreo trei și jumătate», zice.

«Și acumă e cinci și zece minute», zic.

«Am tot încercat să ți-o predau», zice. «Nu te-am găsit nicăieri».

«O fi vina mea, nu?» zic. Am deschis-o, doar ca să văd ce fel de minciună aveau să-mi mai spună de data asta. Trebuie s-o ducă al dracului de prost dacă sînt obligați acumă să vină pînă în fundul Mississippiului să mai fure zece dolari pe lună. Vinde, zice. Piața are să fie nestabilă, cu tendințe generale de scădere. Să nu te îngrijoreze comunicatele guvernamentale.

«Cît costă o telegramă ca asta?» zic. Mi-a spus.

«E plătit de-acolo», zice.

«Ca să știu cît le dauerez», zic. «Știam și eu ce scriu ei aici. Trimite asta cu taxa inversă.», zic lînd un formular. Cumpărați, am scris. Piața e pe cale să sară în aer. Mici ezitări doar ca să se mai găsească niște găgăuți de la țară

care nu știu cum stau lucrurile cu telegraful, Nu vă pierdeți firea. « Trimite asta cu taxă inversă », zic.

S-a uitat la ce scrisesem eu pe telegramă și pe urmă la ceas. « Piața s-a închis acum o oră », zice.

« Ei și », zic. « Nici asta nu-i vina mea. N-am inventat-o eu. Am mai cumpărat și eu câte puțin pentru că aveam impresia că societatea asta telegrafică avea să mă țină la curent cu ce se întâmplă. »

« Rapoartele sînt afișate îndată ce ne parvin », zice.

« Da », zic. « Și la Memphis le scriu pe tablă la fiecare zece secunde », zic. « Am fost la mai puțin de șazece și șapte de mii de Memphis în după masa asta. » A mai citit o dată mesajul. « Vrei s-o trimiți asta? » zice.

« Încă nu m-am răzgîndit », zic. Am scris-o și pe cealaltă, și am numărat banii. « Și pe-asta, dacă ești sigur că știi cum se scrie c-u-m-p-ă-r-a-ț-i. »

M-am întors la prăvălie. Auzeam fanfara din josul străzii. Adevărul este că prohibiția e un lucru cît se poate de bun. Altă dată veneau cu o singură pereche de ghete pentru toată familia și pe care-o purta el și se duceau pînă la coletărie ca să-și ia pachetul; acum se duc cu toții la circ și în picioarele goale, și negustorii stau în praguri ca un șir de tigrii sau de mai știu eu ce în cuști, privindu-i cum trec. Și Earl zice,

« Nădăjduiesc că n-a fost nimic grav. »

« Ce? » zic. S-a uitat la ceas. Pe urmă s-a dus pînă-n ușă să se uite la ceasul din turnul tribunalului. « Ar trebui să-ți cumperi un ceas din astea de-un dolar », zic. « Ți-ar ieși mai ieftin decît să tot bănuiești că nu-ți merge exact de fiecare dată. »

« Ce spui? » zice.

« Nimic », zic. « Sper că nu te-a incomodat lipsa mea. »

« N-am avut prea multă treabă », zice. « S-au dus cu toții la circ. E-n regulă. »

« Dacă nu-i în regulă », zic, » știi ce poți să faci ca să-ndrepti lucrurile. »

« Da' ți-am spus că-i în regulă », zice.

« Am auzit », zic. « Și dacă nu-i în regulă, știi ce poți să faci ca să-ndrepti lucrurile. »

« Vrei să pleci de-aici? » zice.

« Asta nu-i prăvălia mea », zic. « Ce vreau eu n-are nici o importanță, Numai ca să nu-ți intre în cap că mi-ai face vreun servici dacă mă ții aici mai departe. »

« Tu ai putea să fii un negustor bun, Jason, dacă ți-ai da cît de cît oste-neala », zice.

« Cel puțin pot să-mi văd de treaba mea și să-i las pe-ăilalți în pace », zic.

« Nu-nțeleg de ce tot vrei să mă faci să te dau afară », zice. « Știi foarte bine că poți să pleci din afacerea asta oricînd vrei și că n-are să fie nici o supărare. »

« Poate că tocmai din cauza asta nu plec », zic. « Atîta timp cît îmi vād de treaba mea, dumneata mă plătești pentru asta. » M-am dus în spate și am băut puțină apă și am ieșit pînă-n ușă din dos. Job terminase în sfîrșit să aranjeze prășitoarele alea. Aici în dos era liniștit și îndată capul m-a mai lăsat parcă. I-am auzit cîntînd acum, și după un timp a început iarăși fanfara. Din partea mea, n-au decît să culeagă toate băncuțele de cite o para din regiune, nu-mi iau mie pielea de pe spinare. Eu am făcut tot ce-am putut; unul care s-a hîrșit prin viață cît mine și care nu știe unde să pună punct înseamnă că nu-i altceva decît un timpit. Mai ales că nici nu-i treaba mea. Dacă ar fi fost fata mea, atunci mai zic și eu, ar fi fost altceva, pentru că atunci nici n-ar mai fi avut vreme să-și facă așa de cap; ar trebui să muncească și ea ceva ca să putem da de mîncare la niște paralitici și idioți și negri, și pe-urmă ce obraz aș avea eu s-aduc pe cineva

aici. Eu respect prea mult oamenii ca să fac așa ceva. Eu sînt bărbat; pot să suport chestii din astea, dar aici — ruda mea de sînge și atunci numai să-l văd eu pe-ăla care-ar îndrăzni să zică ceva și-aș vrea și eu s-o văd pe cucoana aia cinstită cu frica de Dumnezeu care-i măcar pe jumătate atît de onestă cît Lorraine, tirfă sau netirfă. Cum spuneam dacă m-aș însura ai sări în sus nu știu cîți coți și știi foarte bine că-i așa și ea zice aș vrea să fii fericit să ai și tu o familie a ta nu să muncești toată viața ca un sclav pentru noi. Dar eu mă duc cîrînd și-a-tunci ai să poți să-ți iei o nevastă numai că n-ai să găsești niciodată o femeie demnă de tine și eu zic ba da o găsesc. Ai să te zvîrcolești în groapă, știi foarte bine. Nu mersi zic îmi găsesc toate femeile de care-am nevoie acumă dacă mi-aș lua o nevastă ar fi probabil vreo morfinomană sau mai știu eu ce. Că asta-ar fi singurul articol de care ducem lipsă în familia noastră, zic.

Soarele coborîse acumă dincolo de biserica metodistă, și porumbeii zburau încoace și-ncolo pe lîngă clopotniță, și cînd s-a oprit fanfara i-am auzit uguind. N-au trecut nici patru luni de la Crăciun și uite-i acumă la fel de mulți ca orîcînd. Mi-nchipui că pastorul Walthal și-a îndopat burta cu ei. Ai fi crezut că vrem să-mpușcăm oameni dacă-l auzeai tot ținînd predici și chiar apucîndu-le pușca oamenilor cînd ieșeau în piață. Tot îi dădea zor cu pace pe pămînt și-ntr-oameni bună învoire și că nici o vrăbie s-ajungă să cadă pe pămînt. Doar că ce-i pasă lui cît se-nmulțesc, el n-are nici o treabă; parcă are el nevoie vreodată să știe cît e ceasul. Aș. Asta nu plătește impozite, n-are nevoie să vadă cum i se duc banii lui în fiecare an ca să se curețe ceasul tribunalului așa ca să se poată vedea cît e ceasul. Au trebuit să angajeze un om cu patruzeci și cinci de dolari ca să-l curețe. Am numărat peste o sută de porumbei pe jumătate clociți pe care-i aruncase jos. Ai fi crezut c-au să aibe atîta cap să plece de-aici din oraș. Aș putea și eu să zic că asta ar fi un noroc dacă eu n-aș avea mai multe obligații aici decît un porumbel.

Fanfara reîncepuse să cînte; o melodie zgomotoasă grăbită, ca și cum s-ar fi spart tîrgul. Probabil că erau mulțumiți acumă. Poate c-aveau să se gîndească și c-au destulă muzică să-i distreze cît aveau să meargă paisprezece sau cincisprezece mile pînă acasă și pin-aveau să deshame pe-ntunerici și să mai dea și de mîncare la vite și să le mai și mulgă. N-aveau altceva de făcut decît să fluiera melodia și să le spună glumele de la circ vitelor din grajd, și pe-urmă mai puteau să-și mai facă și socoteala cît au economisit că nu și-au dus și vitele la circ. Ar putea de pildă să calculeze că dacă unul are cinci copii și șapte catîri, a și făcut o economie de douăzeci și cinci de cenți cînd s-a dus cu toată familia la circ. Așa. Earl a venit și el în spate cu niște pachete în mînă.

«Uite-aici niște chestii care trebuie expediate», zice. «Unde-i moș Job?»

«S-o fi dus și el la circ», zic. «Decît dacă n-ai stat dumneata cu ochii pe el.»

«Nu-i el ăla care s-o șteargă așa», zice. «Pot să mă bizui pe el.»

«Cu asta adică vrei să spui că eu», zic.

S-a dus pînă la ușă și s-a oprit în prag, s-asculte.

«Bună fanfară», zice. «Cred că s-a făcut ceasul să se termine spectacolul.»

«Decît dacă nu vor să-și petreacă noaptea aici», zic. Începuseră rîndurile, și auzeam și vrăbiile care se strîngeau deja în curtea tribunalului. La intervale mici ieșeau cîte un stol să se învîrtească pe deasupra acoperișului, și pe urmă dispăreau iarăși. După părerea mea și astea-s o pacoste la fel de mare ca și porumbeii. Nici nu poți să stai în curtea tribunalului din cauza lor. Cînd nici nu te-astepti, o dată bang! Drept în mijlocul pălăriei. Numai c-ar trebui să fii milionar să poți să-ți permiți să le împuști, la cinci cenți glonte. Dacă ar vrea să pună nițică otravă acolo în piață, ar scăpa de toată nenorocirea asta într-o

singură zi, pentru că la urma urmei dacă un precupeț nu-i în stare să-și țină animalele să nu se mai tot învrtească prin piață, atunci ar trebui să se-apece de vîndut altceva nu pui de găină, ceva care să n-aibă nevoie să și mănînce, plurguri sau ceapă de pildă. Și dacă unul nu-i în stare să-și țină cîinii la un loc, atunci înseamnă că nici nu vrea să aibe cîini sau că n-are ce face cu un cîine. Cum spuneam dacă toate treburile și afacerile dintr-un oraș sînt puse la cale ca și cum ar fi vorba de afaceri țărănești, atunci ajungi doar la un biet nenorocit de tîrg de țară.

«Și chiar dac-au terminat, tot n-o să ai nici un folos din asta», zic. «N-au să aibă timp decît să înhame și s-o ia din loc ca s-ajungă acasă la ei la miezul nopții.»

«Lasă», zice, «se mai distrează și ei. Lasă-i să mai dea ceva bani pe-o distracție din cînd în cînd. Fermierii ăștia de pe coline muncesc din greu și scot al dracului de puțin din munca lor.»

«Nu-i nici o lege care să-i oblige să-și facă fermele pe dealuri», zic. «Sau oriunde altundeva.»

«Dar unde-am fi noi, tu și cu mine, dacă n-ar fi fermierii ăștia?» zice.

«Acuma eu aș fi acasă la mine, întins pe pat și cu o pungă de gheață pe cap», zic.

«Tu suferi prea des de durerile astea de cap», zice. «De ce nu-ți faci un examen ca lumea la dinți? Ți i-a văzut pe toți astăzi dimineață?»

«Cine să-i vadă?» zic.

«Ai spus că te-ai dus la dentist astăzi dimineață.»

«Ai vreo obiecție că mă doare capul pe timpul duminică?» zic. «Asta-i problema?» Începuseră acum să traverseze aleea, ieșind de la circ.

«Uite-i că vin», zice. «Cred c-ar fi mai bine să mă duc în față». S-a dus. Curios, cum orice și s-ar întîmpla, bărbații-ți spun să te duci să-ți vadă dinții și femeile-ți spun să te însori. Se găsește întotdeauna un tip care nu s-a priceput în viața lui la ceva care să te învețe el cum să-ți vezi de treaba ta. Cum e și cu profesorii ăia universitari care nici n-au ciorapi în picioare da' sînt gata să-ți spună cum să cîștigi un milion de dolari în zece ani, sau o femeie care nu-i în stare să-și găsească un bărbat și care e gata întotdeauna să-ți dea sfaturi cum să-ți crești copiii.

A venit și babalîcul de Job cu căruța. După o vreme a și terminat chiar să-și însoade hățurile în jurul tocului de la bici.

«Ei», zic. «A fost frumos?»

«Nici n-am fost», zice. «Da'n seara asta, pe cuvîntul meu, ar putea să mă găsească să m-aresteze în cortul ăla de circ.»

«Pe dracu' n-ai fost», zic. «N-ai mai dat pe-aici de la ora trei. Mr Earl a fost pe-aici să-ntrebe de tine.»

«Eu mi-am văzut de treaba mea», zice. «Mr Earl știe unde-am fost.»

«Poate că pe el poți să-l duci», zic. «Eu în orice caz nu te torn.»

«El e singurul om aici pe care-aș vrea să-l duc», zice. «La ce să-mi pierd timpul să-ncerc să-l duc de nas pe unul căruia nici nu-i pasă dacă dau sau nu ochii cu el sîmbătă seara? Pe dumneata n-am să-ncerc să te duc», zice. «Dumneata ești prea deștept pentru mine. Da, domnule,» zice, prefăcîndu-se că-i al dracului de ocupat să-și pună cinci sau șase pachetele în căruță. «Dumneata ești prea deștept pentru mine. Nu-i nimeni în orașul ăsta care să se pună cu dumneata în ce privește deșteptăciunea. Dumneata poți să-l duci de nas chiar de omu' ăla care-i așa de șmecher că nu poate nici măcar să se țină după el însuși», zice, urcînd în căruță și deslegîndu-și frînele.

«Și omu'ăsta cine-o mai fi?» zic.

«Ăsta e Mr Jason Compson», zice. «Hai, dă-i drumu', Dan I»

Una din roți era gata-gata să cadă. Am stat să mă uit după el numai ca să văd dacă i se desprinde și cade înainte de a ieși din alee. Asta e dacă dați o căruță sau o trăsură pe mîna unui negru, zic. Vreau să spun că hodoroaga aia de trăsură e doar o ruină, și cu toate astea o ții acolo în grajd și o sută de ani numai ca prăpăditul ăla de băiat să se ducă la cîmîțir o dată pe săptămînă. Vreau să spun că n-are să fie singurul care să fie obligat să facă ceva ce nu-i e pe plac. Eu aș putea să-l fac să meargă cu mașina asta, sau dacă nu, n-are decît să stea acasă. Parcă-și dă seama unde se duce sau cu ce merge, și noi stăm aici și ținem o trăsură și un cal cu care să poată el să facă o plimbare duminica după masă.

Parcă mult îi păsa lui Job dacă-i cădea roata sau nu, atîta timp cît n-avea să trebuiască să umble pe jos prea mult ca să se-ntoarcă acasă. Cum tot spun eu singurul loc potrivit pentru el e pe cîmp, unde să trebuiască să muncească de la răsăritul la apusul soarelui. Prosperitatea sau munca ușoară nu-i pur și simplu de nasul lor. Ia să stea unul din ei mai mult pe lîngă albi și-ajunge să nu mai facă nici osteneala să-l linșezi. Ajung așa de șmecheri că pot să te prostească din oghii, cum era Roskus și singura greșală pe care a făcut-o ăsta a fost că n-a avut grijă într-o zi și a murit. Tot trăgînd chiulul și tot furîndu-te de la obraz și tot dîndu-ți cu gura tot așa și așa pînă cînd într-o zi nu mai ai încotro și le dai una-n cap sau mai știu eu ce. Mă rog, asta-i treaba lui Earl. Numai că mie nu mi-ar conveni ca prăvălioarei mele să i se facă reclamă în orașul ăsta de-un prăpădit de negru zaharisit și cu-n picior în groapă într-o căruță care ori de de cîte ori dă colțul te-aștepți s-o vezi cum se face fărîme.

Soarele nu mai rămăsese acum decît doar ca o lumină în aer, și înăuntrul aerului începea să se facă întuneric. M-am dus în față. Piața se golise. Earl era în spate, înscind casa de bani, și tot atunci a-nceput să bată ceasul.

«Să-nuci tu în spate», zice. M-am dus în spate și-am încuiat și m-am întors. «Te duci probabil la circ diseară», zice. «Ți-am dat ieri biletele alea de voie, nu?»

«Da», zic. «Le vrei cumva înapoi?»

«Nu, nu», zice. «Uitasem dacă ți le-am dat sau nu. N-ar avea rost să le pierdem.»

A încuiat ușa și mi-a spus Bună seara și s-a dus. Vrăbiile mai făceau scandal încă prin copaci, însă acum piața era pustie în afară de cîteva mașini. În fața cofetăriei era un Ford, dar nici măcar nu m-am mai uitat la el. Eu știu cînd mi-ajunge un lucru. Nu că mi-ar păsa prea mult să-nccerc s-o ajut, dar oricum cînd mi-e deajuns știu să mă opresc. Poate că pîn-la urmă îl învăț pe Luster să conducă și-atunci n-au decît să umble după ea de dimineața pînă seara dacă au chef, și eu aș putea să stau acasă să mă joc cu Ben.

M-am dus să-mi cumpăr vreo două țigări. Pe urmă m-am gîndit să mai iau una pentru durerea asta de cap, la noroc, așa c-am mai stat nițel de vorbă cu ei.

«Și-așa», zice Mac. «Pariez că anu' ăsta ți-ai pus banii pe yankei.»

«Adică de ce?» zic.

«În campionat», zice. «Nu-i nici o echipă-n divizie care să-i bată.»

«Pe dracu' nu-i», zic. «Sînt pe drojdie», zic. «Crezi că există vreo echipă care să aibe un noroc ca ăsta, așa, la infinit?»

«Eu n-aș zice că-i noroc», zice Mac.

«Eu n-aș paria niciodată pe o echipă în care joacă tipu' ăsta Ruth», zic. «Chiar dac-aș ști că are să cîștige.»

«Zău?» zice Mac.

«Aș putea să-ți spun pe din afară o duzină de tipi care-s mai buni decît el», zic.

«Da' ce-ai cu Ruth?» zice Mac.

« Nimic », zic. « N-am nimic cu el. Nici măcar nu-mi place să mă uit la poza lui. » M-am dus. Luminile începeau să se-aprindă, și oamenii o luaseră agale pe străzi către case. Se aprindeau luminile și oamenii o luaseră agale pe stradă spre casă.

Uneori vrăbiile nu se opreau pînă nu se făcea întuneric de-a binelea. Noaptea se-nvrteau în jurul felinarelor āstora noi de pe lîngă tribunal le excitau și zburau de colo pînă colo tot izbindu-se de felinare cît era noaptea de lungă. O țineau așa două sau trei nopți, și pe-urmă într-o dimineată dispăreau cu toatele. Pe urmă după vreo două luni răsăreau iar.

M-am dus acasă. Nu se aprinseseră încă luminile în casă, dar știam că stau cu toții să se uite pe fereastră, și Dilsey cu gura în bucătărie ca și cum ar fi fost mîncarea ei pe care trebuia s-o țină caldă pîn-ajung eu. Dacă-ai fi stat s-o ascuți ai fi crezut că în toată lumea asta nu-i decît o singură masă de seară și tocmai aia pe care ea trebuia s-o mai țină pe foc cîteva minute din cauza mea. Cel puțin să pot și eu ajunge o dată acasă fără să-i mai găsesc pe Ben și pe negrul āla atîr-nați de gard ca un urs cu o maimuță în aceeași cușcă. Numai ce se lasă soarele spre apus și-o și ia din loc spre porțiță ca o vacă spre staul, și se agață de ea și-ncepe să bîîie din cap și să mugească. Pedeapsa lui Dumnezeu. Dacă ce i s-a întîmplat lui pentru că și-a luat-o în cap cînd a văzut porțița deschisă mi s-ar fi întîmplat mie, eu n-aș mai vrea să văd altă porțiță cît trăiesc. Mă întreb uneori ce dracu' i-o fi trecînd prin cap acolo la porțiță, privind cum se-ntorc fetele de la școală, încercînd să vrea ceva pe care nici măcar nu-și mai aduce aminte că nu vrea și nici nu poate să-l mai vrea. Și ce dracu' i-o mai fi trecînd prin cap cînd îl dezbracă și se-ntîmplă să se vadă și-ncepe să zbiere cum face uneori. Dar cum tot spun eu n-au făcut deajuns în direcția asta. Vreau să spun că știu eu ce-ți trebuie ție, ție îți trebuie exact ce i-au făcut lui Ben și-atunci ai să-ți bagi mințile-n cap. Și dacă nu știi ce-i asta, zic, atunci n-ai decît s-o întrebi pe Dilsey și-o să-ți spună.

În camera Mamii era lumină. Am băgat mașina înăuntru și m-am dus la bucătărie. Erau Luster și Ben.

« Unde-i Dilsey? » zic. « E gata masa? »

« E sus cu Miss Cahline », zice Luster. « Au făcut-o lată. Încă de cînd s-antors acasă Miss Quentin. Mammy-i acolo sus să le țină să nu se-ncaiere. A venit circu' āla, Mr. Jason? »

« Da », zic.

« Mi s-a pārut mie c-am auzit fanfara », zice. « Ce n-aș da să pot să mă duc și eu », zice. « Și-aș putea, numai dac-aș avea douășcinci de cenți. »

A intrat Dilsey. « A, ai venit? » zice. « Ce ai mai făcut și-n seara asta? Știi ce-i pe capul meu; de ce nu vii acasă la vreme? »

« Poate că m-am dus și eu la circ », zic. « Gata masa? »

« Ce n-aș da să mă duc și eu », zice Luster. « Și-aș putea, numai dac-aș avea și eu douășcinci de cenți. »

« Tu n-ai ce căuta la circu' āsta, zice Dilsey. « Du-te în casă și stai și-așteaptă acolo », zice. « Nu mai urca sus să le faci să-nceapă iar. »

« Da' ce s-a mai întîmplat? » zic.

« Quentin a venit adineori și zice că te-ai ținut după ea toată după masa și-atunci Miss Cahline a-nceput să-i dea cu gura. De ce n-o lași în pace? Nu poți să stai în aceeași casă cu nepoata ta bună fără să vā certați ca cîinele cu pisica? »

« Eu nici nu pot să mă cert cu ea », zic « pentru simplul motiv că nici n-am văzut-o de azi dimineată. Ce spune c-am mai făcut acum? C-am obligat-o să se ducă la școală? Păcat », zic.

« Ei, tu vezi-ți de treabă și las-o în pace », zice Dilsey. « Eu aş putea foarte bine să am grijă de ea dacă tu și cu Miss Cahline m-ați lăsa liniștită. Du-te acuma în casă și stai la un loc pînă-i gata masa. »

« Dacă-ai avea și eu douășcinci de cenți », zice Luster, « m-aș duce și eu la circu' ăsta. »

« Și dacă-ai avea și tu aripi ai zbura pîn-la cer », zice Dilsey. « Să nu mai aud nici un cuvînt despre circu' ăsta. »

« Asta-mi aduce aminte », zic. « Am două bilete pe care mi le-au dat în oraș ». Le-am scos din buzunar.

« Te duci dumneata? » zice Luster.

« Eu nu », zic. « Nu m-aș duce nici dacă mi-ar da zece dolari. »

« Dă-mi mie unul, Mr Jason, » zice.

« Îți vînd unul », zic. « Cît dai? »

« Da' n-am bani », zice.

« Păcat », zic. M-am îndreptat spre ușă.

« Dă-mi mie unul' Mr. Jason », zice. « Dumneata n-ai nevoie de amînducă. »

« Tu taci din gură », zice Dilsey. « Parcă nu știi că nu dă nimic pe gratis? »

« Cît ceri pe el? » zice.

« Cinci cenți », zic.

« Da' n-am atîta », zice.

« Cît ai? » zic.

« N-am nimic », zice el.

« Bine », zic. M-am dus.

« Mr, Jason », zice el.

« Ce nu taci o dată din gură? » zice Dilsey. « Vrea să te necăjească. Se duce el cu biletele astea. Du-te Jason, și lasă-l în pace. »

« Eu n-am nevoie de ele », zic. M-am întors la sobă. « Am venit aici să le-arunc în foc. Poate vrei tu să cumperi unul cu cinci cenți? » zic, uitîndu-mă la el și deschizînd ușița la sobă.

« Da' n-am atîta bani », zice el.

« Mă rog », zic. Am aruncat unul dintre ele în sobă.

« Mă Jason », zice Dilsey. « Cum nu ți-o fi rușine. »

« Mr. Jason », zice el. « Te rog eu frumos. Îți aranjez cauciucurile în fiecare zi o lună de-acuma încolo. »

« Eu am nevoie de bani peșin », zic. « Ți-l dau pe cinci cenți. »

« Taci, Luster », zice Dilsey. L-a zmucit înapoi. « Haide », zice. « Aruncă-l în foc », zice. « Aruncă-l. Haide. Să terminăm o dată. »

« Ți-l dau dacă-mi dai cinci cenți pe el », zic.

« Haide o dată », zice Dilsey. « Știi bine că n-are cinci cenți. Dă-i drumu'. Aruncă-l în foc. »

« Foarte bine », zic. L-am aruncat și Dilsey a închis ușița sobei.

« Om în toată firea », zice ea. « Leși afară din bucătăria mea. Taci acuma », zice către Luster. « Vezi că începe și Benjy. Îți dau eu douăzeci și cinci de cenți de la Frony deiseară și te duci mîine seară. Taci acuma. »

M-am dus în salon. N-auzeam nimic de sus. Mi-am deschis ziarul. După un timp au venit Luster și Ben. Ben s-a dus glonț la locul din perete unde fusese oglinda, și-a început să-și frece mîinile în sus și-n jos pe zid gîngăvind și zmiornăindu-se. Luster a început să dea cu vătraiu-n foc.

« Ce faci acolo? » zic. « N-avem nevoie de foc în seara asta. »

« Vreau să-l fac să stea liniștit », zice. « E-ntotdeauna frig de Paști », zice.

« Numai că acuma nu-i Paștele », zic. « Lasă focu-n pace. »

A pus vâtraiul la loc și-a luat perna de pe scaunul Mamii și i-a dat-o lui Ben, și atunci el s-a chircit pe jos în fața căminului și s-a liniștit.

Am citit ziarul. Nu se auzise nici un sunet din susul scărilor când a venit Dilsey și i-a trimis pe Ben și pe Luster la bucătărie și a spus că-i gata masa.

« Bine », zic. S-a dus. Am stat mai departe acolo, citind ziarul. După un timp am simțit-o pe Dilsey privind pe ușă.

« Ce nu vii să măninci? » zice.

« Aștept masa », zic.

« E pusă », zice. « Ți-am spus. »

« Zău? » zic. « Iartă-mă. N-am auzit pe nimeni coborînd. »

« Ele nu vin », zice. « Du-te tu și mănincă, să pot să le duc și lor ceva sus. »

« Ce, sînt bolnave? » zic. « Ce-a spus doctorul că au? Sper că nu vărsat de vînt. »

« Hai odată, Jason », zice. « Să termin și eu odată. »

« Foarte bine », zic, și mi-am ridicat iar ziarul în mîini. « Eu ce fac decît c-aștept masa. »

O simțeam cum mă privește din ușă. Am citit ziarul mai departe.

« De ce te porți așa », zice. « Cînd știi foarte bine cîte am pe cap. »

« Dacă Mama se simte acuma mai rău decît atunci cînd a mai coborît la masă, foarte bine », zic. « Dar atîta timp cît plătesc pentru mîncarea unora care-s mai tineri decît mine, ăstia or să trebuiască să vină la masă s-o mănince. Să-mi spui cînd e gata masa », zic, și am citit mai departe din ziar. Am auzit-o tîrîndu-se în sus pe scări, trăgîndu-și picioarele bombănind și gemînd ca și cum ar fi fost tăiate în stîncă și la cîte trei picioare una de alta. Am auzit-o la ușa Mamii și pe urmă am auzit-o strigînd-o pe Quentin, de parc-ar fi fost înmuiată ușa, și pe urmă s-a dus iar la ușa Mamii și pe urmă s-a dus Mama și a vorbit cu Quentin. Pe urmă au coborît pe scară. Eu îmi citeam ziarul.

Dilsey a venit iar pînă la ușă. « Haide acuma », zice. « Pînă nu-ți mai trece prin cap altă blestemăție. Te-ntreci cu firea în seara asta. »

M-am dus în sufragerie. Quentin ședea la locul ei, cu capul plecat. Se boise iar pe față. Nasul parcă-i era un clopoțel de porțelan de la firele de telegraf.

« Îmi pare bine că te simți destul de bine să cobori la masă », i-am spus Mamii.

« Și-așa e puțin ce pot face eu, să vin la masă », zice ea. « Oricît mi-ar fi de rău. Înțeleg foarte bine că atunci cînd un bărbat trudește de dimineața pînă seara îi place să-și vadă familia în jurul lui seara la masă. Eu vreau să-ți fiu pe plac. Aș vrea doar ca tu și cu Quentin să vă înțelegeți mai bine. Ar fi mai ușor pentru mine. »

« O ducem foarte bine unul cu altul », zic. « Nu-mi pasă dacă ea stă toată ziua înmuiată la ea în cameră dacă așa are ea chef. Dar nu pot să tolerez toate fițele astea și s-o văd posomorită la masă. Știu că-i cer foarte mult, dar așa sînt eu în casa mea. În casa dumitale, vreau să spun. »

« E casa ta », zice Mama. « Tu ești capul familiei acuma. »

Quentin nici nu ridicase capul. Am servit în farfurii și ea a început să mănînce.

« Ai o bucată bună de carne? » zic. « Că dacă nu ți dau una mai bună. »

N-a spus nimic.

« Zic, ai o bucată bună de carne? » zic.

« Ce, » zice. « A, da. E foarte bine. »

« Mai vrei orez? » zic.

« Nu », zice.

« Hai să-ți mai dau », zic.

« Nu mai vreau, » zice.

« Nu face nimic », zic. « N-ai pentru ce. »

« Ți-a trecut capul? » zice Mama.

« Capul? » zic.

« Mi-era tare teamă că iar te-apucă o migrenă de-ale tale », zice. « Când ai venit acasă astăzi după masă. »

« A », zic. « Nu, n-a ajuns chiar să fie o migrenă. Am fost atît de ocupați toată după masa că nici n-am mai avut vreme să mă doară capul. »

« De asta ai întîrziat? » zice Mama. O simțeam pe Quentin ascultînd. M-am uitat la ea. Cuțitul și furculița i se mișcau, dar am prins-o pîndindu-mă, pe urmă și-a lăsat iar ochii în farfurie. Zic,

« Nu. Am împrumutat mașina unui tip pe la vreo trei și a trebuit să-ștept pînă mi-a adus-o înapoi. » Am mîncat mai departe o vreme.

« Cui? » zice Mama.

« Unul din ăștia de la circ », zic. « Se pare că cumnatu-său se învîrtea cu o fufă de aici din oraș, și a vrut să-i prindă. »

Quentin tăcea, mestecînd înainte.

« N-ar trebui să le împrumuți mașina la oameni din ăștia », zice Mama. « Prea ești și tu generos. De-asta eu nu ți-o cer niciodată dacă pot să mă lipsesc de ea cît de puțin. »

« Tocmai că eu m-am gîndit la asta, de la o vreme », zic. « Dar mi-a adus-o îndărăt. E-n regulă. A spus c-a văzut ce voia să vadă. »

« Și cine era femeia asta? » zice Mama.

« Ți spun eu mai tîrziu », zic. « Nu vreau să vorbesc despre lucruri de felul ăsta cînd e Quentin de față. »

Quentin se opri din mîncat. Din cînd în cînd sorbea o gură de apă, pe urmă rămînea pleoștită acolo fărîmițîndu-și o bucată de pîine, cu fața-nfundată în farfurie.

« Da », zice Mama. « Chiar că-mi vine să cred că femeile ca mine care stau toată ziua închise în casă habar nu mai au de se se petrece prin oraș. »

« Păi da », zic. « Chiar că habar n-au. »

« Viața pe care am dus-o eu a fost atît de diferită », zice Mama. « Mulțumesc lui Dumnezeu că nici nu știu de asemenea blestemății. Nici măcar nu vreau să știu. Eu nu sînt ca alții. »

N-am mai spus nimic. Quentin ședea acolo fărîmițîndu-și pîinea pînă cînd m-am oprit și eu din mîncare. Atunci zice,

« Acuma pot să mă duc? » fără să se uite la nimeni.

« Ce? » zic. « Sigur că poți să te duci. Ce, ne-ai așteptat pe noi? »

S-a uitat la mine. Își fărîmițase pîinea de tot, dar mîinile îi lucrau mai departe ca și cum ar mai fi avut ceva de fărîmițat și ochii îi fugeau încoace și-ncolo ca ai unui animal încolțit și pe urmă a început să-și muște buzele de parcă ar fi vrut să se otrăvească, din tot sulimanul pe care și-l întinsese pe gură.

« Bunico », zice. « Bunico . . . »

« Mai vrei ceva de mîncare? » zic.

« De ce se poartă așa cu mine, bunico? » zice. « Eu nu i-am făcut nimic niciodată. »

« Eu aș vrea să vă văd că vă înțelegeți », zice Mama. « Voi sînteți tot ce mi-a mai rămas, și-aș vrea să vă văd că vă-nțelegeți mai bine. »

« E vina lui », zice ea. « Nu vrea de loc să mă lase-n pace, și am și eu nevoie să fiu liniștită. Dacă nu mă mai vrea aici, de ce nu mă lasă să mă duc la . . . »

« Gata », zic. « Nu vreau să mai aud nici un cuvînt. »

« Atunci de ce nu mă lași în pace? » zice. « Mă... mă tot... »
« Ți-e omul cel mai apropiat, singurul care ar putea să-ți țină loc de tată », zice Mama. « Tu și cu mine mîncăm pîinea lui. E normal ca el să se-aștepte în schimb să-l ascuți. »

« El e de vină », zice ea. A sărit în sus de pe scaun. « El mă face așa. Dacă m-ar... » se uita la noi, cu ochii ei încolțiți, și brațele care-i rămăseseră lipite de trup îi zvîcneau.

« Dacă ce? » zic.

« E vina ta, tu mă faci să fac de-astea », zice ea. « Dacă sînt rea e pentru că a trebuit să fiu rea. Tu m-ai silit. Ce n-aș da să mor o dată. De-am muri o dată cu toții. » Pe urmă a luat-o din loc. Am auzit-o fugind în sus pe scări. Pe urmă s-a trîntit o ușă.

« Ți-ai primul lucru mai cu cap pe care l-a spus vreodată », zic.

« Nu s-a dus la școală astăzi », zice Mama.

« De unde știi? » zic. « Ai fost în oraș? »

« Știu eu », zice. « Caută și tu să fii mai înțelegător cu ea. »

« Pentru asta ar trebui să facem în așa fel încît să pot și eu s-o văd mai des decît o dată pe zi », zic. « Ar trebui s-o faci să vină la masă la fiecare masă. Atunci aș putea să-i dau cîte o bucăciță de carne în plus de fiecare dată. »

« Sînt lucruri din astea mici pe care-ai putea să le faci pentru ea, » zice.

« Cum ar fi să mă fac că n-aud cînd dumneata îmi ceri s-o fac să se ducă la școală? » zic.

« Nu s-a dus la școală astăzi », zice. « Știu eu că nu s-a dus. Zice că s-a dus să se plimbe cu mașina cu un băiat astăzi după masă și că tu te-ai ținut după ei. »

« Cum puteam să fac așa ceva? » zic. « Cînd ți-am spus că i-am dat mașina cuiva toată după masa? Oricum, dacă s-a dus sau nu azi la școală, e tot una acumă », zic. « Dacă vrei să-ți faci sînge rău pentru asta, mai așteaptă și dumneata pînă luni. »

« Atîta am vrut ca tu și cu ea să vă-nțelegeți », zice. « Dar ea a moștenit toate încăpățînările ei. Și pe-ale lui Quentin. Am spus eu de la început, cu antecedentele astea pe care le are, să-i mai dăm și numele ăsta. Cîte odată mă gîndesc că ea e blestemul lui Quentin și al lui Caddy pe capul meu. »

« Doamne Dumnezeule », zic. « Ce-ți mai trece și dumitale prin cap. Nici nu-i de mirare că ești bolnavă tot timpul. »

« Ce? » zice. « Nu-nțeleg. »

« Sper că nu », zic. « O femeie cinstită nu înțelege o grămadă de lucruri pe care mai bine că nu le înțelege. »

« Așa au fost amîndoi », zice. « Se aliau cu taică-tău de fiecare dată cînd încercam să-i fac să m-asculte. El spunea totdeauna că n-au nevoie să fie controlați, că știu și singuri ce-i cinstit și curat, și că asta-i tot ce trebuie învățat cineva să știe. Acuma, să fie mulțumit »

« Îl ai pe Ben pe care poți să te bizui », zic. « Ține-ți firea. »

« M-au exclus de la început cu bună știință din viața lor », zice. « Întotdeauna era ea și cu Quentin. Totdeauna au complotat împotriva mea. Și împotriva ta, deși tu erai atunci prea mic ca să-ți dai seama. Întotdeauna ne-au considerat pe mine și pe tine niște intruși, ca și pe Unchiul Maury. Mereu ți spuneam lui taică-tău că le dă prea multă libertate, că prea-i lasă să stea unul cu altul prea mult. Cînd Quentin a început să se ducă la școală, a trebuit s-o lăsăm și pe ea în anul următor, ca să fie cu el. Ea n-a suportat niciodată ca vreunul din voi să facă ceva ce nu era și ea în stare să facă. Vanitate, asta a fost cu ea, îngîmfare și falsă mîndrie. »

Și pe urmă când au început necazurile cu ea, am știut de la început că și Quentin are să se simtă silit să facă ceva la fel de rău. Dar n-aș fi crezut că are să fie așa de egoist ca să... Nici n-aș fi visat că... »

« Poate c-a știut c-are să fie o fată », zic. « Și că o singură femeie din astea e exact cât poate el să suporte. »

« Ar fi putut s-o strunească el », zice. « El mi se părea că-i singurul pentru care ea mai avea puțină considerație. Dar și asta a fost o parte din blestem, cred eu. »

« Da », zic. « Păcat că n-am făcut-o eu în locul lui. Acuma ar fi dus-o cu mult mai bine. »

« Vorbești așa ca să mă faci să sufăr », zice. « Dar și merit. Când au început să vîdă pămîntul ca să-l trimită pe Quentin la Harvard, i-am spus lui taică-tău că trebuie să se îngrijească să-ți ofere și ție aceleași avantaje. Pe urmă când Herbert s-a oferit să-ți dea o slujbă la bancă, mi-am spus, Jason s-a asigurat acuma, și când au început cheltuielile și a trebuit să vîd mobila și restul pajiștei, i-am scris ei imediat pentru că am zis că ea o să înțeleagă că ea și cu Quentin și-au avut partea lor și chiar și o parte din partea lui Jason și că acuma depinde de ea ca să-i dea o compensație. Mi-am spus c-o să facă asta din respect pentru tatăl ei. Am și crezut așa atunci. Dar în fond eu nu-s decît o biată femeie bătrînă, eu am fost crescută să cred că oamenii se sacrifică pentru cei din sîngele lor. E vina mea. Ai avut dreptate să mi-o reproșezi. »

« Crezi c-am nevoie de ajutorul cuiva să stau pe propriile mele picioare? » zic. « Și cu atît mai puțin din partea unei femei care nu poate să spună cine-i tatăl copilului ei. »

« Jason », zice.

« Bine, bine », zic. « N-am vrut să spun asta. N-am spus nimic. »

« Dac-aș fi crezut că se poate întîmpla așa ceva, după toate ce-am pățit. »

« Sigur că nu », zic. « N-am spus nimic. »

« Sper că asta cel puțin să-mi fie cruțat », zice.

« Sigur că e », zic. « Seamănă prea mult cu ei amîndoi ca să mai fie vreo îndoială. »

« N-aș putea să suport așa ceva », zice.

« Atunci nu te mai gîndi la asta », zic. « Te-a mai bătut la cap că vrea să iasă seara? »

« Nu. Am făcut-o să înțeleagă că e spre binele ei și că mai tîrziu are să-mi mulțumească. Își ia cărțile cu ea și învață după ce o încui în camera ei. Văd uneori lumină la ea în cameră pînă la unsprezece noaptea. »

« De unde știi că învață? » zic.

« Păi ce-ar putea să facă altceva acolo sus, singură? » zice. « Ei nu i-a plăcut niciodată să citească. »

« Nu », zic. Dumneata n-ai de unde să știi. Și poți să-i mulțumești lui Dumnezeu că nu », zic. Doar că la ce-ar fi servit să spun asta tare. Ar fi făcut-o cel mult să înceapă iar.

Am auzit-o ducîndu-se sus pe scări. Pe urmă a strigat-o pe Quentin și Quentin zice Ce? prin ușă. « Noapte bună », zice Mama. Pe urmă am auzit cheia în broască și Mama s-a dus în camera ei.

Cînd mi-am terminat țigara și m-am dus și eu sus, lumina mai ardea încă. Vedeam gaura cheii goală dar nu se auzea nici un sunet. Învața liniștită. Poate că învățase chiar la școală să facă așa ceva. I-am spus Mamii Noapte bună și m-am dus în camera mea și am scos cutia și i-am mai numărat o dată. Îl auzeam pe Marele Scopit American sforăind ca un fierăstrău de pădure. Am citit undeva

că-i aranjează așa pe bărbați ca să le dea voci de femei. Dar poate că el nu știa ce-i făcuseră. La drept vorbind nu-mi închipui nici măcar că știa ce avusese de gând să facă el însuși, sau de ce Mr Burgess i-a dat în cap cu stîlpul de la gard. Și dacă l-ar fi trimis la Jackson cît mai era încă sub anestezie nici nu și-ar fi dat seama de deosebire. Numai că asta ar fi fost o chestie prea simplă ca un Compson să se gîndească la așa ceva. Nici pe jumătate de ajuns de complicată. A trebuit s-aștepte să facă și asta pînă cînd a scăpat o dată și-a încercat să violeze o fetiță în plină stradă și cu tatăl fetei stînd acolo și uitîndu-se la el. Cum spun eu, n-au început destul de devreme cu tăiatul, și s-au și oprit prea repede. Mai știu cel puțin de două persoane care-ar avea nevoie de ceva în genul ăsta, și una din ele nici măcar la o milă depărtare de aici. Dar la urma urmei nu-mi vine să cred nici măcar că așa ceva ar mai avea vreun efect. Cum zic eu, o dată ce-ai fost putoare, rămîi putoare. Și măcar dacă aș putea să răsflu o dată douăzeci și patru de ore la rînd fără vreun blestemat de ovrei din New York care să mă învețe cum merg lucrurile. Nu vreau să mă îmbogățesc din asta; decît cel mult să-i pot și eu fraeri o dată pe toți deșteptîi ăștia. Nu cer decît o șansă cinstită să-mi iau banii îndărăt. Și o dată ce-am realizat asta n-au decît s-aducă aici toată strada Beale și tot balamucul și două din ele n-au decît să și doarmă în patul meu și unul din ălalți n-are decît să stea pe locul meu la masă.

PARTEA IV

8 aprilie, 1928

Lumina zorilor se ridica posomorită și rece, un zid mișcător de luminiscentă cenușie dinspre nord-est, și care, în loc să se dizolve în umezeală, părea să se dezintegreze în particule minuscule și veninoase, ca un praf, și atunci cînd Dilsey deschise ușa colibei și ieși, năpădiră împungînd-o ca niște ace, pătrunzîndu-i dintr-o parte în carne precipitîndu-se nu atît într-o umezeală, cît într-o substanță de calitate uleiului subțiat, nu pe de-a întregul congelat. Avea pe cap o pălărie de paie neagră tare, așezată pe deasupra turbanului, și o capă de catifea castanie cu margini dintr-o blană anonimă, mîncată, pe deasupra unei rochii de mătase purpurii, și se opri în prag, cu fața ei brăzdată de milioane de ticuri, cu pielea lăsată, înălțată acum spre vremea de-afară, și cu o mînă descărnată, plată și flască asemenea pîntecului unui pește, și apoi își dădu la o parte o clipă capa și-și examină corsajul rochiei.

Rochia îi cădea moale de pe umeri, peste sinii lăsați, pe urmă i se întindea peste pîntec și cădea iarăși, balonîndu-se nițel peste veșmintele de dedesubt pe care avea să și le scoată strat după strat pe măsură ce primăvara și zilele calde aveau să se împlinească, în culori regale, muribunde. Odinioară fusese o femeie masivă, însă acum scheletul i se înălța, drapat larg în pielea găunoasă care se întindea iarăși peste un pîntec aproape hidropic, ca și cum mușchii și țesuturile fuseseră odată curaj și îndrumare dar zilele sau anii le mistuiseră pînă cînd rămăsese doar scheletul neîmplînzit înălțîndu-se ca o ruină sau ca un turn de colț de hotar deasupra mîrunțaielor somnolente, dăinuitoare, și, încă și mai sus, fața prăbușită care mai lăsa impresia că oasele înseși au ieșit pe dinafara pielei, ridicată spre ziua vîntoasă cu o expresie și resemnată și ca cea a dezamăgirii unui copil uluit, pînă cînd apoi se întoarse și intră iarăși în casă închizînd ușa.

Chiar în fața ușii pămîntul era golaș. Avea o patină, ca și cum de generații ar fi fost frecat de tălpi goale, semănînd acum cu argintul vechi sau cu zidurile caselor mexicane tencuite cu mîna. Alături de casă umbrînd-o vara, erau trei duzi, ale căror

frunze pufoase aveau să fie mai târziu lăbărtate și placide ca și palmele unor mîini unduind alunecătoare și strivite prin aerul mereu mișcător. Două ciori veniră de nicăieri, se rotiră în zburcirea vîntului ca niște zdrențe colorate de cîrpă sau hîrtie și se așezară apoi în duzi, unde se legănau într-o sporovăitoare alunecare și zvîcnire, țîpînd în vîntul care le sfîșia țîpetele aspre ducîndu-le mai departe, pe rînd ca pe niște zdrențe de cîrpă sau de hîrtie. Apoi li se alăturară alte trei și se legănară nesigure o vreme în crengile răscuite cîrîind. Ușa colibei se deschise și Dilsey ieși iarăși, de data aceasta purtînd o pălărie de fetru bărbătească și o manta militară, pe sub poalele zdrențuite ale căreia cădea în volane neregulate rochia ei albastră, revărsîndu-se mai departe în jurul ei și pe cînd traversară curtea și urcă treptele spre ușa bucătăriei.

O clipă mai târziu ieși, acum cu o umbrelă deschisă, pe care o ținea oblică în vînt, și parcurse iarăși curtea spre grămada de lemne unde lăsă jos umbrela, încă deschisă. Îndată după aceea o prinse și o opri, și o mai ținu în mînă o vreme, privind în jur. Pe urmă o închise și o lăsă jos pe pămînt și-și strînse lemne peste brațul pe care și-l îndoise spre piept, ridică umbrela și o deschise în cele din urmă, întorcîndu-se către trepte, țînînd lemnele într-un echilibru precar în timp ce izbutea să închidă umbrela, pe care o propti într-un colț chiar lîngă ușă, înăuntru. Lasă lemnele să cadă în ladă în spatele sobei. Apoi își scoase mantaua și pălăria și desprinse dintr-un cui din perete un șorț pătat, și-l puse și aprinse focul în sobă. Pe cînd făcea asta, ridicînd grătarul și trîntind capacele oalelor, Doamna Compson începu s-o strige din capul scăriilor.

Era îmbrăcată într-un capot de mătase neagră matlasat, țînîndu-și-l strîns sub bărbie. În cealaltă mînă avea o sticlă de apă caldă din cauciuc roșu și se opri în capul scăriilor din spate strigînd «Dilsey» la intervale regulate, fără inflexiuni spre casa liniștită a scării care cobora într-un întineric complet, deschizîndu-se apoi iarăși acolo unde o fereastră cenușie își lăsa lumina pe ea. «Dilsey» striga, fără inflexiuni sau vreo emfază sau grabă, ca și cum nici n-ar fi așteptat vreun răspuns. «Dilsey».

Dilsey răspunse și se opri din clănțănitul sobei, însă înainte de a fi putut traversa bucătăria Doamna Compson o strigă iar, și, înainte de a fi traversat sufrageria și de a-și fi scos în relief capul pe balta cenușie a ferestrei, încă o dată.

«Bine, bine», spuse Dilsey, «Gata. Uite-mă. Ți-o aranjez cum am niște apă caldă». Își strînse fustele în jurul ei urcînd scările, întunecînd cu totul lumina cea cenușie. «Las-o jos și du-te la loc în pat».

«Nu Țiam ce s-a întîmplat», spuse Doamna Compson. «Stau așa trează de cel puțin o oră, și n-am auzit un sunet din bucătărie.»

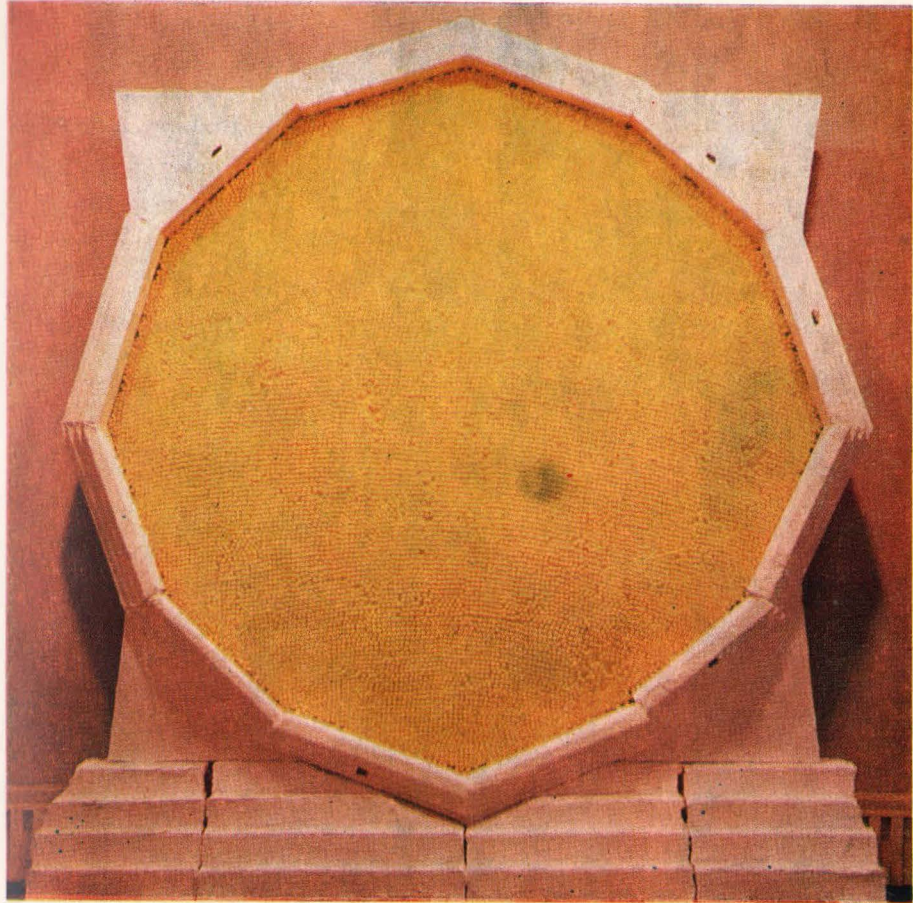
«Las-o jos și du-te la loc în pat», spuse Dilsey. Se chinuia să urce treptele, diformă, gîfîind. «Într-o clipă s-a pornit focul și după aia ai imediat apa caldă».

«De cel puțin un ceas stau așa, trează», spuse Doamna Compson. «Mă gîndeam că poate așteptați să cobor eu să fac focul».

Dilsey ajunse în capul scăriilor și luă sticla de apă caldă. «Într-o clipă Ți-o aranjez», spuse. «Luster a dormit mai târziu în dimineața asta, c-a stat jum'ate de noapte la circ'u' ăla. Am făcut eu focul. Du-te acuma, să nu-i trezești pe ălalți pînă nu-s gata eu.»

«Dacă-i dai voie lui Luster să facă mai știu eu ce și să nu-și vadă de treaba lui, tu tragi ponoasele», spuse doamna Compson. «Lui Jason n-o să-i placă de loc chestia asta, dacă află. Știi foarte bine.»

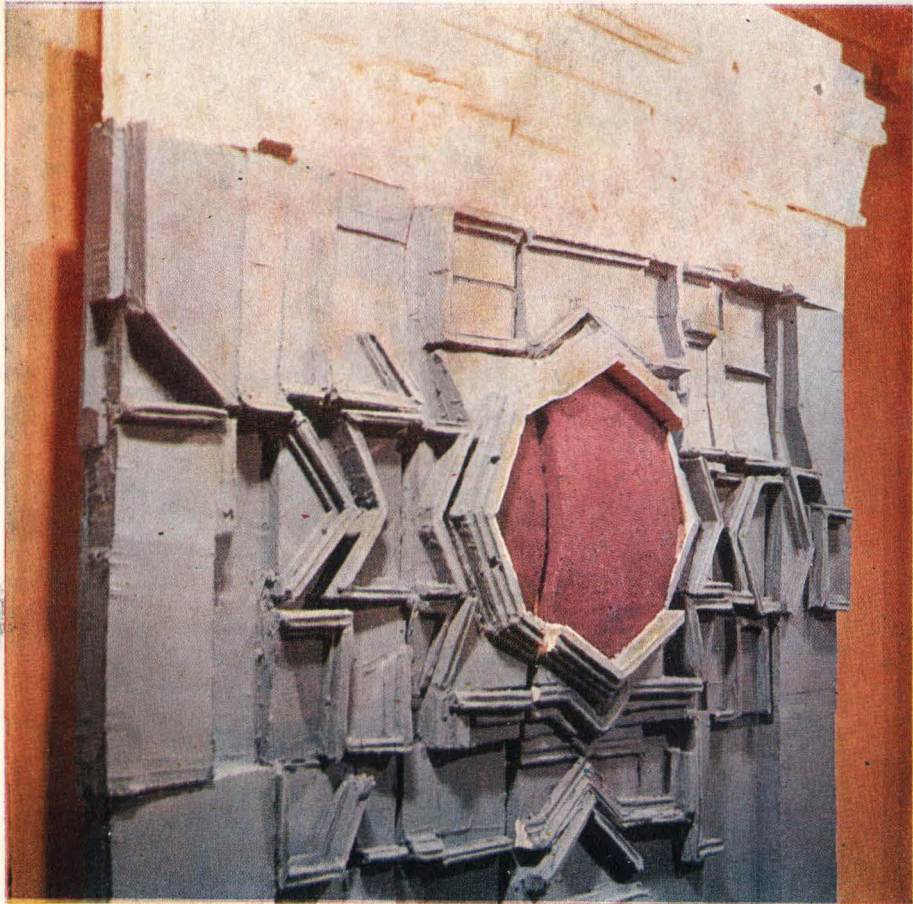
«Nici nu s-a dus pe banii lui Jason», spuse Dilsey. «Asta-i sigur». Coborî treptele. Doamna Compson se întoarse în camera ei. Pe cînd se suia iar în pat o auzea încă pe Dilsey coborînd pe trepte cu un fel de încetineală dureroasă, înfricoșătoare, care ar fi ajuns înnebunitoare dacă n-ar fi încetat curînd dincolo de legănarea tot mai înceată a ușii batante dinspre bucătărie.

H O R I A D A M I A N

Imagine din atelier

„Retablu alb”

Foto color: DAN ER. GRIGORESCU
Foto alb negru: AUGUSTIN DUMAGE

Întră în bucătărie, făcu focul și începu să pregătească micul dejun. În toiul preparatelor se opri, se duse pînă la fereastră să privească spre coliba ei, pe urmă merse pînă la ușa, o deschise și strigă în vremea vîntoasă.

«Luster», strigă, oprindu-se să asculte, aplecîndu-și fața într-o parte din fața vîntului. «Mă, Luster?» Ascultă, și apoi tocmai cînd se pregătea să strige iarăși, Luster apărură de după colțul bucătăriei.

«Da, vă rog?» spuse cu nevinovăție, atît de nevinovat încît Dilsey privi o clipă în jos spre el, nemișcată cu ceva mai mult decît surpriză.

«Unde-ai fost?» spuse.

«Nicăieri», spuse el. «Doar în pivniță».

«Ce faci tu în pivniță?» spuse ea. «Nu mai sta afară în ploaie, prostule», spuse.

«N-am făcut nimic», spuse el. Urcă treptele spre bucătărie.

«Să nu-ndrăznești să intri aici fără un braț de lemn», spuse ea. «Uite, a trebuit s-aduc eu lemnele pentru tine și să-ți aprind focul tău. Nu ți-am spus aseară să nu pleci pînă nu-i lada de lemn plină pînă-n vîrf?»

«Da' am umplut-o», spuse Luster. «Am umplut-o.»

«Și-atunci unde-s lemnele?»

«Eu nu știu. Nici nu le-am atins.»

«Haide, haide, umple-o acum», spuse ea. «Și după aia du-te sus să vezi de Benjy.»

Închise ușa. Luster se îndreptă spre grămada de lemn. Cele cinci ciori se învîrteau deasupra casei, cîrînd, intrînd apoi iarăși în duzi. El le privi. Ridică o piatră și-aruncă în ele. «Huo», zise. «Duceți-vă la dracu' de unde-ați venit. Nu-i încă luni.»

Se încărcă din greu cu surcele. Nu mai putea să vadă pe deasupra grămezii pe care o ridicase în brațe, și se clătina pînă la trepte, și apoi în sus pe ele, împleticindu-se în ușa cu zgomot, răsbind vreascuri în jur. Apoi veni Dilsey și-i deschise ușa și el se clătina împleticindu-se prin bucătărie. «Luster!» strigă ea, însă el lăsase lemnele să cadă în ladă cu un bubuit de tunet. «Uf!» spuse.

«Vrei să scoli toată casa?» spuse Dilsey, îl pocni peste ceafă cu dosul palmei. «Acum du-te sus și-l îmbracă pe Benjy.»

«Da vă rog», spuse el. Se îndreptă spre ușa de afară.

«Un-te duci?» spuse Dilsey.

«M-am gîndit să mă duc mai bine prin dos și să ocolesc spre față, ca să n-o trezesc pe Miss Cahline.»

«Du-te pe scările din dos, cum ți-am spus eu și îmbracă-l pe Benjy», spuse Dilsey. «Haide odată.»

«Da vă rog», spuse Luster. Se întoarse și ieși pe ușa spre sufragerie. După un timp ușa se opri din legănarea ei. Dilsey se pregătea să facă aluatul. Pe cînd legăna sita deasupra fundului de cocă, cînta, la început numai pentru sine, ceva fără melodie sau cuvinte, ceva repetitiv, plîngăreț, auster, și în timpul acesta lăsa să se cearnă o ninsoare ușoară, continuă, de făină. Soba începuse să încălzească încăperea umplînd-o cu sunetele mărunte, murmurătoare ale focului, și curînd ea ajunse să cînte mai tare, ca și cum și vocea i s-ar fi desghețat la căldura tot mai mare, și apoi Doamna Compson o strigă iarăși pe nume din casă. Dilsey își ridică fața ca și cum ochii i-ar fi putut străbate, și chiar i-ar fi străbătut prin ziduri și tavan și ar fi văzut-o pe bătrîna în capotul ei matlasat în capul scărîlor, strigînd-o pe nume cu o regularitate de mecanism.

«Uf, Doamne», spuse Dilsey. Lăsa jos sita, își culese poalele șorțului, ștergîndu-și mîinile, și ridică sticla de pe scaunul unde-o pusese și strînse șorțul în jurul cozii ibricului din care începuseră acum să iasă aburi vagi. «Un minut», strigă. «Apa s-a încălzit chiar în momentul ăsta.»

Însă Doamna Compson nu voia sticla, și, ținînd-o de gît ca pe o găină moartă, Dilsey, ajunsă în josul scărilor, se opri să se uite în sus, spre ea.

«Nu-i Luster sus cu el?» spuse

«Luster nu-i în casă. Am tot așteptat din pat să-l aud. Știam c-are să-ntîrzie, dar tot credeam că are să vie la timp să nu-l lase pe Benjamin să-l trezească pe Jason în singura zi din săptămîină cînd poate și Jason să doarmă mai mult dimineață.»

«Nu știu cum crezi că mai poate să doarmă cineva, cînd stai aici pe palier și îți pi la oameni de cînd se crapă de ziuă», spuse Dilsey. Incepu să urce treptele, muncindu-se din greu. «L-am trimis sus pe băiatu'ăla de o jum'ate de oră.»

Doamna Compson o privea ținîndu-și capotul strîns sub bărbie. «Ce-ai de gînd să faci?» spuse.

«Mă duc să-l îmbrac pe Benjy și-l duc jos în bucătărie, să nu-i trezească pe Jason sau pe Quentin», spuse Dilsey.

«N-ai început încă să pregătești micul dejun?»

«Văd eu și de asta», spuse Dilsey. «Dumneata du-te la loc în pat pînă-ți face Luster focul. E frig în dimineața asta.»

«Știu», spuse Doamna Compson. «Mi-s gheață picioarele. Mi-au înghețat așa de tare că d-asta m-am și trezit.» O privea pe Dilsey urcînd scăările. «Știi cum se supără Jason cînd întîrzie micul dejun», spuse Doamna Compson.

«Nu pot să fac decît un singur lucru de-odată», spuse Dilsey. «Du-te la loc în pat, pînă n-ajung să te am și pe dumneata pe capul meu în dimineața asta.»

«Dacă ai de gînd să lași totul baltă ca să vezi de Benjamin, atunci mai bine să mă duc eu jos să pregătesc micul dejun. Știi tot atît de bine ca și mine cum face Jason cînd întîrzie.»

«Și cine crezi c-o să mănînce terciul pe care-l faci dumneata?» spuse Dilsey. «Vrei să-mi spui? Hai du-te», spuse, muncindu-se să urce treptele. Doamna Compson ședea locului privind-o cum urca sprijinîndu-se cu o mîină de perete, ținîndu-și în sus fustele cu cealaltă.

«Ai de gînd să-l trezești ca să-l îmbraci?» spuse.

Dilsey se opri. Rămase acolo, cu piciorul ridicat spre treapta următoare, cu o mîină pe perete și cu pata cenușie a ferestrei în spate, ea însăși o pată diformă, nemîscată.

«Păi nu s-a trezit?» spuse.

«Nu se trezise cînd m-am uitat eu în camera lui», spuse Doamna Compson. «Dar a trecut de ora cînd se scoală el. Nu doarme niciodată mai tîrziu de șapte și jumătate. Știi foarte bine.»

Dilsey nu spuse nimic. Nu mai făcu nici o mișcare, dar deși nu o putea vedea decît ca o formă indistinctă fără adîncime, Doamna Compson știu că își lăsase puțin fața în jos și că stătea acum ca o vacă în ploaie, ținînd mai departe de gît sticla goală de apă.

«Nu ești tu singura care trebuie să înduri», spuse Doamna Compson. «Nu ești tu chemată să răspunzi. Tu poți să pleci. Nu trebuie să suferi zi de zi. Tu nu le datorezi nimic lor, amintirii lui Mr Compson. Știi bine că tu n-ai simțit niciodată nici un pic de iubire pentru Jason. Nici n-ai încercat s-ascunzi asta.»

Dilsey nu spuse nimic. Se întoarse încet și coborî, lăsîndu-și trupul din treaptă în treaptă, așa cum fac copii, cu o mîină pe perete. «Du-te și lasă-l în pace», spuse. «Nu te mai duce la el. Îl trimit eu sus pe Luster cum îl găsesc. Dumneata lasă-l în pace.»

Se reîntoarse în bucătărie. Privi în sobă, apoi își trase șorțul peste cap, își puse manta pe umeri și deschise ușa de afară să se uite în sus și în jos prin curte. Vremea de afară îi intră în carne, aspră și meticuloasă, cu acele ei, însă altceva nu se vedea mișcîndu-se. Coborî treptele cu precauție, ca și cum n-ar fi vrut să facă zgomot, și

dădu colțul lîngă bucătărie. Si exact atunci Luster ieși cu grabă și nevinovăție pe ușa pivniței.

Dilsey se opri locului. « Ce faci aici? » spuse.

« Nimic », spuse Luster. « Mr Jason zicea că să văd de unde curge apa așa în pivniță. »

« Și cînd ți-a spus să vezi de asta? » spuse Dilsey. « De anu' nou anu' trecut, nu? »

« Mă gîndeam să mă duc să mă uit acuma că tot dorm ei », spuse Luster. Dilsey merse pînă la ușa pivniței. El se dădu la o parte și ea privi aplecîndu-se în obscuritatea mirosind a pămînt umed și a mușgai și a cauciuc.

« Hm » spuse Dilsey. Îl privi iarăși pe Luster. El îi susținu privirea absent, nevinovat și naiv. « Nu știu ce făceai dar știu că nu era treaba ta să faci ceva aici. Mă necăjești și tu în dimineața asta pentru că vezi că toți ăilalți se țin de capul meu, nu? Du-te acuma sus și vezi de Benjy, auzi ce-ți spun? »

« Da vă rog », spuse Luster. Se îndreptă spre ușa bucătăriei, repede.

« Stai », spuse Dilsey. « Mai adu-mi un braț de lemn cît mai sînt acuma cu ochii pe tine. »

« Da vă rog », spuse el. Trecu pe lîngă ea pe trepte și se duse la grămada de lemne. Cînd o clipă mai tîrziu se pocni iar pe bîjbite de ușă, și de data aceasta invizibil și orb înăuntrul și dincolo de avatarul lui de vreascuri, Dilsey îi deschise ușa și-l conduse prin bucătărie cu o mîină fermă.

« Aruncă-le tu în ladă iar, » spuse ea. « Aruncă-le tu numai. »

« Păi ce pot eu să fac? » spuse Luster gîfîind. « Cum să le dau drumu' altfel? »

« Atunci stai și mai ține-le-n brațe nițel », spuse Dilsey. Îl descărca, surcică după surcică. « Ce-i cu tine în dimineața asta? De cînd te tot trimit după lemne și niciodată pînă acum nu mi-ai adus mai mult de șase surcele deodată. Ce mai ai de gînd să-mi ceri azi? N-a plecat încă circu' ăla? »

« Ba da. A plecat. »

Ea lăsa ultima surcică în ladă. « Acuma du-te sus și vezi de Benjy cum ți-am spus », spuse. « Și să nu-i mai aud pe niciunu' că să țipă la mine de sus pînă nu-i gata masa și sun clopoțelul. Auzi ce-ți spun eu? »

« Da vă rog », spuse Luster. Dispăru prin ușa batantă. Dilsey mai puse lemne în sobă și se reîntoarse spre fundul cu aluatul. Curînd începu să cînte iarăși.

Camera se încălzi. Pielea lui Dilsey începuse să capete un luciu bogat față de aspectul mat ca suflat cu cenușă pe care o avuseseră înainte atît pielea ei cît și a lui Luster, și se mișca prin bucătărie adunînd în jurul ei ingredientele necesare pentru gătitul micului dejun, pregătînd masa. Pe perete, deasupra dulapului, invizibilă pînă nu se făcea noapte la lumina lămpii, și chiar și atunci păstrînd o profunzime enigmatică din cauză că nu avea decît o singură limbă, o pendulă își făcea auzit tic-tacul și apoi, cu un sunet pregătitor, ca și cum și-ar fi dres glasul, bătu de cinci ori.

« Ceasul opt », spuse Dilsey. Se opri și-și înălță capul spre susul scărilor, ascultînd. Dar nu se auzea nimic în afară de pendulă și de foc. Deschise soba și se uită la forma cu aluatul de pîine, apoi aplecată încă rămase nemișcată în timp ce cineva începu să coboare scările. Auzi pașii traversînd sufrageria, apoi ușa batantă se deschise și intră Luster, urmat de un bărbat masiv care părea să fi fost cioplit dintr-o substanță ale cărei particule nu vroiau sau nu puteau să se coaguleze una într-alta sau cu scheletul care le susținea. Pielea lui spîină avea un aspect mort; hidropic parcă, se mișca cu un mers împleticit ca un urs dresat. Părul îi era blond palid și rar. Îi fusese pieptănat lîns în jos pe frunte ca al copiilor din deghe-rotipii. Ochii îi erau limpezi, de un albastru palid, dulceag, ca albăstreaua, gura cu buze groase îi atîrna deschisă, lăsînd să se prelingă puțină salivă.

« Ii e frig » spuse Dilsey. Iși șterse mîinile de șorț și-i atinse mîna bărbatului. « Chiar dacă lui nu-i e, mie mi-e », spuse Luster. « Întotdeauna-i frig de Paști. Niciodată n-am văzut să nu fie. Miss Cahline zice că dacă n-ai timp să-i pregătești sticla cu apă caldă n-are nimic. »

« Uh, Doamne, » spuse Dilsey. Trase un scaun în colțul dintre lada cu lemne și sobă. Bărbatul se duse ascultător și se așeză pe el. « Uită-te prin sufragerie și vezi unde-am lăsat sticla aia », spuse Dilsey. Luster aduse sticla din sufragerie și Dilsey o umplu și i-o dădu în mînă. « Du-te repede », spuse ea. « Vezi dacă s-a trezit Jason. Spune-le că-i gata masa. »

Luster ieși. Ben ședea lîngă sobă. Ședea prăbușit în scaun, complet nemișcat, în afară de cap care i se clătina într-o mișcălină continuă pe cînd o urmărea pe Dilsey cu privirea lui vagă, blîndă, cum ea se mișca prin cameră. Luster se întoarse.

« S-a sculat », spuse. « Miss Cahline zice că să pui masa. » Merse pînă la sobă și-și întinse mîinile cu palmele în jos deasupra grătarului. « Or că s-a sculat », spuse. « Cu dosu-n sus ». »

« Ce mai ai acum? » spuse Dilsey. « Dă-te la o parte de-aici. Cum pot să mai văd de masă dacă-mi stai aici, în fața focului? »

« Mi-e frig », spuse Luster.

« Ar fi trebuit să te gîndești la asta adineaori cînd tot dădeai fuga jos în pivniță », spuse Dilsey. « Ce-are Jason? »

« Zice că nu i-a spart Benjy geamu'n camera lui? »

« Da' ce, i s-a spart vreun geam? » spuse Dilsey.

« Așa zice », spuse Luster. « Zice că i l-am spart eu. »

« Cum puteai să i-l spargi cînd își ține ușa încuiată la cameră și ziua și noaptea? »

« Zice că i l-am spart c-am dat cu pietre », spuse Luster.

« Și-ai dat? »

« Da' de loc », spuse Luster.

« Pe mine să nu mă minți, mă băiatule », spuse Dilsey.

« Da' nu l-am spart eu », spuse Luster. « Întreabă-l pe Benjy. Eu nici nu mă uit la fereastra lui. »

« Atunci cine i l-o fi spart? » spuse Dilsey. « Face și el scandal s-o scoale pe Quentin », spuse, scoțînd forma cu aluat din sobă.

« Așa zic și eu » spuse Luster. « Aștia-s oamenii dracului. Îmi pare mai bine că nu-s și eu din familia lor. »

« Că nu ești din ce familie? » spuse Dilsey. « Să-ți spun eu, negrule, tu ai tot atît de multă blestemăție de Compson în tine cît oricare din ei. Spui drept-drept că n-ai spart tu fereastra aia? »

« Ce treabă aveam eu să i-o sparg? »

« Ce treabă ai tu să faci toate drăciile pe care le faci? » spuse Dilsey. « Vezi de el acumă să nu se mai ardă iar la mînă pînă mă duc eu să pun masa. »

Se duse în sufragerie și o auziră umblînd pe acolo, apoi se întoarse, puse o tavă pe masa de bucătărie și așeză mîncarea pe ea. Ben o urmărea cu ochii, cu balele prelingîndu-i-se pe bărbie, scoțînd un sunet mic, pofticios.

« Acuma dragule », spuse ea. « Uite mîncarea ta. Adu-i scaunu', Luster ». Luster trase scaunul lîngă masă și Ben se așeză gemînd și cu balele prelingîndu-i-se. Dilsey îi legă o cîrpă de gît și-i șterse gura cu un colț. « Și ai grijă și tu o dată să nu-i mai curgă pe haine », spuse ea întinzîndu-i lui Luster o lingură.

Ben nu mai gemea. Privea cum i se ridică lingura spre gură. Ca și cum și pofta i-ar fi fost paralizată, și chiar foamea nearticulată, fără să-și dea seama că-i e foame. Luster îl hrănea cu îndemîinare și absent. Din cînd în cînd îi revenea atenția destul

de mult timp ca să-l facă să-și tragă lingura într-o parte așa ca Ben să-și clămpăne gura în gol, dar era evident că lui Luster îi umbra gîndul în altă parte, cealaltă mină îi rămăsese pe spătarul scaunului și pe suprafața moartă a lemnului se mișca delicat, parcă pipăind, ca și cum ar fi vrut să scoată o melodie inaudibilă din golul fără viață, și o dată chiar și uită să-l mai necăjească pe Ben cu lingura în vreme ce degetele îi mîngiau lemnul lustruit într-un arpeggiu complicat și tăcut pînă cînd Ben îl readuse la realitate începînd iarăși să geamă.

În sufragerie, Dilsey se mișca încoace și încolo. Curînd sună dintr-un clopoțel limpede, apoi din bucătărie Luster îi auzi coborînd pe Doamna Compson și pe Jason, pe urmă vocea lui Jason, și ochii i se rostogoliră albi în orbite ascultînd cu atenție.

«Sigur, știu că nu l-au spart ei», spuse Jason. «Sigur, știu. Poate că s-a spart cînd s-a schimbat vremea.»

«Nu-nțeleg cum de s-a spart», spuse Doamna Compson. «Camera ta e toată vremea încuiată, așa cum o lași tu cînd pleci în oraș. Nu intră acolo nimeni dintre noi, decît duminica, cînd se face curățenie. N-aș vrea să crezi că umblu unde nu-i treaba mea, sau că i-aș permite cuiva s-o facă.»

«N-am spus c-ai spart-o dumneata nu?» spuse Jason.

«Nici nu vreau să intru în camera ta», spuse Doamna Compson. «Eu respect viața personală a oricui. N-aș trece pragul camerei tale nici dac-aș avea cheie.»

«Da», spuse Jason. «Știu că cheile dumitale nu se potrivesc. De asta am și schimbat broasca. Ce vreau eu să știu e cum de s-a spart geamul ăla.»

«Luster zice că nu l-a spart el», spuse Dilsey.

«Știu eu asta și fără să-l întreb», spuse Jason. «Quentin unde e?» spuse.

«E-acolo unde e în fiecare duminică dimineață», spuse Dilsey. «Da' ce-i cu tine de cîteva zile încoace?»

«Aha, ei, o să schimbăm noi chestiile astea», spuse Jason. «Du-te sus și spune-i că-i gata micul dejun.»

«Las-o în pace acuma, Jason», spuse Dilsey. «Se scoală pentru micul dejun toată săptămîna, și duminica Cahline o lasă să mai stea în pat. Parcă tu nu știi.»

«Nu pot să-mi permit să hrănesc o bucătărie plină de negri numai ca s-o servească pe ea cînd are ea chef, oricît de mult aș vrea», spuse Jason. «Du-te și spune-i să coboare pentru micul dejun.»

«N-are nevoie s-o servească nimeni», spuse Dilsey. «Îi țin mîncarea la cald, și cînd...»

«M-ai auzit ce ți-am spus?» spuse Jason.

«Te-am auzit», spuse Dilsey. «E tot ce-aud cînd ești tu acasă. Cînd nu-i Quentin sau maică-ta, e Luster sau Ben, De ce-l lași să se poarte așa, Miss Cahline?»

«Fă cum spune el», spuse Doamna Compson. «El e capul familiei acum. E dreptul lui să ne ceară să-i respectăm dorințele. Eu încerc să fac asta, și dacă pot eu, poți foarte bine și tu.»

«N-are nici un rost să fie așa rău și s-o aducă pe Quentin jos la masă numai pentru că așa are el chef», spuse Dilsey. «Poate ai fi crezînd că ea ți-a spart fe-reastră aia?»

«Ar fi spart-o dacă i-ar fi venit în minte s-o facă», spuse Jason. «Du-te și fă cum ți-am spus.»

«Și nici nu i-aș lua-o în nume de rău dac-ar fi făcut-o», spuse Dilsey îndreptîndu-se către scară. «Cu tine care o tot cicălești toată vremea cît ești acasă.»

«Ssss, Dilsey», spuse Doamna Compson. «Nu-i treaba ta și nici a mea să-i spunem lui Jason ce să facă. Uneori și eu cred că n-are dreptate, dar încerc să-i respect

dorințele, ca să fie mai bine pentru noi toți. Dacă eu am destulă putere să cobor la masă, și Quentin are. »

Dilsey ieși. O auziră urcând pe scară. O auziră multă vreme pe scară.

« Ai niște servitori tot unul și unul », spuse Jason. O servi pe maică-sa și-și puse și lui în farfurie. « Ai avut vreodată unul care să facă osteneala să-l omori în bătaie? Trebuia să fi avut vreunul pe vremea când eram prea mic ca să-mi mai aduc aminte. »

« Trebuie să le fac gusturile », spuse Doamna Compson. « Depind în așa mare măsură de ei. Nu mai am putere. Ce n-aș da să mai fiu ca altă dată. Ce n-aș da să pot face eu toată treaba în casă. Măcar cu atîta să-ți mai ușurez viața. »

« Și atunci în ce cociină de porci am trăi », spuse Jason. « Dilsey, grăbește-te o dată » strigă.

« Știu că mă condamni », spuse Doamna Compson, « că le dau voie să se ducă la biserică astăzi. »

« Să se ducă unde? » spuse Jason. « Ce, n-a mai plecat dracului odată circu' ăla? »

« La biserică », spuse Doamna Compson. « E o slujbă specială de Paști pentru negri. I-am promis lui Dilsey de-acum două săptămîni că-i las să se ducă. »

« Asta înseamnă c-o să avem mîncare rece la masă », spuse Jason. « Dac-om avea-o și pe-aia. »

« Știu că-i vina mea », spuse Doamna Compson. « Știu că mă condamni. »

« Pentru ce să te condamni? » spuse Jason. « Doar nu dumneata l-ai înviat pe Cristos, nu? »

O auziră pe Dilsey urcând ultima treaptă, apoi pașii ei sus pe palier.

« Quentin », spuse ea. Cînd strigă prima dată Jason își lăsă pe masă cuțitul și furculița, și el și cu maică-sa păreau amîndoi că așteaptă, despărțiți de lungimea mesei, în atitudini identice; unul viclean și rece, cu părul castaniu frizat în două bucle încăpăținate, cîte una pe marginea frunții, ca o caricatură de barman, și cu ochii căprui cu irișii cercuiți cu negru, ca niște bile, cealaltă certăreată și rece, cu părul perfect alb și ochii umflați și pungiți și atît de întunecați încît păreau să fie numai iris sau numai pupilă.

« Quentin », spuse Dilsey. « Scoală-te drăguț. Te așteaptă jos cu masa. »

« Nu pot să-nțeleg cum de s-a spart geamul ăla », spuse Doamna Compson. « Ești sigur că ieri s-a întîmplat? Poate c-o fi așa de mult, cu vremea asta caldă. Geamul de sus, din spatele storului. »

« Ți-am spus pentru ultima oară că s-a spart ieri », spuse Jason. « Crezi că nu-mi cunosc camera în care stau? Crezi c-aș fi stat așa, o săptămînă cu o gaură în geam destul de mare să-ți bagi mîna prin . . . » vocea îi încetă, pieri, îl lăsă privind-o pe maică-sa cu ochi care o clipă fură goi de orice expresie. Era ca și cum ochii lui și-ar fi ținut respirația în timp ce maică-sa îl privea, cu fața ei căzută și certăreată, veșnică, clarvăzătoare și totuși obtuză. Pe cînd ședeau așa Dilsey spuse:

« Quentin. Nu te mai juca cu mine fetițo. Vino la masă, dragă. Te-așteaptă ei jos. »

« Nu pot să-nțeleg », spuse Doamna Compson. « Ca și cum ar fi vrut cineva să intre în casă. . . » Jason sări în picioare. Scaunul îi căzu pe spate cu zgomot. « Ce . . . » spuse Doamna Compson, privindu-l în timp ce el fugi pe lîngă ea, sărind mai multe trepte odată în sus pe scări, pînă ajunsese lîngă Dilsey. Fața lui era acum în umbră, și Dilsey spuse:

« E supărată. Maică-ta nu i-a descuiat . . . » Însă Jason alergă pe lîngă ea, în josul coridorului pînă la o ușă. Nu strigă. Apucă clanța și o încercă, apoi se opri cu mîna pe clanță și capul aplecat puțin, ca și cum ar fi ascultat ceva mult mai îndepărtat

decît spațiul dimensionat de dincolo de ușă, și ceva pe care și începuse să-l audă. Avea aerul cuiva care face mișcările celui care ascultă pentru a se înșela singur că n-a auzit încă nimic. În spatele lui Doamna Compson urca scările strigîndu-l pe nume. Apoi o văzu pe Dilsey și nu-l mai strigă pe el și începu s-o strige pe Dilsey în schimb.

«Dacă-ți spun că nu i-a descuiat încă ușa», spuse Dilsey.

Cînd o auzi vorbind el se întoarse și fugi către ea, însă glasul îi era liniștit, indiferent. «Are cheia la ea?», spuse, «o are la ea în buzunar acum sau...»

«Dilsey», strigă Doamna Compson de pe scară.

«Ce să aibă?» spuse Dilsey. «De ce n-aștepți...»

«Cheia», spuse Jason. «De la ușa asta. O are la ea toată vremea? Mama». Apoi o văzu pe Doamna Compson și coborî treptele pînă la ea. «Dă-mi cheia», spuse. Începu să-i pipăie buzunarele rochiei negre uzate în care era îmbrăcată. Ea se împotrivi.

«Jason», spuse ea. «Jason! Tu și cu Dilsey vreți iar să mă faceți să cad la pat? spuse, încercînd să-l împingă la o parte. «Nu puteți să mă lăsați liniștită nici măcar duminică?»

«Cheia», spuse Jason. pipăind-o. «Dă-o-ncoace.» Se uită peste umăr spre ușă ca și cum s-ar fi așteptat s-o vadă deschizîndu-se înainte de a fi putut ajunge pînă la ea cu cheia pe care n-o avea.

«Dilsey!» spuse Doamna Compson, strîngîndu-și rochia în jurul trupului.

«Dă-mi cheia, băbătie!» strigă deodată Jason. Îi smulse din buzunar un ghem uriaș de chei prinse de un inel de fier ca al unui temnicer din Evul mediu și alergă înapoi pe palier cu cele două femei după el.

«Jason!» spuse Doamna Compson. «N-are s-o găsească pe-aia bună», spuse. «Știi că nu las niciodată pe nimeni să umble cu cheile mele. Dilsey», spuse ea. Începu să plîngă cu zgomot.

«Șșșș» spuse Dilsey. «Nu-i face nimic. Nu-l las eu.»

«Dar duminică, în casa mea», spuse Doamna Compson. «Cînd m-am străduit atîta să-i cresc creștinește. Lasă-mă pe mine să găsesc cheia, Jason», spuse. Îi puse mîna pe braț. Apoi încercă să se lupte cu el, însă el o împinse la o parte, cu o mișcare din cot, și o privi o clipă, cu ochii reci și hăituiți apoi se întoarse iarăși spre ușă și spre cheile care i se împotriveau.

«Șșșș» spuse Dilsey. «Mă, Jason!»

«S-a întîmplat ceva îngrozitor», spuse Doamna Compson, gemînd iarăși. «Sînt eu, Jason», spuse, agățîndu-se din nou de el. «Nu mă lasă nici să caut cheia de la o cameră din casa mea!»

«Hai taci», spuse Dilsey. «Ce vrei să se întîmple? Sînt eu aici. Nu-l las eu să-i facă nimic, Quentin», spuse, ridicîndu-și glasul. «Nu te speria fetițo. Sînt eu aici.»

Ușa cedă, deschizîndu-se înăuntru. El se opri o clipă în cadrul ei, ascunzînd camera, apoi se dădu la o parte. «Intrați», spuse cu o voce năclăită, stînsă. Ele intrară. Nu era camera unei fete. Nu era camera nimănui, și mirosul vag de cosmetice ieftine și cele cîteva obiecte feminine și celelalte urme ale eforturilor groșolane și neconvinse de a-i imprima un aer feminin nu făcuseră decît să-i accentueze aspectul anonim, atmosfera moartă, stereotipă, provizorie a camerelor mobilate. Patul nu fusese făcut pentru noapte. Pe dușumea căzuse un veșmînt intim, murdar, de mătase ieftină de o nuanță cam prea roză; din sertarul pe jumătate deschis al biroului atîrna un singur ciorap. Fereastra era deschisă. Afară, foarte aproape de casă, creștea un pîr. Era înflorit și ramurile îi mîngiau, îi zgîrîiau peretele casei și aerul mărunțit, intrînd prin fereastră, aducînd în cameră mireazma deznădăduită a florilor.

« Ei, vezi », spuse Dilsey. « Nu ți-am spus eu că nu-i nimic? »

« Nu-i nimic? » spuse Doamna Compson. Dilsey o urmă în cameră și îi puse mîna pe braț.

« Hai cu mine, să te-ntinzi în pat », spuse. « Ți-o găsesc eu în zece minute. »

Doamna Compson o scutură la o parte. « Găsește biletul », spuse ea « Quentin a lăsat un bilet cînd s-a... »

« Bine, bine », spuse Dilsey. « Îl găsesc eu. Hai acumina în camera dumatăle. »

« Am știut eu c-o să se întîmple asta, din clipa cînd au botezat-o Quentin », spuse Doamna Compson. Merse pînă la birou și începu să caute printre obiectele împrăștiate acolo — sticlucă cu colonie, o cutie de pudră, un creion cu capătul mîncat, o foarfecă cu o lamă ruptă trîntită pe o basma cîrpită și murdară de pudră și pătată de ruj de buze. « Caută biletul », spuse.

« Îl caut » spuse Dilsey. « Haide acumina. Îl găsim noi, eu și Jason. Du-te în camera dumatăle. »

« Jason » spuse Doamna Compson. « Unde-i? » Se duse pînă la ușă. Dilsey o urmă pe palier, pînă la altă ușă. Era închisă. « Jason », strigă ea prin ușă. Nu veni nici un răspuns. Încercă clanța, apoi îl strigă iarăși. Însă nu veni. nici acum vreun răspuns, pentru că el arunca peste umăr clăie peste grămadă tot felul de lucruri din dulap: haine, pantofi, o valiză. Apoi apără în mînă cu o bucată de scîndură tăiată cu fierăstrăul ca se se îmbuce într-alta, o puse jos, intră iarăși în dulap și ieși cu o cutie de metal. O puse pe pat și rămase în picioare uitîndu-se la încuietorea sfărîmată a cutiei în timp ce-și scotea un inel de chei din buzunar și alese o cheie, și încă o clipă rămase în picioare cu cheia aleasă în mînă, privind încuietorea sfărîmată, apoi puse cheile la loc în buzunar și scoase cu grijă pe pat conținutul cutiei. Tot cu grijă trie hîrțile, luîndu-le în mînă una cîte una și scuturîndu-le. Apoi răsturnă cutia și o scutură și puse încet la loc hîrțile, și rămase iarăși nemișcat în picioare, privind încuietorea sfărîmată, ținînd cutia în mîini, cu capul puțin aplecat. Afară prin fereastră auzea niște ciori rotindu-se țișînd, trecînd pe lîngă fereastră și mai departe, croncănitul lor dus de vînt, și undeva trecu un automobil și zgomotul lui muri și el. Dincolo de ușă maică-sa îi strigă iarăși numele, însă el nu se clinti. O auzi pe Dilsey cum o duce în jos pe palier, și apoi se închise o ușă. Atunci puse cutia la loc în dulap și aruncă lucrurile la loc înăuntru și coborî pe scară spre telefon. În timp ce stătea acolo cu receptorul la ureche, așteptînd, Dilsey coborî și ea pe scară. Îl privi fără să se oprească și trecu mai departe.

Furul se deschise. « Aici e Jason Compson », spuse și glasul îi era atît de năclăit și aspru încît trebui să repete. « Jason Compson » spuse, controlîndu-și glasul. « Pregătește o mașină, cu un adjunct, dacă dumneata nu poți să mergi, în zece minute. Vin eu... Ce? — Furt. Acasă la mine. Știu cine a — Furt, îți spun. Pregătește o mașină. — Ce? Nu ești plătit să faci legea — Da, sînt acolo în cinci minute. Pregătește mașina gata de plecare imediat. Dacă nu vrei, te reclam la guvernator. »

Trînti receptorul la loc și traversă sufrageria, unde mîncarea de abea începută mai era încă pe masă, și intră în bucătărie. Dilsey umplea sticla cu apă caldă. Ben ședea pe scaun, liniștit, gol de orice expresie. Lîngă el, Luster părea un cățel, desghețat, la pîndă. Mîncă ceva. Jason trecu prin bucătărie.

« Nu mîncînci? » spuse Dilsey. El nu-i dădu nici o atenție. « Du-te și mîncîncă-ți micul dejun, Jason. » El trecu mai departe. Ușa de afară se trînti în urma lui. Luster se ridică de pe scaun, se duse la fereastră și privi afară.

« Hopa », spuse. « Ce s-a-ntîmplat? A bătut-o pe Miss Quentin? »

« Tu ține-ți ^oura », spuse Dilsey. « Dacă-l faci pe Benjy să-nceapă, îți sucesc gîtul cu mîna mea. Ține-l liniștit aici, pînă mă-ntorc eu. » Puse dopul la sticlă

și ieși din bucătărie. O auziră urcând scările și pe urmă îl auziră pe Jason trecând în mașină pe lângă casă. Pe urmă în bucătărie nu se mai auzi nici un zgomot, în afară de murmurul șuierător al ibricului, și de ceas.

«Știi ce cred eu?» spuse Luster. «Pe cât c-a bătut-o măr. Pe cât c-a bătut-o peste cap și acuma se duce s-aducă doctorul. Eu așa zic». Pendula își continua tic-tacul, solemnă și profundă. Ar fi putut fi însuși pulsul uscat al acestei case în ruină; după o vreme hîrți și drese glasul și bătu de șase ori. Ben se uită în sus la ea, apoi privi silueta de ghiulea a capului lui Luster profilîndu-se pe fereastră și începu să moțâie iar din cap lăsînd să i se scurgă saliva peste bărbie. Gemu.

«Taci, mă tîmpitule», spuse Luster fără să se întoarcă spre el. «Cred că azi nu mai mergem la biserică». Însă Ben ședea mai departe pe scaun, cu mîinile lui mari și moi atîrnîndu-i între genunchi, văicărîndu-se încetișor. Deodată începu să plîngă, un urlet lent, fără înțeles, dar susținut. «Sșșș», spuse Luster. Se întoarse și-și ridică mîna. «Vrei să te pocnesc?» Însă Ben îl privea, scoțînd cite un muget încet cu fiecare expirație. Luster se duse pînă la el și-l scutură de umăr. «Să taci în minutu' ăsta», strigă. «Uite», spuse. Îl trase pe Ben din scaun și întoarse scaunul cu fața spre sobă, deschise ușa sobei și-l împinse pe Ben la loc pe scaun. Arătau ca un remorcher împingînd un petrolier greoi într-o radă îngustă. Ben ședea iarăși pe scaun, cu fața spre ușa colorată în roz. Tăcu. Apoi auziră iarăși pendula, și pe Dilsey, încetă pe scări. Cînd intră ea, el începu din nou să scîncească. Pe urmă își ridică glasul.

«Ce i-ai mai făcut?» spuse Dilsey. «De ce nu poți să-l lași liniștit, măcar în dimineața asta?»

«Eu nu-i fac nimic», spuse Luster. «L-a speriat Mr Jason. Asta e. N-o fi omorît-o pe Miss Quentin, sau ce?»

«Sșșș, Benjy», spuse Dilsey. El tăcu. Ea se duse la fereastră și privi afară. «A stat ploaia?» spuse.

«Da vă rog», spuse Luster. «A stat de mult.»

«Atunci duceți-vă afară nițel», spuse ea, «Deabia am liniștit-o pe Miss Cahline.»

«Mergem la biserică?» spuse Luster.

«Îți spun eu cînd o fi vremea. Ține-l mai departe de casă pînă vă chem eu.»

«Putem să mergem pe pajiște?» spuse Luster.

«Duceți-vă. Numai ține-l departe de casă. Mi-ajunge pentru dimineața asta.»

«Da vă rog», spuse Luster. «Unde s-a dus Mr Jason, mammy?»

«Poate că-i treaba ta unde s-a dus?» spuse Dilsey. Începu să strîngă de pe masă.

«Taci, Benjy. Luster te duce afară să vă jucați.»

«Ce i-a făcut lui Miss Quentin, mammy?» spuse Luster.

«Nu i-a făcut nimic. Haide, duceți-vă afară.»

«Eu cred că ea nici nu-i sus», spuse Luster.

Dilsey îl privi. «De unde știi tu că nu-i aici?»

«Eu și cu Benjy am văzut-o cum se dădea jos pe fereastră astă noapte. N-am văzut-o, Benjy?»

«Ați văzut-o voi?» spuse Dilsey privindu-l.

«O vedem așa în fiecare noapte», spuse Luster. «Se dă jos pe părul ăla.»

«Mie să nu-mi spui minciuni, negrule», spuse Dilsey.

«Nu mint. Întrebă-l pe Benjy dacă mint.»

«Și-atunci de ce n-ai spus nimic pîn-acuma?»

«N-a fost treaba mea», spuse Luster. «Eu nu m-amestec în treburile albilor. Haide, Benjy, hai să mergem afară.»

leşiră. Dilsey rămase un timp în picioare lângă masă, pe urmă se duse şi strînse mîncarea de pe masa din sufragerie, mîncă şi ea, şi făcu curat în bucătărie. Pe urmă îşi scoase şorţul, îl atîrnă în cui, se duse în josul scărilor şi ascultă o vreme. Nu se auzea nici un sunet. Îşi îmbrăcă mantaua, îşi puse pălăria pe cap şi se duse prin curte în coliba ei.

Nu mai ploua. Vîntul bătea acum dinspre sud-est prin cerul spart deasupra în pete albe. Pe creasta unui deal dîncolo de copaci şi de turnurile oraşului lumina soarelui se întindea ca o zdreanţă decolorată de stofă, apoi se şterse. Prin văzduh veni un sunet de clopot, şi apoi, ca la un semnal, alte clopote preluară sunetul şi-l repetară.

Uşa colibei se deschise şi Dilsey ieşi, din nou cu capa castanie şi rochia purpurie, şi purtînd nişte mînuşi albe murdare, lungi pînă la cot, dar de data asta fără turban. Ieşi în curte şi-l strigă pe Luster. Aşteptă un timp apoi se duse spre casă, o ocoli pînă la uşa pivniţei şi privi din uşă. Ben şedea pe trepte. În faţa lui, Luster şedea pe vine pe duşumeaua umedă. În mîna stîngă ţinea un fierăstrău, cu lama puţin încovoiată sub apăsarea mîinii lui, şi izbea lama cu făcăleţul uzat de lemn cu care ea întindea aluatul de mai bine de treizeci de ani. Fierăstrăul scoase o singură tînguire leneşă care se stinse cu o grabă vlăguită, lăsînd lama într-o curbă subţiratică, limpede, între mîna lui Luster şi duşumea. Rămăsese bombată, tăcută, indecifrabilă.

« Uite aşa făcea », spuse Luster. « Numai că eu n-am găsit încă lucru' cu care să-l lovesc. »

« Asta făceai? » spuse Dilsey. « Adu-ncoace făcăleţul », spuse.

« Da' nu i-am făcut nimic », spuse Luster.

« Dă-l încoace », spuse Dilsey. « Şi-ntîi pune fierăstrăul ăla de unde l-ai luat. »

El puse fierăstrăul de-o parte şi-i aduse făcăleţul. Atunci Ben gemu iarăşi, deznădăduit, prelung. Nu însemna nimic. Doar un zgomot. Ar fi putut fi timpul întreg şi nedreptatea şi suferinţa căpătînd glas o clipă prin conjuncţia unor planete.

« Îl auzi », spuse Luster. « Uite-aşa face mereu de cînd ne-ai trimis matale afară. Nu ştiu ce-i cu el în dimineaţa asta. »

« Adu-l aici », spuse Dilsey.

« Haide, Benjy », spuse Luster. Coborî iar treptele şi-l apucă de braţ pe Ben. El veni ascultător, gemînd, cu sunetul răguşit şi lent pe care-l scot vapoarele, care pare să înceapă chiar înainte de a începe sunetul însuşi, şi pare că s-a oprit înainte ca sunetul însuşi să se fi oprit.

« Fugi şi adu-i şapca », spuse Dilsey. « Şi vezi să nu faci gălăgie să te-audă Miss Cahline. Hai o dată. Am şi-ntîrziat. »

« Are să-l audă oricum dacă nu-l faci să tacă », spuse Luster.

« Tace el cînd ieşim de-aici », spuse Dilsey. « Simte mirosul. De asta plînge. »

« Ce miros, mammy? » spuse Luster.

« Tu du-te şi adu-i şapca », spuse Dilsey. Luster se duse. Ei rămaseră în uşa pivniţei, Ben cu o treaptă mai jos decît ea. Cerul se sfîşiasă acum în pete lunecătoare care-şi tirau umbrele grăbite deasupra grădiniîi părăginite, peste gardul spart şi mai departe peste curte. Dilsey îl mîngîia pe Ben pe cap, încet, mereu, netezindu-i părul deasupra frunţii. El gemea liniştit, fără grabă. « Taci », spuse Dilsey. « Taci acum. Plecăm numaidecît. Taci, taci, » El gemea liniştit, neîntrerupt.

Luster se întoarse purtînd pe cap o pălărie tare de paie, nouă, cu o panglică colorată, şi ţinînd în mîna o şapcă de pînză. Pălăria părea că izolează capul lui Luster în ochii privitorului, aşa cum ar fi făcut-o cercul de lumină al unui reflector, cu toate planurile şi unghiurile lui fiecare în parte. Atît de pronunţat de individuală era forma acestui

cap încît la prima vedere pălăria părea așezată pe capul cuiva stînd imediat în spatele lui Luster. Dilsey privi pălăria.

«De ce nu ți-ai luat pălăria veche?» spuse.

«N-am găsit-o», spuse Luster.

«Te cred că n-ai găsit-o. Sînt sigură c-ai aranjat de astă noapte în așa fel să n-o găsești astăzi. Ai de gînd s-o prăpădești pe-asta nouă.»

«Au, mammy», spuse Luster. «Nu mai plouă.»

«De unde știi tu? Du-te și ia-ți pălăria aia veche și pune-o bine pe-asta.»

«Au, mammy.»

«Atunci du-te și ia-ți umbrela.»

«Au, mammy.»

«Alege», spuse Dilsey. «Ia-ți pălăria veche, sau umbrela. Mie mi-e egal care.» Luster se duse în colibă. Ben gemea liniștit.

«Haide», spuse Dilsey. «Ne-ajung ei. Să mai prindem imnurile.» Ocoliră casa, îndreptîndu-se spre porțiță. «Taci», spunea Dilsey din cînd în cînd pe cînd mergeau pe alee. Ajunseră la poartă. Dilsey o deschise. Luster venea pe alee în urma lor, cu umbrela în mînă. Era cu el o femeie. «Uite-i că vin», spuse Dilsey. Trecură prin poartă. «Acuma, vezi», spuse ea. Ben tăcu. Luster și cu maică-sa îi ajunseră. Frony era îmbrăcată într-o rochie de mătase albastră deschis și avea pe cap o pălărie cu flori. Era o femeie slabă, cu o față lată, simpatcă.

«Ai munca ta de șase săptămîni pe tine», spuse Dilsey. «Ce te faci dacă plouă?»

«Mă ud, probabil» spuse Frony. «Pînă acuma eu n-am oprit niciodată ploaia.»

«Mammy totdeauna zice c-o să plouă», spuse Luster.

«Dacă nu mi-aș face eu griji și pentru asta, atunci cine», spuse Dilsey. «Haideți, am întîrziat.»

«Astăzi predică reverendul Shegog», spuse Luster.

«Da?» spuse Dilsey. «Cine-i ăsta?»

«Vine de la Saint-Lou», spuse Luster. «Mare predicator.»

«Hm» spuse Dilsey. «Ar fi nevoie de un om care să bage frica de Dumnezeu în negrii ăștia tineri, fără căpătti.»

«Reverendul Shegog ține astăzi predica», spuse Luster. «Așa se spune»

Mergeau pe stradă. Pe toată lungimea ei liniștită, albi se îndreptau în grupuri colorate spre biserică, sub sunetele duse de vînt ale clopotelor, pășind din cînd în cînd în soarele întîmplător, nesigur. Vîntul bătea cu izbucniri, dinspre sud-est, rece și aspru după cîteva zile de căldură.

«Mai bine nu l-ai mai lua la biserică, mammy», spuse Frony. «Vorbește lumea.»

«Ce lume?» spuse Dilsey.

«Ii aud eu», spuse Frony.

«Și eu îi știu, știu cine-i lumea asta», spuse Dilsey. «Niște albi buni de nimic. ăștia vorbesc. Spun că n-ar fi destul de bun pentru biserica albilor, dar că biserica negrilor nu-i destul de bună pentru ei»

«Da, da' vezi că vorbesc», spuse Frony.

«Atunci spune-le să vorbească cu mine», spuse Dilsey. «Spune-le că bunului Dumnezeu nu-i pasă dacă băiatul ăsta-i deștept sau nu. Nu-i pasă nimănui de asta, decît la niște derbedei de albi.»

Mai încolo, o stradă se desfăcea în unghi drept, coborînd în pantă, ajungînd un drum de căruțe. De o parte și de alta terenul se lăsa tot mai mult; o cîmpie lată, presărată cu colibe mititeale ale căror acoperișuri bătute de vreme se ridicau la același nivel cu drumul. Erau așezate în mici loturi de pămînt fără iarbă, pline de tot felul de resturi, cărămizi, scîndură, oale, lucruri odinioară folositoare. Tot ce creștea acolo erau bălării părăginite și singurii pomi erau duzii și salcîmii și sicomorii — pomi care se împărtă-

șeau și ei din secătuirea murdă care împrejmuia casele; pomi chiar și a căror înflorire părea să nu mai fie decît o rămășiță tristă și încăpățînată a lunii septembrie, ca și cum însăși primăvara trecuse pe lângă ei, lăsîndu-i să se hrănească de mirosul bogat și neîndoelnic al negrilor în mijlocul cărora crescuseră.

Din praguri, negrii le adresau cuvîntul pe cînd treceau prin fața lor, de obicei lui Dilsey.

« Soră Gibson ! Cum te simți în dimineața asta? »

« Bine. Și tu ești bine? »

« Destul de bine, îți mulțumesc. »

Îleșeau dintre colibe și urcau pe panta umbroasă spre drum — bărbați îmbrăcați în haine grave, cafenii închis, sau negre, cu lanțuri de aur la ceas, și, cîte unul, cu bas-toane; tineri în haine ieftine, de un albastru țipător sau în dungii, și cu pălării cochet înclinate pe o parte; femei cam țepene în rochiile lor foșnitoare, și copii în hăinuțe cumpărate de ocazie de la albi, și care-l priveau pe Ben pe furiș, ca niște animale nocturne.

« Pe cît că n-ai curaj să te duci să pui mîna pe el. »

« Cum adică n-am curaj? »

« Pe cît că n-ai. Ți-e frică de el. »

« Nu face rău la nimeni. E țcănit. »

« De unde știi că țcăniții nu fac rău la oameni...? »

« Asta nu face rău la nimeni. Eu am pus o dată mîna pe el. »

« Pe cît c-acuma nu mai ai curaj. »

« Pentru că acum se uită Miss Dilsey. »

« Oricum n-ai avea curaj. »

« Nu face rău la nimeni. E țcănit. »

Și toată vremea, cei mai în vîrstă adresîndu-se lui Dilsey, deși, dacă nu erau chiar foarte bătrîni, Dilsey o lăsa pe Frony să le răspundă.

« Mammy nu se simte bine în dimineața asta. »

« Păcat. Dar reverendul Shegog are s-o liniștească. Are să-i aducă mîngîierea și ușurarea. »

Drumul se ridica iarăși, către o scenă care semăna cu fundalul unui tablou. Scobit într-o adîncitură de argilă roșie, dominată de niște stejari, drumul părea să se oprească brusc, ca o panglică tăiată. Alături o biserică dărăpănată își ridica clopotnița exaltată, ca o biserică într-un tablou, și întreaga scenă era atît de plată și lipsită de perspectivă ca o bucată de carton pictat așezată la marginea ultimă a pămîntului plan, sprijinită de spațiul luminat de soare și de vînt și de aprilie și de o dimineață bîntuită de clopote. Către această biserică se îngîrădeau acum cu un fel de deliberare încetă, sărbătoarească. Femeile și copiii intrară, bărbații se opriră afară de vorbă în grupuri liniștite pînă cînd clopotele încetară. Apoi intrară și ei.

Biserica fusese împodobită cu flori sărăcăcioase luate din grădinile de legume și de la gardurile vie și cu bentițe subțiri de hîrtie creponată, multicoloră. Deasupra amvonului atîrna un clopot de rugăciune, învechit, din cele care se deschid ca un evantai. Amvonul era gol, dar oamenii corului își ocupaseră locurile, făcîndu-și vînt cu evantaiurile, deși nu era cald.

Cele mai multe dintre femei se strînseseră de-o parte a încăperii. Vorbeau între ele. Apoi cloptul sună o dată și fiecare se împrăstie spre locul său, și întreaga adunare rămase o clipă pe scaune, așteptînd. Clopotul mai sună o dată. Corul se ridică și începu să cînte, șic ongregația își întoarse capul ca un singur om, cînd șase copii — patru fete și doi băieți — bucălele mici de pînză ca niște fluturări, și doi băieți cu părul tuns scurt — intrară, parcugînd încet alea centrală, strînși laolaltă de un fel de ham de panglici albe și flori, urmați de doi bărbați unul în urma celuilalt. Cel de al

doilea era uriaș, cu pielea de culoarea cafelei cu lapte slabe, impunător în fracul său cu cravată albă. Avea un cap magisterial, profund, gîtul coborîndu-i peste guler în cute ample. Însă acesta le era cunoscut, astfel că toate capetele continuau să rămînă întoarse după ce el trecuse, și de abea cînd corul încetă să mai cînte înțeleseseră că predicatorul așteptat intrase în biserică, și cînd îl văzură pe bărbatul care-l precedase pe pastorul lor intrînd în amvon, și atunci înaintea lui, se înalță un sunet indescrisibil, un suspin, un oftăt de uimire și dezamăgire.

Vizitatorul era de o înălțime sub mijlocie, îmbrăcat într-o haină soioasă de alpaca. Avea o față neagră, ridată, ca a unei maimuțe mici, bătrîne. Și toată vremea în care corul cînta iarăși, și în timp ce șase copii se ridicară și cîntară în șoapte subțiri, speriate, atone, ei îl priviră pe acest omuleț neînsemnat, stînd acolo, pîrînd parcă un pitic de la țară pe lîngă trupul impunător al pastorului, îl priveau cu ceva care semăna cu consternarea. Îl mai priveau încă, neîncrezători și consternați cînd pastorul se ridică și-l prezentă în tonuri ample, răsunătoare, a căror onctuozitate chiar, sporea lipsa de însemnătate a vizitatorului.

« Si au adus asta tot drumu' de la Saint Louse pîn-aici », șopti Frony.

« Știu că bunul Dumnezeu s-a folosit de unelte și mai curioase decît ăsta », spuse Dilsey. « Taci, acum », îi spuse lui Ben. « Uite acum încep să cînte. »

Cînd vizitatorul se ridică în picioare să vorbească, glasul lui suna ca și glasul unui alb. Vocea îi era egală și rece. Părea prea amplă ca să fi putut veni de la el și asistența îl ascultă la început cu curiozitate, ca și cum ar fi fost de față cînd vorbea o maimuță. Începură să-l pîndească așa cum l-ar fi urmărit pe un om dansînd pe o sîrmă. Uitară chiar de aspectul lui neînsemnat, asistînd la virtuozitatea cu care el alerga și se ținea în echilibru și sărea pe sîrma rece lipsită de inflexiuni a glasului său, astfel că, atunci cînd cu un fel de alunecare saltărească ajunsese să se oprească din nou lîngă pupitrul amvonului cu un braț rezemat de acesta, la înălțimea umărului, și cu trupul lui de maimuță, desgolit parcă de orice mișcare, ca o mumie sau un vas scurs, asistența oftă ca și cum trezită dintr-un vis colectiv și se foi puțin în scaune. În spatele amvonului, membrii corului își făceau vînt fără întrerupere. Dilsey șopti, « Taci, acum. Uite acum încep să cînte ».

Atunci o voce spuse, « Fraților ».

Predicatorul nu se clintise. Brațul îi era încă întins peste pupitrul amvonului, și el își menținu încă această poziție în timp ce vocea îi murea în ecouri sonore între pereți. Eră tot atît de deosebită cît e ziua de noapte de tonul său de dinainte, cu o calitate tristă, bogată în timbru ca un corn alto, alunecînd în jos în inimile lor și vorbindu-le acolo iarăși atunci cînd se stinsese în ecouri muribunde, acumulate.

« Fraților și surorilor », spuse iarăși. Predicatorul își mișcă din nou brațul și începu să umble încolo și înapoi prin fața pupitrului, cu mîinile împreunate la spate, o siluetă firavă, încovoiată în ea însăși ca a unei ființe de multă vreme încătușată în lupta cu pămîntul implacabil, « Eu păstrez amintirea și sîngele Mielului ! » Tropăia fără întrerupere înapoi și-nainte sub hîrtia tăiată fișii sub clopotul de Crăciun, cocoșat, cu mîinile împreunate la spate. Era ca o rocă mititică, mîncată de valurile succesive ale glasului său. Părea să-și hrănească din însuși trupul său glasul care, asemenea unui sucubus își împlîntase dinții în el însuși. Și toți cei strînși acolo păreau să-l pîndească cu ochii lor uniți într-unul singur în timp ce glasul îl mistuia, pînă el nu mai fu nimic și ei nu mai erau nimic și nu mai era nici măcar un glas, ci în schimb glasurile lor vorbeau unul cu altul în măsuri melodioase, dincolo de nevoia de vorbă, astfel că atunci cînd el veni să se sprijine de pupitrul de predică, chipul său de maimuță se înalță și întreaga sa atitudine fu cea a unui crucifix senin, torturat, care-și transcedea lipsa de însemnătate și sorditatea și le făcea fără nici o importanță, și o respirație lungă, jeluitoare se ridică din mijlocul lor, și o singură voce de soprană « Da, Doamne ! »

Pe măsură ce ziua alunecătoare trecea pe deasupra, ferestrele mizere scînteiau și pierau într-o retractare fantomatică. Un automobil trecu afară pe drum, hîrînd în nisip, se îndepărtă. Dilsey ședea țeapănă, cu mîna pe genunchiul lui Ben. Două lacrimi alunecau pe obraji ei căzuți, intrînd și ieșind din nenumăratele riduri săpate de jertfe și de abnegație și de timp.

« Fraților », spuse predicatorul într-o șoaptă aspră, fără să se cîltimească.

« Da Isuse ! » spuse vocea femeii încă abea șoptită.

« Fraților și surorilor ! » Vocea îi suna iarăși o dată cu cornii. Își mișcă brațul și, rămas în picioare își ridică mîinile. « Eu mai păstrez amintirea singelui Mielului ! » Ei nici nu-și dădură seama cînd intonația, pronunția sa, deveniră negroide, ședeau mai departe acolo legănîndu-se puțin în scaunele lor, pe măsură ce vocea îi creștea o dată cu ea.

« Cînd lungul și înghețatul — Oh, vă spun, fraților, cînd lungile și înghețatele — eu văd lumina și eu văd cuvîntul, eu sărmanul păcătos ! Ei s-au stins în Egipt, căruțele legănătoare; s-au stins generațiile. A fost o dată un om bogat, ce mai e el acum, o, fraților ? A fost un om sărac; ce-i acum, surorilor ? O, vă spun, vai vouă dacă n-aveți laptele și roua mîntuirii, cînd trec tot mai departe anii lungi și înghețați ! »

« Da, Isuse ! »

« Vă spun vouă, fraților și vă spun vouă, surorilor, va veni vremea. Sărmanul păcătos care spune, Lasă-mă să mă întind lîngă Domnul, lasă-mă să-mi las jos sarcina. Și atunci ce va spune Isus, o, fraților ? o, surorilor ? Mai păstrezi tu amintirea Singelui Mielului ? Că eu nu vreau să încarc prea mult cerul ! »

Se căută în haină și scoase o batistă și-și tamponă fața. Din mijlocul congregației se ridică un murmur lung, în unison : « Mmmmmmmmmmm ! » Vocea femeii spuse, « Da, Isuse ! Isuse ! »

« Fraților ! Priviți-i pe copiii aceștia care stau aici. Isus a fost odinioară ca și ei. Mămica lui a suferit durerile și a cunoscut slava. Uneori poate l-a ținut în brațe în amurg în timp ce îngerii îi cîntau s-adormă; poate că a privit prin ușă, și-a văzut polițiștii romani trecînd pe afară. » Mergea în sus și în jos tamponîndu-și mereu fața. « Ascultați-mă, fraților ! Eu văd ziua aceea. Maria stînd în prag cu Isus în poala ei, cu pruncul Isus. Ca și copiii aceștia de aici, micuțul Isus. Îi aud pe îngerii cîntînd cîntecele liniștite și văd slava; îi văd ochisorii închizîndu-i-se, o văd pe Fecioara sărînd în picioare, văd chipul soldatului : Ucidem ! Noi ucidem ! Îl vom ucide pe micul Isus ! Și aud vaiurul și plînsul sărmanei mame lipsită de scăpare cînd cuvîntul Domnului nu se face auzit ! »

« Mmmmmmmmmmmmmmmmm ! Isuse ! Micuțul Isus ! », și o altă voce crescînd :

« Îi văd ! O Isuse ! O, Îi văd ! » și apoi încă una, fără cuvinte, asemenea bulilor de aer ridicîndu-se la suprafața apei.

« Eu văd, fraților ! Văd ! Văd priveștiștea aceasta orbitoare, tunătoare ! Văd Calvarul, cu pomii lui sfinți, îl văd pe tîlhar și pe ucigași și pe cel care e mai puțin decît ei; aud hula și trufia; Dacă tu ești Isus ia pomul acela și umblă ! Aud plînsul femeilor și jeluital în amurg; aud plînsul și țipătul și simt cum Dumnezeu și-a întors fața : l-au ucis pe Isus; l-ai ucis pe Fiul meu ! »

« Mmmmmmmmmmmmmmmmm. Isuse ! Văd, O Isuse ! »

« O, voi păcătoșilor, o voi orbilor ! Vă spun, surorilor, vă spun vouă, cînd Dumnezeu și-a întors fața lui de măreție, și a spus, Nu vreau să încerc cerul ! Îl văd pe Dumnezeu văduvit închizînd porțile, văd apele revărsate rostogolindu-se; văd întunecimea și moartea veșnică apăsînd generații după generații. Și apoi, o, Fraților ! Da, fraților ! Ce mai văd ? Ce văd eu, păcătosul ? Văd învierea și lumina; îl văd pe blîndul Isus spunînd M-ai omorît pe Mine ca voi să trăiți iarăși; eu am murit pentru cei care văd și cred să nu moară niciodată. Fraților, o, fraților ! Văd Ziua Judecării și aud trîmbițele de aur trîmbiînd slava Domnului, și pe morții înviați care au cu ei sîngele și amintirea Mielului »

Printre glasurile și minile care se ridicau, Ben ședea liniștit, pierdut în privirea lui blândă albastră. Alături Dilsey ședea țeapănă, cu spatele drept, plângând, încremenită și tăcută, în căldura și singele Mielului care se trezise iarăși în amintire.

Pe când, în amiaza scînteetoare urcau pe drumul nisipos laolaltă cu credincioșii care începuseră să se risipească discutînd între ei leneș, în grupuri, ea continua să plîngă, fără să dea atenție vorbelor.

«Asta mai zic și eu predicator, măi! La început, nu părea cine știe ce, dar pe urmă, ai văzut!»

«Omu' asta a văzut cu ochii puterea și mărirea.»

«Da, domnule. A văzut-o. A văzut-o cu ochii lui.»

Dilsey nu scotea nici un sunet, fața nu-i tresărea, pe când lacrimile-și urmau drumul adîncit și întortochiat; mergea doar cu capul sus, fără să facă nici un efort măcar să și le ștergă.

«Ce nu termini odată, mammy?» spuse Frony. «Cu toată lumea care se uită la noi. Uite acum o să trecem pe lîngă albi.»

«Am văzut începutul și sfîrșitul», spuse Dilsey. «Nu te mai uita la mine.»

«Începutul și sfîrșitul de la ce?» spuse Frony.

«N-are a face», spuse Dilsey. «Am văzut începutul, și acum văd sfîrșitul.»

Totuși înainte de a ajunge în stradă, se opri, își ridică fusta și-și șterse ochii cu poala celei dintîi dintre fustele de dedesubt. Pe urmă merseră mai departe. Ben își tîrșia picioarele pe lîngă Dilsey, privindu-l pe Luster care se scâlămbăia în fața lor, cu umbrela într-o mîină și pălăria lui nouă de paie aplecată șmecherește într-o parte, ca un cîine mare și bleg pîndindu-l pe unul mai mic și isteț. Ajunseră la poartă și intrară. Îndată Ben începu să geamă din nou și o vreme cu toții rămaseră să privească în susul aleii la casa pătrată, cu tencuiala căzută, cu porticul ei ruinat.

«Ce se întîmplă acolo astăzi?» spuse Frony. «Că ceva se-ntîmplă.»

«Nimic», spuse Dilsey. «Tu vezi-ți de treaba ta și lasă-i pe albi să-și vadă de-a lor.»

«Ceva se-ntîmplă», spuse Frony. «L-am auzit încă de dis-de-dimineață. Da' la urma urmelor, nu-i treaba mea.»

«Nu știu ce», spuse Luster.

«Tu știi mai multe lucruri decît ai avea tu ce face cu ele», spuse Dilsey. «N-ai auzit-o chiar acum pe Frony că zicea că asta nu-i treaba ta? Du-l pe Benjy în spate și ține-l liniștit acolo pînă-s gata eu cu masa.»

«Eu știu unde-i Miss Quentin», spuse Luster.

«Atunci ține știința asta pentru tine», spuse Dilsey. «Cînd o avea Quentin nevoie de sfatul tău, o să-ți spun. Acuma duceți-vă să vă jucați în spate.»

«Știi ce-o să se întîmple cum or să-nceapă ăia să se joace cu mingea dincolo», spuse Luster.

«Nu-ncep ei chiar de acum. Pînă atunci se întoarce T.P. să-l ia la plimbare cu trăsura. Dă-mi încoace pălăria nouă.»

Luster îi dădu pălăria și el și cu Ben se îndreptară spre curtea din spate. Ben mai gemea încă, deși nu prea tare, Dilsey și Frony intrară în colibă. După un timp Dilsey ieși, iarăși în rochia de stambă ieșită de soare și se duse spre bucătărie. Focul se stinsese. Nu se auzea nici un zgomot în casă. Își puse șorțul și urcă în sus pe scări. Nu se auzea de nicăieri nici un zgomot. Camera lui Quentin era așa cum o lăseseră. Intră și ridică de jos cămășuța și puse ciorapul la loc în sertar și-l închise. Ușa camerei Doamnei Compson era închisă. Dilsey se opri un moment în fața ei, ascultînd. Apoi o deschise și intră; pătrunse într-un miros înepător de camfor. Storurile erau lăsate, camera era în penumbră, ca și patul, așa că în prima clipă crezu că Doamna Compson adormise și voia tocmai să închidă ușa cînd cealaltă vorbi.

« Da », spuse. « Ce este? »

« Eu eram », spuse Dilsey. « Ai nevoie de ceva? »

Doamna Compson nu răspunse. După o vreme, fără să-și miște de loc capul, spuse: « Unde-i Jason? »

« Nu s-a întors încă », spuse Dilsey. « Ce dorești? »

Doamna Compson nu spuse nimic. Ca atâtea alte ființe reci, slabe, pusă în cele din urmă în fața unui dezastru de neînțeles extrăgea, nici ea nu știa de unde, un fel de forță, de putere. În cazul ei era vorba de o convingere de nezdruccinat în evenimentul încă netrăit. « Ei », spuse ea curînd. « L-ai găsit? »

« Ce să gădesc? » Ce tot spui acolo? »

« Biletul. Cel puțin atîta respect trebuie să fi avut să lase un bilet. Chiar și Quentin a lăsat unul. »

« Ce tot spui acolo? » spuse Dilsey. « Parcă n-ai ști că-i totul în regulă. Pe cît că se-ntoarce pe ușa asta înainte de a se face noapte. »

« Tu vorbești prostii », spuse Doamna Compson. « O are-n sînge. Cum a fost unchiul, și nepoata. Sau mama. Nici nu știu ce-ar fi mai rău. Și nici nu-mi pasă. »

« Ce tot îi dai zor cu de-astea? » spuse Dilsey. « De ce-ar face ea una ca asta? »

« Nu știu. De ce-a făcut-o Quentin? Pentru numele lui Dumnezeu, ce motiv a avut? Că doar n-o fi făcut-o doar ca să mă calce pe mine-n picioare, să mă facă pe mine să sufăr. Oricine-ar fi Dumnezeu. El n-ar permite așa ceva. Eu sînt o doamnă. Poate că n-ai crede dacă te uiți la copiii mei, dar sînt o doamnă. »

« Ai puțină răbdare », spuse Dilsey. « La noapte are să fie aici, în patul ei. » Doamna Compson nu spuse nimic. Șervetul îmbibat cu camfor îi era întins pe frunte. Rochia neagră era aruncată la picioarele patului. Dilsey era nemișcată cu mîna pe clanța ușii.

« Da », spuse Doamna Compson. « Ce vrei? Ai de gînd să pregătești ceva de mîncare pentru Jason și Benjamin, sau nu? »

« Jason nu s-a întors încă », spuse Dilsey. « Am să aranjez eu ceva. Ești sigură că n-ai avea nevoie de nimic? Sticla mai e caldă încă? »

« Ai putea să-mi dai Biblia. »

« Ți-am dat-o azi dimineată, înainte să plec. »

« Ai pus-o pe marginea patului. Cît timp credeai c-o să stea acolo? »

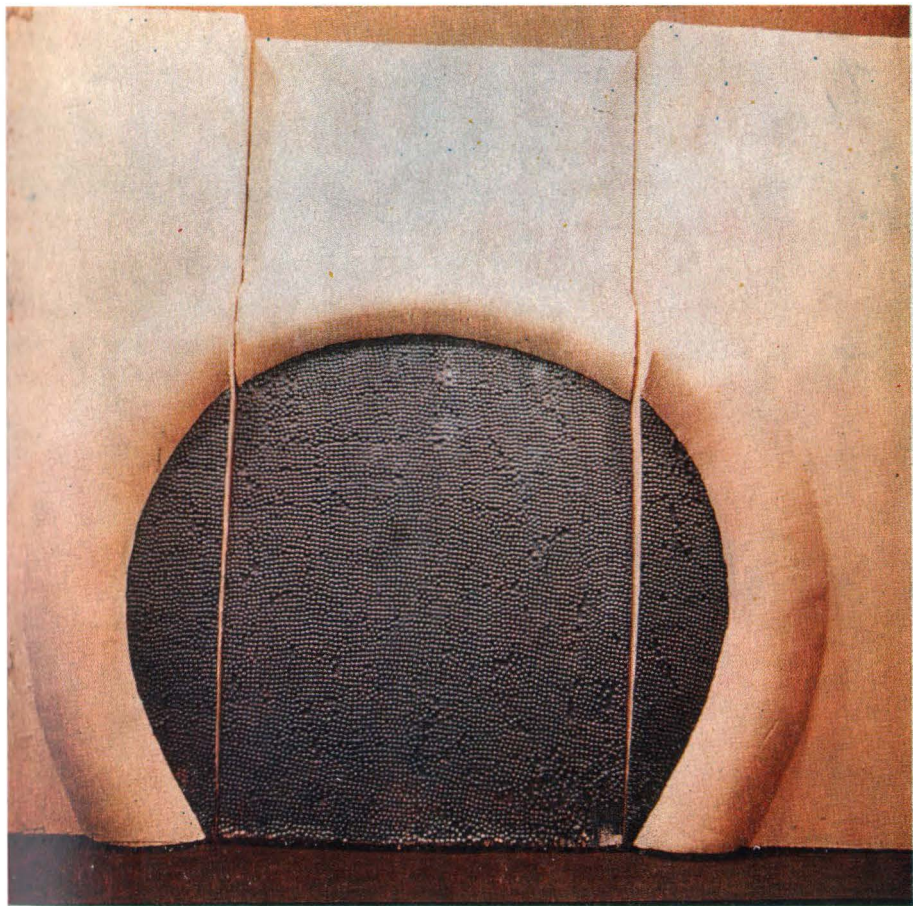
Dilsey merse spre pat și pipăi prin umbra de dincolo de marginea lui pînă găsi Biblia, cu fața în jos. Îi netezi paginile îndoite și puse cartea la loc pe pat. Doamna Compson nu-și deschise ochii. Părul ei și perna erau de aceeași culoare, sub coiful pe care-l făcea prosopul cu doctoria părea o călugăriță bătrînă care se roagă. « N-o mai lăsa aici », spuse, fără să-și deschidă ochii. « Tot acolo ai pus-o și înainte. Vrei să mă dau eu jos din pat s-o ridic? »

Dilsey ridică cartea pe deasupra ei și o puse pe partea cealaltă, mai lată, a patului. « Acum nici nu vezi să citești », spuse. « Vrei să-ți ridic storul puțin? »

« Nu. Lasă-mă-n pace. Du-te și pregătește ceva de mîncare pentru Jason. »

Dilsey ieși. Închise ușa și se reîntoarce în bucătărie. Soba se răcise aproape cu totul. Pe cînd stătea acolo, pendula de deasupra dulapului bătu de zece ori. « Ora unu », spusea ea cu voce tare. « Jason nu vine. Am văzut începutul și sfîrșitul », spuse, privind soba rece. « Am văzut începutul și sfîrșitul ». Puse niște mîncare rece pe masă. Pe cînd se mișca încoace și încolo, fredona un imn. Cîntă primele două versuri, repetîndu-le mereu pînă cînd sfîrși melodia. Aranjă masa și merse la ușă să-l strige pe Luster, și după o vreme Luster și Ben intrară. Ben mai gemea încă, încetișor, ca pentru sine.

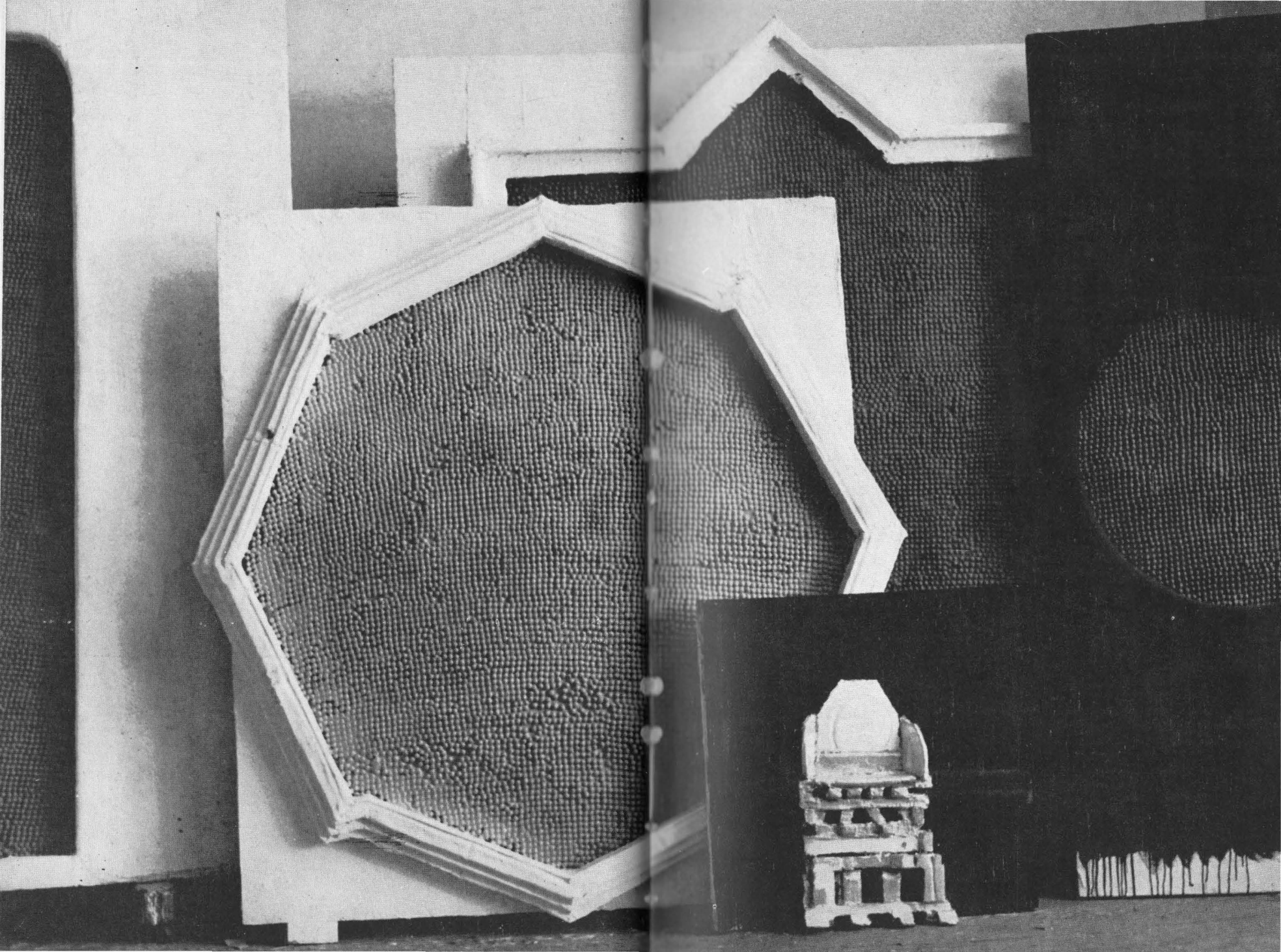
« Nu s-a oprit de loc », spuse Luster.

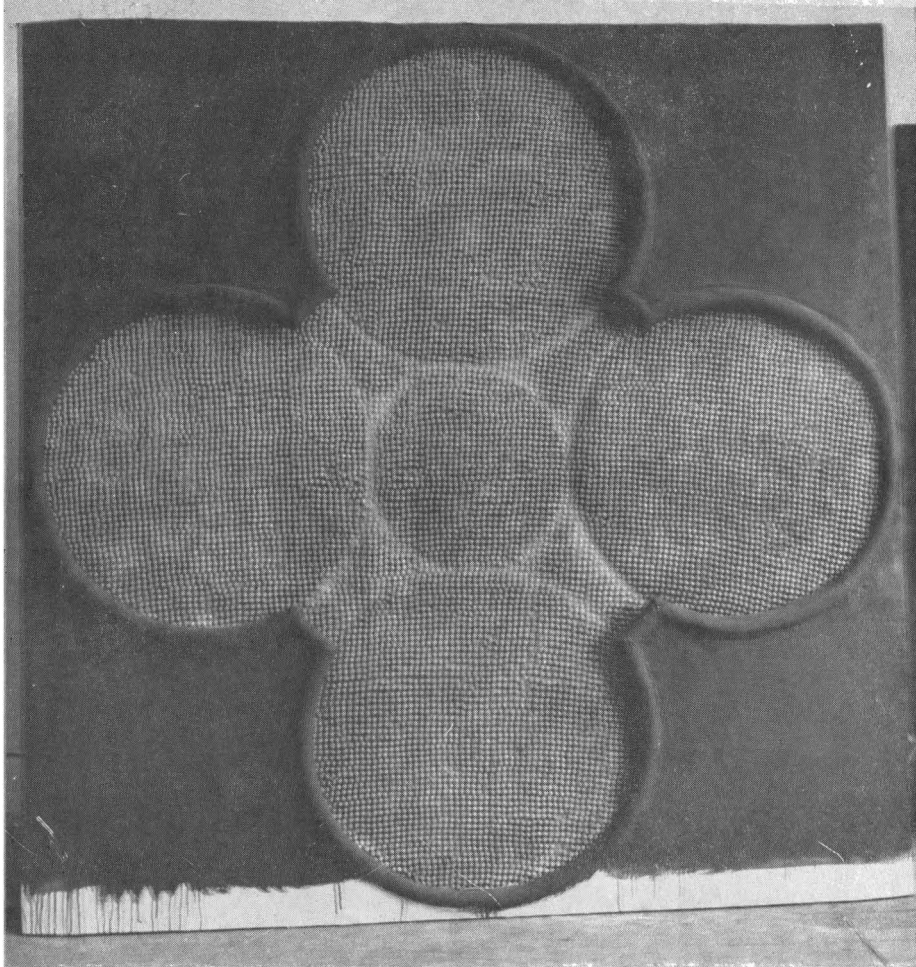

▲
Cer albastru

HORIA DAMIAN

Atelierul cu «Octogonul, albastru nocturn.» ►

Compoziție în 4 părți

Foto color: DAN ER. GRIGORESCU
Foto alb negru: AUGUSTIN DUMAGE

« Veniți să mîncăți », spuse Dilsey. « Jason nu vine la masă. » Se așezară la masă. Mîncarea solidă, Ben putea s-o manevreze destul de bine, deși chiar și acum, cînd nu era decît hrană rece pe masă, Dilsey îi legă un șervet la gît. El și cu Luster mîncau. Dilsey se învîrtea prin bucătărie, cîntînd cele două versuri pe care le mai ținea minte din imn. « Stați și mîncăți », spuse, « Jason nu vine la masă. »

La vremea aceea, Jason era la douăzeci de mile depărtare. Cînd plecase de acasă se îndreptase cu toată viteza spre oraș, depășind grupurile încete de credincioși și clopotele îndemnînd prin aerul sfîșiat. Traversase piața pustie și intrase într-o străduță îngustă care brusc se făcuse și mai liniștită și se opri în fața unei case de lemn, apoi se îndreptase pe aleea mărginită cu flori spre verandă.

Dincolo de ușa de tablă se auzeau oameni vorbind. Cînd ridică mîna să bată, auzi pași, astfel că-și retrase mîna pînă cînd un bărbat masiv în pantaloni de pînză neagră și o cămașă albă cu plastron, dar fără guler, deschise ușa. Avea un păr cenușiu ca oțelul, viguros, răvășit, și ochii cenușii îi erau rotunzi și strălucitori ca ai unui copil. Îi întinse mîna lui Jason și-l trase în casă strîngîndu-i-o.

« Intră », spuse, « intră, te rog. »

« Ești gata să mergem? » spuse Jason.

« Intră puțin », spuse celălalt, împingîndu-l de braț într-o încăpere unde erau așezați un bărbat și o femeie. « Îl cunoști pe bărbatul lui Myrtle, nu? Jason Compson, Vernon. »

« Da », spuse Jason. Nici măcar nu se uită la bărbat, și pe cînd șeriful trase un scaun din colțul camerei, bărbatul spuse,

« Noi ieșim, ca să puteți sta de vorbă. Hai, Myrtle. »

« Nu, nu », spuse șeriful. « Stați la locurile voastre. Bănuiesc că nu-i nimic serios, nu, Jason? la loc. »

« Îți spun pe drum », spuse Jason. « Ia-ți haina și pălăria. »

« Ne ducem noi », spuse bărbatul ridicîndu-se.

« Stați pe loc », spuse șeriful. « Mă duc eu cu Jason pe verandă. »

« Ia-ți haina și pălăria », spuse Jason. « Au deja un avans de douăsprezece ceasuri. » Șeriful îl conduse înapoi pe verandă. Un bărbat și o femeie care treceau pe stradă îi spuseră ceva. El le răspunse cu un gest larg, cordial. Clopotele mai sunau încă din direcția cartierului cunoscut sub denumirea de Groapa Negrului. « Ia-ți pălăria, șerifule », spuse Jason. Șeriful trase două scaune unul lîngă altul.

« la loc și spune-mi care-i baiul. »

« Ți-am spus la telefon » spuse Jason, rămînînd în picioare. « Am făcut-o ca să cîștig timp. Trebuie să mă duc la judecător ca să te silesc să-ți faci datoria pentru care ai fost ales? »

« Stai jos și spune-mi despre ce-i vorba », spuse șeriful. « Am eu grijă. »

« Grijă de dracu' », spuse Jason. « Așa înțelegi dumneata să ai grijă? »

« Dumneata ești ăla care ne ții pe loc », spuse șeriful. « Stai jos și spune-mi despre ce-i vorba. »

Jason îi spuse, și sentimentul de nedreptate și senzația de neputință i se amplificau chiar și numai ascultîndu-se, astfel că după o vreme își uită graba în acumularea violentă a autojustificărilor și acuzațiilor. Șeriful îl privea fără să clipească în vremea aceasta cu ochii lui reci, strălucitori.

« Dar nu știi dacă ei au făcut asta », spuse. « Crezi numai. »

« Nu știi? » spuse Jason. « Cînd mi-am pierdut dracului două zile hăituind-o prin străzi dosnice, încercînd s-o țin cît mai departe de el, după ce-i spuseseam ce-am să-i fac dacă o prind vreodată cu el, și vîi acuma și-mi spui că nu știu dacă ea... »

« Ușurel », spuse șeriful. « Stai acuma. Ajunge. » Privea în stradă peste drum, cu mîinile în buzunare.

«Și când acum vin la dumneata, un funcționar plătit pentru respectarea legii », spuse Jason.

«Circu-i la Mottson săptămîna asta », spuse șeriful.

«Da », spuse Jason. «Și dac-aș putea să găsesc un funcționar ales pentru respectarea legii care să se sînchisească măcar atîtica de apărarea intereselor tipilor care l-au ales, aș fi și eu acum acolo. » Își repetă povestirea, recapitulînd brutal, pîrînd să resimtă o plăcere reală din nedreptatea care i se făcuse și din neputința proprie. Șeriful părea că nici nu ascultă.

«Jason », spuse el, «ce făceai tu cu trei mii de dolari ascunși în casă? »

«Ce? » spuse Jason. «Treaba mea unde-mi țin eu banii. Treaba dumitale e să m-ajuti să mi-i iau înapoi. »

«Mama dumitale știa că aveai atîția bani în casă? »

«Uite ce », spuse Jason. «Casa mea a fost prădată. Știu cine a făcut asta și știu și unde sînt aia care-au făcut-o. Vin la dumneata ca la funcționarul ales și plătit ca să apere legea, și te mai întreb o dată, vrei să faci efortul să-mi dai înapoi bunul meu, sau nu vrei? »

«Ce vrei să faci cu fata dacă-i prinzi? »

«Nimic », spuse Jason. «Absolut nimic. Nici n-aș pune mîna pe ea. Putoarea asta care m-a făcut să-mi pierd slujba, singura șansă pe care-am avut-o și eu s-ajung undeva, care l-a omorît pe tata și-i scurtează zi de zi viața mamei și care-mi face și mie numele de rîs în oraș. Nu i-aș face nimic », spuse. «Chiar nimic. »

«Tu ai silit-o pe fata asta să fugă, Jason », spuse șeriful.

«Cum îmi conduc eu familia nu-i treaba dumitale », spuse Jason. «Ai de gînd să m-ajuti, sau nu? »

«Tu ai făcut-o să-și ia cîmpii », spuse șeriful. «Și mai am eu bănuielele mele pentru care nu cred c-am să am vreodată vreo certitudine în ce privește persoana căreia îi aparțin în realitate banii ăștia. »

Jason rămăsese în picioare frămîntîndu-și încet borul pălăriei în mîini. Spuse calm: «N-ai de gînd să-ncerci măcar să mi-i prinzi? »

«Asta nu-i treaba mea, Jason. Dac-ai avea vreo probă concretă, aș fi obligat să acționez. Dar fără așa ceva nu cred că chestia asta mă privește în vreun fel pe mine. »

«Asta-i răspunsul dumitale, atunci? » spuse Jason. «Gîndește-te bine, acumă cît mai ai timp. »

«Asta este, Jason. »

«Bine », spuse Jason. Își puse pălăria pe cap. «Are să-ți pară rău. Nu rămîn eu chiar așa, neajutorat. Nu sîntem în Rusia, unde numai pentru că poartă pe piept o insignă un fitecine este imun în fața legilor. » Coborî pe trepte și intră în mașina sa și porni motorul. Șeriful îl urmări din ochi cum se îndepărtează, întoarce, și se grăbește prin fața casei îndreptîndu-se spre oraș.

Clopotele sunau acum iarăși, în înaltul luminii de soare lunecătoare în potece sonore scînteitoare, dezordonate. Se opri la o pompă de benzină și puse să i se controleze cauciucurile și să i se umple rezervorul.

«Vă dueți în excursie? » îl întrebă negrul. El nu răspunse. «Se arată vreme frumoasă pînă la urmă », spuse negrul.

«Frumoasă, pe dracu' » spuse Jason. «Pe la douășpece o să plouă cu găleata. » Privi în sus spre cer, gîndindu-se la ploaie, la drumurile cu lutul desfundat, lipicios, se văzu imobilizat undeva la mile întregi departe de oraș. Se gîndea la asta cu un fel de sentiment de triumf, la faptul că n-avea să mănînce nimic la prînz, că plecînd acum ca să-și satisfacă nevoia aceasta constrîngătoare de grabă, avea să se găsească la punctul cel mai depărtat de ambele orașe la ora amiezii. I se părea că în privința aceasta împrejurările îl serveau, așa că îi spuse negrului:

« Ce dracu' faci? Te-a plătit cineva să-mi ții mașina aici cât poți mai mult? »

« Cauciuc' ăsta n-are de loc aer în el », spuse negrul.

« Atunci du-te dracului la o parte de aici și dă-mi pompa aia », spuse Jason.

« S-a umflat acum », spuse negrul, ridicându-se. « Puteți s-o porniți acum. »

Jason intră în mașină, porni motorul și plecă. Mergea în viteză a doua, cu motorul gîfîind și scuipînd, forțîndu-l, strivind sub talpă acceleratorul și trăgînd în sus și în jos maneta de pornire. « Are să plouă », spuse. « S-ajung eu la jumătatea drumului, și pe urmă să plouă pînă nu mai poate. » Și gonia mai departe, afară din sunetul clopotelor și afară din oraș. Văzîndu-se pe sine însuși tîrîndu-se prin noroi, căuțînd disperat un atelaj de catîri. « Și sigur că sînt cu toții dracului la biserică. » Se vedea găsînd în cele din urmă o biserică, luînd o căruță cu catîri și-l vedea pe proprietar ieșind, strigînd la el și pe el însuși cum îl trîntește pe proprietar dintr-un pumn. « Eu sînt Jason Compson, la-ncearcă să mă oprești, la încearcă s-alegi un șerif plătit care să fie în stare să mă oprească », spuse, închipuindu-se pe sine însuși intrînd în sala tribunalului, cu un grup de soldați după el și scoțîndu-l cu forța. « Își închipuie că poate să stea cu brațele încrucișate și să se uite la mine cum îmi pierd slujba. I-arăt eu lui slujbă. » La nepoată-sa nu se gîdea de loc, și nici la evaluările arbitrare ale sumei de bani. Nici una nici alta nu avuseseră în ochii lui vre o entitate sau individualitate de zece ani încoace; laolaltă ele simbolizau doar slujba de la bancă de care fusese lipsit înainte de a o fi căpătat.

Aerul se luminase, dzrențele de umbre lunecătoare nu mai constituiau esența peisajului, și lui i se părea că faptul că vremea se îndrepta era o altă lovitură murdară din partea dușmanului, în lupta reînnoită spre care el se îndrepta purtîndu-și rănile vechi. Din cînd în cînd trecea pe lîngă biserici, clădiri de lemn nevopsit cu turnuri de foaie de tablă, înconjurate de căruțe cu catîri înhămați și de automobile hodorigite, și i se părea că fiecare din ele era cîte un post de observație de unde ariergarda împrejurărilor îl spionau pe furiș. « Și dracu' să vă ia și pe voi », spuse. « la-ncercați numai să mă opriți », văzîndu-se pe sine însuși, cu șirul de soldați și șeriful cu cătușe în mîini la urmă, zmulgînd Atotputernicia de pe tronul Ei, dac-ar fi fost necesar s-o facă; gîndindu-se la legiunile învrăjmășite ale cerului și infernului printre care el să-și croiască drum ca să pună pînă la urmă mîna pe nepoata sa fugară.

Vîntul venea dinspre sud-est. Îi bătea cu putere peste obraz. I se părea că-i simte suflul prelungit trecîndu-i prin craniu, și dintr-odată năpădit de o veche presimțire strîns brutal frînele și opri și rămase perfect nemișcat. Apoi își ridică mîna spre ceafă și începu să înjure, stînd acolo și înjurînd într-o șoaptă șuierătoare. Cînd era obligat să conducă mașina mai multă vreme se înarma cu un fortifiant sub forma unei batiste îmbibate cu camfor, pe care, o dată ieșit din oraș și-o lega în jurul gîtului, inhalînd prin aceasta aburul de benzină, și coborî din mașină și ridică bancheta în speranța că ar mai fi fost acolo una uitată. Se uită sub ambele scaune ale banchetei și apoi rămase o clipă în picioare înjurînd, văzîndu-se pe sine însuși înșelat de propriul său triumf. Își închise ochii, sprijinit de portiera mașinii. S-ar fi putut întoarce să-și ia camforul pe care-l uitase, sau ar fi putut merge mai departe. În ambele cazuri avea să-i pleznească de durere capul însă acasă cel puțin putea să fie sigur că avea să găsească astăzi duminică, puțin camfor, pe cînd, dacă avea să meargă înainte, n-avea nici o certitudine. Dar dacă se întorcea avea să mai piardă o oră și jumătate pînă s-ajungă la Mottson. « Poate c-am să pot să conduc încet », spuse. « Poate c-am să pot să conduc încet, dacă mă gîndesc altceva... »

Se urcă și porni. « Am să mă gîndesc la altceva », spuse, și așa se gîndi la Lorraine. Se imagină pe sine însuși în pat cu ea, doar că era pur și simplu lungit alături de ea, rugîndu-se de ea să-l ajute, pe urmă se gîndi iarăși la bani, și la faptul că fusese păcălit de o femeie, o fetiță. Dac-ar fi putut crede cel puțin că bărbatul fusese cel care-l jefuise.

Dar să fie prădat de ceea ce ar fi trebuit să-l despăgubească pentru slujba pierdută, pe care o câştigase cu atâtea eforturi şi riscuri, de către însăşi simbolul slujbei pierdute, şi, încă şi mai rău, de o putoare de faţă. Merse mai departe, apărându-şi faţa de vîntul continuu cu pulpana hainei.

Vedea acum forţele contradictorii ale destinului şi voinţei sale apropiindu-se grăbite, spre o ciocnire care avea să fie irevocabilă; deveni viclean. Nu pot să-mi permit să fac acum a greşeală, îşi spuse. Nu putea să fie decît un singur lucru adevărat, fără nici o alternativă: trebuia să facă exact lucrul acela. Bănuia că amîndoi aveau să-l recunoască de cînd aveau să dea ochii cu el, pe cîtă vreme el trebuia să se bazeze pe şansa de a o vedea el întîi, afară de cazul că bărbatul avea să-şi poarte încă faimoasa cravată roşie. Şi amănuntul că el trebuia să depindă de acea cravată roşie părea să fiesumumul dezasturului iminent; aproape că putea să-i simtă mirosul, să-l simtă mai presus de zîcnetul dureros care-i pulsa în cap.

Trecu de creasta dealului. În vale întîrzia fumul; şi acoperişurile, o clopotniţă sau două deasupra copacilor. Conduse în jos pe pantă şi intră în oraş, încetinind, făcîndu-se iarăşi atent la nevoia de precauţie, la necesitatea de a găsi întîi locul unde era cortul. Acum nu mai vedea foarte clar, şi ştia că numai conştiinţa dezastrului era cea care-l îndemna să meargă direct să caute ceva pentru durerea de cap. La o pompă de benzină i se spuse că încă nu se ridicase cortul dar că vagoanele circului se aflau pe o linie moartă în gară. Se îndreptă într-acolo.

Două vagoane pullman vopsite tipător erau trase pe o linie laterală. Le examină înainte de a coborî din maşină. Încercă să nu respire adînc, astfel ca singele să nu-i mai zîcnească atît de tare în cap. Coborî şi merse de-a lungul zidului gării, pîndind vagoanele. La ferestre atîrnau nişte rufe, moi şi şifonate, ca şi cum ar fi fost spălate de curînd. Pe pămînt, lîngă scara unuia dintre vagoane erau trei scaune de pînză. Dar nu se vedea nici un semn de viaţă pînă cînd un bărbat încins cu un şorţ murdar ieşi la uşa vagonului şi deşertă un lighean cu zoaie de vase dintr-un gest larg, soarele sclipind pe fundul metalic al ligheanului, şi apoi intră la loc în vagon.

Acuma, o să trebuiască să-l iau prin surprindere, pînă n-apucă să-i avertizeze, se gîndi. Nici nu-i trecu prin cap că s-ar fi putut ca ei nici să nu fi fost acolo, în vagon. Eventualitatea ca ei să nu fie acolo, ca rezultatul întregii încheştări să nu depindă de această simplă situaţie, el să-i vadă pe ei întîi sau ei să-l vadă pe el întîi, această eventualitate ar fi fost contrară desfăşurării naturale a evenimentelor şi ritmului în care se succedaseră pînă atunci. Mai mult, el trebuia să-i descopere, primul, trebuia să-şi ia banii îndărăt, şi apoi ce-aveau să mai facă ei nu mai prezenta pentru el nici o importanţă pe cînt, în caz contrar, toată lumea avea să afle că el, Jason Compson, fusese prădat de Quentin, nepoată-sa, o putoare.

Încercă iarăşi să analizeze situaţia. Apoi se îndreptă spre vagon, urcă treptele, repede şi fără zgomot, şi se opri în faţa uşii. Coridorul era întunecos, mirosind a mîncare stătută. Bărbatul de adineori era o pată albă în întuneric, cîntînd cu o voce de tenor spartă, tremurătoare. E bătrîn, se gîndi, şi nu-i mai solid decît mine. Intră în vagon în clipa în care omul îşi ridică privirea spre el.

«Hei», spuse omul, oprindu-se din cîntat.

«Unde-i?» spuse Jason. «Haide, repede. În vagonul de dormit?»

«Unde-i cine?» spuse omul.

«Pe mine să nu mă minţi», spuse Jason. Se împiedică de ceva în obscuritatea în care erau îngîrămite tot felul de obiecte.

«Ce mai e şi asta?» spuse celălalt. «Pe cine-l faci tu mincinos? Ai?» cînd Jason îl înşfăcă de umăr exclamă, «Hei, bagă de seamă, băiete!»

«Nu minţi», spuse Jason. «Unde sînt?»

«Ce, mă banditul», spuse omul. Brațul îi era slăbănog și fragil sub mîna lui Jason încercă să se scuture, apoi se întoarse și începu să cotrobăiască pe masa încărcată din spatele lui.

«Haide, haide», spuse Jason. «Unde sînt?»

«Am să-ți arăt eu unde sînt», țipă omul. «Stai numai să-mi gălesc cuțitul de carne.»

«Stai așa», spuse Jason încercînd să-l imobilizeze. «Te-am întrebat și eu numai ceva.»

«Banditul», țipă celălalt, pipăind febril pe masă. Jason încercă să-l apuce de amîndouă mîinile, căutînd să-i stăpînească furia aceasta slăbănoagă. Trupul omului părea atît de îmbătrînit, de fragil, și totuși însuflețit de o idee fixă atît de fatală încît pentru prima dată Jason înțelesese limpede și fără ocolișuri dezastrul către care se îndrepta cu capul înainte.

«Stai», spuse. «Stai nițel ! Stai locului ! Plec. Dă-mi timp să ies de aici.»

«Să mă faci tu pe mine mincinos», se văicărea celălalt. «Ia dă-mi drumul. Dă-mi numai tu drumul, că-ți arăt eu ție.»

Jason aruncă o privire hăituită în jur, ținîndu-l încă pe celălalt. Afară era acum un soare strălucitor, viu, luminos, pustiu, și se gîndi la oamenii care în curînd aveau să se întorcă liniștiți acasă la masa de prînz duminicală, festivă și împodobită, și se văzu pe sine însuși încercînd să-l imobilizeze pe bătrînelul acesta furios, asemenea fatalității și căruia nu îndrăznea să-i dea drumul destul de mult timp ca să aibă vreme să-i întoarcă spatele și să fugă.

«Stai liniștit pînă plec eu?» spuse. «Vrei?» Dar celălalt se zbătea mai departe, și Jason își liberă o mînă și-l pocni peste cap. Fu doar o lovitură stîngace, grăbită, și nu prea puternică, dar celălalt se prăbuși imediat și alunecă zgomotos la pămînt printre ligheane, cratiți și găleți. Jason rămase în picioare lîngă el, gîfînd, cu urechile ciulite. Apoi se întoarse și ieși în fugă din vagon. La ușă se stăpîni și coborî mai încet oprindu-se apoi din nou o clipă. Respirația îi ieșea cu un sunet gîfîtor și un timp rămase acolo încercînd să și-o liniștească, aruncîndu-și privirile într-o parte și într-alta, pînă cînd la un zgomot tîrșlit în spatele lui își întoarse capul tocmai la timp să-l vadă pe bătrînel care ieșea în salturi stîngace și furioase din vestibul cu o secure ruginită ridicată deasupra capului.

Sări s-apuce securea, fără să simtă de loc spaimă dar dîndu-și seama că alunecase, gîndindu-se. Așadar așa are să se termine, și crezînd că acum avea să moară și cînd ceva îl izbi violent în ceafă se gîndi Cum de a ajuns să mă lovească acolo? Sau poate m-a lovit de mult, se gîndi, Și nu simt decît acum, și se gîndi. Haide, haide o dată. Să terminăm o dată, și apoi îl cuprinse o dorință furioasă să nu moară și începu să se zbată, auzîndu-l pe bătrîn cum țipă și înjură cu vocea lui spartă.

Se mai zbătea încă și atunci cînd îl ridicaseră în picioare, dar îl țineau bine, așa că se liniști.

«Îmi curge sînge tare?» spuse. «În ceafă. Sîngerez tare?» Încă mai spunea asta în timp ce simțea cum îl împing repede de-acolo, și auzea vocea ascuțită și minioasă a bătrînelului pierzîndu-se în spate. «Vedeți ce-i cu capul meu», spuse. «Stați. Nu . . .»

«Să stăm, pe dracu», spuse omul care-l ținea. «Vipera asta blestemată te omoară cît ai zice pește. S-o luăm din loc cît mai repede. N-ai nimic.»

«M-a atins», spuse Jason. «Îmi curge sînge?»

«Hai să mergem», spuse celălalt. Îl împinse pe Jason pe după colțul gării, pînă la peronul pustiu, unde era o dubă de livrări, și unde pe un petec de pămînt măginit cu flori țepene creștea iarbă țepăună sub o reclamă luminoasă. «Fiți atenți toți cu ... pe Mottson, în locul rămas gol aflîndu-se un ochi cu o pupilă electrică. Omul îi dădu drumul.

«Așa», spuse. «Întinde-o de-aici și ține-te cât mai departe de locu-ăsta. Ce vroiai exact să faci? Să te sinucizi?»

«Caut două persoane», spuse Jason. «L-am întrebat doar unde sînt.»

«Pe cine cauți?»

«O fată», spuse Jason. «Și un bărbat. Ieri, la Jefferson, purta o cravată roșie. Era cu circu-ăsta. M-au prădat.»

«O», spuse omul. «Dumneata ești ăla, mda. De, nu-s aici.»

«Așa cred și eu», spuse Jason. Se sprijini de zid, își ridică mîna la ceafă și-și privi apoi palma. «Credeam că-mi curge sînge», spuse. «Am crezut că m-a izbit cu securea aia.»

«Te-ai lovit cu capul de șină», spuse omul. «Ai face mai bine s-o iei din loc de aici. Ția pe care-i cauți nu-s aici.»

«Da. Mi-a spus și el că nu-s aici. Am crezut că mă minte.»

«Crezi că eu te mint?» spuse omul.

«Nu», spuse Jason. «Știu că nu-s aici.»

«I-am spus să se care dracului de aici, mîndoi», spuse omul. «N-am poftă de pramătii de-astea în cirul meu. Eu conduc o trupă respectabilă, cu un spectacol respectabil.»

«Da», spuse Jason. «Nu știi încotro au luat-o?»

«Nu. Și nici nu vreau să știu. Oamenii din trupa mea n-au voie să facă chestii d-astea. Dumneata ești... fratele ei?»

«Nu», spuse Jason. «N-are nici o importanță. Vroiam doar să-i văd. Ești sigur că nu m-a atins? Adică, nu-mi curge sînge?»

«Ar fi curs sînge dacă n-aș fi ajuns acolo atunci cînd am ajuns. Acuma, vezi de ține-te cât mai la distanță. Omulețu' ăsta e-n stare să te dea gata. Aia de-acolo-i mașina dumitale?»

«Da.»

«Foarte bine, urcă-te în ea și du-te înapoi la Jefferson. Dacă ai să-i găsești, să știi că n-o să fie la cirul meu. Eu am un circ respectabil. Zici că te-au prădat?»

«Nu», spuse Jason. «Nu mai are nici o importanță.» Se duse la automobilul lui și urcă. Ce să fac acuma? se gîndi. Apoi își aduse aminte. Porni motorul și merse încet în susul străzii pînă găsi o prăvălie. Ușa era încuiată. Rămase o vreme cu mîna pe clanță și capul puțin aplecat. Apoi se întoarse de la ușă și cînd trecu cineva pe stradă după un timp îl întrebă dacă era pe undeva vreo farmacie deschisă, dar nu era. Apoi întrebă cînd avea să plece trenul spre nord, și omul îi spuse că la două și jumătate. Traversă strada, intră iarăși în mașină și stătu acolo. După o vreme trecură doi negri tineri. Îi strigă.

«Vreunul din voi știe să conducă mașina, băieți?»

«Da, dom'le.»

«Cît îmi luați să mă duceți chiar acuma pînă la Jefferson?»

Se priviră unul pe altul, murmurînd între ei.

«Vă dau un dolar», spuse Jason.

Sușotiră iarăși. «Nu pot pentru atîta» spuse unul din ei.

«Cît să-ți dau ca să mergi?»

«Tu poți să te duci?» întrebă unul.

«Nu pot să plec», spuse celălalt. «De ce nu-l duci tu? N-ai nici o treabă.»

«Ba da, am.»

«Ce treabă ai?»

Sușotiră iarăși între ei, rîzînd.

«Vă dau doi dolari», spuse Jason. «La oricare din voi.»

«Nici eu nu pot să merg», spuse primul.

« Foarte bine », spuse Jason. « Luați-o din loc. »

Stătu acolo o vreme. Auzi un ceas bătând jumătatea, apoi începură să treacă oameni, în haine de duminică și de sărbătoare. Unii îl priveau pe când treceau pe alături, pe bărbatul care ședea liniștit la volanul unui automobil micuț, cu viața lui invizibilă desfășurată în fața lui ca un ciorap vechi, purtat. După o vreme veni un negru în salopetă.

« Dumneata ești omul care vrea să meargă la Jefferson ? » spuse.

« Da », spuse Jason. « Cît îmi iei ? »

« Patru dolari. »

« Îți dau doi. »

« Nu pot să merg pentru mai puțin de patru. » Omul din mașină ședea mai departe liniștit. Nici măcar nu se uita la el. Negrul spuse, « Ai nevoie de mine sau nu ? »

« Bine », spuse Jason. « Urcă ».

Se trase pe scaunul de alături și negrul se instală la volan. Jason închise ochii. Găsesc ceva pentru asta la Jefferson, își spuse, așezându-se mai bine, să suporte zgâlțâiturile. Acolo găsesc eu ceva. Trecură cu mașina pe străzile unde oamenii intrau pașnici în case, la mesele lor de duminică, și apoi afară din oraș. Se gîndea la asta. Nu se gîndea la acasă, unde Ben și Luster mîncău mîncare rece la masa din bucătărie. Ceva — absența dezastrului, amenințării, în toiul unui rău constant — îi permitea să uite de Jefferson ca de orice alt loc pe care-l mai văzuse pînă atunci, și unde viața lui trebuia s-o ia de la capăt.

Cînd Ben și Luster terminară, Dilsey îi trimise afară. « Și vezi dacă poți să-l ții liniștit pînă la patru. Atunci are să fie T.P. aici. »

« Da vă rog », spuse Luster. Ieșiră. Dilsey mîncă și ea și strînse în bucătărie. Apoi se duse pînă-n josul scărilor și ascultă, dar nu se auzea nici un zgomot. Se întoarse prin bucătărie, și ieși pe ușa dinspre afară, oprindu-se pe trepte. Ben și cu Luster nu se vedeau, dar în timp ce stătea acolo auzi din nou o vibrație leneșă din direcția ușii pivniței și se duse pînă la ușă, și privi în jos la o scenă care o repeta pe cea de dimineată.

« Uite-așa făcea », spuse Luster. Privea fierăstrăul imobil cu un fel de disperare plină de speranță. « Numai că eu n-am ce-mi trebuie să-l izbesc », spuse.

« Și nici n-ai să găsești aici », spuse Dilsey. « Scoate-l la soare. O să căpătați amîndoi pneumonie aici, pe pămîntul ăsta ud. »

Așteptă, privindu-i cum traversează curtea către un pîlc de cedri de lîngă gard. Apoi se duse în coliba ei.

« Acuma, să nu-mi începi iar », spuse Luster. « Mi-ajunge ce-am pățit cu tine astăzi. » Era acolo un hamac făcut din doage de butoi prinse într-o împletitură de sîrme. Luster se lungi în hamac, dar Ben se învîrtea de colo pînă colo, fără rost. Începu să scîncească iarăși. « Taci, acuma », spuse Luster. « Stai numai, că te iau eu la bătaie. » Se lasă pe spate în hamac. Ben se opri locului, dar Luster îl auzea zmiorcăindu-se. « Ai de gînd să taci sau nu ? » spuse Luster. Coborî din hamac și merse după sunete și ajunse pînă la Ben care ședea pe vine în fața unei grămjoare de pămînt. La un capăt și la altul al movilei erau înfipte în pămînt cîte o sticlă goală de sticlă albastră care conținuse pe vremuri otravă. Într-una fusese pusă o crenguță ofilită de datura. Ben ședea chincit în fața ei, gemînd, cu un sunet lent, nearticulat. Gemînd mereu, căuta prostește în jur, găsî o crenguță și o puse în sticla cealaltă. « Ce nu taci o dată din gură ? » spuse Luster. « Vrei să-ți dau eu una ca să ai cu adevărat de ce să zbiери ? Dacăș face așa ? » Se așeză în genunchi și dintr-o singură mișcare înhăță sticla și-o ascunse la spate. Ben tăcu. Rămăsese pe vine, privind mica depresiune unde fusese înfiptă sticla, pe urmă, cînd își umflă plămîinii, Luster aduse sticla din nou la vedere. « Taci », șușeră el. « Să nu îndrăznești să mai ragi ! Să nu-ndrăznești. Uite-ți-o. Vezi ? Uite. Iar te-apucă dacă mai stai aici. Haide să vedem dac-au început să dea iar în mîngea aia. Îl luă pe Ben

de braț, trăgându-l după el, și se duseră pînă la gard, oprindu-se acolo unul lîngă altul, privind printre tufele de caprifoi crescute în părașină, încă neflorite.

«Uite», spuse Luster. «Uite că vin unii. Îi vezi?»

Îi priviră pe cei patru care împingeau mingea jucînd pe pajiște, apropiindu-se. Ben îi urmărea din ochi, gemînd, lăsînd să i se scurgă saliva pe bărbie. Cînd cei patru trecură mai departe, îi urmări de-a lungul gardului, moțîind din cap și zmiorcîindu-se. Unul dintre ei spuse.

«Aici, Caddie. Adu sacul.»

«Șșșș, Benjy», spuse Luster, dar Ben fugea în trapul său dezordonat tîrșindu-și picioarele, agățîndu-se de gard, gemînd cu vocea lui răgușită, văicăreață. Omul își jucă mișcarea și trecu mai departe. Ben ținînd pasul cu el pînă cînd gardul făcu un unghi drept și el rămase agățat de scînduri privindu-i pe jucători cum trec mai departe.

«Acuma ai de gînd să taci?» spuse Luster. «Vrei să taci acuma?» Îl zgîlții pe Ben de braț. Ben se agățase de gard, văicărindu-se cu vocea răgușită, fără nici o pauză. «N-ai de gînd să taci?» spuse Luster. «Sau taci?» Ben privea fix prin gard. «Bine, atunci», spuse Luster. «Vrei chiar să ai pentru ce să zbieri?» Privi peste umăr înapoi spre casă. Apoi șopti: «Caddy I Na, zbiară acuma cît poțestî. Caddy I Caddy I Caddy I»

O clipă mai tîrziu, în intervalele rare din vocea lui Ben, Luster o auzi pe Dilsey strigînd. Îl apucă de braț și traversară curtea spre ea.

«Ți-am spus că nu vrea să stea liniștit», spuse Luster.

«Măi tîlharule!» spuse Dilsey. «Ce i-ai mai făcut?»

«Eu nu i-am făcut nimic. Ți-am spus c-atunci cînd încep ăia să joace ți dă drumul și el.»

«Venii încoace», spuse Dilsey. «Taci, Benjy. Taci acuma.» Însă el nu vroia să tacă. Trecură repede prin curte pînă la colibă și intrară acolo. «Fugi și adu-i pantoful», spuse Dilsey. «Și vezi să n-o trezești pe Miss Cahline. Dacă-ți spune ea ceva, spune-i că am eu grijă de el. Du-te acuma, atîta lucru cred că ești în stare și tu să faci». Luster se duse. Dilsey îl împinse pe Ben pînă la pat, îl întinse alături de ea, și-l strînse lîngă ea legănîndu-l, ștergîndu-l la gura pe unde i se prelingeau balele, cu pulpana rochiei. «Taci acuma», spuse, mîngîindu-l pe cap, «taci, uite ești cu Dilsey.» Însă el urla lent, animalic, fără lacrimi; expresia sonoră, gravă, lipsită de speranță, a întregii mizerii mute de sub soare. Luster se întoarse ținînd în mînă un papuc de satin alb. Era acum îngălbinit, rupt și murdar, și cînd i-l puseră în mîna lui Ben el tăcu o vreme. Însă se zmiorcăia încă și curînd își ridică iarăși glasul.

«Crezi că poți să-l găsești pe T.P.?» spuse Dilsey.

«Zicea ieri că azi se duce la St. John. Zicea că se-ntoarce pînă la patru.»

Dilsey se legăna pe pat mîngîindu-l pe Ben pe creștet.

«Multă vreme mai ține, o luse», spuse. «Ce multă vreme.»

«Și eu pot să mîn trăsura, mammy», spuse Luster.

«Vă frîngeți gîtul la amîndoi», spuse Dilsey. «Numai de-al dracului ai face-o. Știu că poți foarte bine să mîni. Da' nu pot să am încredere în tine. Taci acuma», spuse. «Taci. Haide, taci.»

«Ba de loc», spuse Luster. «Cînd sînt cu T.P. conduc eu.» Dilsey se legăna mai departe, ținîndu-l strîns lîngă ea pe Ben. «Miss Cahline zice că dacă nu poți să-l liniștești, se scoală ea și vine ea să-l facă să tacă.»

«Taci, iubittle», spuse Dilsey, mîngîindu-l pe Ben pe creștet. «Luster, dragă», spuse, «ai să te gîndești la mammy și ai să mă mîi cum trebuie trăsura?»

«Da vă rog», spuse Luster. «O mîn la fel de bine ca T.P.»

Dilsey îl mîngie pe Ben pe cap, legănîndu-l. «Făc tot ce pot», spuse. «Dumnezeu știe. Du-te și scoate-o, atunci», spuse, ridicîndu-se. Luster ieși repede. Ben ținea

papucul în brațe, plîngînd. «Taci, acumă. Luster s-a dus să scoată trăsura și te duce la cimitir. Nu mai putem să încercăm să-ți luăm și șapca», spuse. Se duse pînă la un fel de dulap alcătuit dintr-o perdea de pînză întinsă într-un colț al camerei și scoase pălăria de fetru pe care o purtase ea mai devreme. «Am ajuns chiar mai rău decît asta, dac-ar ști lumea», spuse. «Tu oricum ești copilul Domnului. Și-am să fiu și eu curînd-curînd, slavă Domnului. Așa.» Îi puse pe cap pălăria ei și-i încheie haina. El gema fără întrerupere. Îi luă papucul din mînă și-l puse deoparte, și ieșiră din colibă. Luster se apropia, cu un cal alb, bătrîn, înhămat la o trăsuriță cu vopsea decolorată de vreme, și aplecată într-o parte.

«Ai să ai grijă, Luster?» spuse ea.

«Da vă rog», spuse Luster. Ea îl urcă pe Ben pe bancheta din spate. Nu mai plîngea, dar acum începu să scîncească iarăși.

«Plînge după floarea lui», spuse Luster. «Stai nițel, că-i găsesc eu una».

«Tu stai liniștit acolo», spuse Dilsey. Se duse și apucă calul de căpăstru. «Acuma du-te fuga și caută-i o floare. «Luster alergă pe lîngă casă, către grădină. Se întoarce cu un fir de mînă».

«Asta-i ruptă», spuse Dilsey. «De ce n-ai adus una bună?»

«E singura pe care-am găsit-o», spuse Luster. «Le-ai luat matală pe toate vineri, să le duci la biserică. Stai că i-o aranjez eu.» În timp ce Dilsey ținea calul mai departe, Luster prinse tija florii cu un bețișor și două capete de sfoară, și i-o dădu lui Ben. Apoi se urcă pe capră și apucă hăturile. Dilsey ținea căpăstrul încă.

«Știi drumul?» spuse ea. «În sus pe stradă, ocolești piața, pînă la cimitir, și pe urmă direct acasă.»

«Da vă rog», spuse Luster. «Prîr Queenie.»

«Ai să ai grijă, auzi?»

«Da vă rog.» Dilsey lăsă căpăstrul din mîini.

«Dii, Queenie», spuse Luster.

«Stai», spuse Dilsey. «Dă-mi încoace biciu' ăla.»

«Au, mammy», spuse Luster.

«Dă-mi-l încoace», spuse Dilsey apropiindu-se de trăsura. Luster i-l întinse fără nici un entuziasm.

«Acuma nici nu mai pot s-o pornesc pe Queenie»

«N-ai tu grijă de asta», spuse Dilsey. «Queenie știe mai bine decît tine în orice caz unde trebuie să meargă. Ce-ai tu de făcut e să stai acolo și să ții bine frîul. Știi drumu', sigur?»

«Da vă rog. Pe același drum pe care merge T.P. în fiecare duminică.»

«Atunci fă și tu tot așa în duminica asta.»

«Sigur că da. N-am mînat eu caii în locul lui T.P. de-o sută de ori?»

«Mai mînă-i și acumă tot așa», spuse Dilsey. «Haide, duceți-vă. Și dacă pățește Benji ceva din vina ta, mă negrule, nu știu ce-ți fac. Ajungi la ocnă sigur-sigur, da' te trimiț eu acolo chiar mai înainte de-i ocna pregătită să te primească.»

«Da vă rog», spuse Luster. «Diii, Queenie.»

O izbi cu hăturile pe Queenie peste crupa ei lată și trăsura se puse în mișcare cu o zmcătură.

«Luster!» spuse Dilsey.

«Dii Queenie!» spuse Luster. Zmuci iară hăturile. Cu un fel de ghiorăieli lăuntrice, Queenie tropăi încet în josul aleii și ieși în stradă unde Luster o exhortă într-un mers care semăna cu-o prăbușire prelungită și mereu suspendată cu botul înainte.

Ben nu mai scîncea. Ședea în mijlocul banchetei, ținîndu-și floarea dreasă cu bețișorul ridicată în sus în pumnul stîrn, cu ochii senini și inefabili. Exact în fața lui, capul în formă de ghiulea al lui Luster se tot întorcea peste umăr pînă cînd ieșiră din raza de

vedere a casei, și atunci trase la marginea străzii și sub privirile lui Ben ațintite asupra lui coborî și rupse o nuia dintr-un gard viu. Queenie își plecase capul și începuse să pască iarba pînă cînd Luster se urcă iar pe capră și-i trase capul în sus de hățuri și-o împinse în mișcare, apoi, cu coatele strînse și cu nuiaua și hățurile ridicate în sus, își luă o poză complet nepotrivită cu tropăitul așezat al copitelor lui Queenie și cu basul ca de orgă al acompaniamentului ei lăuntric. Pe lîngă ei treceau automobile, și pietoni; și o dată un grup de băiețandri negri :

« Uite, Luster. Un-te duci, Luster? La cimitir? »

« Salut », spuse Luster. « Parcă și voi pîn-la urmă n-o s-ajungeți tot la cimitir. Hai, elefantule. »

Se apropiau de piața unde soldatul confederat privea cu ochi goi pe sub mîna sa de marmoră, în vînt și în intemperii. Luster își îndreptă iarăși spatele și o atinse pe impene-trabila Queenie cu o sfichiuire de nuia aruncîndu-și totodată privirea prin piață. « Uite mașina lui Mr. Jason », spuse și apoi remarcă alt grup de negri. « Hai să le-arătăm negri-lor ăstora ce înseamnă distincție, Benjy », spuse el. « Ce spui, hm? » Privi peste umăr. Benjy ședea liniștit, ținînd floarea în pumnul strîns, cu privirea golită și netulburată. Luster o lovi iarăși cu nuiaua pe Queenie și o zmuci pe la stînga monumentului.

O clipă, Ben rămase într-un gol desăvîrșit. Apoi începu să zbiere. Urlet după urlet, glasul îi creștea, cu rare pauze pentru respirație. Era în urletele acestea mai mult decît o uimire, era oroare; șoc : o agonie oarbă, nearticulată; sunet pur, și ochii lui Luster i se rostogoliră în cap timp de o clipă albă. « Sfinte Dumnezeule », spuse. « Sșșș ! Sșșș ! Sfinte Dumnezeule ! » Se întoarse iarăși dintr-o mișcare cu fața spre cal și o lovi pe Queenie cu nuiaua. Bățul se rupse și el îl aruncă și cu glasul lui Ben urcînd într-un crescendo de necrezut. Luster strînse în mîini capătul hățurilor și se aplecă înainte pe capră în timp ce Jason venea în salturi prin piață și sări pe scara trăsorii.

Dintr-o lovitură cu dosul palmei îl repezi pe Luster la o parte și apucă hățurile și o făcu pe Queenie să se întoarcă și îndoiind hățurile o lovi peste crupă. O izbi iarăși și iarăși, împingînd-o într-un galop zmucit, în timp ce spaima răgușită a lui Ben răsuna în jurul și deasupra lor, și o zmuci în cele din urmă la dreapta statuii. Apoi îl pocni pe Luster cu pumnul în cap.

« Nu știi foarte bine că nu trebuie să-l duci pe la stînga? » spuse. Se întinse înapoi și-l izbi pe Ben, rupîndu-i iarăși tulpina florii. « Taci ! » spuse. « Taci ! » Zmuci încă o dată de hățuri și sări jos de pe capră. « Du-te dracului acasă cu el. Dacă mai ieși vreodată, pe poartă cu el, te omor cu mîna mea ! »

« Da vă rog ! » spuse Luster. Apucă hățurile și o lovi pe Queenie cu capătul lor îndoit. « Dii ! Dii ! Benjy, pentru Dumnezeu ! »

Glasul lui Benjy urla fără întrerupere. Queenie se puse iarăși în mișcare și copitel lui își reluară trop-trap-ul liniștit, și îndată Ben încetă. Luster aruncă repede o privire înapoi peste umăr, apoi mină mai departe. Tulpina ruptă își plecă floarea peste pumnul lui Ben și ochii lui erau iarăși goi și albaștri și senini pe cînd cornișele și fațadele alunecau încă o dată lin de la stînga spre dreapta; stîlpi și copaci, ferestre și portaluri și reclame, fiecare la locul lor.

(SFÎRȘIT)

În românește de MIRCEA IVĂNESCU

POSTFAȚĂ

(Scrisă de autor pentru ediția din 1946 « Portable Faulkner »)

COMPSON: 1699—1945

IKKEMOTUBE. Un rege american depozat de bunurile sale, Denumit « L'Homme » (și uneori « de l'homme ») de către fratele său vitreg, un Chevalier de France, care dacă nu s-ar fi născut prea târziu ar fi putut figura printre cele mai strălucitoare figuri în acea scînteietoare galaxie de guarzi cavalești care au fost mareșalii lui Napoleon, și care traducea astfel titlul de noblețe din dialectul Chickasaw însemnînd « Omul »; pe care traducere, Ikkemotube, el însuși un om de spirit și de imaginație cît și un subtil judecător de caractere, inclusiv propriul său caracter, a făcut-o să evolueze cu un pas mai departe anglicizînd-o în *Doom* *. Care și-a cedat din vastul său domeniu pierdut o solidă milă patrată din noroaiele virgine din nordul statului Mississippi tot atît de precis delimitată ca și cele patru muchii ale tăbliei unei mese de joc de cărți (pe atunci împădurită, deoarece acelea erau vremurile vechi dinainte de 1833 cînd începuseră să pogoare stelele pe drapelul american și orașul Jefferson, capitala statului Mississippi, era doar o colibă de bușteni lungă dărăpănată cu un singur etaj adăpostindu-l pe șeful agenției Chickasaw și magazinul său universal) nepotului unui refugiat scoțian care-și pierduse drepturile ce i s-ar fi cuvenit prin naștere întrucît își jucase soarta alături de un rege, el însuși depozat de stăpînirea sa. Aceasta ca o răsplată parțială pentru dreptul de a purcede în liniște, folosind orice mijloace el și oamenii săi ar fi socotit bine, cu piciorul sau călare, cu condiția doar să fie cai Chickasaw, către pămînturile vestului sălbatec curînd urmînd să fie denumite Oklahoma; pe vremea aceea neștiindu-se încă nimic despre petrolul de acolo.

JACKSON. Un Mare Tată Alb cu o sabie. (Un bătrîn duelist, un leu bătrîn cu răget puternic, un om uscățiv fioros acum decăzut bănuitor nepieritor care punea bunăstarea națiunii mai presus decît Casa Albă și viabilitatea noului său partid politic mai presus decît acestea două și mai presus de orice

* Se pronunță Dum = soartă, destin. Totdeauna cînd se vorbește de familia Compson înțelegîndu-se prin aceasta destin ineluctabil = damnare (n.tr.)

punea nu onoarea soției sale, ci principiul că onoarea trebuie apărată fie că avea să fie sau nu apărată pentru că a fost apărată fie că a fost sau nu onoare.) Care a întocmit, sigilat și contrasemnat donația cu mîna sa în studioul său aurit la Wassi Town, neștiind nici el despre petrol; astfel că într-o zi descendenții rămași fără adăpost ai regelui deposedat aveau să treacă doborîți de băutură și într-o superbă stupoare peste pămîntul prăfuit ce le fusese acordat ca adăpost pentru oasele lor în dricuri și locomotive special fabricate și vopsite în stacojiu.

Aceștia au fost Compsonii:

QUENTIN MACLACHAN. Fiul unui tipograf din Glasgow, rămas orfan și crescut de rudele măică-sii în ținuturile muntoase de pe lîngă Perth. Fugit de pe lanțele din Culloden pînă în statul Carolina cu o spadă greoaie și tartanul pe care-l purta ziua și sub care dormea noaptea și cu prea puține alte bunuri pe lîngă aceasta. La vîrsta de optzeci de ani, după ce se bătuse o dată împotriva unui rege englez și fusese înfrînt, nu mai dorea să facă a doua oară această greșală și astfel a fugit din nou într-o noapte a anului 1779, împreună cu nepotul său pe atunci copil încă și același tartan (spada cea grea dispăruse odată cu fiul său, tatăl nepotului, dintr-unul din regimentele Tarleton pe un cîmp de bătaie din Georgia cu vreun an mai devreme) spre Kentucky, unde un vecin numit Boon sau Boone își și stabilise o fermă.

CHARLES STUART. Radiat și proscris cu nume și grad din regimentul său britanic. Părăsit fiind crezut mort într-o mlaștină din Georgia de propria sa armată în retragere și apoi și de armata americană în înaintare, care, amîndouă, se înșelaseră. Mai avea încă paloșul atunci cînd sprijinindu-se pe piciorul de lemn pe care și-l fabricase singur i-a ajuns pe tăică-su și pe fiu-su patru ani mai tîrziu la Harrodsburg, Kentucky, tocmai la timp să-și îngroape tatăl și să intre într-o îndelungată perioadă de scindare a personalității încercînd încă să fie mai departe institutorul care credea el că ar dori să fie, pînă ce a renunțat în cele din urmă și a devenit cartoforul care era în realitate și care nici unul dintre Compsoni nu păreau să-și dea seama că fiecare dintre ei este cu condiția ca riscul să fie disperat și jocul să poată ține deajuns. Reușind pînă la urmă să-și riște nu numai propria sa viață ci și securitatea familiei sale și însăși integritatea numelui pe care avea să-l lase după sine, intrînd în confederația condusă de o cunoștință cu numele de Wilkinson (un om de foarte mare talent și inteligență și influență și putere) într-un complot urmărind să separe întreaga vale a Mississippi-ului de Statele Unite și s-o alipească Spaniei. Fugind la rîndul său cînd acest balon de săpun a plesnit (așa cum oricine cu excepția unui institutor Compson ar fi trebuit să știe că va plesni), el însuși unic pentru că singurul dintre complotiști silit să-și părăsească țara; aceasta nu pentru a scăpa de răzbunarea și retribuția justă a guvernului pe care încercase să-l știrbească, ci de schimbarea furibundă de atitudine a foștilor săi complici, acum cău-tîndu-și disperați fiecare propria salvare. Nu a fost expulzat din Statele Unite, el însuși vorbind despre sine ca despre un om rămas fără țară, expulzarea sa datorîndu-se nu trădării ci faptului că el singur fusese atît de explicit și de zgomotos în traducerea ei în fapt, arzîndu-și cu vorbele lui fiecare din punți în urma sa, înainte de a fi apucat să ajungă pînă la locul în care să-și construiască următoarea; astfel încît nu un șerif districtual și nici măcar un agent al forței civice ci chiar foștii săi părtași la complot au pus la cale acțiunea de a-l proiecta din statul Kentucky și din Statele Unite și, dacă l-ar fi prins, probabil și din această lume. Fugind noaptea, credincios tradiției familiei sale, împreună cu fiul său și cu vechiul paloș, și cu tartanul.

JASON LYCURGUS. Care, împins poate de forța constrîngătoare a numelui flamboiant dat lui de către sarcasticul, cinicul, neîmbîlînzitul său tată cu picior de

lemn care poate încă credea în adîncul inimii sale că el însuși ar fi vrut să fie profesor cu înclinății spre studiile clasice, a călărit în susul Natchez Trace-ului într-o zi a anului 1811 cu o pereche de pistoale splendide și un singur sac mai degrabă gol atîrnat de oblîncul șeii, călare pe o iapă scundă, cu crupa subțirată dar cu glesne puternice, în stare să alerge primele două furlonguri cu siguranță în mai puțin de jumătate de minut și următoarele două în nu cu mult mai mult timp, deși asta era tot. Însă a fost destul; care a ajuns la Agenția Chickasaw la Okatoba (care în 1860 se numea încă Old Jefferson) și nu a mers mai departe. Care în șase luni a devenit ajutorul șefului agenției și în douăsprezece partenerul său, oficial încă ajutor deși în realitate proprietarul a jumătate din ceea ce acum constituia o prăvălie imensă îmbogățită din cîștigurile iepei sale la curse împotriva cailor tinerilor din tribul lui Ikkemotube, și pe care, el, Compson, avea întotdeauna grijă să le limiteze la două sau cel mult trei furlonguri; iar în anul următor, Ikkemotube era stăpînul iepei iar Compson stăpînea acea solidă milă pătrată de pămînt care într-o zi avea să se găsească aproape în plin centrul orașului Jefferson, împădurită pe atunci și încă împădurită douăzeci de ani mai tîrziu, deși mai mult un parc decît o pădure pe atunci, cu colibele sclavilor și grajdurile și grădinile de zarzavat și pajiștile și promenadele și pavilioanele sale elegante create de același arhitect care construise și casa cu coloane și portic mobilată cu cele aduse cu steamerul din Franța și de la New Orleans și această milă pătrată încă intactă în 1840 (nu numai cu orașul de albi numit Jefferson începînd s-o înconjoare ci și un întreg district alb pe cale s-o înconjoare deoarece în cîțiva ani de acum încolo descendenții și oamenii lui Ikkemotube aveau să fie plecați, cei rămași trăind atunci nu ca războinici și vînători ci ca albi — ca fermieri rătăcitori sau, ici și colo stăpîni a ceea ce și ei numeau plantații și stăpîniți unor sclavi rătăcitori, puțin mai murdari decît albi, puțin mai leneși, puțin mai cruzi — pînă cînd în cele din urmă însuși sîngele lor sîlbatec avea să dispară, arătîndu-se doar întîmplător în forma nasului vreunui negru cocoțat pe vreo căruță de bumbac sau a vreunui muncitor alb de la fierăstraie sau a vreunui trapper sau mecanic de locomotivă), cunoscută pe atunci sub denumirea de Domeniul Compson, într-o dată acum se cuvenea să se ridice prîncii, oameni de stat și generali și episcopi, pentru a-i răzbuna pe Compsonii deposezați din Culloden și Carolina și Kentucky, apoi cunoscută sub denumirea de Casa Guvernatorului pentru că de sigur cu timpul a produs sau cel puțin a conceput un guvernator — iarăși un Quentin MacLachan, botezat astfel după bunicul din Culloden — și încă numită Vechea Casă a Guvernatorului, chiar după ce concepute (1861) un general — (numită astfel printr-un acord și o înțelegere prealabilă de către întregul oraș și toată regiunea, ca și cum ar fi știut chiar atunci și dinainte că bătrînul guvernator era ultimul Compson care nu avea să dea greș în nimic din ce încerca în afară de longevitate și sinucidere) — generalul de brigadă Jason Lycurgus II înfrînt la Shiloh în '62 și înfrînt din nou deși nu atît de dezastruos la Resaca în '64, care a ipotecat pentru prima dată mila pătrată încă intactă unui carpet-bagger în '66, după ce orașul vechi fusese ars de generalul federal Smith, și noul orașel, cu timpul urmînd să fie populat mai ales de descendenți nu ai Compsonilor ci ai Snopesilor, începuse să încalce și apoi să ciugulească din margini și din însăși inima acestei mile patrate în timp ce generalul înfrînt și-a petrecut următorii patru zeci de ani vînzînd fragmente din ea pentru a se ține la curent cu ratele ipotecii asupra restului; pînă cînd într-o zi din anul 1900 a murit liniștit pe o pătură militară la campamentul de vînătoare și pescuit din valea rîului Tallahatchie unde și-a petrecut aproape fără întrerupere sfîrșitul zilelor sale.

Însuși bătrînul guvernator era uitat acum; ce mai rămăsese din vechea milă pătrată era cunoscută acum doar ca rezidența Compson — urmele înecate de ier-

buri ale vechilor pajiști și promenada ruinate, casa care deja de prea multă vreme avea nevoie să fie iarăși zugrăvită, coloanele jupuite ale porticului unde Jason III (pregătît să ajungă avocat și într-adevăr a ocupat un birou la etaj deasupra Pieței, unde a înmormîntat în fișiere prăfuite unele din cele mai vechi nume ale regiunii — Holston și Sutpen, Grenier și Beauchamp și Colfield — stingîndu-se an după an prin labirinturile nesfîrșite ale avocației; și cine știe ce vis în inima perenă a tatălui său, acum desăvîrșindu-și cel de al treilea dintre cele trei avataruri — primul ca fiu al unui strălucitor și neînfricat om de stat, al doilea ca o căpetenie a unor soldați neînfricați și glorioși, al treilea ca un fel de pseudo-Daniel Boone-Robinson Crusoe privilegiat, care nu se reîntorsese la vîrsta tinereții pentru că n-o părăsise nicio-dată în realitate — ca biroul acesta de avocat ce putea redeveni anticamera guvernatorului îmbrăcat în vechea-i splendoare) stătea cît e ziua de lungă cu o carafă de whisky și un teanc de volume terfelite din Horațiu și Tit Liviu și Catul, compunînd (se spunea) eulogii satirice și caustice la adresa concetățenilor săi atît vii cît și morți, care a vîndut ultima parte a proprietății, cu excepția fragmentului pe care se aflau casa și grădina de zarzavaturi și grajdurile intrate în ruină și o colibă de servitori în care locuia familia lui Dilsey, unui club de golf pe bani peșin cu care fiica sa Candace să-și poată face o nuntă superbă în aprilie, iar fiul său Quentin să-și poată încheia un an la Harvard și să se sinucidă în iunie 1910; deja cunoscută ca vechea rezidență Compson chiar pe cînd Compsonii mai locuiau încă în ea în acel amurg de primăvară din 1928 cînd stră-stră-nepoata damnată pierdută lipsită de nume și pe atunci în vîrstă de 17 ani a bătrînului guvernator și-a fcut ultima rudă bărbătească rămas în viață și cu scaun la cap (unchiul ei Jason IV) de toți banii pe care-i strînsese în taină și și-a dat drumul pe un burlan și a fugit cu un saltimbanc de circ ambulant; cunoscută încă sub denumirea de vechea rezidență Compson multă vreme după ce orice urmă de Compsoni dispăruse de pe ea; după ce mama văduvă murise și Jason IV, ne mai trebuind acum să se teamă de Dilsey, îl internase pe fratele său idiot, Benjamin, în Azilul de Stat din Jackson și vînduse casa unui țaran care o transformase într-un han pentru jurați și negustorii de cai și cătri, cunoscută încă sub denumirea de Vechiul Compson chiar și după ce hanul (și curînd și terenul de golf) dispăruse și fosta milă patrată era iarăși intactă în șir după șir de vile micițe înghesuite de periferie, construite la întîmplare, fiecare proprietate personală.

Și aceștia:

QUENTIN III. Care iubea nu trupul surorii sale ci o anumită noțiune a onoarei Compsonilor precar și (știa bine) doar temporar întruchipată de membrana minusculă fragilă a fecioriei ei așa cum un model în miniatură al întregului vast glob pămîntesc poate sta în echilibru pe nasul unei foci dresate. Care iubea nu ideea incestului pe care nu avea să-l săvîrșească, ci o anumită noțiune presbiteriană a pedepsei veșnice a acestuia; el, și nu Dumnezeu, putînd astfel să se arunce pe sine însuși și pe soră-sa în iad, unde putea s-o păzească veșnic și s-o mențină pentru veșnicie neatinsă în mijlocul flăcărilor veșnice. Dar care mai presus de orice iubea moartea, care iubea numai moartea, iubea și trăia într-o anticipare deliberată și aproape perversă a morții așa cum un îndrăgostit iubește și se abține cu bună știință în fața trupului așteptîndu-l consimțindu-i dăruit tandru încredibil al iubitei sale, pînă cînd nu mai poate suporta nu abținerea ci constrîngerea și astfel se precipită, se aruncă, rostogolindu-se, înecîndu-se. Sinucis la Cambridge, Massachusetts, în iunie 1910, două luni după nunta surorii sale, așteptînd întîi să se încheie anul universitar în curs și astfel să beneficieze de întreaga valoare a frecvenței sale dinainte plătite, nu deoarece avea în vinele sale sîngele bătrînilor strămoși din Cullogen și Carolina și Kentucky ci pentru că ultima bucată din vechea milă patrată

a Compsonilor care fusese vindută pentru a plăti nunta soră-sii și anul său la Harvard fusese singurul lucru, în afară de aceeași soră și de vederea unui foc aprins în câmin, pe care fratele său cel mai tânăr, născut idiot, îl iubise în viața lui.

CANDANCE (CADDY). Damnată și ea știind asta, și-a acceptat damnarea fără să încerce s-o caute sau să fugă de ea. Și-a iubit fratele fără voia lui, l-a iubit nu numai pe el ci l-a iubit în el pe acel profet amar și pe judecătorul inflexibil nepătat de corupție al acelei calități pe care el o considera onoarea și damnarea familiei, tot așa cum el credea că iubea dar în realitate ura în ea ceea ce el considera vasul fragil datnat dinainte al mândriei acestei familii și instrumentul murdar al nefericirii acestei familii; nu numai atât, ea l-a iubit nu numai în ciuda ci și din cauza faptului că el însuși era incapabil să iubească, acceptând faptul că el trebuia s-o prețuiască mai presus de orice nu pe ea ci virginitatea căreia ea îi era custode și căreia ea nu-i atribuia nici un fel de preț; acea fragilă îngustare trupească, de loc mai de preț pentru ea decât un cârlig de care să-ți agăți hainele. Știa că fratele ei iubea moartea mai presus de orice și nu era geloasă, ar fi acceptat (și poate că în calculul și deliberarea căsătoriei ei a și făcut aceasta) să-i înmîneze cupa ipotetică de cucută. Era de două luni însărcinată cu copilul altui bărbat, pe care fără să se întrebe de ce sex avea să fie îl și botezase Quentin după fratele ei despre care ei amândoi (ea și fratele ei) știau că e ca și mort, când ea s-a căsătorit (1910) cu un extrem de eligibil tânăr expert în indianistică pe care ea și cu măică-sa îl cunoscuseră în timp ce-și petreceau vacanța la French Lick în vara precedentă. Divorțată în 1911. Căsătorită în 1920 cu un mărunț magnat din lumea filmului, Hollywood, California. Divorțul pronunțat de comun acord în Mexico City 1925. Dispărută la Paris o dată cu ocupația germană, 1940, încă frumoasă și probabil încă bogată căci arăta cu cel puțin cincisprezece ani mai tânără decât cei patruzeci și opt pe care-i avea într-adevăr, și nu s-a mai auzit nimic despre ea. Decât că era o femeie la Jefferson, custode la biblioteca districtuală, o femeie de proporțiile și de culoarea soarecelui, care nu se măritase, care trecuse prin școlile orașului, colegă de clasă cu Candance Compson și care apoi și-a petrecut restul vieții încercând să țină în ordine *Forever Amber* în ipostazele ei puse la rind dar revărsându-se una peste alta și *Jurgen* și *Tom Jones* cât mai departe din minile elevilor, colegienilor din primii și ultimii ani care puteau să ajungă la ele fără măcar să trebuiască să se ridice pe vârful picioarelor spre rafturile din spate pînă la care ea în ce o privește ar fi trebuit să se înalțe pe o ladă ca să le ascundă. Într-o zi în 1943, după o săptămână de disperare vecină aproape cu nebulia, în timpul căreia cei care intrau în bibliotecă o surprindeau invariabil trîntindu-și grăbită sertarul biroului și învîrtind cheia (astfel încît matroanele, soțiile bancherilor și medicilor și avocaților, dintre care unele fuseseră și ele în aceeași clasă la vechea școală, care intrau și ieșeau după amiezile cu exemplare din *Forever Amber* și volume de Thorne Smith, cu griji ascunse privirilor în ziare din Memphis și Jackson, își spuneau că e pe cale să se îmbolnăvească sau poate chiar să-și piardă mințile) a închis și încuiat sala bibliotecii în plină după amiază și cu poșeta strînsă sub braț și două pete de febră exprimînd hotărîre pe obraji ei de obicei lipsiți de culoare, a intrat în magazinul universal unde Jason IV începuse ca vînzător și unde acuma era proprietarul propriei sale firme de achiziție și desfăcere a bumbacului, străbătînd acea cavernă posomorită în care nu intrau niciodată decât bărbații — o cavernă plină și căptușită și dominată ca de niște stalactite de pluguri și role și chingi de hamuri și oiști și hamuri de catfri și ghetie ieftine și unsori de hamuri și saci de făină și butoaie de melasă, posomorită din cauză că mărfurile aici adăpostite nu erau expuse ci mai degrabă ascunse întrucît cei care-i aprovizionau pe fermierii din Mississippi sau cel puțin pe fermi-

erii negri din Mississippi în schimbul unei părți din recoltă nu vroiau, înaintea ca aceasta să fi fost strînsă și valoarea ei să fi fost apreciată măcar aproximativ, să le arate ceea ce ar fi putut începe să dorească ci doar să le livreze la cerere concretă lucrurile de care nu se puteau lipsi — și a trecut mai departe în spate spre domeniul particular al lui Jason: o îngrăditură apărată cu bare de fier încărcată de rafuri și nișe doldora de facturi aromate unde se strînseseră praful și pînzele de paianjen, și registre și eșantioane de bumbac și ghea de mirosul de brînză și gaz și unsoare de hamuri și al sobei de fier zgomotoase pe care de aproape o sută de ani se tot scuipaseră bucăți de tutun mestecat și a mers pînă la tejgheaua lungă înaltă aplecată într-o parte în spatele căreia Jason sta în picioare și fără să mai arunce vreo privire bărbaților în salopetă care treptat tăcuseră și chiar se opriseră din mestecat cînd ea intrase, cu un fel de disperare tremurătoare își deschisese poșeta și scosese fără să se uite ceva de acolo și-l lăsase la vedere pe tejghea și rămăsese acolo tremurînd și gîfîind în timp ce Jason își aplecase privirile spre obiectul acela — o poză, o fotografie în culori, desigur tăiată dintr-o revistă cu filele lucioase — o fotografie cu atmosferă de lux și bani mulți și lumină de soare — cu un fundal de munți Cannebière și palmieri și chiparoși și marea, și un automobil, deschis puternic costisitor cu barele strălucitoare, și chipul femeii fără pălărie luminos între fișii scump și o haină de blană scumpă, fără vîrstă și frumos, rece senin și damnat; alături de ea un bărbat frumos uscățiv de vîrstă mijlocie purtînd insignele și decorațiile unui general german de Stat major — și fata aceasta bătrînă cu aer de șoarece cu părul de șoarece, tremurătoare și îngrozită de propriul ei curaj, fixîndu-l deasupra fotografiei pe celibatarul fără copii în care se stîngea lungul șir de bărbați care păstrasera în ei ceva decent și mîndru chiar și după ce începuseră să-și vadă integritatea știrbită și din mîndria lor nu mai rămăsese aproape nimic decît vanitate și milă față de ei înșiși; de la expatriatul silit să fugă din patrie aproape cu mîinile goale dar care refuzase să accepte înfrîngerea, și omul care-și jucase viața și bunul renume al familiei sale de două ori și pierduse de două ori și care și el refuzase de fiecare dată să se resemneze la asta și cel care cu un căluț mic și pipernicit drept singură unealtă își răzbunase tatăl și bunicul deposedați de bunurile lor și cîștigase un adevărat principat și guvernatorul strălucitor și neînfricat și generalul care deși fusese înfrînt cînd îi condusesse la luptă pe oamenii săi bravi și glorioși cel puțin își riscase și propria sa viață în această înfrîngere, pînă la alcoolul cult care și vinduse ultima rămășiță a patrimoniului nu ca să-și cumpere băutură ci ca să-i ofere unuia dintre descendenții săi cel puțin ceea ce el se pricepuse să considere cea mai bună șansă în viață.

— E Caddy, șoptise bibliotecara. Trebuie s-o salvăm.

— Caddy, pe dracu, spusese Jason. Și a început să ridă. Stătea acolo rîzînd deasupra fotografiei, peste fața aceea frumoasă acum crăpată și îndoită după o săptămînă petrecută împăturită în sertarul biroului și în poșetă. Și bibliotecara știa de ce rîde el, bibliotecara care nu-i mai adresase cuvîntul altfel decît spunîndu-i Mr Jason de treizeci și doi de ani împliniți, din ziua aceea, din 1911, cînd Candance, alungată de bărbatu-său își adusese copilul, o fetiță, acasă și plecase cu primul tren ca să nu se mai întoarcă niciodată, și nu numai bucătăreasa negresă, Dilsey, ci și ea bibliotecara ghiciseră pur și simplu din instinct că Jason se folosea într-un fel sau altul de viața copilului și de nașterea sa nelegitimă ca s-o șantajeze pe mamă nu numai să se țină departe de Jefferson tot restul vieții ci și ca s-o determine să-l numească pe el singurul custode irevocabil al banilor pe care avea să-i trimită pentru întreținerea copilului, și refuzase să-i mai adreseze lui, lui Jason, cuvîntul, din acea zi din 1928 cînd fata se lăsase pe burlan și fugise cu saltimbancul.

— Jason, strigase ea. Trebuie s-o salvăm ! Jason ! Jason ! — și mai plîngea încă atunci cînd el ridicase fotografia între degetul cel mare și arătător și o aruncase îndărăt peste tejghea înspre ea.

— Asta Candance? spusese el. Nu mă face să rîd. Putoarea asta nici n-are treizeci de ani. Alăltă trebuie să aibă cincizeci acum.

Și biblioteca era încă închisă a doua zi toată ziua cînd spre orele trei după amiază, epuizată și trasă la față de oboseală dar încă neînfrîntă și încă stringîndu-și poșeta sub braț, apăruse într-o curticică curată din cartierul de locuințe de culoare din Memphis urcînd treptele spre căsuța bine îngrijită, sunînd la ușă și ușa se deschisese și o negresă cam de vîrsta ei ieșise s-o privească liniștită. — Ești Frony, nu? spusese bibliotecara. Nu-ți amintești de mine — Melissa Meek, din Jefferson.

— Da, spusese negresa. Intră. Vrei s-o vezi pe Mama. Și intrase în cameră, dormitorul curat dar încărcat de mobile și obiecte al unei negrese bătrîne, mirosind greu a bătrîni, bătrîne, negri bătrîni, și unde bătrîna însăși ședea într-un balansoar în fața căminului în care deși era iunie plîfia focul — o femeie masivă pe vremuri, într-o rochie de stambă decolorată curată și cu un turban curat înfășurîndu-i capul pe deasupra ochilor ei încetoșați acum după toate aparențele aproape orbi și lăsase tăietura de revistă acum îndoită la colțuri în mîinile întunecoase care, ca la toate femeile de rasă ei, erau încă suple și delicate așa cum fuseseră cînd femeia avusese treizeci sau douăzeci sau chiar șaptesprezece ani.

— E Caddy, spusese bibliotecara. Ea este, Dilsey ! Dilsey !

— Ce-a spus el? spusese bătrîna negresă. Și bibliotecara înțelesese cui îi spunea ea el, și iniți nu se mirase nu numai de faptul că bătrîna negresă știuse că ea (bibliotecara) avea să înțeleagă la cine se gîndea ea spunînd acel el, ci și nici că bătrîna negresă știuse de la început că ea îi arătase fotografia lui Jason.

— Parcă tu nu știi ce-a spus? strigase ea. Cînd a înțeles că ea e-n primejdie a spus că e ea, și-ar fi spus-o chiar dacă n-aș fi avut vreo fotografie să-i arăt. Dar cînd a înțeles că cineva, oricine, chiar eu numai, ar vrea s-o ajute, a spus că nu e ea. Dar este ! Uită-te !

— Uită-te și dumneata la ochii mei, spusese negresa. Cum pot eu să văd ce-i în fotografia asta?

— Cheam-o pe Frony, strigase bibliotecara. Ea o s-o recunoască ! Dar bătrîna negresă și începuse să împăturească tăietura cu grije, pe cutele gata făcute, întinzîndu-i-o îndărăt.

— Ochii mei nu mai sînt buni de nimic, spusese. Nu mai sînt în stare să văd ce-i aici.

Și asta a fost totul. La ora șase ea se străduia să-și facă drum prin mulțime la stația de capăt a autobuzului, cu poșeta strînsă bine la subțioară și cu jumătatea de bilet dus-întors în cealaltă mînă, și fusese împinsă pe platforma din spate de fluxul cotidian în care se mai găseau cîțiva civili dar mai ales soldați și marinari în drum fie în permisie fie spre moarte și femei fără adăpost, tovarășele lor, care de doi ani de zile trăiseră de la o zi la alta în trenuri și hoteluri, cînd aveau noroc și în vagoane și autobuze și gări și săli de așteptare și holuri publice cînd n-aveau, oprindu-se locului doar de ajuns ca să-și lase copiii nou-născuți la societățile de binefacere sau la secțiile de poliție, și apoi s-o pornească mai departe, și se luptase să urce în autobuz, mai mărunță decît oricine altcineva acolo, astfel că picioarele de-abia îi atingeau dușumeaua din cînd în cînd, pînă cînd o siluetă (un bărbat în kaki; nu putea să-l vadă de loc pentru că și începuse să plîngă) s-a ridicat și a luat-o pur și simplu în brațe și a așezat-o pe un scaun lîngă fereastră, unde încă plîngînd liniștită putea să se uite la orașul lunecător trecînd pe lîngă ea și apoi lăsat în urmă și în curînd acum avea să ajungă acasă, în siguranță la Jefferson unde viața trăia

de asemenea cu întreaga sa pasiune și zbulc și jale și minie și deznădejde de neînțele, dar unde la ora șase puteai să închizi copertile deasupra ei și chiar și mîna firavă a unui copil putea s-o pună la loc printre toate cele asemenea ei, lipsite de nume în rafturile liniștite veșnice și să întoarcă cheia în broască încuind-o pentru încă o noapte întreagă fără vise. *Da, se gîndea, plîngînd liniștită, asta a fost ea n-a vrut s-o vadă ca să nu știe dacă era Caddy sau nu pentru că știe că nici Caddy nu vrea să fie salvată nu mai are nimic pentru care să merite să fie salvată nimic care să merite să fie pierdut pe care să-l piardă.*

JASON IV. Primul Compson sănătos la cap încă dinainte de epoca din Culloden și (între cît un celibatar fără copii) deci și ultimul. Exercițind asupra sa însuși un control rațional și logic fiind chiar un filozof în vechea tradiție stoică; fără nici un fel de părere în vreun fel sau altul despre Dumnezeu luînd în considerare doar poliția și temîndu-se și respectînd-o doar pe negresa, dușmana sa jurată încă de la nașterea lui și dușmana sa de moarte din acea zi din 1911 cînd și ea ghicise printr-o simplă clarviziune că se folosea într-un fel sau altul de nașterea nelegitimă a copilului nepoată sa pentru a-i șantaja mama, care-i gătea mîncarea pe care o mîncă. Care nu numai că s-a bătut toată viața lui și a rezistat Compsonilor ci s-a luptat și a rezistat împotriva Snopesilor care au cucerit treptat orașul după începutul secolului pe măsură ce Compsonii și Sartorișii și cei asemenea lor se stingeau din oraș (și nu a fost vreun Snopes ci Jason însuși cel care îndată ce a murit maică-sa — nepoată-sa fiind deja fugită în jos pe burlan și dispărută astfel că Dilsey nu mai avea acum nici una din aceste două săbii să i le țină deasupra capului — și-a internat fratele idiot în azilul de stat și a golit casa cea veche, înțîl desmembrînd încăperile imense odinioară splendide în ce denumim apartamente și vînzînd totul unui țăran care a deschis acolo un han), deși aceasta nu i-a fost greu întrucît pentru el tot restul orașului și lumea și de asemenea omenirea în genere cu excepția lui însuși erau Compsoni, cu neputință de explicat și totuși previzibili în sensul că nu trebuia să ai nici un fel de încredere în ei. Care, întrucît toți banii din vin zarea pajistei se irosiseră pentru nunta soră-sii și anul de studii la Harvard al fratelui său, s-a folosit de meschinele lui economii din sărăcăciosul său salariu de funcționar de prăvălie pentru a se înscrie la o școală la Memphis unde a învățat să sorteze bumbacul, și astfel și-a înființat propria sa firmă cu ajutorul căreia, după moartea tatălui alcoolic și-a asumat sarcina traiului pentru întreaga familie în ruină în vechea casă în ruină, întreținîndu-și fratele idiot din cauza mamei lor, sacrificîndu-și orice plăceri i-ar fi putut reveni de drept și de fapt și chiar și necesitățile unui burlac de treizeci de ani, astfel că viața maică-sii să poată continua cît mai aproape cu putință de ce fusese odinioară; și aceasta nu din cauză că ar fi iubit-o ci (fusesse doar întotdeauna un om cu scaun la cap) pur și simplu pentru că-i era frică de bătrîna bucătăreasă negresă pe care nici nu putea s-o silească să plece din casă chiar dacă ar fi încercat să-i mai plătească salariul săptămînal; și care, în ciuda tuturor acestor fapte, reușise totuși să economisească aproape trei mii de dolari, (2840,50 după cum a declarat în noaptea cînd nepoată-sa i-a furat) în bănuțe meschine de cîte zece cenți sau de un sfert de dolar, pe care economii nu le ținea în bancă deoarece pentru el oricare bancher era tot un Compson, ci ascunse într-un sertar încuiat al biroului în dormitorul său unde-și făcea și schimba patul el însuși deoarece își ținea ușa dormitorului încuiată toată vremea cu excepția clipelor cînd trecea prin ea. Care, în urma unei încercări încețoșate și nereușite a fratelui său de a viola o fetiță trecînd prin fața casei, se institue singur tutore al idiotului fără s-o lase pe maică-sa să afle și astfel a reușit să obțină ca această creatură să fie castrată înainte măcar ca mama lor să fi aflat că idiotul fusese scos din casă, și care, în urma morții maică-sii în 1933 a reușit să se scuture pentru totdeauna nu numai de fra-

tele idiot și de casă ci și de negresă mutindu-se în două cămăruțe de birouri deasupra magazinului în care-și adăpostea registrele și eșantioanele de bumbac și pe care le transformase într-o garsonieră dormitor-bucătărie-baie, intrînd și ieșind din care putea fi văzută în zilele de sfîrșitul săptămînii o femeie mare simplă prietenoasă blondă simpatcă nu prea tînăra acum cu pâlării rotunde pitorești și (în anotimpul convenit) o haină de imitație de blană, ei amîndoi, negustorul de bumbac între două vîrste și femeia căreia orașul îi spunea pur și simplu prietena din Memphis, putînd fi văzuți la cinematograful local sîmbătă seara și duminică dimineața urcînd scările apartamentului cu pungi de la băcănie conținînd pîne și ouă și portocale și cutii de conserve cu supă, domestici, casnici, uniți, pînă cînd autobuzul de seară o ducea înapoi la Memphis. Se emancipase acum. Era liber. « În 1865, îi plăcea să spună, Abe Lincoln i-a eliberat pe negri de Compsoni. În 1933 Jason Compson i-a eliberat pe Compsoni de negri. »

BENJAMIN. Născut Maury, după numele singurului frate al mamei sale un celibatar agreabil sîcînteitor băutor lipsit de ocupație care împrumuta bani de la aproape oricine, chiar și de la Dilsey, deși aceasta era negresă, explicîndu-i pe cînd își scotea mîna din buzunar că ea nu numai că era în ochii lui ca și un membru al familiei surorii sale, ci și că putea fi considerată o doamnă din naștere oriunde, în ochii orîcui. Care, atunci cînd în sfîrșit maică-sa a înțeles ce era și a insistat plîngînd că trebuie să i se schimbe numele, a fost rebotezat Benjamin de către frate-său Quentin (Benjamin cel de pe urmă născut dintre ai noștri, vîndut în Egipt). Care iubea trei lucruri: pașiștea care fusese vîndută pentru a plăti nunta lui Candance și pentru ca Quentin să poată fi trimis la Harvard, pe soră-sa Candance, lumina focului. Care nu a pierdut nici unul din aceste trei lucruri deoarece nu-și mai putea aduce aminte de soră-sa ci doar de pierderea ei, și lumina focului era pentru el aceeași formă luminoasă ca atunci cînd adormea, și pașiștea era chiar mai bine vîndută decît înainte deoarece acum el și cu T.P. puteau nu numai să urmărească în afara timpului de-a lungul gardului mișcările care pentru el nici nu contau ca fiind oameni care cumpăneau bastoane de golf, T.P. putînd să-i aducă pe amîndoi pînă la smocurile de iarbă și bălării unde aveau să apară deodată în mîna mică a lui T.P., niște mici globuri albe care înfruntau și chiar înfrîngeau ceea ce el nici măcar nu știa că e gravitația și toate legile imuabile cînd li se dădeau drumul din mîna către dușumeaua de scînduri sau zidul colibei sau aleea de asfalt. Scopit în 1913. Internat în Azilul de Stat din Jackson în 1933. Nepierzînd nimic nici atunci deoarece, cum fusese cazul și cu soră-sa, își amintea nu de pașiștea ci de pierderea ei, iar lumina focului era încă aceeași formă luminoasă a somnului.

QUENTIN. Ultima. Fiica lui Candance. Fără tată cu nouă luni înainte de naștere, fără nume la naștere ei deja damnată să nu ajungă niciodată mireasă încă din momentul cînd ovulul scîndîndu-se i-a determinat sexul. Care la vîrsta de șaptesprezece ani, la cea de a mie opt suta nouăzeci și cincea aniversare a zilei dinaintea învierii Domnului Nostru Isus Cristos, s-a cățărat de la fereastra camerei ei în care unchiul său o încuiase la amiază, pînă la fereastra încuiată a camerei de culcare încuiată și goală a acestuia și a spart un panel și a intrat pe fereastră și cu vîtraul unchiului ei a forțat sertarul încuiat al biroului și a luat banii (și nici nu erau 2840,50 dolari, erau șapte mii de dolari și de asta turba Jason, de aici furia sa sîngerioasă de nesuportat care în noaptea aceea și la intervale mereu revenind cu prea mică sau chiar fără nici un fel de scădere în intensitate în următorii cinci ani l-a făcut să creadă serios că avea să-l distrugă să-l omoare pe neașteptate tot atît de ucigător ca un glonte sau un trăznet; că deși fusese jefuit nu de niște nenorociți de trei mii de dolari ci de aproape șapte mii nu putea spune asta nimănui; deoarece fusese furat de șapte mii de dolari în loc doar de trei nu numai că nu putea acum să găsească justi-

ficare — nici nu voia simpatie — de la alții destul de nenorociți ca să aibe o putoare de soră și o alta ca nepoată, dar nu putea nici măcar să se ducă la poliție; pentru că pierduse patru mii de dolari care nu-i aparțineau nu putea să-i recapete nici pe cei trei mii care erau ai lui întrucât acești primi patru mii de dolari erau numai proprietatea legală a nepoată-sii ca parte a banilor vărsați pentru întreținerea ei de către maică-sa în timpul ultimilor șaisprezece ani dar nici nu existau, fiind trecuți oficial ca cheltuiți și consumați în rapoartele anuale pe care le prezenta notariatului districtual, așa cum i se cerea, în calitate de custode și tutore de către comisia de administrare legală; astfel încât fusese jefuit nu numai de furtul lui ci și de economiile lui, și aceasta de către propria sa victimă; fusese jefuit nu numai de cei patru mii de dolari pentru care riscase închisoarea ca să-i strângă ci și de cei trei mii pe care-i pusese de-o parte cu prețul sacrificiilor și restricțiilor, aproape cîte o para timp de aproape douăzeci de ani; și aceasta nu numai de către propria sa victimă ci și de un copil care reușise dintr-o singură lovitură, nu numai neștiind sau nici măcar nepăsîndu-i cît avea să găsească atunci cînd spărsese sertarul; și acum nici nu putea să ceară ajutorul poliției; el care ținuse întotdeauna seama de polițiști, ferindu-se întotdeauna să aibă de a face cu ei, și plătise ani de zile impozitele care să-i țină pe aceștia într-o lenevie parazitară și sadică; nu numai aceasta, dar nici nu îndrăznea s-o urmărească pe fată pentru că ar fi putut s-o prindă și atunci ea avea să vorbească astfel că singura lui ieșire era un vis găunos care-l făcea să se zvîrcolească și să asude noaptea doi și trei și chiar patru ani după această împlinire, cînd ar fi trebuit s-o fi uitat; s-o prindă pe neașteptate, sărind asupra ei din întuneric, înainte ca ea să fi apucat să cheltuiască toți banii, și s-o omoare înainte ca ea să fi avut timpul să deschidă gura) și s-a lăsat să alunece în jos pe același burlan în semi-întunericul amurgului și a fugit cu saltimbancul care deja fusese condamnat pentru bigamie. Și astfel a dispărut; și oricare i-ar mai fi fost apoi ocupația n-avea să se mai întoarcă niciodată în vreun Mercedes strălucitor; și oricare i-ar fi fost fotografia n-avea să conțină niciodată nici un general de stat major.

Și asta a fost totul. Ceilalți, aceștia de mai jos nu au fost Compsoni. Au fost negri.

T.P. care purta pe Beale Street din Memphis straiete frumoase țipătoare ieftine intransigente croite special pentru el de către proprietarii cofetăriilor din Chicago și New York.

FRONY. Care s-a căsătorit cu un conductor de pullman și s-a stabilit la Saint Louis și mai tîrziu s-a mutat înapoi la Memphis să țină casa pentru maică-sa pentru că Dilsey a refuzat să meargă mai departe.

LUSTER. Un bărbat, în vîrstă de 14 ani. Care nu numai că era în stare să aibe grijă din toate punctele de vedere de un idiot de două ori mai în vîrstă decît el și de trei ori mai voinic decît el, dar chiar se pricepea să-l facă să-i treacă vremea ușor.

DILSEY.

Au dăinuit.

În românește de MIRCEA IVĂNESCU

LESLIE CHARTERIS
SFÎNTUL LA NEW-YORK

SCRISOAREA fu înmînată Biroului de Poliție din Centre Street, secția corespondență. Ea fu transmisă, conform uzanței, serviciului de identificare, serviciului externe, apoi, în sfîrșit, depusă pe biroul comisarului general; Arthur J. Quistrom. Era un document absolut remarcabil și proza autorului său, voit seacă și impersonală, nu reușea deloc să-l facă mai puțin interesant.

METROPOLITAN POLICE

Scotland House

LONDON — S.W.1.

Șefului poliției
din New York

Domnule,

Avem onoare să vă informăm că motive serioase ne determină să credem că Simon Templar, zis Sfîntul, s-a îmbarcat pentru Statele Unite.

Nu dispunem de nici o amprentă digitală.

Piese la dosar: O fișă de semnalmente. — Un raport. — O fotografie.

Citirea raportului va reda evident faptul că nu putem invoca nici un motiv legal care să justifice o procedură de extrădare.

Am ținut totuși să vă atragem atenția asupra unor viitoare uneltiri ale lui Templar.

Vă rog să binevoiți a primi . . .

C.E. TEAL,
Inspector principal.

Fișa de semnalmente era redactată astfel:

« Vîrsta: 31 ani

« Talia: 1 metru 86

« Ochii: albaștri

« Părul: negru, dat pe spate

« Fața: oacheșă.

« Semne particulare:

« Cicatrice glonț, umăr stîng. Cicatrice 8 degete, de armă tăioasă, antebraț-drept.

« Întotdeauna îmbrăcat elegant. Gusturi rafinate. Frecventează hotelurile de prim rang. Înarmat: automat și pumnal, uzînd periculos de acesta din urmă ca armă de aruncare. Pilot de avion. Vorbește curent mai multe limbi. Supranumit Sfîntul, fără îndoială pentru că își « semnează » loviturile printr-un desen linear și copilăresc, reprezentînd un omuleț încunurat cu o aureolă. (Vezi mostră.) »

Raportul era prins cu un ac de fișa de semnalmente:

« S-a semnalat atenției noastre, acum cinci ani, recuperînd, în contul " Confederate Bank " din Chicago, o importantă cantitate de aur-monezi pe care hoții o transportaseră în Anglia. Întreprinderea i-a reușit, primit considerabilă recompensă. A permis agentului nostru, inspectorul Carn, să aresteze pe vinovați.

« Anul următor, cu patru complici, a pornit o luptă fără cruțare împotriva criminalilor pe care noi nu-i puteam aresta, din lipsă de probe. Identitatea sa nu ne era încă cunoscută. Principale eforturi împotriva traficantilor de stupefiante, șantajiștilor . . .

« A recunoscut că l-a ucis pe Golter, un terorist, exact în momentul când acesta se pregătea să lanseze o bombă asupra mașinii kronprințului Rodolphe, în vizită oficială la Londra.

« L-a sechestrat pe profesorul Vargan, de la care War Office-ul dorea să cumpere « norul electron ». Vargan a fost ucis puțin timp după aceea de către un complice al lui Templar: Norman Kent. Acesta din urmă, la rîndul său, a fost ucis de Rayt Marus, agent secret al unei puteri străine care urmărea să-și asigure invenția lui Vargan. Printr-o scrisoare deschisă, publicată în presa din Londra, Templar a pretins că ar fi vrut să oprească folosirea unui procedeu atît de barbar, într-un război eventual.

« Templar și Marus au părăsit atunci Londra.

« Trei luni mai tîrziu, Templar a reapărut cu prilejul unui nou complot pus la cale de Marus, în intenția de a provoca război. Marus a părăsit Anglia, după ce uneltirea a fost descoperită de Sfîntul.

« De atunci, Sfîntul și-a continuat campania sa, luptînd împotriva criminalilor, uzînd de propriile lor metode. Trebuie să recunoaștem că el ne-a permis să efectuăm mai multe arestări importante.

« Cu toate că nu deținem nici o probă, îl suspectăm pe Templar de a fi provocat moartea a douăsprezece persoane: traficanți, șantajști sau criminali notorii.

« Activitatea lui Templar a continuat pînă în ziua îmbarcării sale spre Continent de unde aflăm că a plecat spre Statele Unite.

« Faptele mai sus menționate — și multe altele pe care ar fi superfluu să le mai cităm — i-au adus lui Templar sume importante. Averea sa poate fi evaluată la o jumătate de milion de lire sterline.

« Templar este cunoscut de poliția franceză și cea germană ».

Urmau în sfîrșit fotografia și trei fișe recent atașate la dosar, relatînd trecerea acestuia prin diferite birouri.

« Serviciul de identificare — nici o informație. Copii de pe fotografie și copie de pe fișa de semnamente comunicate la Albany și la Washington.

« Serviciul externe. — Anchetă în curs.

« Biroul central. — Anchetă în curs. »

Comisarul se rezemă în coate pe birou și-și sprijini în palmă capul său cenușiu. Încruntîndu-și sprîncenele stufoase, reciti raportul. Dedesubtul ochilor gri-bleu, două mari pungi asemenea unor bășici golate de lichidul ce le umflase. Obrazul său ridat exprima oboseala, amărăciunea, unica sa recompensă după patruzeci de ani de luptă contra crimei, crimă care se aliase chiar cu cei care ar fi trebuit să facă dreptate și să apere legea.

« Crezi că toate acestea pot avea vreo legătură cu scrisoarea primită de Irboll? » spuse comisarul cînd termină a doua lectură a raportului.

Inspectorul John Fernack își împinse spre spate, cu un gest familiar, pălăria sa veche și dădu afirmativ din cap. Lovi cu vîrfurile indexului său greoi un document aflat pe biroul comisarului.

« Este posibil, zise el. Vezi cum îl numește Scotland Yard pe tip: Sfîntul; și privește desenul adăugat scrisorii. Nu știu să desenez, și acest Templar n-are aerul să se priceapă mai bine decît mine; dar e aici o idee. Un desen din acelea pe care le fac puștii: linii drepte pentru corp și membre; deasupra capului, un mic cerc ce pare că plutește în aer. Cînd eram mic, am intrat odată într-o catedrală și am văzut picturi în care toți oamenii aveau cercuri deasupra capetelor. Trebuie că erau sfinți, fără îndoială. »

Comisarul nu binevoi să surdă.

«Și Irboll, ce se întâmplă cu el? Întrebă el.

«El va apare, odată în plus, în fața tribunalului de punere sub acuzare, ca să ceară amânarea cauzei.»

Fernack scuipă cu un aer furios, nenimerind scuipătoarea.

«Știi cum merg treburile astea, reluă el. Cred că este a treizecișuina sau a treizecișidoua aminare. Dacă ții seama că s-au scurs doi ani de când Irboll l-a ucis pe lonetzki, îl vom vedea, poate, executat, înainte ca să moară de bătrânețe.»

Fernack se aplecase deasupra biroului, cu pumnii săi solizi sprijiniți de mahanul lăcuit. Buzele sale, strânse brusc, nu mai erau decât o linie subțire; privirea sa o străbătea pe cea a lui Quistrom ca o flăcără.

«Sînt clipe, mormăi el, cînd doresc cu un tip ca acest Sfînt să vină la New York să săvîrșească lucruri în genul celor despre care e vorba în dosarul ăsta. Sînt momente, cînd, pentru doi cenți, aș demisiona ca să le fac eu însumi. După aceea, aș dormi mai bine, noaptea.

«lonetzki mi-a fost asistent cînd eram locotenent în al cincilea district. Își cunoștea meseria... și cîstit, pe deasupra; știi ce vrea să însemne asta, șefule. El a pornit-o de jos, ca și mine, ca și dumneata, de altminteri, și este pentru prima oară cînd avem un comisar care să nu întrebă, preluîndu-și funcția, ce fel de uniformă poartă polițiștii! Nu te ascunde după deget, șefule; nu spun asta ca să-ți fac plăcere; Într-un cuvînt, lonetzki era un bun polițist.»

Pumnii lui Fernack se deschiseră, apoi se reînchiseră imediat.

«În momentul cînd a auzit țipînd, s-a dus să vadă, nu ca unii care se grăbesc s-o șteargă și dau repede colțul străzii. Și ticălosul de Irboll l-a doborât — trei gloanțe în burtă.»

Quistrom nu răspunde; nu se clinti din loc. Își aținti privirea pe chipul încordat al subalternului său, cu o simpatie pe care șeful nu căuta s-o disimuleze. Dar privirea nu înceta să-i fie tristă și-ți dădea seama bine că niciodată nimic nu-l va smulge din această oboseală și dezamăgire.

«Îl arestăm pe Irboll, continuă Fernack; știam că era vinovat. L-am snopit în bătai. Eh! da, de asta n-a dus lipsă. Dar o lovitură de baston nu e totuși cu un glonț în burtă. Nu se moare încet, cu măruntaiele răsucite, cu gura uscată; așa ceva nu lasă o femeie de treabă, văduvă, cu copii. L-am pocnit noi bine atunci, dar la ce bun?

«A intrat în acțiune un om politic, cu un avocat. Cauțiune, libertate provizorie, alibiuri, etc. Apoi, ca măsură de siguranță pentru proces, a fost ales un judecător cumpărat, un juriu triat, un procuror care să atace slab. Apoi formalități, declinări de competență, obiecții, repuneri pe rol; totul, orice. Pînă în ziua cînd nimeni nu-și va mai aminti cine era lonetzki și cînd lumea se va sătura să tot audă vorbindu-se despre Irboll.

«Atunci, îl vor achita, sau, în cazul cel mai rău, îl vor băga la zdup. Își va petrece timpul fumînd țigări, ascultînd radio. După cîteva luni, guvernatorul închisorii îl va propune pentru grațiere sau libertate condiționată. I se va spune să se întoarcă acasă și să fie cumințe în viitor. Și mai apoi, un alt om cumsecade va primi o altă încărcătură de plumb în burtă. Și nimeni nu se va sinchisi!»

Privirea lui Quistrom se lăsa încet pe foaia de sugativă. Coborîrea umerilor săi marca aprobarea șefului față de cuvintele inspectorului; o aprobare mută, neputincioasă. Fernack, sprijinit de birou, viguros, corpulent, cu bărbia împinsă înainte, vorbise totuși cu o voce răgușită și care tremura puțin.

«Deci, reluă Fernack, Sfîntul acesta îi scrie lui Irboll. Îi spune că el are o dreptate a lui; o dreptate care face mai multe parale decât a noastră. Îi spune că dacă

În după amiaza aceasta va pleca din Tribunal, cu o nouă amânare, aclamat de prietenii lui, care-i vor arde scatoalce amicale pe spinare, făcând haz sub nasul poliției, această amânare va fi ultima. Asta e tot. Plumb pentru plumb. Dacă jumătate din ceea ce expune raportul englez este adevărat, Templar se va ține de cuvânt; va face ceea ce mi-ar fi făcut mie plăcere s-o fac. Desigur, cu asta o să mai încasăm încă un bobîrnac. Presa va urla că sîntem din cale afară de proști, că așteptăm să vină un amator să ne facă meseria. Și pe urmă, voi fi probabil desemnat să-l caut pe Sfîntul, să-l aduc la post; să-l fac să vorbească, prin lovituri de baston, să-l trimit înaintea juriului și să am grijă de depozitia mea, ca să nu ne scape tipul . . . pentru că el a făcut ceea ce noi trebuia să facem dacă n-am fi fost niște pierde-vară care se gîndesc mai degrabă la ceul de la sfîrșitul lunii decît la treaba lor ! »

Comisarul ridică ochii.

« Îți vei face datoria, Fernack, asta e totul, spuse el. Ce urmează după aceea, nu te privește.

« Desigur, îmi voi face datoria, zise inspectorul, cu amărăciune. Mi-o voi face așa cum mi-am făcut-o întotdeauna; cum ne-am făcut-o întotdeauna. E ca și cum ai curăța temeinic parchetul unei camere, ca să vezi imediat cum se aruncă peste el și mai multe murdării decît erau înainte. »

Quistrom luă dosarul și-l privi fix.

Se așternu tăcerea, dar ultimele cuvinte pronunțate de Fernack păreau să mai vibreze încă în cameră, repercutîndu-se într-o înălțuire de ecouri care se desfășurau crescînd. Inspectorul își scoase batista și-și șterse obrazul. Privi, pe fereastră, fațada Școlii de poliție și pîcla cenușie ce acoperea zgîrie-norii New-York-ului. Pulsul imensei cetăți părea să bată în cameră, în cadența ecourilor care încă se mai tirau după ultimele cuvinte de revoltă pronunțate de Fernack. Și mai era și zgomotul surd al circulației, zgomotul a douăsprezece milioane de picioare, cel al miilor de automobile, vibrația înăbușită a mașinilor, zgomotul vieților ce apăreau și se întrerupeau, lupta și măreția, mizeria și splendoarea, și corupția.

Quistrom tuși ușor ca și cum s-ar fi pregătit să vorbească. Zgomotul acesta rupse farmecul și inspectorul își privi șeful.

« Nici o știre despre Templar ? »

« Nimic încă, șefule, răspunse Fernack cu o voce redevenită naturală, Kestry și Bonacci îl caută. Au vizitat ieri principalele hoteluri ale orașului. »

Quistrom aprobă din cap.

« Dă-mi de știre îndată ce ai cea mai mică veste », spuse el.

Fernack plecă și o luă de-a lungul culoarului care ducea la biroul său. La orele trei și jumătate, veniseră să-l caute ca să se ducă să vadă, la tribunal, cum murise Jack Irboll.

Sfîntul se ținuse de cuvînt.

CAPITOLUL ÎNȚÎI

CÎND SIMON TEMPLAR ÎȘI CURĂȚĂ PISTOLUL ȘI WALLIS NATHER TRANSPIRĂ DIN ABUNDENȚĂ . . .

CHIAR și unui observator indulgent i s-ar fi părut ciudat ca o soră-călugăriță să se introducă într-un apartament din Waldorf Astoria — unul dintre cele mai mari hoteluri din New York —, deschizînd ușa cu o cheie scoasă din cutele rochiei. Și surpriza i-ar fi fost și mai mare, dacă ar fi putut s-o audă pe soră fluierînd ușor după

ce reînchisesese ușa, și, câteva secunde mai târziu, înjurînd dulce pentru că mersese călcînd pe tivul lungii sale rochii.

Dar singurul observator era un bărbat cu părul alb, cu bărbia pătrată, care citea, așezat într-un fotoliu.

Înălță capul cînd intră sora și îi făcu un semn amical.

Apoi închise cartea după ce marcă cu grijă, cu o foaie albă, locul unde își întreprusese lectura. Se ridică. Era încă viguros și bine proporționat în costumul său gri.

« A mers totul bine? » întrebă el.

« De minune ! » răspunse sora.

Ea își ridică voalul și-și descheie copcile rochiei sale ample cu un suspin de ușurare . . . și apăru un bărbat tînăr, brun, zvelt, cu umerii largi. Privirea sa albastrea sclipea pe obrazul bronzat al cărui surîs descoperea niște dinți strălucitori.

Se instală confortabil într-un fotoliu.

« Ai riscat teribil Simon », spuse omul în costum gri.

Simon Templar rîse încetîșor.

« Am și luat gustarea de dimineață, zise el, aprinzîndu-și o țigare. N-are importanță una mai mult decît cealaltă, dragul meu Bill. Am renunțat să mai acord vreo cît de mică atenție pericolelor inerente vieții de aventuri pe care o duc. »

Celălalt clătină din cap.

« Dar pentru ce, spuse el, să cauți imprudent pericolul? »

« Scrisoarea pe care am trimis-o? spuse Sfîntul. Asta, Bill, este consecința unui legămint; un tribut pe care-l plătesc în amintirea unui trecut de aventuri glorioase. Dacă n-aș fi trimis scrisoarea aceasta, m-aș fi simțit micșorat, mi-aș fi știrbit reputația. »

Își aprinse o țigară și privi prin fereastră un pătrat de cer albastru.

« Erau timpuri frumoase — ți-am mai vorbit de ele, reluă el. Sfîntul își avea legea sa; crochiul cu care-și semna operele justițiare însemna luptă și moarte violentă. Am trăit, ne-am luptat, ne-am războit pentru această idee. Unul dintre noi și-a sacrificat viața pentru ea. Era epoca în care cel ce primea desenul reprezentînd un omuleț purtînd drept pălărie o aureolă, știa că totul se sfîrșise. Ei bine, aș vrea ca și de data aceasta să fie la fel, chiar dacă nu va trebui să dureze . . . »

Izbucni în rîs, un rîs luminos, puțin metalic, care pluti în cameră asemenea unei raze de soare.

« Iată explicația acestei bravade, continuă el, Desigur, aceasta nu mi-a făcut misiunea mai ușoară, dar am demonstrat că nouă ne place să ne jucăm cu dificultatea. De fapt, a fost foarte ușor. Aveam pistolul sub pliurile rochiei și am tras o singură dată . . . Am scos apoi un țipăt ascuțit și m-am năpustit către Irboll conjurîndu-l să-și confeseze păcatele. În tot acest răstimp, erau arestate vreo douăzeci de persoane, fără să se gîndească nimeni la mine, bineînțeles. »

Scoase un automat din buzunarul pantalonului și-i ridică încărcătorul. Întinse brațul și luă, de pe o măsută, o bucățică de sfoară, un petec de flanelă, și-și curăță liniștit pistolul, fluierînd ușor.

Bill se ridică în picioare; se îndreptă spre fereastră și rămase mișcat, cu mâinile la spate.

« Kestry și Bonacci au venit », zise el.

Sfîntul fluieră încet încă două sau trei măsuri. Vărsă câteva picături de ulei pe cîrpa pe care o ținea în mînă.

« Păcat că le-am scăpat ! murmură el. Doresc de mult timp să văd de-aproape polițiștii dumneavoastră din New York. S-ar părea că au mult tact. »

« Nu e decît o partidă amînată », spuse Bill.

Și Simon izbucni în râs.

De fapt, nu era de loc surprinzător că oamenii lui Fernack, Kestry și Bonacci, nu reușiseră să-l descopere pe Sfîntul.

Cei doi inspectori vizitaseră metodic principalele hoteluri din New York. Ei călcașeră cu pașii lor largi sute de metri de covoare orientale al căror preț le-ar fi permis celor doi polițiști să ceară imediat retragerea din activitate. Examinaseră atîtea registre, pînă ajunseseră să vadă dansînd înaintea ochilor obosiți nume și cifre, regăsind, peste tot unde se duceau, aceeași familie Smith, care părea să sară dintr-un hotel în altul, ca și microbul gripei —, dar nici un Simon Templar. Sub privirea oficială a celor doi inspectori, tineri bărbați imaculați, în jachetă și pantalon reiat, pe care i-ai fi putut lua drept ambasadori, examinaseră îndelung fotografia lui Templar, declarînd că ei nu-l cunosc pe acest om căutat de poliție și că personaje atît de puțin recomandabile nu frecventau stabilimentul. Oamenii de serviciu, aliniați, îi văzuseră trecînd pe oamenii cu picioare mari și, șușotînd, rîseseră pe furiș.

Pe de altă parte, era puțin probabil ca șoferul unui oarecare William K. Valcross, client al Waldorf-ului, să fie interogat de către anchetatori. Ei căutau un bărbat voinic, brun, în jurul a treizeci de ani, care frecventa hotelele luxoase. Mr. Valcross avea peste șaiszeci de ani și nu semăna cîtuși de puțin cu fotografia transmisă de Londra. Astfel că el fu imediat scos din cauză, și odată cu el — precum glăsuiește Biblia, «slujitorul său, slujitoarea sa, boul său, măgarul său și străinul care se afla sub acoperișul său.»

«Dacă mă descoperă, remarcă Simon, cu un aer gînditor, pariez că vom schimba cuvinte dezagreabile.»

Închise un ochi și, cu celălalt, examină interiorul țevii armei, îi puse apoi piedica și strecură cu atenție automatul în buzunar. Se ridică după aceea și se apropie de Valcross, în picioare lîngă fereastră.

În fața lor se așternea panorama Manhattan-ului, partea cea mai importantă a New York-ului, separat de Atlantic prin promontoriul Brooklyn, și unde omul a ridicat monumente care au pretenția de a sfida cerul. Orașul, neputînd să se întindă în lărgime, se prelungise spre interiorul uscatului într-un val gigantic de piatră și ciment sculptat de mîna oamenilor. La umbra uriașelor zgîrie-nori se întinde un Bagdad modern unde se încrucișează principalele drumuri ale pămîntului. Un oraș italian mai mare decît Roma, un oraș irlandez mai mare decît Dublin, un oraș german mai mare decît Köln; un oraș al bogăției, ale cărui acoperișuri înalte au apărut ochilor lacomi ai emigranților veniți din vechiul continent, ca o friză de aur masiv.

«Am trăit întotdeauna aici», spuse Valcross, cu o voce ciudat de blîndă.

Aruncă o privire circulară de la răsărit spre apus și continuă:

«Știu că există și alte orașe, și acesta nu este decît New York: dar aici mi-am petrecut viața.»

Simon nu răspunse. Era la trei mii de mile depărtare de țara sa, dar vedea ceea ce vedea mai vîrstnicul său; îi înțelegea emoția. Își petrecuse destul de mult timp la New York pentru a-și da seama de atracția pe care acest oraș putea s-o exercite asupra spiritelor și inimelor, această atracție care-i făcea să ridă pe unii, și care nu era resimțită decît de inima oamenilor de bună credință, cei care nu uită că acolo trăiesc oameni, că alți oameni au zidit această cetate. Și pentru că Simon înțelegea, știa dinainte ceea ce tovarășul său urma să spună.

«Te-am făcut să vii, spuse Valcross, pentru că există oameni, mult mai puternici decît mine, care refuză să înțeleagă; cei care consideră acest oraș drept un cîmp

de luptă. Iată pentru ce am pornit să te caut în cealaltă parte a lumii, pentru că să ajuți un bătrîn într-o misiune prea grea pentru el. »

Puse mîinile pe umerii Sfîntului; sub palmele sale, muşchii tresăriră. Valcross surse.

« Trebuie să reuşeşti, băiatul meu, spuse el. Trebuie să ne scapi de acest putregai care dezonorează New-York-ul. Dacă vei eşua, pentru prima oară îmi voi spune că e un lucru imposibil. Dar fii prudent. Atenţie la închisoare şi la rafalele de mitralieră. Au încercat şi alţii înaintea ta, alţii care erau mai puternici, mai curajoşi, mai abili decît tine. »

Templar surse.

« Să admitem toate acestea, îl întrerupse el, dar te asigur că n-a existat niciodată vreunul mai norocos decît mine. »

Şi Simon, îşi aminti, brusc, ziua în care, la Madrid, îl întîlnise pe Valcross pentru prima oară. Era în Plaza de Toros; discutasese cu prietenul său, apoi petrecuseră seara împreună. După cină, în camera lui Valcross, la Ritz, Americanul mărturisise că el căuta, de trei săptămîni, ocazia de a face cunoştinţă cu Sfîntul. Şi spusese pentru ce, cu o voce joasă şi liniştită:

« Corpul fiului meu a fost găsit după două săptămîni; înţelegi că mă reţin să-ţi dau detalii. Au fost arestaţi vreo douăzeci de suspecţi care au fost chestionaţi . . . dar niciunul dintre ei nu spuse un cuvînt. I se dădu drumul unui număr oarecare şi alţii au fost judecaţi. Dar gangsterii sînt protejaţi, acolo, de către politicieni veroşi. Poliţia e neputincioasă şi judecătorii sînt plătiţi. »

« Indivizii trimişi în faţa curţii cu juri erau vinovaţi. Fernack era convins de asta, dar nu putea face nimic împotriva lor. Protectorii lor puseră în mişcare toate mijloacele clasice proprii să tergiverseze procesul, în scopul de a obţine mai sigur un verdict de achitare, atunci cînd opinia publică va uita despre ce a fost vorba. Au fost achitaţi. I-am văzut ieşind din tribunal rîzînd. Dacă aş fi avut un automat, aş fi tras în grămadă. »

« Dar sînt bătrîn, niciodată n-am fost antrenat într-un asemenea gen de luptă. Iată pentru ce am venit să te caut. Ştiu ce ai făcut, dar misiunea aceasta va fi dură; va fi probabil ultima pe care o vei întreprinde. »

« Bani, am atîrta cîţi nu ştiu ce să fac cu ei. Vei avea tot ceea ce banul poate cumpăra: dar există închisoarea şi moartea. Împotriva lor, rămîn neputincioşi. »

« Dacă poţi să faci dreptate, să ucizi bandiţii care mi-au răpit şi asasinat fiul, îţi voi plăti un milion de dolari. Crezi că afacerea ar fi avantajoasă? »

Sfîntul fusese scuturat de un fior; surse, îşi auzise propria-i voce răspunzînd cu blîndeţe:

« Aş fi făcut-o şi degeaba. Cînd plecăm? »

La aceasta se gîndea în timp ce mîinile lui Valcross îl ţineau de umeri. Pentru prima oară, după Madrid, Sfîntul reflectă la grandoarea misiunii pe care o întreprinsese.

Simon Templar cunoştea New-York-ul. Locuise aici la epoca în care se putea bea, pe faţă, şampanie şi whisky; la epoca în care zgîrie-norii nu porniseră o luptă neînfrînată să depăşească înălţimea turnului Eiffel; la epoca în care se deschideau, la fiecare colţ de stradă, uşile batante ale cîte unui bar.

Totul se schimbase de cînd cu pretinsul val moralizator al prohibiţiei, val ce pare a fi vopsit statuia Libertăţii cu acel verde morocănos care este culoarea sa actuală.

Dar exista un loc pe care Simon vroia neapărat să-l regăsească în ciuda recentelor modificări topografice. Lexington Avenue exista încă, exista şi a 45-a Street. În a 45-a Street, Chris Cellini mai ţinea încă micul restaurant unde îşi primea amicii.

Sfîntul, după omorîrea lui Irboll, ar fi trebuit să rămînă la Waldorf Astoria în loc să se aventureze în oraş, unde îl căutau poliţia şi prietenii victimei. Dar lui Templar îi era foame. Nicăieri aiurea, în lumea întreagă, nu mîncase fripturi la grătar mai bune decît cele pe care Chris însuşi le prepara pe un foc de lemne.

Plecă deci, cu un pas rapid, cu mîinile în buzunare, cu pălăria dată puţin într-o parte. Nu-şi ascunsese obrazul bronzat şi privirea ochilor albaştri rămînea la fel de veselă şi nepăsătoare ca şi cea a unui membru a celor « Patru Sute » îndreptîndu-se către clubul său. Dacă cineva i-ar fi stat în cale, cu atît mai rău pentru acela.

Dar nimeni nu se gîndi să intervină. Simon se opri înaintea unei clădiri de trei etaje şi apăsă pe butonul soneriei, în faţa unei porţi al cărei acces era interzis de o grilă de fier. După puţin timp, poarta interioară se deschise şi pe fundalul luminat al culoarului se contură silueta unui bărbat voinic, în cămaşă.

« Bună seara, Chris », spuse Sfîntul.

Timp de o secundă, celălalt nu-l recunoscu, apoi scoase o exclamaţie :

« *Buon Dio !* Pe unde mi-ai umblat tot timpul ăsta ? »

Chris trase un zăvor şi deschise poarta grea de fier. Strînse mîna Sfîntului în laba sa mare şi îl pocni amical pe spate, cu cealaltă mînă.

« Unde ai fost ? Pentru ce a trecut atîta timp fără să vii să mă vezi ? De ce nu m-ai prevenit ? Aş fi spus băieţilor să vină ! »

« Prin urmare, nu sînt aici ! » zise Sfîntul, zvîrlindu-şi cu îndemînare pălăria care se înfipse într-un cîrlig al cuierului.

Chris făcu semn din cap că nu.

« Ar fi trebuit să telefonezi, Simon, spuse el.

« Nu. Prefer să nu fie nimeni. »

« E adevărat, răspunse el, uitasem. . . Ştii că aici eşti în siguranţă. Orice s-ar întîmpla — şi vocea sa redeveni caldă şi prietenoasă — poţi conta întotdeauna pe mine. »

Îl împinse pe Sfînt în culoarul ce ducea spre bucătărie, ţinîndu-l pe după umeri, cu braţul său voinic, gol.

Bucătăria comunica cu o minusculă cameră care era mai degrabă locul de întîlnire pentru un club decît o sală de restaurant. Cei care aveau privilegiul de a fi admişi sau invitaţi acolo, se bucurau de o primire pe care nici cele mai bogate hoteluri nu erau în stare s-o ofere. Nu se punea problema, la Chris, de a hrăni clienţii şi de a se descotorosi de ei cu un salut profund, ci de a-i satisface. Sfîntul aruncă o privire pe masa mare şi simţi renăscînd atmosfera de altădată.

« Un pahar de sherry ? » propuse Chris.

Simon acceptă.

« Şi apoi o friptură la grătar », spuse el.

Luă loc şi degustă lent, din paharul pe care Chris i-l pusese în faţă, vinul de culoarea chihlimbarului. Revedea în gînd prietenii strînşi în jurul mesei prezidată de Chris, bucătar şi gazdă jovială. De ce existau atîta de puţine locuri asemănătoare acestuia, unde puteai să vorbeşti şi să rîzi fără teamă şi suspiciune, să-ţi uiţi grijiile în faţa unei mese bine servite ?

Dar Templar hotărîse să lucreze în seara aceea. Friptura sosi, groasă, fragedă, succulentă, friptă exact cît trebuia, topindu-se ca untul în gură. Simon o mîncă cu o încetineală respectuoasă. Apoi, odată apetitul satisfăcut, aprinse o ţigară, sorbind din vinul de Burgundia.

Pînă în clipa aceea, totul mersese de minune. Irboll fusese expediat rapid. Simon nu regreta faptul că-şi avertizase victima trimiţînd desenul ce-i descoperea identitatea. Puţină teamă, ataşată cîndva ideii omuleţului cu aureola, trebuia să subziste. Era o psihologie criminală excelentă. Cu puţină abilitate, putea să recreeze această

atmosferă de teroare. Acest detaliu melodramatic trebuia să acționeze eficace asupra gangsterilor: criminalii oțeliți nu sînt ei oare, cu toții, cititori pasionați ai romanelor populare ce se vînd atît de bine pe piață?

În orice caz, primul pas fusese făcut: Irboll plătise; dar el nu era decît unul dintre micii peștișori din acvarium. Valcross îi explicase Sfîntului. Milionul de dolari era pentru bucățile grase. Simon resimțea o plăcere mereu reînnoită să-i combată pe bandiți, dar ajunsese și la ideea că era în stare să cheltuiască judicios un milion de dolari. . . Cum s-ar fi putut trăi cu mai puțin de un milion de dolari?

« Un pahar de coniac, Chris », murmură el.

Pe un scaun în apropierea celui ocupat de Simon, se afla un număr din *World Telegram*, ediție de seară. Luă jurnalul și aruncă o privire pe manșeta imprimată cu litere de trei degete. Băgă de seamă, cu oarecare surpriză, că devenise celebru. Un reporter entuziasmat vorbea de el în termeni ditirambici, și Sfîntul fu cît pe aci să roșească constatînd ce virtuți extravagante îi atribuia ziaristul. Citi articolul pînă la sfîrșit; un surîs ușor i se desenă pe buze.

Dar treptat, surîsul dispăru. Privirea albastră ce parcurgea jurnalul deveni mai atentă și se opri de mai multe ori asupra unui nume care revenea în text.

Sfîntul era în așteptarea unui detaliu de acest gen, care să-l ghideze în investițiile sale.

Se ridică și surîsul îi reapăru din nou pe buze. Cei care îl cunoșteau pe Sfîntul, pretindeau că devenea periculos la maximum cînd surîdea. Se întoarse către Chris și-i dădu un pumn zdravăn pe umăr.

« Mă duc », spuse el.

« Cum, ai și plecat »?

Simon răspunse cu o mișcare a capului și puse o bancnotă pe masă.

« Fripturile dumitale la grătar sînt întotdeauna cele mai bune, zise el, surîzînd. Voi reveni ».

Porni pe culoar fluierînd încet și se opri o clipă în fața aparatului telefonic. Deschise cartea de telefon, căută litera N și degetul rămase imobilizat dedesubtul numelui pe care-l întîlnise de mai multe ori în articolul din jurnal. Își însemnă în minte adresa, se asigură că automatul său se afla bine pus în buzunarul drept al hainei, și ieși în stradă.

Orologiul din Jefferson Market Court suna ora nouă cînd un taxi îl depuse pe Sfînt în colțul celei de-a 10-a Street cu Greenwich Avenue. Simon rămase o clipă nemișcat pe marginea trotuarului, pînă cînd taxiul dispăru, apoi o porni pe 10 Street ca să vadă numărul casei cele mai apropiate.

Trebuia să mai meargă puțin. Cu mîinile în buzunare, cu țigara între buze, Templar își continuă plimbarea cu același pas suplu și ușor, cu aceeași filosofie pe care și-o manifestase ducîndu-se la Chris. De data aceasta, nu mai era vorba de un gest de bravadă, ci de-o misiune precisă. Simon n-avea nici un plan de acțiune; el nu credea în succesul manevrelor îndelung preparate. El acționa energic cu o credință înflăcărată în dumnezeul aventurierilor. În buzunar, automatul; într-o teacă prinsă cu un șnur de braț, pumnalul cu mîner de fildeș, ultima resursă, dacă dumnezeul aventurierilor s-ar fi arătat prea generos.

Simon găsi numărul pe care-l căuta. Imobilul era o casă veche de arhitectură colonială olandeză. Fațada era de cărămidă roșie, cu dungi largi, în relief, vopsite în alb. Semăna cu primele case ridicate de coloniștii olandezi pe Noul Continent, după ce cumpăraseră insula Manhattan, de la indieni, pentru douăzeci și patru de dolari și o ulcică de whisky. Simon se întrebă cum au putut apostolii Temperanței să se hotărască să locuiască într-un oraș construit pe un teren cumpărat cu o ulcică

de alcool prost. Dar abandona aceste gânduri pentru a examina străduța care mărginea una din părțile clădirii.

Çiftva pași pe trotuar larg îi permisera lui Templar să descopere alte detalii interesante. La primul etaj, în spatele casei, era lumină, căci pete gălbui luminau vag fundul străduței. Asta indica net că imobilul era locuit. Un stîlp indicator negru, postat în fața casei și purtînd, lîngă număr, o placă circulară cu emblema orașului, îl putea lăsa pe Templar să presupună că proprietarul era într-adevăr persoana oficială căreia dorea să-i ia un interviu.

Simon se întoarse și se opri la intrarea străduții, unde văzu o placă pe care scria « oficiu ». Dar Sfîntul era pătruns de spirit democratic și pătrunse, fără ezitare, în aleea îngustă. De abea dacă avea un metru lărgime. Într-o parte, zidul casei, în cealaltă, o barieră de lemn. Pe măsură ce Simon avansa, vedea și mai clar petele de lumină provenind de la ferestre. Merse aplecat pe lîngă zid și văzu, în umbră, adîncitura unei porți pe care o depăși, pentru a ajunge la capătul fundăturii. Ea se termina printr-o împrejmuire de lemn vopsit. Simon, nemișcat, ascultă cu atenție și percepu zgomotul apei unui havuz curgînd într-un bazin; respiră parfumul delicat al liliacului pe care-l agita o briză ușoară.

Casa avea o grădină, dincolo de străduță. Lumina difuzată de ferestre, forma, pe iarbă unei peluze pe care Sfîntul o zărea printre țărșii împrejmuirii, pete luminoase și schimbătoare.

« Vîntul mișcă perdelele; ferestrele sînt deschise » trase concluzia Sfîntul.

Se sprijini în palme, și se înalță cu ușurință pe muchea barierei; apoi sări în grădină. Ochii i se obișnuiseră treptat cu întunericul și licărirea ferestrelor era suficientă ca să lumineze grădina. Sfîntul văzu că aceasta era înconjurată de o împrejmuire asemănătoare celei peste care tocmai trecuse. În fund, fîntîna. În față, împrejmuirea se sprijinea de zidul casei, sub o fereastră de la primul etaj. Topografia locului era favorabilă planurilor Sfîntului.

Ascultă atent cîteva secunde, apoi traversă în tăcere grădina, îndreptîndu-se către locul unde bariera atingea zidul. Un alt salt și Simon se ridică în echilibru, lînit de fațada din spate a casei.

Acolo, el examină pentru o ultimă oară locul. Totul mergea de minune. Cele trei ferestre luminate erau în realitate uși-ferestre. Simon n-avea de făcut decît un pas ca să-și pună piciorul pe pervaz.

Făcu acest pas, vesel, cu conștiința liniștită.

E posibil să mai existe încă oameni atît de naivi încît să creadă în cinstea unui judecător newyorkez depinzînd de clanul politic al lui Tammany — spirite destul de simple ca să-și închipuie că vreunul din acești magistrați își petrece timpul liber studiînd voluminoasele lucrări de drept ce-i mobilează bibliotecă, sau jucîndu-se, poate, cu copii săi, în fața focului.

Trebuie să mărturisim că Simon Templar nu putea fi trecut în rîndul acelor persoane credule. Inocența sa primară trecuse prin prea multe pocinoage din zilele în care mai credea că copii nou-născuți erau aduși în casă de către berze. Și cu toate acestea, oricît devenise de blazat, tot mai resimți o oarecare surpriză privind ceea ce se petrecea la cîteva metri de el.

Judecătorul Wallis Nather, în carne și oase — în carne, mai ales, pentru că avea o tendință marcată spre îngrășare, — număra cu voluptate un pachet gros de bancnote de cîte o mie de dolari.

Simon rămase o clipă cu gura căscată.

Numărătoarea trebuie că se terminase, căci magistratul puse bancnotele pe placa de sticlă ce-i acoperea biroul și le egaliză într-un teanc perfect. Luă apoi de pe foaia

de sugativă, o coală albă, pe care erau scrise doar câteva cuvinte, o examină și o mototoli într-un ghemotoc pe care-l aruncă în coșul pentru hîrtii.

Scoase pe urmă un suspin, asemănător unui sforăit, luă din nou bancnotele și le făcu să tremure ușor marginile, între degetul mare și arătător, ca și cum ar fi ascultat o muzică plăcută.

Toate astea fuseseră executate cu o atît de perfectă simplitate, încît Simon simți aproape un regret să tulbure liniștea magistratului.

« Bună seara, judecătorule », murmură el, politicos.

Nather făcu trei lucruri în același timp. Dădu drumul bancnotelor, își răsuci fotoliul turnant și lăsă o mîină către unul din sertarele biroului. Ultima din aceste trei mișcări nu fu isprăvită niciodată. Judecătorul o întrerupse și privi fix automatul a cărui lucire albăstruie sclipi în mîina lui Simon; apoi ridică ochii și văzu o altă lucire albăstruie, aceea a privirii lui Templar, zeflemitoare și rece, calmă și sfredelitoare totodată, mai teribilă decît amenințarea automatului.

Aplecat înainte, cu corpul brusc înțepenit, cu nările fremătînd, Nather rămase astfel ca și înlemnit, timp de vreo douăsprezece secunde. Nu mai auzea decît bătăile propriiei sale inimi și tic-tacul amplificat al ceasului de pe birou. Apoi, cu un efort care făcu să-i țîșnească pe frunte broboane de sudoare, încercă să se scuture de groază.

Vru să se ridice, dar bărbatul care-l amenința cu revolverul părăsi fereastra și înaintă în cameră. Își azvîrli arma în aer și o prinse din nou de crosă, ca și cum ar fi venit acolo ca să se amuze.

« Nu te deranja să mă primești, amice, spuse el. Știu că bunăcuviința te obligă să te ridici, dar te dispensez de asta. Rog pe Domnia-Voastră să bine voiască să se așeze și să se simtă. . . ca la ea acasă. »

Vocea lui Simon părea că împinsese pînă la maximum teroarea judecătorului. Păli și se ridică pe jumătate.

« Ce înseamnă această mașinațiune infernală? » șopti el, și de-abia își recunoscuseră propria-i voce, atît era de răgușită și tremurătoare.

« Ia loc și-ți voi spune totul; dacă nu, te voi trimite direct la pompele funebre! Am văzut pe stradă, venind, un birou deschis. »

Privirile celor doi bărbați se încrucișau, precum spadele a doi dueliști; dar Sfîntul nu încetase să surîdă.

Nather se reazează, Obrazul său era de culoarea cenușei și buza superioară i se brobonise cu stropi de sudoare.

« Mulțumesc », zise Sfîntul.

El păru că se destinde și, mergînd de-a-ndăratelea, fără a înceta să-l țină sub observație pe Nather, se îndreptă către ușa pe care o închise cu o răsucire a cheii. Apoi reveni spre judecător.

Se așeză fără fașoane pe marginea biroului. Piciorul stîng se balansa cu regularitatea unei pendule. Își aținti privirea asupra bancnotelor și ridică din sprîncene, împrăștiind teancul cu capătul țevii automatului.

« Trebuie să însemne o sumă bunicică, remarcă el. Există aici argint suficient aproape să mă facă să rup cu principiile mele. »

« Ah! ah! e vorba deci de un furt! » ricană Nather.

Și Sfîntului i se păru că distinge în vocea sa un fel de ușurare.

Simon clătină trist din cap și-și privi victima cu un aer ingenuu.

« Dragul meu judecător, te înșeli, spuse el. Eu remarcasem doar că luptam contra tentației. În realitate, am venit să-ți iau un interviu. Vreau să știu unde te-ai născut și. . . pentru ce; în ce închisoare ți-ai făcut studiile; ce gîndești despre dezarmare, și dacă ai fost întotdeauna la fel de urît. N-am intenția să comit un furt ».

Privirea lui Simon se lăsa din nou asupra bancnotelor, cu un aer gînditor, ca și cum o idee și-ar fi făcut drum, lent, în mintea sa. Judecătorul își umezi cu limba buzele uscate.

«Ce înseamnă toate astea? gîfii Nather.

— Îți repet, e vorba de o vizită amicală, spuse Simon, privind încontinuu bancnotele; dar, gîndindu-mă mai bine, cred că o să iau cu împrumut banii ăștia ».

Nather se încordă în jîlt și strînse pumnii, dar țeva automatului era îndreptată spre pieptul său. Ochii mici ai judecătorului străluceau de minie, în timp ce Sfîntul șterpelea cu mîna stîngă bancnotele, strecurindu-le în buzunar.

«O să mi-o plătești,» grohăi judecătorul.

«Bine-nțeles. Admit că este vorba de o lipsă absolută de tact; dar de ce te arăți așa de bosumflat? Aveam intenția să-ți devin amic. Și astfel, dacă aș fi avut ceva de împărțit cu justiția, te-ai fi forțat să faci să mă achite — așa cum ai făcut-o pentru Jack Irboll. Ce nenorocire că acest băiat a fost victima unui tragic accident ! În sfîrșit, nu poți avea totul. Cu cît m-ai împrumutat, deci? Vreau să-ți las o chitanță ».

Nather se înroși brusc, de minie. O picătură de sudoare îi tremura în josul obrazului.

«Erau douăzeci de mii de dolari », spuse el, cu o voce răgușită.

Sfîntul ridică din sprîncene.

«Nu-i rău, ca preț al singelui ».

Judecătorul ridică capul și o groază subită îi dilată pupilele, dar nu răspunse.

«Scuză-mă, spuse Sfîntul, surizînd. În emoția acestei prime întrevederi, am uitat să mă prezint. Mă numesc Templar — Simon Templar. (Buzele judecătorului deveniseră albe). Sînt Sfîntul ».

Un tremur îl scutură pe Nather care se forță să-și înghită saliva. Spuse cu o voce tremurătoare:

«Dumneata i-ai trimis scrisoarea aceea lui Irboll?»

«Și tot eu l-am ucis, adăugă liniștit Simon. Să nu uiți asta, Nather; dumneata l-ai achitat, eu l-am ucis ».

Judecătorul se mișcă nervos în fotoliu. Deschise gura. Spuse, de-abea suflînd:

«Ce vrei?»

«Nimic, vroiam să discut cu dumneata », zise Simon, foarte calm.

Piciorul său stîng se balansa regulat ca o pendulă.

«Știu o mulțime de lucruri, continuă el. Erai unul dintre prietenii lui Jack Irboll, dacă ar fi să dau crezare articolului pe care l-am citit adineori. Dumneata ești cel care ai semnat permisul său de port-armă — arma cu care l-a omorît pe Ionetzki. Dumneata ești cel care ai aprobat cererea de punere sub libertate provizorie, care ai acordat amînări și tot dumneata ești cel care, cu trei ani în urmă, ai achitat pe Irboll și pe trei dintre amicii săi, acuzați de asasinarea unui tînăr: Billie Valcross. M-am gîndit deci, că trebuie să fii un prieten prețios, și am vrut să te cunosc ».

CAPITOLUL II

CÎND SIMON TEMPLAR ASCULTĂ LA TELEFON ȘI INSPECTORUL FERNACK SOSEȘTE ÎN CONTRA-TIMP

NATHER nu încercă să răspundă. Se prăbuși în fotoliu; cu obrazul schimonosit de furie, îi arunca lui Simon priviri pline de ură. Dar Sfîntul văzuse altele și mai cumplite.

«Cu câteva secunde înainte de sosirea mea, spuse el, cu o voce blîndă, examinai o foaie de hîrtie care pare să prezinte o oarecare legătură cu cele douăzeci de mii de dolari pe care mi i-ai împrumutat.»

«Nu știu despre ce vrei să vorbești.»

«Nu?»

Vocea Sfîntului nu pierduse nimic din blîndețe, dar privirea, brusc, se înăsprise.

«Îți amintesc în cazul acesta, zise el, că ai făcut un cocoloș din acea foaie de hîrtie și că l-ai azvîrlit în coș. E și acum acolo. Aș dori să-l văd.»

Lui Nather i se zbătură pleoapele.

«De ce nu-l iei și singur?» ricană el.

«Pentru că n-am intenția să te pierd din ochi, nici măcar pentru o fracțiune de secundă. Dă-mi hîrtia.»

Pronunțase ultimele cuvinte cu o voce seacă, ce suna ca o pleznitură de bici. Wallis Nather tresări, dar nu lăsă impresia că ar asculta.

Sfîntul nu mai suridea. Balansarea piciorului său se opri. Își dădea seama că judecătorul își aduna forțele și curajul ca să sară, încercînd să apuce automobilul. Ar fi fost, desigur, o nebunie, și Sfîntul știa că el ar răspunde acestui asalt apăsînd pe trăgaci.

«N-o să îndrăznești să tragi », spuse Nather cu o voce guturală.

Pronunță aceste cuvinte ca și cum ar fi încercat să se convingă de adevărul lor.

«A nu îndrăzni, murmură Templar; cuvîntul acesta nu se află în vocabularul meu, ar trebui să o știi. Doar nu sîntem într-o țară unde se poartă revolverul pentru că așa ar cere moda...»

În același timp în care vorbea, Simon căuta să înțeleagă pentru ce rațiuni judecătorul hotărîse să se sinucidă.

Era convins că Wallis Nather nu-și va risca viața pentru douăzeci de mii de dolari. Suma era importantă, dar nu chiar atîta încît să justifice o tentativă disperată.

Nu rămînea deci decît o explicație — cuvintele scrise pe foaia de hîrtie erau prea compromițătoare pentru ca judecătorul să-i permită lui Simon să ia cunoștință de ele.

Sfîntul observa cum victima sa se agita, se contracta, se pregătea să sară. Simon avu impresia că nu va putea face nimic împotriva acestei nebulii. Nather va sări asupra sa și va muri.

Toate acestea nu duraseră mai mult de două secunde. Simon se gîndi dintr-odată că, fără îndoială, în casă existau servitori, că va trebui să bată rapid în retragere, după ce va lua din coș foaia de hîrtie mototolită ghem... .

În clipa aceea se auzi, sfîșiind tăcerea, o sonerie; soneria telefonului care umplu camera cu sunetul său ritmat, insistent.

Nather se întinse ca și cum cuțitul ghilotinei tocmai s-ar fi pregătit să-i secționeze șira spinării. Tremură și se lăsă moale în fotoliu. Își trecu peste fruntea muiată de sudoare o mîină nesigură.

Pe buzele Sfîntului reapăru surîsul; piciorul său stîng începu din nou să se balanseze.

Un aparat de telefon se afla pe birou, lîngă mîna judecătorului.

Un al doilea aparat era așezat pe o mescioară de mahon lustruit, la doi pași de birou. Era, desigur, destinat secretarului magistratului, pentru ca aceasta să poată urmări conversația în același timp cu judecătorul.

Sfîntul întinse brațul și luă receptorul acestui aparat.

« Răspunde, dragul meu, ți spuse el lui Nather, cu o voce persuazivă, pe care și-o ajută și cu o deplasare a automatului.

« Allo. Aici, judecătorul Nather. »

« Aici, Fay », răspunse o voce clară de femeie; o voce amplă, plăcută și caldă, atât de muzicală încât pe Templar îl trecu involuntar un fior.

« Marele Patron dorește să rămâi acasă, seara aceasta, spuse vocea; s-ar putea să aibă nevoie de dumneata. »

Privirea lui Nather devenise ușor încețoșată; ea se îndreptă către obrazul Sfântului.

« Voi. . . voi. . . fi. . . aici, » bîlbîi judecătorul.

« Sper », răspunse vocea.

Și convorbirea luă sfîrșit.

Simon îl observa pe Nather, care, cu receptorul încă la ureche, privea fix înaintea lui, cu gura căscată.

« Foarte interesant », murmură Templar.

Gura judecătorului se închise cu un clănțănit. Nather puse receptorul în furcă și ridică ochii.

« O clientă, » spuse, pe un ton de indiferență.

« Foarte interesant, repetă Simon. Nu știam ca judecătorii să aibă clienți; aceasta, cu o astfel de voce, trebuie să fie frumoasă. Wallis, prietene, îmi ascunzi ceva ! »

« Cît va mai dura această glumă ridicolă ? » mîrîi Nather.

« Atîta timp cît mă va amuza, răspunse Sfîntul. Nu m-am plictisit încă. Cine este deci acest Mare Patron ? »

« Nu voi mai spune nimic, » ricană judecătorul, cu o privire feroce.

« Cu atît mai rău pentru dumneata. »

« Du-te la dracu ! »

« Exact acolo am și eu intenția să te trimit », răspunse Simon.

Se ridică, ocoli biroul și se postă în fața lui Nather.

« Se pare că n-ai înțeles, dragul meu, spuse el. Tonul glumeț pe care l-am luat mai adineiori, nu poate să te fi înșelat asupra intențiilor mele și știi bine pentru ce mă aflu aici. Nu pentru plăcerea de a-ți admira profilul de medalie. Știi cine sînt. Trebuie să vorbești sau. . . »

« Sau ? ! »

Sfîntul își avansă brațul și sprijini țeava armei pe pieptul judecătorului.

« Sau te voi trimite să-i reîntîlnești pe Ionetzki și pe Irboll. »

Un rictus dezveli dinții îngălbeniți ai lui Nather.

« Și fără minciuni », insistă Templar.

Judecătorul își mușcă buzele uscate. Nu venise în contact, timp de treizeci de ani, cu bandiții, fără să fi învățat să deosebească un tip ce joacă tare doar să te intimideze, de altul decis să ucidă.

În timp de Nather, cu gîtlejul contractat, tușea ușor înainte de a vorbi, din-spre culoar se auzi zgomot de pași.

Sfîntul, încordîndu-se brusc, asculta cu atenție. Era pasul egal al unui servitor. Judecătorul ridicase capul; în ochi îi lucea un licăr de speranță; dar apăsarea automatului nu slăbise.

Simon murmură:

« Eroii mor tineri ». »

Se auzi, discret, o bătaie la ușă. Nather îl privi pe Sfînt.

« Întrebă ce vrea, » spuse tînărul bărbat, cu voce joasă.

« Ce este ? » făcu judecătorul.

« Inspectorul Fernack este jos, domnule. Vrea să vă vadă. »

« Să urce ». »

Zgomotul pașilor domoli ai valetului se îndepărtă. Simon își ridică arma.

« Din ce în ce mai bine, spuse el, aprinzându-și o țigară. Tocmai aveam intenția să-l văd pe inspectorul Fernack ». »

Simon fuma cu o plăcere evidentă. Se îndreptă încet spre un fotoliu așezat între două uși-geamuri și-l întoarse în așa fel încât persoana care intra să nu poată vedea, acoperit de spetează, pe ocupant.

Apoi reveni lângă birou, răsturnă cu o lovitură de picior coșul cu hîrtii și luă de jos ghemotocul de hîrtie înaintea ca Nather, furios, să fi avut timpul să intervină. Deschise, cu mîna dreaptă, sertarul de unde judecătorul vruse să-și ia automatul, luă arma și o strecură în buzunar. Se așează, după aceasta, liniștit, în fotoliul pe care-l întorsese cu speteaza spre ușă.

— « Cînd omul dumitale îl va anunța pe Fernack, te vei duce să deschizi. Ai înțeles? »

Nather nu înțelegea ! El sperase totuși că sosirea inspectorului o să-l salveze, o să facă posibil să ia îndărăt foaia de hîrtie, o să-l descotorosească de Sfînt. Dar calmul acestuia nu-l lăsa să presupună că el ar accepta un asemenea deznoadămint.

Simon părea că citește gîndurile judecătorului.

« Automatul va fi invizibil, Nather, spuse el, dar știi că este ușor să tragi printr-un buzunar. Abandonează-ți, deci, proiectele. Cineva va plăti oalele sparte. Judecătorul îi aruncă o privire otrăvită. »

« Într-o zi, spuse el, încet, ne vom reîntîlni. . . »

« La închisoarea din Sing-Sing, ricană Sfîntul. Ne-am înțeles. »

Trase un fum de țigară. Se apropia zgomotul unor pași.

Valetul ciocăni în ușă.

« Inspectorul Fernack, domnule ». »

Simon ridică mîna și Nather se îndreptă spre ușă. Știa că, la spate, automatul îl ținea. Răsuci cheia și deschise ușă. Inspectorul, masiv, lat în spate, se afla în picioare pe prag.

« Pentru ce te încui, domnule judecător? Întrebă Fernack. Frică, cumva? »

Nather împinse ușa, fără să răspundă.

« Eu am încuiat-o », spuse Sfîntul.

Inspectorul tresări și se dădu îndărăt.

« Vrei să învîrți cheia în broască, judecătorule », insistă Simon.

Nather ezită o secundă apoi ascultă.

Fernack se uita, cu un aer stupid, cînd la omul așezat în fotoliu, cînd la judecător. Își dădu pălăria spre spate, și se scărpină în ureche.

« Cine-i tipul? » întrebă el.

« Un nebun ! » spuse Nather, ridicînd din umeri.

Neluînd în seamă sarcasmul, Sfîntul îl studia pe noul venit. Fernack corespundea destul de bine clasicelor semnamente ale unui detectiv american. Luș Simon îi plăcu privirea ochilor săi cenușii, rece și onestă, admiră de asemenea maxilarul puternic al polițistului, semn de forță și curaj. Templar își dădu seama că detectivul — fie că-și cunoștea meseria, fie că nu —, putea fi trecut în categoria excepțional de rară a polițiștilor cinstiți. Și Sfîntul îi adresă viitorului său adversar un suris de sinceră simpatie.

« Ei, bine ! inspectore, murmură el. Sînt foarte dezamăgit; speram că o să mă recunoști imediat ». »

Fernack încreți din sprâncene și privi atent chipul lui Simon. După cîtva timp, dădu din cap că nu.

« Te-am văzut undeva, dar n-aș putea spune unde. »

« Prin urmare, fotografia era rea, spuse Sfîntul. Cu toate acestea, chiar azi după-amiază ai distribuit mai multe copii jurnaliștilor. . . »

Fernack, brusc, înțelese; ochii săi aruncară scînteii. Împingîndu-și falca înainte, făcu rapid trei pași către Simon.

« Dumnezeu! I mormăi el, ești Sfîntul !

« El în persoană. Nu știam că ești prieten cu Wallis, și cînd ai fost anunțat m-am gîndit că aș putea să rămîn ».

Polițistul nu încercă să-și explice prezența, la judecător, a celebrului aventurier care se dădea în vîleag cu o simplitate de copil. Declară imediat :

« Tinere, te arestez. . . »

Dar se opri de-odată, întrerupînd gestul de a-și duce mîna la buzunarul pentru revolver. Nu s-ar fi spus că Sfîntul s-a clintit din loc dar degetele sale strîngeau automatul a cărui teavă era îndreptată spre pieptul polițistului.

« Mii de regrete, spuse el — și era sincer. Ar fi trebuit să fii convins, citind biografia mea, că Sfîntul nu poate fi arestat ».

Fernack privea fix automatul, fără să scoată o vorbă. Ridică privirea asupra Sfîntului. Lui Simon, pentru o clipă, îi fu frică: cu o astfel de bărbie, omul era în stare să nu țină seama de amenințare, și Simon ar fi fost dezolat să-l omoare. Dar Fernack, deși era brav, nu era deloc temerar. El știa, din experiență, că temerarii nu trăiesc mult. De la distanța aceasta, Sfîntul l-ar fi ucis, în mod sigur, și poliția din New York n-ar fi cîștigat nimic prin sinuciderea unuia dintre inspectorii săi.

Fernack bombăni și ridică din umeri.

« Ce înseamnă toate astea? » întrebă el.

« Foarte simplu, o serată amicală. la loc; știi, poate, vreo istorioară nostimă » Inspectorul luă un scaun și se așeză, fără a înceta de a-l privi pe Simon. Pentru că Sfîntul avea inițiativa, era mai bine să-l asculte.

« Ce faci aici? » întrebă el, cu o voce în care străbătea respectul ce-l resimțea față de adversarul său.

Simon îl trimise, cu un gest, pe Nather la biroul său.

« Aș putea să-ți răspund prin aceeași întrebare », spuse în sfîrșit Templar lui Fernack.

Inspectorul îl privi pe judecător cu un aer gînditor; Simon remarcă în această privire un desgust și o antipatie pronunțate.

« În orice caz, n-am venit aici ca să-ți răspund la întrebări », răspunse sec detectivul.

Simon privea rînd pe rînd pe cei doi oameni.

« Cele două brațe ale legii, murmură el; cel ce ține balanța și cel ce mînuiește paloșul. Ar trebui să pozați pentru un grup în bronz: Incoruptibilii ».

Fernack își încruntă sprîncenele și Nather se mișcă în fotoliu, cu un aer stingherit.

Se lăsă tăcerea, imediat întreruptă de vocea bruscă a inspectorului.

« Mai știi și alte povești cu zîne? » mormăi el.

« O mulțime, spuse Sfîntul. Era, odată, un oraș foarte bogat, cel mai bogat din lume. Virfurile turnurilor sale înalte se contopeau cu norii, străzile sale erau pardoșite cu aur. Ar fi trebuit ca aici toată lumea să fie fericită, dar din nenorocire, exista în acest oraș o caracatiță uriașă, ale cărei nenumărate tentacule sugeau prin mii de ventuze, aurul, carnea, sîngele locuitorilor. . . »

« E plictisitoare povestea, îl întrerupse Fernack cu o voce plină de amărăciune, pentru că e adevărată. »

« Fernack, reluă Sfîntul, ştii pentru ce sînt aici? M-am trudit pentru dumneata în după amiaza asta, ducînd la bun sfîrşit una din sarcinile pe care amicul nostru, Nather, ar fi trebuit, în mod normal, s-o îndeplinească. Ionetzki era prietenul dumitale, nu e așa? »

« Ştii o sumedenie de lucruri, spuse detectivul, cu pumnii strînşi. Şi după aceea? »

« După aceea, am descoperit că Irboll era amicul lui Nather, ceea ce explică vizita mea. Şi iată că soseşti dumneata. Iată de ce îţi pun, mereu, aceeaşi întrebare. De ce ai venit aici? »

Buzele lui Fernack nu mai erau decît o linie subţire. Se întoarse către judecător; dar obrazul lui Nather, şiroind de sudoare, rămînea nemişcat. Fernack îl privi din nou pe Sfîntul.

« Eşti curios, » spuse el.

« Să încercăm, în cazul acesta, prin alte mijloace, murmură Simon. Nu e vorba de o întrebare, ci de o traducere. »

« Ce? »

« Marele Patron doreşte ca să rămîi acasă, astă seară. S-ar putea să aibă nevoie de dumneata. »

Simon citase cuvintele necunoscutei, în speranţa vagă că inspectorul va înţelege. Speranţa nu-i fu zadarnică. S-ar fi spus că zvîrlise la picioarele lui Fernack o petardă de dinamită: poliţistul se ridică pe jumătate, făcînd ochii mari. Cît despre Nather, sughiţă ca şi cum ar fi primit un glonţ în stomac.

« Repetă ! » făcu inspectorul, cu o voce joasă.

« Nu înţelegi, spuse Sfîntul, foarte calm; te întreb ce înseamnă fraza asta. . . »

« Pentru cine? » întrebă, scurt, Fernack.

Nather se ridicase, cu pumnii strînşi, cu obrazul crispat.

« Este intolerabil ! gîfii el. Nu poţi să intervii, Fernack, în loc să stai pe scaun şi să-l ascuţi pe nebunul ăsta? »

« Dacă vrei dumneata, spuse el; dar i-ai mai întîi automatul. »

« Mă voi plînge comisarului ! ţipă Nather. O să fac să te destituie. La ce slujesc legile dacă un nebun înarmat cu un revolver poate ţine un judecător la respect, în propriul său cabinet, sub ochii unui inspector de poliţie. . . »

« Şi dacă, întrerupse ironic Simon, gangsterii pot ucide pe agenţi, în plină zi, fără să fie condamnaţi? Ai dreptate, judecătorule; la ce servesc legile? Propun să ţinem un miting de protest. Unde-o s-a-jungem, Dumnezeule? Unde-o s-ajungem? »

Nather se sufoca de furie. Sfîntul se ridică. Avea vaga impresie că era timpul să pună capăt întrevederii. Mînia judecătorului nu-i grăbise cu nimic această hotărîre. Era o pură intuiţie. Sfîntul acţiona întotdeauna astfel. De altminteri, avea altceva de făcut.

Merse spre birou, ridică capacul unei cutii de ţigări, luă una, o mirosi:

« Există totuşi, ceva bun la dumneata, declară el: tutunul. »

« Prieteni, adăogă el, strecurînd două sau trei ţigări în buzunarul de sus al hainei şi vîrînd între buze prima pe care o alesese; prietenii mei, să nu mi-o luaţi în nume de rău dacă vă părăsesc așa de repede. Aveţi, fără îndoială, de schimbat confidenţe. . . »

Se îndreptă către uşa-geam, de-a-nădăratelea.

« Inutil să vă repeziţi, să-mi spuneţi la revedere; asta mă face nervos. »

Şi dispăru.

Fernack rămase ațintit cu privirea spre dreptunghiul negru al ferestrei. Suspina adînc, se ridică, se apropie de fereastră, privi cîțva timp în noapte, apoi se întoarse și spuse cu un aer gînditor:

«Iată un tip care mi-ar place!»

Nather, cu sprîncelele înfruntate, îi aruncă o privire furioasă.

«Poți s-o ștergi și dumneata, zise el; o să mai auzi de mine...»

«Pînă atunci, îl întrerupse Fernack, ascultă ce am să-ți spun.»

Vorbea cu o voce seacă care-i impuse judecătorului.

Ceea ce-i spuse nu-i luă mai mult de cîteva minute: Fernack nu era vorbăreț. Și ignora eufemismele. Își goli sacul cu o brutalitate care-l lăsă pe Nather palid și tremurînd.

Cinci minute după plecarea lui Simon Templar, inspectorul părăsea biroul judecătorului, trecînd prin culoar și scară. Îmbrînci cu o lovitură de umăr valetul slugarnic care insista să-i deschidă ușa, și urcă în mica sa mașină pe care o lăsase lîngă trotuar.

Portiera pocni. Polițistul puse cheia de contact. Și cum apăsă pe demaror simți într-o rînă, între două coaste, apăsarea unui obiect dur. Auzi vocea Sfîntului:

«Încetîșor, inspectore, vom face un mic tur împreună.»

Inspectorul Fernack simți cum i se lasă mușchii maxilarului inferior și cum i se deschide gura.

Încă impresionat de altercația violentă pe care o avusese cu judecătorul, nu-l auzise pe Sfîntul venind. Și cum s-ar fi gîndit la așa ceva? Era firesc, dimpotrivă, ca Templar să fi fugit, punînd două sau trei mile între el și polițist. Situația era atît de neprevăzută, încît Fernack era ca și paralizat. Simon profită de această inacțiune ca să se așeze lîngă inspector.

Acesta își recăpătă în cele din urmă sîngele rece.

«O să facem un tur împreună, spuse Simon. Vreau să-ți vorbesc. Posibil ca și dumneata să ai unele lucruri să-mi spui. Du-mă, deci, unde vrei, excepțînd la postul de poliție.»

Obrazul detectivului era agitat de contracții spasmodice. Există o limită a indignării, un punct de unde curba coboară. Îndrăzneala veselă a Sfîntului îl urcase pe Fernack la acest punct delicat. Făcu mașina să alunece pe pantă.

«Să mergem la Central Park», spuse el.

Dădu drumul motorului și o porni spre a 7-a Avenue. Simon aprinse liniștit țigara judecătorului. Nu pronunțară nici un cuvînt pînă la Times Square.

«Spune-mi, făcu Simon, rupînd tăcerea, m-am săturat să tot țin automatul ăsta. N-am putea să transformăm discuția noastră într-o conversație amicală și... oficioasă?»

«De acord», zise Fernack, fără a întoarce capul.

Simon băgă arma în buzunar și se destinse. Nu se îndoi o clipă că polițistul n-ar fi sincer, acceptînd un armistițiu. Pătrunseră în Central Park prin grilele lui Columbus Circle.

Fernack stopă puțin mai departe, lîngă trotuar și opri motorul. Deschise butonul radioului și-și aprinse o țigară. Apoi se întoarse către Sfîntul și spuse, foarte calm:

«De-a ce ne jucăm?»

Simon înălță din umeri.

«Jucăm același joc, răspunse el. Lucrezi în cadrul legii, eu lucrez în afara ei. Urmăm drumuri diferite, dar ele se întîlnesc. În plus mergi mai repede printr-al meu — dovadă Irboll.»

Fernack privea drept înainte.

« Pentru asta sînt aici, Sfîntule, șopti el. I-am spus azi dimineață comisarului că n-aș putea purta pică omului care ne-ar descotorosi de canaliile astea. Numai că nu poți s-o rezolvi chiar în felul ăsta. »

« Am rezolvat-o întotdeauna astfel, » răspunse, rece, Simon.

« Am datoria să te arestez, să te fac să mărturisești, cu lovituri de baston, să te trimit la curtea cu juri. Am s-o fac, poate, mîine. Ești foarte puternic, recunosc. Ești singurul om care să se poată fâli că m-a ținut, de două ori într-o oră, la cheremul automatului său. Dar, în ochii mei ești un criminal. Noi nu putem oficial, să fim de acord. »

« E perfect de înțeles, » spuse Simon, dar știi pentru ce am venit la New York. Orașul este infestat de bandiți; o curățire bună ar fi salutară. Numai că dumneata esti acolo unde ești ca să mă arestezi, să-i ocrotești pe gangsteri și să ai grijă să nu capete guturai. Cetățenii acestui oraș te plătesc pentru ca numai amicii politicienilor voștri să aibă dreptul să omoare... »

« Și atunci? » îl întrepruse Fernack.

« Și atunci, oficios, ai putea, eventual, să-mi răspunzi la unele întrebări? » Inspectorul mușcă din țigară, și, cu o mișcare a buzelor, o deplasă către celălalt colț al gurii; apoi scuipă cu adresă, pe deasupra geamului lăsat jos.

« Dă-i drumul, » zise el.

« Cine este Marele Patron? »

Fernack se rezemă cu coatele de volan.

« Aș vrea mult să-l cunosc, » spuse el. În general, este un nume pe care gansterii îl dau șefului lor. Al Capone era denumit Marele Patron. Existau și alte porecle, începînd întotdeauna prin același cuvînt: mare. Asta le dădea importanță și plevușca avea astfel un mijloc ușor de a flata pe șef... »

« Avea? » întreabă Sfîntul.

« Da, » răspunse Fernack, aruncîndu-și țigara. Astăzi, este altfel. Marele Patron, înseamnă un tip pe care nimeni nu-l cunoaște; e cel care se află în spatele lui Morrie Ualino, al lui Dutch Kulmann și al lui Red Mac-Guire, și al tuturor celorlalți, dar mai mare decît toți este regele gangsterilor din New York. Cum de-ai auzit vorbindu-se despre el? »

« Am ascultat la telefon. »

« La Nather? »

Fernack se întoarse către Templar.

« Ascultă-mă, » spuse el cu o voce aspră. Tot ceea ce ai spus despre poliția din New York poate să fie adevărat. Nu discut, așa este, era așa și pe vremea cînd eram un simplu polițist. Dar lasă-mă să-ți spun, că într-o zi o să-l am în mîină pe ticălosul ăla, fie el judecător sau nu, și dacă pot să fac să fie condamnat, nu voi ezita nici o secundă. »

« Pentru ce te ambalezi? » protestă Sfîntul, încîntat.

« Pentru că Nather lucrează pentru Marele Patron, așa cum a lucrat Irboll. Dacă l-au avertizat pe judecător astă seară, înseamnă că pregătesc o lovitură. Dacă vreunii dintre ei sînt prinși și aduși la post, vor fi cotonogiți zdravăn. Să nu te înșoești de asta. Cînd îl avem în mîină, nu le mîngîiem obrajii cu pufuri de pudră, te asigur. E singurul nostru mod de a face dreptate. Și eu nu iubesc de loc asta. Fac pe grozavii, dar un baston de cauciuc, asta doare. Și cum sînt șmecheri, au, gata făcute, formele de cerere de punere în libertate, pe care avocatul lor le face imediat să fie semnate de vreun judecător; așa e legea. Și atunci, li se dă drumul. Va veni și ziua cînd semnătura judecătorului nu va mai fi necesară. Pentru moment, trebuie una, cît și un judecător de care să fii sigur că-l vei găsi acasă la el. »

«Înțeleg», murmură Simon.

Fernack mormăi înciudat și-și aprinse altă țigară.

«Cine-i telefona?» întrebă el.

«Nu știu,» spuse Sfîntul.

Fernack îi plăcea, dar n-avea rost să-i spună totul.

«Pentru ce te-ai dus la Nather?» continuă detectivul.

«Îți pusesem și eu aceeași întrebare, dar e inutil să-ți răspund acum. Am ascultat sub fereastră.»

Fernack lăsa să-i scape țigara din gură și ea îi căzu pe genunchi, aruncînd scînteii.

«Ce?» făcu el.

«Mă întrebam dacă o să pleci în urmărirea mea, spuse cu candoare Sfîntul, și așteptam. Fuga prin New York, cu o căprărie de polițiști scai după tine, astea sînt trucuri pentru Charlie Chaplin. Merit mai mult decît atîta.»

Se întrerupse și surise dulce.

«Am admirat bogăția vocabularului dumitale» adăugă el.

Detectivul, aplecat, își ridică de jos țigara.

«Nu țineam la asta! mormăi el. Canalia asta îl achitase pe Irboll, chiar azi. Am fost, poate, deplasat, Cu atît mai rău. N-aș fi putut să tac. Chiar dacă ași fi fost amenințat să redevin un simplu polițist.»

Simon ridicase capul și privea acoperișul mașinii.

«Cum sînt posibile toate astea?» spuse el.

Fernack fuma, cu coatele rezemate de volan. Taxiuri și mașini particulare se încrucișau pe șosea. Deasupra lor, într-un copac, țipa o pasăre de noapte, povestind ce o să-i spună tovarășului ei cînd se va întoarce la cuib.

Luminile de intersecție, roșu și verde, se succedară de două ori, înainte ca Fernack să răspundă.

«Sus de tot, există o organizație politică care se numește Tammany Hall, spuse el înșfîrșit. Ea numește pe toți funcționarii. Ea a creat o știință a alegerilor. Se votează pe grupuri supravegheate. Șeful acestei Tammany Hall este Robert Orcread; supranumit Onestul Bob. În fața primăriei se ridică o frumoasă statuie a Virtuții civice. Înăuntrul ei, dezmăț și cîrdășie.

«Procurorul de district, Marius Yeald, șef al justiției, este din punct de vedere moral, tot atît de drept precum un tirbușon. Cît despre judecători, a se vedea Nather. Aici nu e ca în Anglia; judecătorii noștri sînt aleși; ei se informează despre susținătorii politicii ai acuzaților. Deseori sînt lămuriți, direct, în scopul de a nu comite vreo eroare. Dacă un judecător condamnă un inculpat, protejat, și-a încheiat socotelile — judecătorul, bine înțeles. La alegerile următoare, cedează jîlțul altuia.

«Mai marii politici numesc de asemenea pe comisarul general șeful poliției, care îi ascultă cu credință. S-au înșelat numindu-l pe Quistrom. El refuză să li se supună, s-a făcut respectat, iubit de populație, atît de bine încît celorlalți le e frică de scandal dacă-l revocă. Au în schimb pe judecători de partea lor, deci, la urma urmei, au cîștigat partida.

«Cît despre ucigași, ei depind de politicieni și totodată îi mențin pe aceștia prin teroare. Răpirile și uciderile se țin lanț. Marele Patron este cel ce pregătește loviturile. Dacă ai avea un fiu, o fiică, o soție, care ar cădea în mâinile lor, ai plăti, nu e așa?»

Sfîntul dădu încet din cap că da. Ceea ce Fernack spusese cu brutalitate, el o știa; nu aflase decît nume; era important. Dar avea o altă întrebare de pus.

«Cine este «Papoulos?» întrebă el.

Fernack surse.

«Faci progrese; este contabilul lui Ualino.»

«Aha! făcu Simon. Și cine este, exact, acest Ualino?»

«Morrie Ualino face parte din statul-major al Marelui Patron. Este un bărbat frumos, un Rudolf Valentino, care se îmbracă cu eleganță și circulă într-un automobil închis blindat, păzit de doi oameni înarmați până în dinți.»

«Ce învîrtește, metecul ăsta?» întrebă Sfîntul, cu o strîmbătură de dispreț.

«Ține două sau trei case de joc. E foarte puternic. L-am arestat de două ori, dar n-a stat niciodată în închisoare destul de mult timp cît să-și găurească o pereche de ciorapi de mătase. Dacă poți să pui mîna pe el, strînge-l bine de gît, să nu-i dai drumul, băiete. Asta e tot.»

«Unde poate fi găsit?»

Simon pusese întrebarea cu atîta simplitate, încît Fernack îl privi cu un aer stupefiat. Dar Sfîntul nu glumea.

«În a 47-a Street, între a 7-a și a 8-a Avenue, există un bar care se numește Le Charley. Du-te să-l vezi și încearcă să intri. Există acolo o femeie, Fay Edwards, care ar putea. . .»

Inspectorul se întrerupse: o voce metalică răsuna în interiorul mașinei, vocea unui speaker:

«Alarmă către mașinile de poliție! Alarmă către mașinile de poliție! Viola Inselheim, în vîrstă de șase ani, a fost răpită de la domiciliul părinților săi, din Sutton Place. . .»

Fernack se îndreptă brusc. La lumina farurilor unei mașini care trecea, Simon văzu obrazul polițistului, încordat, atent.

«Asta era», exclamă el.

Apăsă pe demaror. Speaker-ul continua:

«Gangsterii au fugit într-o mașină închisă bej. Număr începînd cu 5 F 3 sau 5 F 8. Inspectorul Fernack este rugat să ia legătura cu postul emițător. Alarmă către mașinile de poliție!»

Simon se ridicase pe jumătate.

«Lasă-mă să cobor», spuse el.

Înainte ca Fernack să micșoreze viteza, Simon și deschisese portiera, sărind pe șosea.

«Mulțumesc» strigă el.

O luă pe trotuar și se rezemă de un copac.

În spatele lui Nather, era Papoulos; în spatele lui Papoulos, Ualino; în spatele lui Ualino, Marele Patron.

Pe foaia de hîrtie făcută ghem erau scrise două cuvinte: «Mulțumesc, Papoulos». Sfîntul le citise, sub ușa-geam, după ce părăsise biroul judecătorului.

Nu mai rămînea decît să urce scara, treaptă cu treaptă. Simon se gîndi că astfel o va găsi, poate, pe misterioasa Fay Edwards.

CAPITOLUL III

CÎND SIMON TEMPLAR DISCUTĂ CU D-UL PAPOULOS ȘI GLUMEȘTE CU MORRIE UALINO

APARTAMENTUL pe care Valcross îl închiriasse la Waldorf Astoria se numea «apartamentul din turn». El era, într-adevăr, situat într-un fel de mic turn, comunicarea fiind asigurată printr-un ascensor special și o intrare separată.

Aceste avantaje îi conveneau în mod particular Sfîntului, care intră fără nici un neajuns și-l găsi pe Bill care-l aștepta.

« Sînt fericit să te văd, Simon, spuse el; mă întrebam dacă nu te loviseși de unele dificultăți. . . »

Templar izbucni în rîs, își aruncă pălăria pe un fotoliu și se apropie de măsuta pe care se aflau o sticlă de whisky, sifoane, ghiță și pahare.

« Credeam, într-adevăr, că voi reveni mai devreme, spuse el; dar a trebuit să-l iau pe inspectorul Fernack, să facem un tur. Așa se spune pe aici, pare-mi-se cînd obligi pe cineva să te urmeze sub amenințarea automatului? »

Ochii albaștri ai lui Simon luceau cu o bucurie malițioasă. Îl privea pe Valcross în timp ce bea. Celălalt aștepta cu răbdare ca tînrul să consimtă să vorbească.

« Slavă Domnului, murmură el în fine, poți găsi *Players* în țara asta. Tutunul vostru american este execrabil, Bill. Crezusem pînă acum că spaniolii fumează cele mai proaste țigări din lume, dar a trebuit să revin la New York ca să descopăr că tutunul poate fi fript pe grătar, fierț, impregnat cu menthol, făcut praf și răsucit în foi de sugativă; toate astea fără să-i facă să se dezguste pe fumători. »

« Dacă asta e tot ce ai intenția să-mi povestești, spuse Valcross, îmi reiau lectura. »

« Mă gîndeam, venind, la maniera aceasta pe care o au gangsterii voștri să ducă cu forța pe oameni să facă un tur. Mi se pare interesant, și am intenția să mă las înhățat ».

Valcross clătină din cap.

« Nu te sfătuiesc, spuse el. Revii rar din astfel de plimbări. »

« Voi reveni, Bill. Cu cît mă gîndesc mai mult, cu atît mă conving că manevra este excelentă. Mai toarnă-mi încă un whisky și spune-mi cum e cu puțință ca bandiții ăștia să aibă o inimă atît de împietrită încît să răpească o fetiță de la părănșii ei? Se numește Viola Inselheim. . . »

Valcross se prindea la paharul Sfîntului. Se duse să ia cartea de telefon în timp ce Simon vorbea.

« Sutton Place, ai spus? »

Așeză volumul gros, deschis, în fața lui Templar.

« Trebuie să fie Ezechiel Inselheim, » spuse el.

« Cine este? » întrebă Simon.

« Unul dintre cei mai bogați agenți de Bursă din New York ».

Sfîntul închise la loc anuarul.

« Și iată pentru ce, conchise el, judecătorul Nather nu va pleca de acasă în seara asta ».

Goli paharul și fumă cîtva timp fără să spună nimic. Apelul radiodifuzat și temerile lui Fernack, totul se explica. Simon se decise să se pună pe treabă fără să mai piardă un minut.

« Vrei să suni și să ceri să mi se aducă cafeaua, îi spuse el lui Bill. Vreau să ies ».

« Odihnește-te mai întîi », insistă Valcross.

Sfîntul se ridicase.

« Te-ai fi odihnit dacă ai fi fost Ezechiel Inselheim? Nu. Hotărît, țin să fac plimbarea aceasta chiar astăzi ».

Zece minute după aceea, revenea în cameră, după ce făcuse un duș.

Nu-și încheiase încă gulerul cămășii și mîneca stîngă era suflecată. Simon își strîngea de ante-brăț, cu un șiret, un toc de piele conținînd un pumnal cu

mînerul plat. Mînerul de fildeş sculptat cobora pînă la înălțimea încheieturii mîinii.

Peste cinci minute, un taxi îl ducea către partea de vest a orașului. Imenșii zgîrie-nori de pe a 5-a Avenue, abandonăți noaptea echipelor de curățire a străzilor, semănau, cu ferestrele lor toate luminate, unor uriașe stupuri de albine a căror cămăruțe erau strălucitoare. Taxiul traversează Broadway, a 7-a Avenue, și se opri în a 49-a Street.

Simon coborî, plăti șoferului și sună la o poartă protejată de un grilaj.

Poarta se deschide.

«Mă numesc Simon. Sînt trimis de Fay Edwards. . . »

Portarul clătină din cap.

«Fay n-a sosit încă, spuse el. Vrei să o aștepti? »

Simon ridică din umeri.

«Am s-o aștept la bar », făcu el, cu un aer nonșalant.

Portarul aruncă o privire în stradă și trase zăvorul.

Simon intră, traversează un culoar larg și pătrunse în bar. Aproape toate mesele erau ocupate de tineri îmbrăcați după ultima modă — vestoane sau pardesie desenînd umeri enormi și bicepși monstruoși, cel mai adesea umflați cu vatelină. Figurile se asemănau toate între ele, cu aceeași privire goală și imobilă, asemănătoare privirii peștilor care au stat mult timp la ghiață. Cîteva femei, din acele blonde fade, pe care gangsterii par a le prefera tuturor celorlalte tipuri feminine.

Simon aruncă asupra celor ce se aflau în sală o privire rapidă și se instalează în fața barului, pe un taburet înalt. Un barman în vestă albă îi puse în față un pahar gol, ghiață, și așteptă.

«Un whisky », ceru Sfîntul.

În sală, conversațiile se reluară. Cînd fu servit, Simon bău o înghițitură și făcu un semn barmanului.

«Cum te cheamă ? » întrebă el.

Omul avea un obraz măsliniu, fără expresie, ochi negri, gene lungi, un păr întunecat ce părea dat cu lac.

«Mă cheamă Toni, » spuse el.

«Și pe mine Simon; sînt din Detroit ».

Barmanul îl privea pe Sfîntul cu atenție.

«Din Detroit », repetă el, ca și cum ar fi vrut să rețină numele orașului.

«Acolo, mi se spune «Simon Patru Ași », spuse Sfîntul.

Barmanul nu părea impresionat.

«Mi s-a spus că ar fi la New York jucători cărora nu le e frică de o partidă tare, » insistă Templar.

«Ce dorești? » întrebă Toni.

«Ași vrea să joc. . . »

Se întrerupse, apoi, privindu-l pe barman, adăugă:

« . . .Cu Morrie Ualino. »

Barmanul, cu o cîrpă umedă în mîină, părea că vrea să șteargă de pe lemnul de acaju lustruit, vreo pată invizibilă.

«Nu știu nimic, zise el; trebuie să-l întreb pe patron. »

Se întoarse pe călcîie, se îndepărtă de-a lungul barului și trecu într-o altă cameră. Simon sorbi o altă înghițitură de whisky. Pînă acum totul mergea strașnic, strata-gema reușise.

După cîteva minute, barmanul reveni.

«Morrie Ualino nu joacă-n seara asta; e Papoulos. »

Sfântul nu se clintii. De la Papoulos, urma ducea la Ualino și nu era deloc surprinzător ca banditul să se ferească. Fără-ndoială Morrie era ocupat; Fernack avea dreptate. Simon ridică umerii, cu un aer de dezamăgire.

« N-am venit să joc la bani mărunți, spuse el. Cine e Papoulos? »

Privirea neagră a lui Toni devenise ușor disprețuitoare.

« Dacă vrei să joci tare, cred că o să-ți țină piept, zise el. După aia, o să te măsoari cu Ualino, îți convine? »

« La urma urmei, spuse Simon, n-am încotro. »

Toni goli o scrumieră și o șterse cu grijă, ca și cum ar fi vrut să-și piardă vremea în așteptarea vreunui client care să-l cheme. Cu ochii coborîți, spuse:

« Ei sînt la hotelul Graylands », e pe stradă, puțin mai sus, pe partea ailaltă. Apartamentul 1713. Să spui că vii din partea lui Charley Quain. »

« Mulțumesc. »

Simon se ridică și puse o bancnotă pe tejghea.

« Mult noroc », murmură Toni, acompaniindu-l cu o privire tot atît de galeșă ca și cea a unei căprioare.

Hotelul Graylands era unul din acele caravanseraieri veșnic pline și care par deșerte, în care clienții se grăbesc, pe culoare, către stradă sau către apartamentul lor.

Ascensorul aurit îl duse pe Simon la etajul șaptesprezece. El o luă pe un culoar unde domnea o lumină cernută prin sită. Bătu la ușa apartamentului 1713. După cîteva secunde, o cheie se întoarse în broască și canatul ușii se întredeschise cu cîteva degete. Privirea unei perechi de ochi reci îl examina pe noul venit cu atenție.

« Mă numesc Simon, spuse Sfântul. Vin din partea lui Charley Quain. »

Privirea nu se clintise.

« Simon, din Denver? »

— Nu, din Detroit. Mi se spune « Simon Patru Ași ».

Portarul înclină ușor capul și întredeschise ușa.

« În regulă, « Patru Ași ». Am fost preveniți. Intră; o să ai cu cine sta de vorbă. »

Sfântul intră, surzînd, într-un vestibul spațios. Acest vestibul comunica cu două camere a căror uși erau închise. În spatele celei din dreapta se auzea zgomotul caracteristic al jetoanelor de șidef.

Portarul împinse ușa și se cădu la o parte pentru a-l lăsa să intre pe Templar. Camera era în realitate un salon, dar toate mobilele fuseseră împinse la perete, lăsînd loc unei mese mari, ovale, acoperite cu pluș verde. O duzină de jucători erau așezați. Cîțiva oameni cu aer arțăgos și brutal stăteau în picioare, în spatele lor; alții stăteau lîngă pereți. O unică sursă de lumină electrică, fixată de plafon, lumina violent masa. Cînd Sfântul intră, toți cei din cameră întoarseră capul pentru a-l privi.

« Simon Patru Ași, din Detroit », anunță portarul, care adăugă, după o pauză:

« Nu vine ca să se amuze, domnilor! »

Cei ce se aflau în umbră, se rezemară din nou de perete. Jucătorii se aplecară asupra plușului verde.

Simon merse către masă și se așeză pe un scaun gol, în fața celui care conducea jocul. O privire aruncată asupra mizelor fu suficientă să-l lămurească: se juca, într-adevăr, tare. Sfântul își aprinse o țigară și-i observă rapid pe jucători. Aparțineau tuturor straturilor sociale, de la « aristocrația » interlopă pînă la drojdia « lumii » new-yorkeze. În dreapta lui Simon stătea așezat un bărbat corpulent care părea a fi un fermier cu stare de prin Midle West.

« Dacă ești în căutare de emoții, șopti el, aplecîndu-se spre Templar, o să fii servit. »

Simon răspunse printr-un suris. Îl observa pe conducătorul jocului, care strânse în fața lui teancuri respectabile de jetoane, plăci de metal și bancnote. Pe obrazul lui oacheș, doi ochi mici, negri, foarte apropiați, păreau cocoțați, sus de tot, sub o frunte proeminentă. Nasul era înfipt de-a curmezișul; poate căpătase poziția asta ca urmare a vreunui pugilat. Gâtul gros susținea acest cap bizar pe trupul enorm al d-lui Papoulos, care-și ridică ochii, susținând privirea Sfântului.

«Așadar, domnule Simon, cât vrei? Plăcile albe sînt de o sută de dolari, cele roșii de cinci sute, albastrele de o mie.»

Vocea era nazală și disprețuitoare.

«Dă-mi douăzeci plăci albastre», spuse el.

Brusc, se lăsă tăcerea. Jucătorii se aplecară înainte. Oamenii așezați lângă perete făcură o mișcare ca și cum ar fi vrut să se asigure că puteau să-și ducă ușor mîna la buzunarul pentru revolver. Fără să clipească, Papoulos numără douăzeci de plăci albastre și le așează în fața lui.

«Douăzeci de mii, zise. Să vedem banii.»

Fermierul cel gros sorbi o înghițitură de whisky și privi fix jetoanele dinaintea lui. Simon scoase cele douăzeci de bancnote din buzunarul pantalonului și împreună cu ele și foaia de hîrtie mototolită.

Cu abilitatea unui prestidigitator, făcu să alunece, cu vîrfurile degetelor, foaia de hîrtie printre bancnotele pe care le așează pe masă. Le numără una cîte una. Cînd apărură foaia, Simon, încetînd să mai numere, făcu un gest neîndemînat ca s-o prindă. Papoulos se aplecă brusc înainte și-l prinse de încheietura mîinii.

«O clipă», spuse Grecul cu o voce seacă și amenințătoare.

Cu mîna stîngă, el luă hîrtia pe care o privi atent cîteva secunde, își lăsă apoi privirea pe bancnote și ridică lent capul. Pe obrajii negricioși apărură două pete roșii.

«De unde ai banii ăștia?» întrebă el.

Nu slăbiše din strînsoare încheietura mîinii lui Simon. Acesta își luă un aer plouat.

«Dar bancnotele astea sînt bune, protestă el, slab; de altminteri ele provin din casa dumitale de bani.»

«Știu, spuse rece, Papoulos; dar nu dumitale îți fuseseră înmîinate.»

Făcu un semn ușor din cap. Simon își dădu seama, fără să se întoarcă, că doi dintre oamenii așezați lângă perete se ridicaseră, ca să vină să se posteze în spatele scaunului său. Ceilalți nu mișcară. Fermierul sufla ca un bou.

Papoulos se ridică.

«Vino, îi spuse el lui Simon; vreau să-ți vorbesc în altă cameră.»

O mîna îl înșfăcă pe Sfînt de gulerul vestonului și-l ridică cu brutalitate. Nu se gîndi să protesteze; de altminteri, ar fi fost inutil. Urmă, cu docilitate, între cei doi paznici, spatele larg al lui Papoulos.

Traversară holul și intrară în camera cealaltă; imediat fu închisă ușa cu cheia. După ce-l perchiționară sumar, îl împinseră la perete. Papoulos se așează în fața lui; paznicii, de-o parte și de alta.

Între pleoapele pe jumătate închise ale Grecului pupilele luceau ca niște puncte luminoase.

«De unde ai avut cele douăzeci de bancnote?»

Sfîntul îl privi cu un aer morocănos.

«Asta nu te privește», spuse el.

Cu o viteză surprinzătoare pentru un om atît de corpolent, Papoulos își repezi brațul drept în spate și-l lovi apoi pe Simon peste obraz. Apoi repetă:

«De unde ai avut cele douăzeci de bancnote?»

Timp de o fracțiune de secundă, Sfântul fu pe punctul să izbucnească, dar se stăpîni. Era absolut necesar să-și joace pînă la capăt rolul pe care-l și-l imaginase. Papoulos va plăti, mai târziu. Lansă către Grec o lovitură prost condusă și dădu în gol. Cei doi paznici se apropiară de Simon și el simți lîngă coaste țevile automatelor.

Papoulos rînji :

« Ori ești idiot, ori nebun. Pentru ultima oară, vrei să-mi spui de unde ai avut cele douăzeci de bancnote ? »

« Le-am găsit într-un tufiș de coacăze, » murmură Sfântul.

— E țicnit ! » declară unul din paznici.

Papoulos ridică mîna, apoi o lăsă să cadă, surîzînd cu un aer răutăcios.

« E-n regulă, amice. O să o știm imediat. Dacă le-ai luat de acolo de unde mă gîndesc, cu atît mai rău pentru tine. »

Se așeză greoi pe pat și ridică receptorul telefonului. Paznicii, nemișcați, așteptau. Unul dintre ei își examină țigara, stinsă, și o reaprinse. Grecul vorbea :

« Alo, judecătorule. . . Aici Papoulos. . . ia spune-mi, am aici un tip care-mi prezintă douăzeci de bancnote și o anumită foaie de hîrtie. . . »

Sfântul văzu cum Grecul se încordează brusc, strîngînd mai tare receptorul.

Paznicul care-și aprinsese țigara zvîrli un rotocol de fum acru. Se auziră pocnete în receptor. Simon își pipăi ușurel încheietura mîinii stîngi, ca și cum ar fi vrut să se asigure că pumnalul era în teaca sa, lipit de braț.

Papoulos puse receptorul în furcă și se întoarse lent către Sfântul. Apoi se ridică și, cu bărbia împinsă înainte, îl cercetă lung pe Simon, cu ochii lui mici și lucioși.

« Ah ! ah ! făcu el. Domnul Simon, nu-i așa ? »

Sfântul surise cu candoare.

« Simon Templar este numele adevărat; dar n-am vrut să te intimidez. »

Papoulos clătină din cap.

« Care va să zică dumneata ești Sfântul ? »

Vocea îi devenise profundă, ca și cum ar fi vibrat de o ură mocnită; ura cuiva căruia îi este foarte frică.

« Dumneata l-ai doborât pe Irboll ? rînji el. Dumneata ești tipul care a venit să curețe New Yorkul ? »

Izbucni într-un ris înfiorător.

« Ei bine ! urlă el, s-a terminat ! »

Se întoarse pe călcîie și dădu ordine celor doi paznici.

Simon nu reținu decît un singur nume, din tot ceea ce Grecul porunci ajutoarelor sale. Manevra îi reușise pe deplin. Dîndu-se pe mîna lui Papoulos, Sfântul o să mai urce o nouă treaptă. Îl trimitea lui Morrie Ualino. Ori, acolo unde era Morrie Ualino, se afla, fără îndoială, și moștenitoarea Inselheim-ilor.

« la-o-nainte ! » ordonă unul din gardienii săi.

« Și cele douăzeci de bancnote ale mele ? » protestă Simon.

Celălalt izbucni în ris.

« N-o să mai ai nevoie de bani, acolo unde te duci, rînji cu răutate. Trebuie să te joci acolo cu jetoane neinflamabile. la-o-nainte ! »

Papoulos deschise ușa. Cele douăzeci de mii de dolari se aflau în buzunarul său drept de la veston. Le pusese acolo cînd se ridicase de la masa de joc. Simon, care nu credea în prezicerile paznicului, n-avea intenția să abandoneze Grecului cele douăzeci de bancnote luate de la Wallis Nather. Trecînd pe lîngă Papoulos, îi puse o mînă pe umăr, cu un aer de cumsecădenie naivă.

« Să nu uiți că trebuie să ne luăm revanșa, spuse el, cu cărțile în mînă. . . »

Unul din paznici îl împinse brutal pe Simon, care strecură în buzunar bancnotele proaspăt redobîndite.

Simon fu urcat în mașină, în spate, cu unul din paznici. Celălalt conducea.

Simțea cum îl apasă pe șold țeava automatului, ca și cum i-ar fi reamintit riscul ce-l urmărea viața. Și își aminti de o duzină de bandiți care-l ținuseră astfel la discreția lor și care acum dormeau sub pământ, sau se pîrjoleau în iad.

Mașina zbura către nord-est. În curînd ieși din oraș, prin Queensborough Bridge, podul care trece peste East River la înălțimea celei de-a 59-a Street, și o luă pe străzile pustii ale cartierului Astoria, apoi pe marele bulevard care duce la Long Island. Sfîntul își aprinse o țigară și se forță să repereze itinerariul urmat de mașină. El se antrenase mereu, metodic, în acest curios exercițiu de memorie, și fiecare yard al drumului parcurs se înregistra în spiritul său ca și pe ceara neatinsă a unui disc.

Traversară suburbiile — Finshing, Garden City, Hampstead. După Riverdale, șoferul încetini mersul și o cîrmi pe un drum desfundat lung de vreo sută de pași și care se termina în fața unei case mici, cu un singur etaj.

O mașină închisă staționa în fața porții.

Cei ce-l păzeau îl împinseră pe Templar afară din mașină și tus-trei urcară treptele peronului. O dată îndeplinite consemnele convenite, portarul recunoscă pe unul din paznici.

« Hello, Joe ! » făcu el.

Și trase zăvoarele.

Holul era luminat de un bec electric de sticlă portocalie, care trimitea o licărire foarte slabă. La dreapta, printr-o ușă deschisă, se vedea un bar, cu un comptoar de zinc. La stînga, golul ușii te lăsa să vezi o sală mare, cu parchet de ceară. Lîngă ziduri, pereți despărțitori formau o serie de loje conținînd fiecare cîte o masă și scaune. Într-un colț, un pian mecanic. Plafonul era decorat cu flori și ramuri de viță, cu frunze și ciorchini, artificiale.

Era, dacă se poate spune astfel, o serbare cîmpenească rezervată pentru gangsteri. Simon nu mai văzuse niciodată ceva mai urît și mai trist.

« Sus ? » întrebă unul din paznici, cel ce avea un cap de gorilă și pe care portarul îl strigase Joe.

Portarul făcu din cap că da.

« Te așteaptă », zise el, privindu-l pe Sfîntul cu curiozitate.

Apoi adăugă :

« Asta-i tipu' ? »

Cei doi gardieni scoaseră împreună un mîrlîit inarticulat, confirmînd astfel că el era « tipul », și-l împinseră pe Simon către scară, în fundul holului.

Urcară pe întunerice. Pe palierul etajului se deschideau trei uși. În fața celei dintîi se plimba încoace și-n colo un bărbat. La trecerea celor trei, i se zbătură pleoapele : pleoape greoaie, ca de crocodil. Trecură prin fața celei de a doua uși și se opriră în fața ultimei. Unul dintre însoțitori ciocăni în ușă; ușa se deschise spre o cameră mai bine luminată decît era cea de la parter. Cu un pas liniștit, Sfîntul intră în vizuina leului.

Văzuse altele și mai reușite. Parchetul era murdar; nici un covor; tapetele îngălbenite și zdrențuite. Lîngă fereastră, doi bărbați așezați pe un pat de campanie, jucau cărți. Ei ridicară pentru o clipă capul, cînd intră Sfîntul, apoi reluară jocul, fără un cuvînt. În mijlocul camerei, o masă pe care lîncezeau rămășițele unui prînz. Așezat îndărătul ei, cu fața la ușă, Morrie Ualino.

Simon îl recunoscă ușor după descrierea lui Fernack, dar nu-l privi decît o fracțiune de secundă : privirea sa rămăsese ațintită pe loc asupra femeii așezată lîngă el.

N-avea niciun motiv să creadă că era Fay Edwards, care-i telefonase lui Nather, și, cu toate acestea, simțea că acestei femei îi aparținea vocea muzicală pe care o auzise. În camera asta mizerabilă, prezența ei șoca, încă și mai mult decît cea a ele-

gantului Ualino. Era zveltă și blondă. Ochii ei aveau culoarea ambrei. Gura era încântătoare. Virsta? Douăzeci și trei de ani, douăzeci și patru, poate. Suficient de matură pentru a poseda acea încredere liniștită care le lipsește celor foarte tineri. Simon era convins că-i va recunoaște vocea, când va vorbi.

Și-i spuse mai degrabă ei, decât lui Morrie Ualino.

« Bună seara ».

Nu-i răspunse nimeni.

Ualino muie o pensulă minusculă într-o sticlută și întinse un strat de lac roșu pe unghia lustruită a degetului său mic. Un diamant, mare cât o alună, îi strălucea pe inelar. Astupă sticluta și-și agită ușurel mîna, așteptînd să se usuce lacul, apoi își fixă privirea asupra Sfîntului.

« Am vrut să te văd », spuse el.

Simon arboră un surîs fermecător.

« Iată-ne satisfăcuți, și pe unul și pe altul, răspunse el. Și eu doream să te văd. Auzisem că ești « Frumoasa New York-ului » și aveam intenția să te rog să-mi împărtășești unele secrete de frumusețe. Sper că-mi vei da adresa coaforului care ți-a făcut această superbă undulație permanentă, Morrie. Dar ar fi trebuit să ceri ultima oară cînd te-ai dus la institutul de înfrumusețare, să ți se albească ușor pielea. »

Se lăsase o tăcere înfrîntătoare. Pe figurile celor doi care jucau cărți se așternuse acea năuceală exprimată pe ecran de actori, care, în clipa cînd primesc o lovitură zdrăvăne de cauciuc în moalele capului, au aerul să se întrebe ce naiba le-ar fi putut cădea în cap.

« Ce-ai zis? » făcu Ualino, cu o voce albă.

« Că aveam intenția să te rog să-mi împărtășești unele secrete de frumusețe, repetă Sfîntul. Semenii cu Papoulos, dar în bine; îmi plac mai ales sprîncenele vopsite în genul Marlene Dietrich. »

Ualino își netezi părul.

« Apropie-te », spuse el.

Era greu să nu ascuți. De altminteri, paznicii săi, ca și cum ar fi ascultat un ordin, îl prinseră pe Sfînt de încheieturile mîinilor și-i răsuciră brațele spre spate. Cu o îmbrîncitură, îl împinseră spre masă.

« Știi ce înseamnă cutia fierbinte »? Întrebă Ualino.

În pofida curajului său, Simon se înfioră. Auzise vorbindu-se despre această moarte oribilă a căreia invenție i se atribuisese lui Al Capone. Simți, timp de cîteva minute, cum îi îngheață șira spinării, dar își recăpătă imediat sîngele rece.

« Da, spuse el; ai preparat-o pentru Viola Inselheim, nu-i așa? »

Se așternu din nou tăcerea. Nimic nu se clinti timp de vreo douăsprezece secunde, decât mîna lui Ualino netezindu-și părul.

« Aha! murmură banditul, o știi și pe asta? »

Sfîntul dădu din cap că da. Obrazul său rămase imobil, dar aflase confirmarea teoriei pe care și-o construise. Nu se înșelase. Lăsîndu-se dus înaintea lui Ualino, descoperise locul unde gangsterii ascundeau copilul. Fernack și oamenii lui l-ar fi căutat în zadar, săptămîni întregi.

« Da, o știi și pe asta, spuse Simon. De ce credeai că m-am lăsat adus aici de cele două gorile ale tale? Secretele de frumusețe, în fond, nu mă interesează. »

« E țișnit! » explică unul dintre cei ce-l păziseră, ca și cum ar fi căutat să-și dea curaj.

Simon surise și privi pe fereastra deschisă. Putea să vadă, în semi-obscuritate, acoperișul care bara cu o linie mai clară partea de sus a dreptunghiului negru. Un burlan lucea în întuneric. De pe pervazul ferestrei puteai ușor sări spre el. Apoi, trebuia să te lași în voia zeilor. . .

Privirea lui Simon reveni asupra lui Fay Edwards. O vedea pe deasupra umărului lui Morrie Ualino. Ea îl observa cu atenție pe Simon, dar privirea sa de culoarea ambrei rămânea de nepătruns.

« De ce-ai venit aici? » întrebă în cele din urmă Ualino, după ce își netezise suficient podoaba capilară.

Sfîntul îl privi drept în ochi, o privire albastră, glacială.

« Am venit să teucid, Ualino », spuse el, calm.

Unul dintre cei doi jucători își mișcă piciorul. O carte căzu pe podea. În liniștea desăvîrșită, ea făcu un zgomot ce păru formidabil.

În aer vibrau încă, asemeni unui ecou, ultimele cuvinte pronunțate de Sfîntul. Tăcerea aceasta copleșitoare nu putea să dureze mult timp: două, trei secunde, poate. Vocea blîndă, implacabilă, a lui Simon, care-i ținea pe toți nemișcați, reluă:

« Sînt Sfîntul, și eu am justiția mea. Azi după amiază l-am executat pe Jack Irboll, așa cum promiseseam. Legea mea e mai puternică, Ualino, și eu nu i-am cumpărat pe judecători. În seara aceasta vei muri. »

Banditul se ridică. Un fulger teribil îi incendiasă privirea.

« Ești puternic », rînji el cu dispreț.

Și lansă o lovitură de pumn în obrazul Sfîntului.

Cu o mișcare precisă a capului, Simon se feri. Mîneca vestonului lui Morrie îi atînge în treacăt obrazul. O clipă după aceea, își trăgea pumnalul din teacă. Gestul îi fusese facilitat de poziția mîinilor întoarse la spate.

Ualino, cu ochii sclipind de furie, se dădu un pas înapoi și lovi din nou.

Și atunci se săvîrși miracolul.

Omul din dreapta lui Templar simți brusc o arsură de foc tăindu-i tendoanele de la încheietura mîinii. Răsfiră degetele și-și privi stupid palma ce șiroia de sînge; zări țîșnind un fulger și-l auzi pe Ualino scoțînd un țipăt.

Nimeni nu văzu și nici nu auzi mai mult. Sfîntul era liber.

Oțelul luci în mîna sa, descrie un arc de cerc. Ualino se prăbuși, ducîndu-și mîinile la piept. Sîngele îi împrôșca degetele.

Nimeni din cei de față nu avusese timp să se miște. Evenimentele se precipitaseră cu o iuteală care paraliză pe cei ce ar fi putut interveni: nu te poți apăra împotriva trăznetului.

Simon ridicase brațul. Sub lovitura puternică a mînerului pumnalului, becul electric se sparse cu zgomotul unei detunături.

Sfîntul țîșni spre fereastră.

Simți o mîină pe braț. Se pregătea să lovească cu pumnalul pe imprudent. . . cînd de-odată își întrerupse gestul.

Mîna, care i se așezase ușor pe braț, nu căuta să-l prindă. Simți, aproape de tot, adierea delicată și subtilă a unui parfum. Un obiect rece și metalic îi căuta mîna. Instinctiv, deschise degetele și le reînchise pe crosa unui automat.

Apoi, prinzînd mînerul armei între dinți, sări pe pervazul ferestrei și, cu brațele ridicate, se azvîrli în gol.

CAPITOLUL IV

CÎND SIMON TEMPLAR CITEȘTE JURNALELE ȘI D-UL PAPOULOS ESTE CONDAMNAT LA MOARTE. —

SIMON se prinsese cu ambele mîini de marginea acoperișului și se răsuci spre spate, ca un arc. Se afla, deci, întins pe burtă pe țigle, cu picioarele spre vîrf acoperișului, cu capul la cîteva degete distanță de bordură. Panta era foarte înclinată,

și Sfîntul, ca să nu alunece în gol, trebuia să se susțină împingîndu-și încontinuu brațele, cu podul palmelor sprijinite de marginea burlanului.

Dedesubtul lui, zărea capul și gîtul celor doi care-l păziseră, aplecați pe fereastră, încercînd să străpungă întunericul cu flacăra palidă a unei brichete. Simon îi auzea mîrîind, așa cum vulpea scăpînd urmăririi unei haite de vînătoare trebuie că aude urlînd și scîncînd cîinii.

« A sărit p'acolo ! »

« Să coborîm să vedem dacă n-a șters-o cu mașina. »

« Mașina ! Am cheia ei în buzunar ! »

Capetele dispărură. Simon auzi pașii străbătînd; pocnetul ușii casei, apoi o lungă tăcere.

Simon slăbi ușor încordarea brațelor și surîse către stele. Avea avantajul pe care-l dobîndesc cei curajoși la o manevră neașteptată. Dacă spiritului omenesc îi place să urmeze căi bătătorite, tot astfel și ucigașii de profesie nu-și pierd vremea să prevadă întorsătura pe care ar putea s-o ia evenimentele ca urmare a vreunei surprize. Pentru cei patru gangsteri alergînd în jos pe scări ca să păzească mașina și să patruleze în jurul casei, era de neconceput ca Sfîntul să nu fi încercat să fugă.

Fernack, cu cîteva ceasuri mai înainte, comisese o eroare asemănătoare. Detectivul și bandiții aveau o scuză : ei înțîlneau pentru prima oară un aventurier îndrăzneț, căutînd situațiile cele mai hazardate, neștiind niciodată nici el însuși ce-o să facă în clipa următoare. Într-o ecuație de acest gen, purtarea lui Simon Templar reprezenta întotdeauna un X dificil de calculat.

După precauții infinite, începu să se deplaseze urmînd bordura acoperișului.

Era un exercițiu pe care manualele de gimnastică nu-l prevăzuseră, dar Sfîntul cu greu putea să-și schimbe poziția. De altminteri, dacă și-ar fi întors picioarele lîngă burlan și capul către vîrfurile acoperișului, n-ar mai fi putut să vadă poziția ferestrei pe care o căuta. Fereastra camerei în fața căreia omul cu ploape de crocodil făcea de gardă în culoar.

În timpul acestei deplasări, unul din cercurile burlanului se îndoi primejdios, și Simon trebui să facă un efort ca să nu țipe. Își încordă mușchii și nervii și trecu peste obstacol. Își dădu seama, cu stupefație, că se gîndea la Fay Edwards.

Ce făcea ea? Sfîntul își aminti brusc, că n-o auzise vorbind, dar totuși era intim convins că ea era femeia care-l căutase pe Nather la telefon. Îi văzuse obrazul cîteva fracțiuni de secundă, între lovitura de pumnal care-l spintecase pe Ualino și explozia becului electric din plafon; privirea tinerei femei nu exprima nici teama și nici oroarea; o lucire sclipise în ochii ei de ambră, și Simon nu înțelesese. Fusese jucăria unei halucinații? Cu toate acestea exista automatul, pe care Simon îl strîngea mereu între dinți. Căuta să dezlege acest mister, în timp ce aluneca, cu migală, de-a lungul acoperișului. Nu rezolvase problema cînd ajunse deasupra ferestrei pe care o căuta și renunță. . . momentan.

După ce riscă, de la nivelul acoperișului, o privire spre curte, care era goală, Sfîntul execută, invers, saltul în arc ce-i permisesse să se arunce pe burtă pe panta de ardez. Agățat cu mîinile de burlan, cu picioarele atîrînd în gol, se lăsă să alunece, cu brațele întinse. În felul acesta, venea cu fața spre fereastră. Fereastra era închisă. Simon, cu o mișcare din șale, își imprimă corpului o mișcare de balans și atinse cu picioarele cadrul vertical al ferestrei. Aceasta nu era prea solidă și trebuia acționat fără a pierde nici o secundă. Sfîntul inspiră zdravăn o gură de aer și se lansă într-un nou balans. Cu picioarele strînse, lovi puternic cerceveaua ferestrei. Cele două geamuri, proiectate violent contra tocului ferestrei, izbîră piatra într-un troznet de geamuri sparte. Simon se balansa mereu, îndărăt, înainte. La momentul

oportun, dădu drumul marginii acoperișului, și luându-și avînt, sări în cameră, unde căzu jos pe covor.

În cameră domnea obscuritatea, dar ochii lui Simon se obișnuiseră cu întunericul. Văzu într-un colț, o formă albă, bucle negre, ochi dilatați de groază care-l priveau fix. Auzi gemete, apoi zgomot de pași pe scară, voci răgușite. Luă automatul cu dreapta, deblocă piedica și constată că încărcătorul era plin de cartușe. Împinse unul pe țevă. Apoi se apropie de copil.

« Să nu te temi, șopti el; am venit să te caut, vreau să te duc acasă la tine. »

Vorbise cu o voce atît de blîndă încît fetița încetă să mai geamă.

« Vrei să te întorci acasă? » întrebă el.

Ea dădu din cap că da, de mai multe ori, cu energie. O luă apoi în brațe și traversă camera. Ușa era închisă cu cheia. Templar strînse copilul un pic mai tare.

« Mergem să facem « bum-bum », Viola, spuse el. Nu ți-e frică de « bum-bum », nu-i așa? Tu ai auzit de pocnitori? De fiecare dată cînd facem « bum-bum », omorîm cîte unul din oamenii răi care au venit să te ia. »

Fetița dădu din cap.

« Îmi place « bum-bum », declară ea.

Sfîntul apropie țeva automatului de gaura cheii și apăsă pe trăgaci.

Detunătura răsună în cameră ca o bubuitură de tun. Din culoar se auzi un zgomot moale, ca și cum cineva s-ar fi prăbușit. Ușa se deschise ușă. Omul cu pleoape de crocodil zăcea lipit de peretele opus. Trebuse să se aplece ca să vadă prin gaura cheii, ce se întîmplă înăuntrul camerei. Jumătate din obraz și mai bine fusese smulsă.

Viola izbucni în rîs.

« Mai fă « bum-bum », zise ea.

« Așa ceva te amuză, făcu Simon. Ei bine ! o să mai auzi și altele. »

Alergă către nișa scării. Ceilalți urcau. Primul dintre bandiți se prăbuși pe ultimele trepte înainte de a fi înțeles ceva. Ceilalți o luară la goană spre parter ca să se pună la adăpost. Simon coborî pînă la cotitura scării și, cu o lovitură bine țintită, făcu să sară în aer becul portocaliu din hol. Domnea acum o obscuritate aproape totală. Nu străbătea decît o lumină foarte slabă dinspre bar și sala de bal.

O limbă de foc sfîșie întunericul. Glonțul făcu serioase stricăciuni tencuielii zidului, la o distanță bunicică de capul lui Simon, care rîse de stîngăcia faimoșilor trăgători americani. El ignora că gangsterii se antrenează la tir apropiat, de la o distanță foarte mică. Pentru distanțele medii și marile distanțe, ei întrebuintează mitraliera. Cînd au improșcat un loc cu cîteva sute de gloanțe, ei speră că unul din ele își va fi atins scopul.

Simon încălecă rampa și se lăsă pe vine în fundul holului, la adăpostul scării.

Un cap nu întîrzie să iasă, prudent, din golul ușii dinspre bar. Simon trase: glonțul se înfipse în cadrul de lemn, la cîteva degete distanță de nasul imprudentului.

În fața Sfîntului, ușa ce dădea în stradă era deschisă; bandiții năpustindu-se înăuntru, nu se gîndiseră s-o închidă. Simon își făcu un calcul rapid. Posibil să mai fi rămas patru oameni. Unul dintre ei supraveghea, bine-înțeles, ferestrele, din exterior. Un altul păzea mașinile. Mai rămîneau prin urmare doi care s-ar fi putut opune la o ieșire. Trebuia să acționeze imediat, înainte ca ei să-și revină din această surpriză care le diminua considerabil mijloacele de ripostă.

Lăsă copilul jos și-l întoarse către ușă. Fetița plîngea, dar frica îi dădea aripi.

« Fugi, îi spuse el la ureche, fugi spre ușă ! »

Ea o porni, scoțînd un țipăt de groază. Omul care se ascunsese în bar sări după ea. Simon îl doborî cu un singur glonte, apoi se năpusti pe urmele Viotei. Vedea pata albă a rochiei ei. Un om se repezi de-a curmezișul drumului. Copilul se opri și începu să țipe.

Automatul lui Simon improșcă un jet de flacără portocalie: omul se prăbuși. O altă armă detună de două ori; gloanțele veneau dinspre casă; trecură foarte sus. Sfîntul o ajunsese din urmă pe Viola; o ridică în brațe.

«E-n ordine, fetițo? spuse el; să nu-ți fie frică; s-a terminat! Mergem acasă.»

Se strecură la adăpostul mașinii care-l adusese. Știa că e închisă. Dacă și cea a lui Ualino era la fel, ar fi fugit pe jos. Dar cheia era în portieră. Simon scoase un suspin de ușurare și deschise, amintindu-și brusc de ceea ce spusese Fernack:

«Circulă într-o mașină închisă, blindată...»

Morrie Ualino era un băiat prevăzător.

Sfîntul închise portiera și apăsă pe demaror. Trebuia să meargă îndărăt și să schimbe direcția ca să întoarcă, cînd țîșniră alte gloanțe strivindu-se de caroserie. Unul dintre ele desenă o stea mare pe geamul portierii, dar sticla specială rezistă. Mașina era acum întoarsă cu botul spre drum. Simon acceleră și claxonă de mai multe ori, luîndu-și adio de la oamenii lui Ualino.

Sfîntul opri mașina în fața unui bloc din Sutton Place.

Lîngă el, Viola dormea. O trezi din somn.

«Poți să te duci singură, de aici, acasă? Piața este acolo.»

Ea dădu din cap că da.

Simon scoase din buzunar o foaie de hîrtie și contură cu creionul micul desen liniar reprezentînd un omuleț purtînd aureolă.

«Să-i dai asta tatălui tău, îi spuse el. Să-i spui că Sfîntul te-a adus acasă. Înțelegeți? Sfîntul te-a adus.»

Ea aprobă din nou. Îi viri hîrtia în mîna micuță și deschise portiera. Viola plecă fugind și dispăru după colțul pieții. Simon dădu drumul motorului. Un sfert de oră mai tîrziu, era la Waldorf Astoria, după ce abandonase mai întîi mașina într-o stradă pustie.

Valcross, în pijama și halat, îl aștepta, așezat într-un fotoliu. Moțăia și tresări din somn cînd intră Sfîntul.

«Viola Inselheim a fost redată părinților săi, spuse Simon. Cît despre plimbarea cu mașina, a fost cît se poate de agreabilă.»

Bill, cu ochii cășcați, îl privea pe Sfîntul, care surîdea, puțin ostenit, ștergîndu-și lama pumnalului.

«L-ai întîlnit pe Ualino?» întrebă el.

Templar făcu un semn că da.

«Ar trebui să-ți răspund, conform tradiției, că s-a dus să-și întîlnească strămoșii», adăugă el. Deschise un birou și luă de acolo o bucată de carton alb, lucios. Pe el erau scrise șase nume dintre care unul — al lui Jack Irboll, fusese barat cu o linie. Sfîntul trase cîte-o linie cu stiloul pe încă alte două nume. Apoi adăugă: «Marele Patron». Ezită o clipă și mai scrise în cele din urmă, jos de tot, pe carton, un nume pe care-l înconjură cu o linie: Fay Edwards.

«Cine este?» întrebă Valcross, plecat deasupra umărului lui Templar.

Sfîntul își aprinse o țigară, ca și cum n-ar fi auzit.

«Și eu aș vrea să știu, spuse el într-un tîrziu. Tot ce pot să-ți spun, este că mi-a strecurat un automat în momentul cel mai critic... În sfîrșit, totul a mers bine, Bill. Sper că lectura jurnalelor de mîine te va interesa.»

Acest pronostic asupra reacției presei americane în privința isprăvilor Sfîntului, fu pe deplin confirmat. Simon însuși rămase uluit, cu toate că modestia nu se număra de loc printre virtuțile sale dominante.

Luă micul dejun împreună cu Bill Valcross. Cei doi bărbați se scăldau în valuri de jurnale. E corect, de altminteri, de a remarca faptul că *Times* și *Herald Tribune*,

credincioase tradiției lor, surghiuneau isprăvile Sfântului într-un colț obscur de pe ultima pagină. Dar entuziasmul altor ziare, între altele *Mirror* și *News*, era delirant. « SFÎNTUL O SALVEAZĂ PE VIOLA ! » urla o manșetă de litere de trei degete. « UALINO EXECUTAT DE SFÎNTUL. ROMEO AL GANGSTERILOR ASASINAT, ÎMPREUNĂ CU VOELSANG. TREI RĂNIȚI. MASACRUL DE LA LONG ISLAND. SFÎNTUL CONTRA RĂPITORILOR DE CCPII. » Erau și fotografii: Viola cu tatăl său; casa unde fusese sechestrată copilă; instantanee, oribile și groțesti, ale victimei. Există chiar și o fotografie a Sfântului, care văzînd-o surise, căci clișeul era excelent.

Simon se ridică, îndepărtă cu piciorul grămada de jurnale și-și turnă o ultimă ceașcă de cafea. Dacă New York-ul se îndoise, o clipă, de autenticitatea Sfântului, dacă poliția și gangsterii crezuseră că personajul fusese creat de imaginația aprinsă a vreunui jurnalist în căutarea unui « document » senzațional, faptele erau prezente, dovedind existența și isprăvile aventurierului.

Aprinse o țigară și fumă cu nespusă plăcere, gîndindu-se la zilele îndepărtate cînd trăise satisfacții asemănătoare. Era bine ca, din cînd în cînd, cite o întîmplare de acest gen să scuture toropeala unei lumi lipsite de vlagă și de vreo credință.

Bill Valcross îl privea pe tînrul om cu un aer înduioșat.

« Te bucuri de un privilegiu, băiatul meu, spuse el. Ești totodată implacabil și misterios. Dar cît timp va dura asta? »

« Destul de mult timp ca să te coste un milion de dolari », replică Simon.

Se ridică în picioare, luă din sertarul biroului cartonul cu numele gangsterilor condamnați și se apropie de fereastra deschisă. Era una din acele dimineți de primăvară cînd New York-ul este într-adevăr unul dintre cele mai strălucitoare orașe ale lumii. Dinspre Atlantic venea o briză răcoroasă; zgîrie-norii scăldați în soare se înălțau orgolioși în văzduhul albastru din care vîntul risipise toți norii. Sfîntul respiră adînc și privi, la picioarele sale, intensă circulație de pe Park Avenue. Un freamăt urca spre el, pîrînd că vine dintr-altă lume. În dimineața aceea, Templar înțelese amestecul de magnificență și cruzime al acestui oraș unic, și pentru ce oamenii se îmbătau de dorința de a-l domina. . . Izbucni în rîs : nu se simțea un dominator, ci un brigand asemenea celor care, de la înălțimea donjonului lor, supraveghează întinderea împrejmuitoare.

« Cine urmează pe listă? » spuse el cu voce tare.

Și privi cartonul pe care-l ținea între degete.

Aceeași problemă era obiect de discuție și într-un imobil de pe a 49-a Street, la *Charley*, în sala din fund.

Era prea devreme pentru ca obișnuiții localului să se afle așezați în fața barului sau la mesciorele din sala cea mare. Domnea acolo o semi-obscuritate lugubră : razele soarelui de-abea se puteau strecura printre perdelele verzi care ascundeau ferestrele. În vestă albă, cu chipul de nepătruns, Toni ștergea mesele fără a acorda nici cea mai mică atenție murmurului ce venea din sala din fund. Barmanul nu părea nici obosit, nici odihnit; era astfel tot timpul celor douăzeci și patru de ore, și n-ai fi putut spune dacă tocmai se pregătea să se scoale sau dacă nu dormise de-o săptămînă.

În sala din fund, spectacolul era mai animat. Erau aprinse toate lămpile, aruncînd pe cei de față acea lumină gălbuie și rece a electricității ce arde în același timp cu lumina de zi. O sticlă de whisky se afla în mijlocul mesei, împrejurul ei pahare. Aerul era greu de fum de țigare.

« Tipu' e țînit », spunea, pentru a douăzecia oară, Heimie Felder.

Își ținea brațul drept într-o eșarfă — publicitate gratuită ilustrînd presupusa nebulie a Sfîntului. Era unul dintre puținii gangsteri care avusese de-a face cu aven-

turierul, fără să-și fi pierdut viața. Reflectase adînc asupra evenimentelor din noaptea precedentă: concluzia se impunea, clară: tipu' era țicnit !

« Dacă l-ați fi văzut ! spunea Heimie. Cînd l-am împins să intre în cameră, la hotel, avea aerul unui prostănac. E întreat : « De unde ai banii ? » Și Papoulos îi trimite o directă în dinți. Și tipu' ripostează atît de încet încît Papoulos ar fi putut să se ducă să mai joace un rînd de cărți și să revină ca să primească lovitura. După aia, Papoulos îi telefonază judeiului Nather, care zice : « Da, tipu' a venit la mine, acum două ore, mi-a umflat cele douăzeci de bilete. » Pă urmă l-am dus la Morrie Ualino, în Long Island, acolo fusese ascunsă mititica. Și tipu' o știa și p-asta. Făceam haz de el. Știam bine că n-o să mai iasă d-acolo, decît cu dricu'. Și iată că unde s-apucă să-l ia peste picior pe Ualino, despre mutra lui, degetele lui, părul lui. Vă spun că e țicnit ! Lui Morrie niciodată nu i-a plăcut asta, da' ălalalt o dădea-nainte. Și d-odată, cu un cuțit pe care l-a scos dracu' știe de unde, uite-l că-mi taie vîna de la mînă. l-am dat drumu'. Îi despică burta lui Morrie, sparge lampa și fuge pe acoperiș. Cînd vine-ndărăt, avea un automat și-o șterge cu mititica în mașina lui Morrie. E țicnit ! »

Dutch Kuhlmann își vîrsă o jumătate de pahar de whisky pe care-l dete peste gît dintr-o înghițitură, fără să clipească. Era un bărbat gras și corpulent, cu părul blond-cenușiu, cu ochii de-un albastru deschis ca porțelanul; semăna cu băieții aceia pașnici care te servesc în hanurile bavareze. Văzîndu-l, nimeni nu ar fi bănuir că băiatul ăsta mare și placid ar fi vîndut în timpul prohibiției bere mai multor state ale Confederației — toate cele din Est. Își impusese supremația cu o cruzime rece. Nu fusese niciodată condamnat. Toți concurenții săi muriseră accidental.

« Păcat că Morrie ne-a părăsit, spuse Kuhlmann; era un băiat de treabă. »

Soase din buzunar o batistă mare de cîrpă albă și-și șterse o lacrimă ce-i stătea atîrnată de colul ochiului. Apoi își suflă nasul cu zgomet. Moartea lui Ualino îl lăsa singurul căpitan al bandeii în serviciul Marelui Patron, dar tristețea lui nu era prefăcută. Dutch Kuhlmann fusese văzut, după ce reușise să-l asasineze pe vărul și totodată concurentul său, retrăgîndu-se la el acasă ca să plîngă o noapte întreagă.

Se ținu un moment de reculegere în memoria lui Ualino. Oamenii lui Ualino, de-acum înainte fără șef, erau prezenți cu toții, gata să se pună sub ordinul lui Dutch. Acesta luă cuvîntul.

« Aș vrea să știu, zise el, ce poate să cîștige Sfîntul din treaba asta. »

« Mai întîi, cele douăzeci de bancnote ale lui Nather, pe care mi le-a luat îndărăt, habar n-am cum, spuse Papoulos. Poate o primă plătită de Inselheim, pentru că i-a adus îndărăt copilul. »

Ochii spălăciți ai lui Kuhlmann se întoarseră lent spre cel ce vorbise. Sub privirea aceasta de oțel, Papoulos simți cum îi îngheață șira spinării. Se gîndi brusc, că dacă Morrie Ualino murise, asta se întîmplase pentru că el, Papoulos, îl trimisese pe Sfîntul la Long Island, fără să-i ridice pumnalul. Oamenii din bandă îl puteau învinovați de neglijență. Îi cunoștea bine: pentru ei, numai rezultatele contau.

Grecul își turnă whisky și susținu privirea lui Kuhlmann cu o siguranță pe care în realitate nu o avea.

« Da, e adevărat, spuse în sfîrșit Neamțul. Sfîntul a scos bani din afacerea asta; suficient de mulți încît să plătească un complice. (Pe Papoulos îl trecură fiorii.) Dar asta nu e totul. Ați auzit ceea ce a zis Heimie. Cînd au ajuns la casa din Long Island, Sfîntul i-a spus lui Morrie : « Am venit ca să te omor ». Și tipul ăsta mai vorbește de justiție. Pentru ce? »

« E țicnit ! » repetă Heimie, ridicînd din umeri cu un aer de plictis, ca și cum ceilalți ar fi fost prea proști ca să înțeleagă.

Kuhlmann îl privi.

« Tipul care l-a ucis pe Irboll, în plin tribunal, și a reușit să fugă, nu e ținut, rînji el. Tipul care a descoperit, într-o oră, că Morrie Ualino o răpise pe mititica Inselheim, și care a găsit un nerod ca să-l ducă la Long Island, nu e ținut. Tipul care poate să găsească un cuțit cînd vrea și să-l ucidă pe Morrie, să găsească un automat și să-l ucidă pe Voelsang, și să fugă cu mititica, asta nu e ținut ! »

Se auzi un murmur de aprobare. Pumnul lui Kuhlmann se lăsă greoi pe masă, făcînd să danseze paharele.

« Voi sînteți cei ce v-ați pierdut mințile, tipă Kuhlmann. Într-o singură zi, Sfîntul îl ucide pe Irboll, pe Morrie și pe Voelsang; ne ia douăzeci de mii de dolari, și voi stați aici, pe scaun, și discutați dacă e nebun sau nu, în loc să vă întrebați cine va fi viitoarea victimă ! »

Se lăsă tăcerea, și ea dură cîteva secunde. Apoi, din afară, cineva bătu la ușa.

« Întră ! » urlă Kuhlmann, și-și turnă din nou whisky.

Ușa se deschise și apărură figura portarului. Era înfiorător de palid. Mîna îi tremura. Întinse un dreptunghi de carton.

« Ce mai e și asta ? » întrebă Kuhlmann cu un aer agasat.

Omul îi dăde cartonul.

« Am auzit soneria, spuse el. Am deschis și am văzut o mîină care ținea asta. Am luat-o. Mîina a dispărut. »

« Am deschis grila, m-am aplecat spre stradă; n-am văzut altceva decît femei care treceau. Vă aduc, prin urmare, obiectul. »

Portarul vorbea pe ton de rugăciune. Kuhlmann nu răspunse imediat.

Ochii săi spălăciți, deveniți dintr-o dată cumpliti, priveau fix cartonul. Pe el era un desen reprezentînd un omuleț al cărui cap era înconjurat de o aureolă. De-de-subt stăteau scrise șase cuvinte care păreau să răspundă exact întrebării pe care șeful tocmai o pusese :

« Următoarea victimă va fi Dutch Kuhlmann. »

Privirea lui Dutch Kuhlmann se deslipi în sfîrșit de pe cartonul lucios și se aținti asupra chipului portarului. Atitudinea Neamțului nu părea se se fi schimbat; trăsăturile sale rămăseseră nemișcate. Zvîrli cartonul pe masă, ca să-l poată vedea și ceilalți, apoi, scoțînd o țigară din buzunarul de sus al vestonului, îi mușcă marginea și scuipă, fără să-l slăbească din ochi pe nenorocitul de portar.

« Vîno aici, puțin, Joe », spuse el în sfîrșit, cu o voce mîeroasă, ce părea plină de afecțiune.

Omul făcu un pas înainte. Tremura.

« Erai un băiat de treabă, Joe », mormăi Dutch.

Joe își trecu limba pe buzele uscate și surîse timid.

« Tu l-ai lăsat pe Sfîntul să intre aici, aseară, nu-i așa ? »

« Ascultă, Dutch, uite cum s-au petrecut lucrurile. Tipu'a zis că o să aștepte în bar. Mi s-a părut că ține povestea. N-avea aerul unui sticlete; și nu mă gîndeam la Sfîntul. »

« Atunci, la ce te gîndeai, Joe ? » întrebă Kuhlmann, surîzînd.

« Mă gîndeam că tipu' era vreun fraier trimis de Fay. Eu, eu deschid ușa; asta-i tot: restul, nu mă privește. Sala era plină și tipu' n-ar fi putut să facă mult rău, dacă ar fi fost periculos. Dacă era vreun guguștiuc bun de jumulit, puteam să fac o gafă închizîndu-i ușa în nas. Și atunci... »

« Și atunci, tu l-ai lăsat să intre... »

« Da. Iată cum... »

« Știi că nu trebuie să lași să intre niciodată pe vreunul pe care nu-l cunoști, afară doar de cazul cînd acea persoană ar fi însoțită de unul dintre noi. E adevărat ? »

« Ascultă, Dutch... »

Kuhlmann își aprinse o țigară.

« Ți-a dat un bacșiș bun, Joe? » întrebă el rîzînd.

Portarul, cu gura întredeschisă, se forța cu disperare să înghită un pic de salivă. Pupilele i se măriseră brusc; îl privea fix pe Dutch, nemișcat precum un munte de carne.

« Nu mi-a dat nimic ! țipă el de-o dată. Asta e o lovitură montată ! Nu mi-a dat nimic. Nu-l mai văzusem niciodată . . . »

« Vino puțințel aici, Joe », spuse Kuhlmann, surizînd mereu.

Îl prinse pe portar de încheietura mîinii și-l trase spre el, ca un tată care vrea să-și dojenească băiețelul. Cu mîna cealaltă făcu un gest rapid, Joe urlă, încercă să dea îndărăt : extremitatea aprinsă a țigării lui Kuhlmann i se înfipse în obraz.

Niciunul dintre ceilalți nu mișcase. Kuhlmann îl slăbi în sfîrșit din strînsoare pe portar. Izbucnind într-un rîs jovial, mătură cu dosul mîinii cenușa căzută pe genunchi, apoi își examină țigara și o reaprinse.

« Ești un băiat de treabă, Joe, declară el. Du-te și așteaptă în bar; o să trimit să te cheme. »

Joe ieși încet, de-a-ndăratelea, cu o mînă lipită de obraz. O teroare de nedescris i se ghicea în privire, dar nu spuse un cuvînt. Ceilalți evitau să-l privească. Ușa se închise și Kuhlmann aruncă o privire circulară asupra celor ce-l înconjurau.

« Tare mă tem să nu-l pierdem pe Joe », spuse el.

Și vocea sa păru că se sugrumă, ca și cum ar fi fost sincer îngrijorat.

Papoulos își răsucea nervos paharul. Degetele îi tremurau. Vărsă puțin lichid chihlimbariu pe degetul său mare. Îl privea fix pe Dutch, știind prea bine că un singur cuvînt, un ușor incident ar fi fost de-ajuns să-i provoace condamnarea.

« Un minut, Dutch » zise el deodată.

Toate privirile se întoarseră către Grec, și, în această unanimă reprobare, Papoulos trebuia să facă un efort ca să vorbească cu o voce sigură. Se precipită :

« Pentru ce să fie ucis Joe pentru o simplă eroare? N-a avut intenția să ne trădeze. Oricine poate să se înșele. . . »

Înțelese imediat că săvîrșise o gravă greșală. Privirea lui Kuhlmann nu se deslîpsea de a sa.

« Ori că e vorba de trădare, ori de o eroare, se auzi o voce în spatele lui Papoulos, rezultatul este același. Fără Joe, Sfîntul nu l-ar fi putut ucide pe Ualino. Nu putem să-i iertăm asta ».

Papoulos nu se întoarse și Kuhlmann, gînditor, clătină doar din cap, lent, cu privirea mereu fixată asupra Grecului. Gîndurile pe care acesta încercase să i le înăbușe își croiau drum în spiritul greoi și metodic al Neamțului, Papoulos le simțea ieșind la iveală, urcînd ca nivelul de apă într-un bazin, și, brusc resimți o senzație de gol în stomac. Intervenția sa atrăsese trăznetul în loc să-l deturneze, dar, în adîncul inimii, el știa de un sfert de oră că era pierdut.

Luă paharul în mînă, sforțîndu-se să nu tremure; dar paharul era plin și lichidul curse pe masă unde făcu o mică băltoacă pe mahon — și pata aceasta avea culoarea sîngelui.

« E adevărat, spuse dintr-o dată Kuhlmann. Ești un băiat de treabă, Pappy. Pentru ce l-ai trimis pe Sfîntul direct la Morrie? »

Papoulos își reținu respirația, apoi sorbi dintr-o înghițitură conținutul paharului său: cuvintele pronunțate de Kuhlmann păreau să-i străpungă creierul precum gloanțele.

« Pentru ce l-ai trimis pe Sfîntul direct la Morrie? repetă Dutch; fără să-l percheziționezi, lăsînd asupra lui un pumnal și un automat? »

«Ești nebun ! țipă Papoulos cu o voce răgușită. Da, l-am trimis la Morrie, știam că Morrie voia să-l vadă. N-avea nici automat, nici pumnal, când a părăsit hotelul. Heimie a zis asta, adineori; el l-a percheziționat. . . »

Heimie Felder se ridicase.

« la ascultă. . . »

« Stai jos ! » țipă Papoulos.

Timp de o secundă, el speră, și vocea i se umflă :

« N-am intenția să te acuz, Heimie, zise el. Spun că Dutch e nebun. După mine, o să vină rîndul tău, și nimeni nu știe unde se va opri. Toți cei ce l-au văzut pe Sfîntul, vor fi acuzați că au trădat. . . »

Se întrerupse și rămase cu gura căscată, fără ca vreun alt cuvînt să mai poată să-i iasă dintre buze.

Vedea țeava automatului lui Kuhlmann ațintită asupra lui, de-a curmezișul mesei. Căldura stîrnită de whisky se stinse brusc.

« Vorbești prea mult, Pappy, spuse Kuhlmann cu voce blîndă. Din fericire, nu gîndești ceea ce spui ».

Grecul încercă să surîdă.

« Să nu înțelegi greșit ce ți-am spus, Dutch, făcu el cu o voce rugătoare. Ceea ce am vrut să zic, e că cel ce trebuie ucis, e Sfîntul. »

« Așa e, aprobă Heimie Felder; să-l ucidem pe Sfîntul. De ce nu ne-am gîndit la asta mai de mult? Personal, sînt gata s-o fac ».

Dutch Kuhlmann surise, dar mîna care ținea automatul nu se clintise.

« Așa e, făcu el. O să scăpăm de Sfîntul, dar n-o să mai tolerăm ca vreunul dintre noi să se înșele. Ești un băiat de treabă, Pappy. Du-te în sala cealaltă și așteaptă; avem ceva de discutat ».

Grecul, imobil, simți cum forțele îl părăsesc dintr-o dată. Suspină, știind că e inutil să prelungească discuția. Îl auzise de prea multe ori pe Kuhlmann pronunțînd formula aceasta care echivala cu o condamnare la moarte și pe care Neamțul o enunța întotdeauna pe un ton patern, cu un surîs: « Ești un băiat de treabă ! Du-te în sala cealaltă. . . »

Se ridică, țeapăn, adunîndu-si ultimele forțe pentru a face pe grozavul.

« E-n regulă, Dutch, zise el. Pe foarte curînd ».

O tăcere copleșitoare se făcu în timp ce Papoulos părăsea camera. Cînd trase ușa după el, curajul îl abandonă dintr-o dată. Simon Templar n-ar mai fi recunoscut în el colosul arogant pe care-l întîlnise cu douăsprezece ore înainte.

Portarul stătea într-un colț, răsfoind o revistă ilustrată. Tresări și ridică ochii văzîndu-l pe Papoulos, dar Grecul nu mai avu nici o privire pentru tovarășul său de nenorocire. Își avea orgoliul lui. Se sprijini în coate de bar. Tom veni și i se așeză în față.

« Coniac » zise Papoulos.

Tom îl servi fără un cuvînt, fără să-l privească. În afara sălii de consiliu, nimeni nu știa ce se petrece dincolo de pereți. Barmanul poate că ghicise, dar chipul său de nepătruns nu trăda nici o emoție. Îi servise de băut Sfîntului. Îl trimisese la hotelul Graylands, poate că era și el condamnat? Dar nu sufla un cuvînt și, cînd Papoulos bău, îi întoarse spatele.

« Altu' », ceru Grecul.

Dar coniacul era neputincios să umple golul pe care Papoulos îl simțea în stomac. Era un om mort: legea gangsterilor nu prevedea nici un mijloc de apel. Știa că în cîteva ore Moartea își va reclama prada, la fel de sigur ca și cum sentința ar fi fost înscrisă de mai multe secole pe cartea Destinului. Nimeni nu va îndrăzni să-l scape de răzbunare. . .

Cînd de-o dată, îi veni o idee. Revăzu, în gînd, figura unui om: un chip bronzat, cu privirea albastră. Apoi revăzu corpul mușchiulos al celui care nu se temea de răzbunarea gangsterilor; un om care era numit Sfîntul. . .

Omul ăsta săvîrșise ceea ce întreaga poliție din New York n-ar fi putut nici-odată să facă. El putea să-l smulgă pe Papoulos morții.

Grecul își dădu la o parte paharul și, pentru prima oară în dimineața aceea, resimți căldura provocată de alcool. Portarul nu știa nimic; Toni nu știa nimic, era imposibil. Dacă Kuhlmann ieșea și observa dispariția lui, o să asmută haita după el, dar va fi poate prea tîrziu. Papoulos aruncă o bancnotă pe comptoar și, fără să aștepte restul, se îndreptă către ușă, mergînd ca un automat, neascultînd decît de revolta instinctivă contra morții.

Avu un gest brusc cu mîna.

« Pe foarte curînd ».

Toni dădu din cap și surise. Portarul condamnat ridică spre el o privire disperată. Papoulos înțelese profunzimea acestei disperări, resentimentul omului care se duce să moară față de cel ce iese liber.

Aerul proaspăt al dimineții i se păru de nesuportat și grăbi pasul. Dacă cineva ar fi încercat în clipa aceea să-l oprească din drum, ar fi ripostat, cu mîna pe revolver.

Mașina sa staționa lîngă trotuar. Deschide portiera și se așeză la volan, apăsînd imediat pe demaraj. Motorul o porni. Papoulos nu știa unde-o să meargă, unde-l va găsi pe Sfîntul. Știa doar că Templar era singurul om care poate să-l salveze. De altminteri, dacă va trebui să moară, va muri în timpul urmăririi. Aruncă o privire în retrovizor: nu-l urmărea nici o mașină.

Dar văzu altceva.

O mînă se agățase de spatele scaunului din față; o mînă bronzată. Apoi un om culcat în fundul mașinii se ridică. Papoulos simți cum inima îi sare din piept; mașina începu să meargă în zig-zag. Cînd Grecul putu să vadă obrazul omului, inima îi zvîcni și mai tare, bătînd cu furie sub coaste.

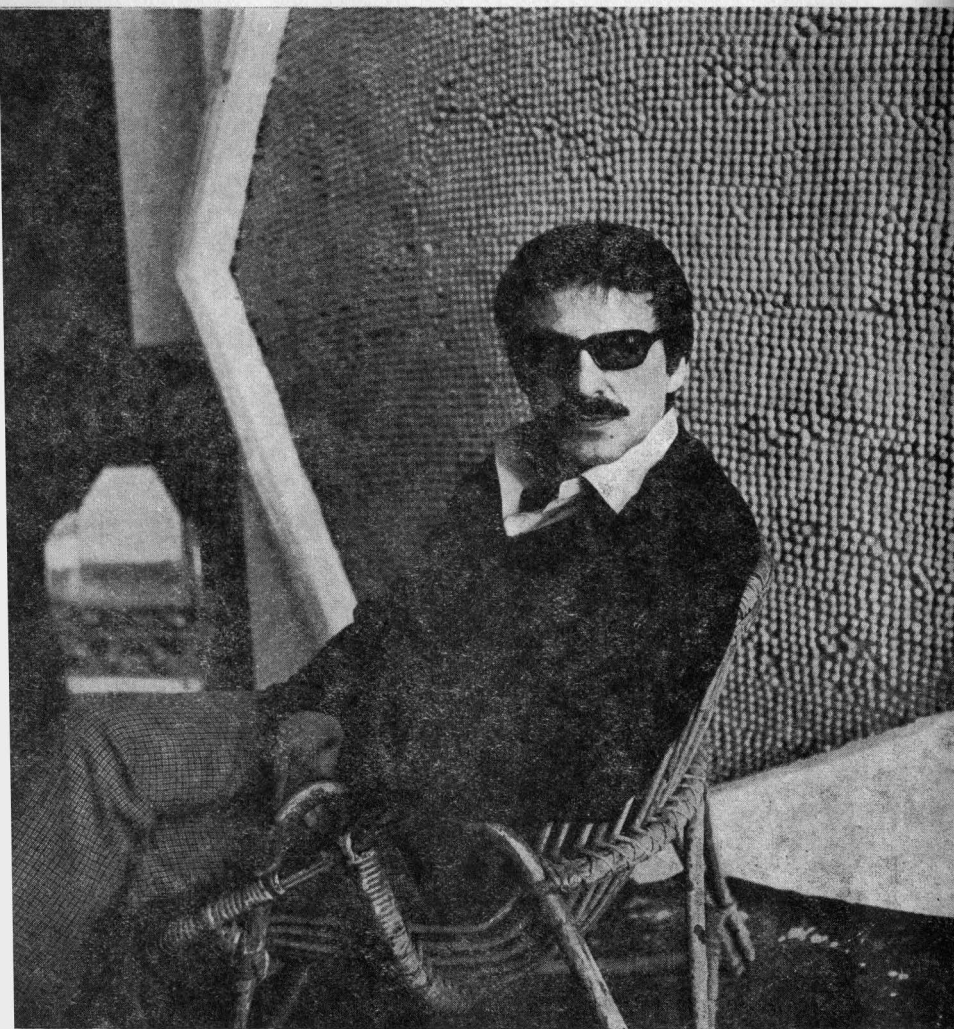
Omul încălecă spatele scaunului din față și se așeză liniștit lîngă Papoulos. Luă automatul electric de la volan și-și aprinse o țigară.

« Ei bine, Pappy? » făcu Sfîntul.

În românește de TEA PREDĂ

(Continuare în numărul viitor)

C O N S T R U C T I E Ș I

HORIA DAMIAN

WALDEMAR GEORGE: ... arhitectura, poezie pură

Expoziția Damian la galeria Stadler (Paris, octombrie-noiembrie 1968) explodează ca o grenadă în mlaștina artei contemporane. Cu excepția enigmaticelor sculpturi-arhitecturi ale lui Constantin Brâncuși citate de Radu Varia în introducerea sa, nimic nu-i prefigurează opera. Într-adevăr, nimic nu vestește într-o lume a tenebrelor (ale cărei simboluri plastice sînt deșeurile și fotoliile gonflabile, structurile zise primare și tuburile de neon, vespasianele fabricate în serie și comics-urile) o renaștere a valorilor spiritului și o înțelegere a misiunii asumate de artist.

Damian e singur în specia lui. Solitudinea sa are un accent tragic. El înaintează cu pași înceți. Elaborează un nou alfabet. Înălță palate și temple pentru regi și pentru zei absenți. Ucenicia și-a făcut-o ca pictor de șevalet. N-are prea mare importanță cum sînt operele sale de început, figurative sau nefigurative. Zadar-nic am căuta raporturile directe sau indirecte între arta sa, care e o proiectare a vieții interioare, poezie mută — și pictura actuală. Spațiul său, materia sa, această materie explozivă, și temele sale sînt create de el, toate. Spațiul lui Horia Damian nu este o idee formulată prin semne, cum era spațiul cerebral al cubiștilor. E o profunzime pe care artistul ne face s-o simțim. Limbajul său vizual se apropie de sculptură și de arhitectură.

După experiențele sale unice în pictură, prin care traduce a treia dimensiune, fără a recurge la scamatoriile *trompe l'œil*-ului și iluzionismului, Damian se impune ca un sculptor cu vocația arhitecturii. Cînd cioplește sau modelează volume izolate, formele lui se prezintă ca arhitecturi sau componente de arhitectură: frontoane, fuse de coloană, capiteluri, antablamente, metope.

Este oare Damian un nou Piranese sau un nou Ledoux? Acest geometru pătruns de magie, e fascinat de arheologie, a investigat teologia. Știe că omul nu

e nimic în afara istoriei, dar nu imită maniera celor vechi. Iar dacă e în dezacord cu purtătorii de cuvânt ai generației sale și dacă evadează din secolul său, el se refuză neo-arhaismului. Dacă piramidele maya îl fac să viseze, dacă se reculege în fața ruinelor auguste ale sanctuarelor dorice de la Atena și Poestum, dacă pietrele pelasgice îl inspiră și-l stimulează, dacă-și amintește de Delfi și Micene, de Karnak și Persepolis, el nu acceptă moștenirea trecutului decât pentru a deschide calea unui viitor luminos. Și dacă toate creațiile sale sînt lecții vii de arhitectură, aceasta se datorește faptului că terminologia sa e aceea a unui maestru al creației, a cărui poezie trubadurescă nu e știință moartă. El studiază cu o pasiune lucidă contrastele dintre proeminențe și adîncituri, precum și modulii, aceste măsuri adoptate pentru a hotărî raporturile dintre părțile unui tot. La el planurile de umbră și planurile de lumină sînt scandate întocmai precum strofele versurilor alexandrine. Cadența lor procură o senzație de armonie și de pace.

Damian vede bine pentru că are simțul divinelor proporții. Arhitecturile lui n-au, pentru moment, nici o aplicabilitate. Sînt — cum spunea Valéry, în celebrul său dialog «Eupalinos» — arhitecturi care cîntă pentru că-și depășesc funcția materială. Ele fac apel la imaginație, care este, după Baudelaire, regina facultăților. Ele pot și trebuie să devină punctele de miră ale constructorilor de mîine, capabili să priceapă că locuința umană e mai mult decât o simplă uzină de trăit, al cărei beneficiar este redus la starea de producător și de consumator. Ele sînt la înălțimea unei civilizații care a depășit societatea industrială avansată și care vizează frumosul — acest miraj sau domeniu rezervat al elitelor —, ca o vastă problemă de igienă socială.

Damian, ca și Brîncuși,¹ pune temeliile unei cetăți ideale. Operele sale sînt, înainte de toate, anticipații. Licențele sale poetice produc scandal. Dar el nu se poate hotărî să se joace de-a ucenicul vrăjitor. El știe că în artă nu există progres.

El nu acceptă estetica mașinistă și nu face niciodată confuzie între o bazilică și o autogară sau o aerogară. Inițiator al unei ordini fără timp, artizan al unui stil monumental, el îi egalează pe cei mai mari.

« La Galerie des Arts », nr 65, februarie 1969

MICHEL CONIL LACOSTE: întreaga adîncime a misterului

Pornit de la constelațiile exacte și rafinate care-l înrudeau, acum zece ani, cu tendința cea mai subtilă a abstracției stricte, Damian a ajuns astăzi la o foarte stranie pictură-obiect, care nu seamănă cu nimic din ceea ce cunoșteam și combină obsesii din cele mai neobișnuite cu ambiția de clasicism.

Nimic mai insolit decât aceste suprafețe colorate făcute din mii de granule neregulate juxtapuse și prinse într-o masă mată galben aprins, negru, albastru azur și albastru de noapte. Se observă ici și colo cîteva lipsuri, ca și cînd un roză-

¹ Mă refer la Brîncuși, autorul Porții sărutului, al Mesei tăcerii și al Coloanei fără de sfîrșit

tor ar fi ciupit, noaptea, din turta de mălai sau ca și cum o furnică ar fi deranjat boabele de icre. Aceste acumulări insistente, triumfal tactilo-vizualului și al saturației cromatice, se încadrează cu o majestate remarcabilă prin incongruență în cornișe și frontoane dorice, de un alb atenian.

Rolul acestei elaborări granulate este, evident, de a *arăta* albastrul, galbenul, negrul, mai subliniat decât dacă ar fi pur și simplu întinse pe o suprafață, ca pentru a le *declina* identitatea, și aceasta este în totală conformitate cu arta de azi, în care modul cum este desfășurată lucrarea are o foarte mare importanță în raport cu ceea ce propune. Damian, de altfel, vede totul în particule și în elemente. La celălalt pol, aceste construcții din poliester (material la care Damian a recurs printre primii), aceste arcuri frînte, aceste capitелuri decalate, aceste tronuri albe și aurii, niciodată perfect simetrice înălță spre cer o arhitectură impracticabilă, dar care degajă o extraordinară impresie de evocare. Un zeu mîndru pare tocmai să fi plecat din ea sau trebuie parcă să se întoarcă s-o locuiască; Damian însuși, care abia semnează acest mobilier al Cicladelor, pare că se retrage în împrejurimi cu o discreție cu atât mai mare cu cît pictura sa cîștigă acum în îndrăzneală, ocupînd cele trei axe ale spațiului și întreaga adîncime a misterului.

« Le Monde », 31 oct. 1968

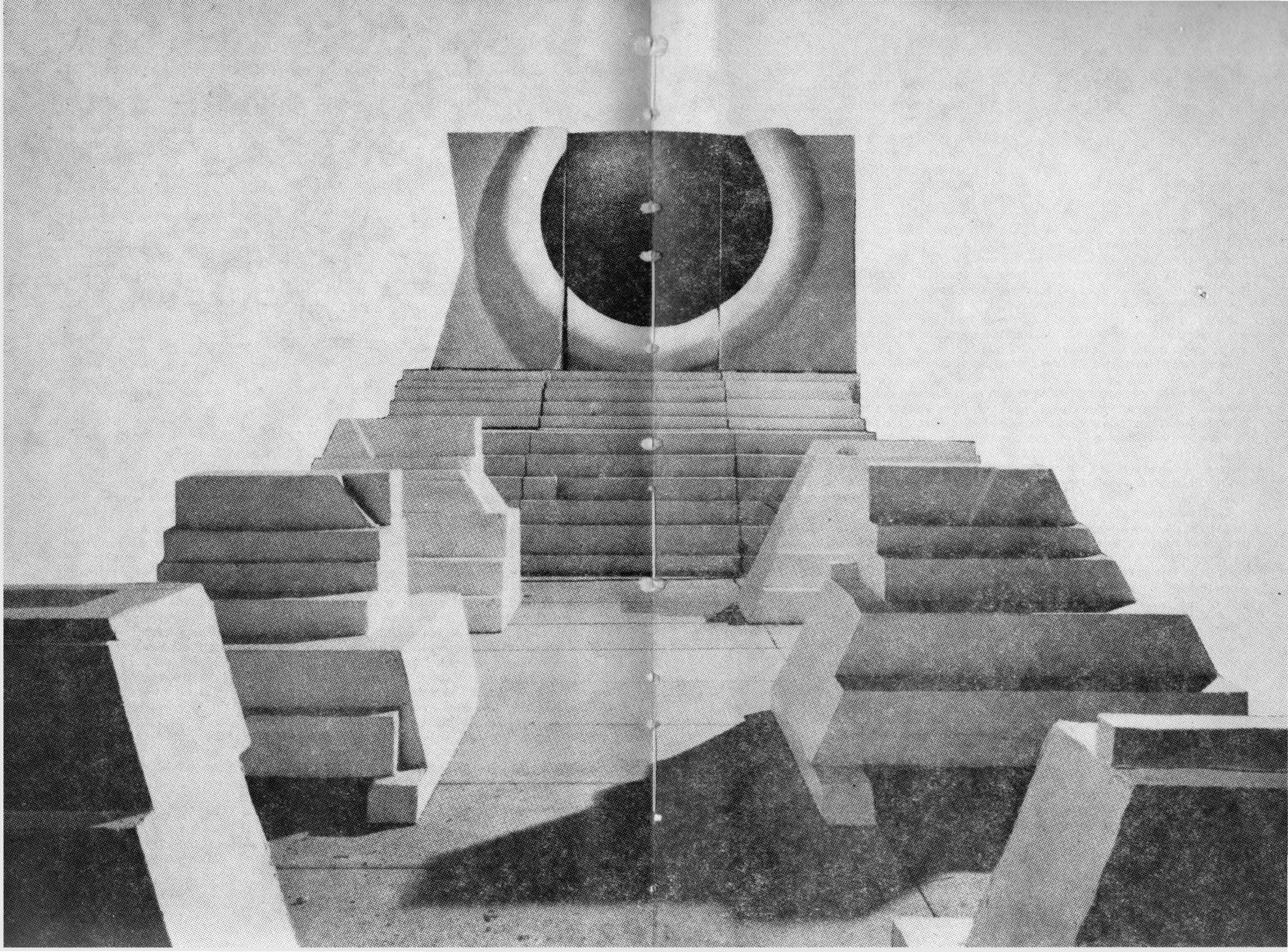
MICHEL TAPIÉ: opere de artă totale

Opera lui Damian nu conține să-și dezvolte fecunda ei continuitate contradictorie: o inteligență în slujba unei sensibilități. Poate că în aceasta și numai în aceasta erau șansele de a avea opere închegate, așa cum așteaptă acum publicul, fiind din ce în ce mai saturat de repetirile experimentale ale celui mai dubios conformism.

Așa cum numele lui Saint-Jean de la Croix, adesea citat în scrierile actuale, înseamnă trei scurte poeme rezultate din mai bine de zece ani de disciplină thomistă (fără de care el n-ar fi cu nimic mai mult decât atîți alți inspirați), tot așa și momentele stării de inspirație, în care artistul hotărăște că o operă este terminată, într-un act definitiv în care trebuie să dea ceea ce e mai bun în el, — creatorul și amatorul exigent nu pot fi de o eficacitate continuă decât dacă aduc o realizare estetică și etică la scara necesităților plenare de azi. În acest caz, structurile morfologice integrează cel mai operant dintre mesajele mitic-artistice în opere de artă totale și numai în ele: și anume la limita la care cuvintele, neputincioase în a explicita vreun criteriu de calitate, au creat însă comunicarea cea mai eficace între aceste opere și cei ce nu sînt ei înșiși nimic altceva decât amatori de artă pasionați de căile unei estetici necesare, dacă nu chiar, așa cum sînt eu convins, ale unei etici. La această scară opere ca aceea a lui Damian aduc nici mai mult nici mai puțin decât o vrajă, o vrajă din acelea de neconceput în afara celor mai înalte criterii ale calității artistice.

Prefață la Expoziția Damian, Galeria Stadler, martie 1960

Aspect din ultima expoziție
(Galeria Stadler, Paris) ►

De la șocul senzațional produs de expoziția Damian în această Galerie Stadler în martie 1960, au trecut mai bine de patru ani, timp în care artistul român și-a adaptat în modul cel mai fericit un limbaj iconografic cu puternice efecte decorative, de un neo-bizantinism exaltat și baroc. Se poate oare vorbi azi de o mutație bruscă, în felul trecerii anterioare — în 1959 — de la stricta bi-dimensionalitate aluzivă la pasta densă și la aurul greu? E vorba mai curînd de o aprofundare logică a unei evoluții normalizate a demersului. Icoana informală devine o arhitectură și imaginea o formă, la dimensiunile unei sinteze originale. Suportul-plan nu mai e decît un pretext din care evadăm în asemenea măsură încît ajungem să-l negăm intelectualmente, și să ne luăm față de el întreaga libertate. Acești pereți jumuliți, aceste portice cu frontonul concav, aceste grosimi opulente, aceste suprafețe surmontate de creneluri evocă riturile majestuoase și solemne ale unor străvechi religii dispărute, splendori religioase uitate sau încă neredescoperite, un « altunde » cultural născut dintr-o sumă de amintiri transcendate de o imaginație activă: ceea ce ne propune Horia Damian nu sînt nici obiecte, nici picturi, ci locuri de întîlnire care dezvoltă un spațiu, definesc o arhitectură, impun un drum și un comportament.

Nu e lipsit de însemnătate să notăm că la Damian culorile fundamentale evocă, deosebindu-se doar prin cîteva nuanțe tonale, sinteza trinitară a lui Yves Klein, conținută în flacăra focului: auriul, albastrul și rozul. De asemeni nu încapе îndoială că în amîndouă demersurile, dincolo de unele divergențe de particularitate, stă aceeași intuiție cosmică și tendință de însușire, aceeași voință posesivă de impregnare prin culoare. Dar fundamentalismul purificator al lui Yves Klein (asceza albastrului deschizînd vidul) face loc aici pompoasei somptuozității a templelor orientale.

. . . Horia Damian a făcut primul pas. Nu va rămîne pe loc, va merge mai departe, fără îndoială, adîncindu-și viziunea sa arhitecturală și cosmică. Poate că în ochii urmașilor noștri — atît de apropiați și atît de depărtați totodată — din anul 2000, el va apărea ca precursorul acelor temple noi prin care va fi trecut spiritul celei de a doua Renașteri, ca profetul unei arte la scara unui umanism nou. Miza e mare și evenimentul merită să fie salutat ca atare, în Parisul anului 1964.

Prefață la Expoziția Damian, Galeria Stadler, iunie-iulie 1964

PAUL WALDO SCHWARTZ: referiri la spațiul necuprins

(. . .) La Galeria Stadler, artistul român Damian — nu exact pictor și nici sculptor, ci anume un magician — se confruntă pe el însuși cu cealaltă față a monedei. Este o artă a semnelor, dar a unor semne ce ies din funcția lor de simbol pentru a deveni realități independente. Mai înainte, tema lui Damian erau piramidele, fetișuri ierarhizate ce purtau în ele o nostalgie arhaică, așa cum un parfum este conținut și nu descris. Acum formele au devenit mai ales tronuri sau frontoane

masive purtînd în ele referiri la spațiul necuprins, fragmente de baldachin, amintind de cerul filtrat sub bolțile catedralei.

Autenticitatea experienței stă în faptul că senzația e nealterată, nedistilată în vreun jargon de finețuri și de savante inocențe. E ceva din orientalele *conundrum*, din fațadele bizantine, dar nimic decorativ în obiectele lui Damian. Dacă vocabularul lui Ipoustéguy este explicit și chiar verbos uneori, aceste observații sînt la Damian implicate și strict subînțelese. Dimensiunea lor este aceea a arhitecturii. Dacă mișcarea lui Ipoustéguy e către interior, către un punct central al persoanei înțîia singular, o convergență acută către sine, aceea a lui Damian e în sens contrar, către suprafață, venind de la un izvor ascuns în adîncuri, uneori uitat.

« *Studio international, journal of modern art* », dec. 1968

PIERRE MAZARS: românii

Românii sînt la înălțime în această toamnă pariziană. Damian prezintă la Galeria Stadler monumentale construcții în lemn pictat. El făurește mari arhitecturi ce amintesc piramidele aztece și tronurile medievale. Albe, albastre, de aur. Uneori, în centru, o mulțime de boabe negre ce dă sugestia de stup sau de caviar, pare să miște, să fremete. Încadrarea e netă și amplă. Damian e făcut pentru spațiile mari.

« *Le Figaro Littéraire* » 4 noiembrie 1968

RADU VARIA: un adevărat tărîm al spiritului

L-am simțit pe Damian dincolo de timp, nu în « actualitate » adică, ci în anticipație și în același timp în tradiție (— vast teren de acumulare sensibilă).

Gîndindu-mă la operele sale din ultimii ani — suprafețe pictate (stele, ceruri, repetiri de elemente), materii în relief, suprafețe bombate, discuri, piramide — și pînă la începutul perioadei construcțiilor, nu mă pot împiedica să constat un demers logic. Pictorul abandonează suprafața, abordînd cea de a treia dimensiune, resimțită de el ca o necesitate fundamentală.

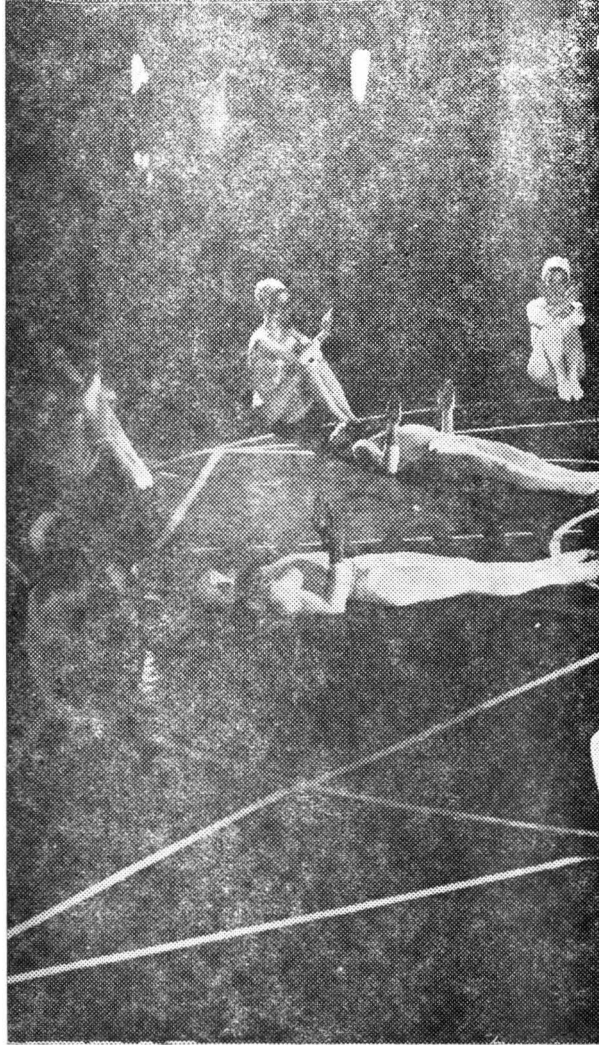
Construcțiile actuale ale lui Damian nu sînt nici picturi, nici sculpturi, nici obiecte. Sînt arhitecturi somptuoase, încărcate de o înaltă spiritualitate.

Ca și opera lui Brîncuși, opera lui Damian este meditație. Meditație, în care particularul face loc universalului. A vorbi de simbol e inutil, la acest nivel totul e simbol.

Într-un univers în care arta nu e admisă decît la nivelul vizualității și al valorilor materiale, și în care oamenii uită prea adesea esențialul, salut această expoziție ca pe un adevărat tărîm al spiritului.

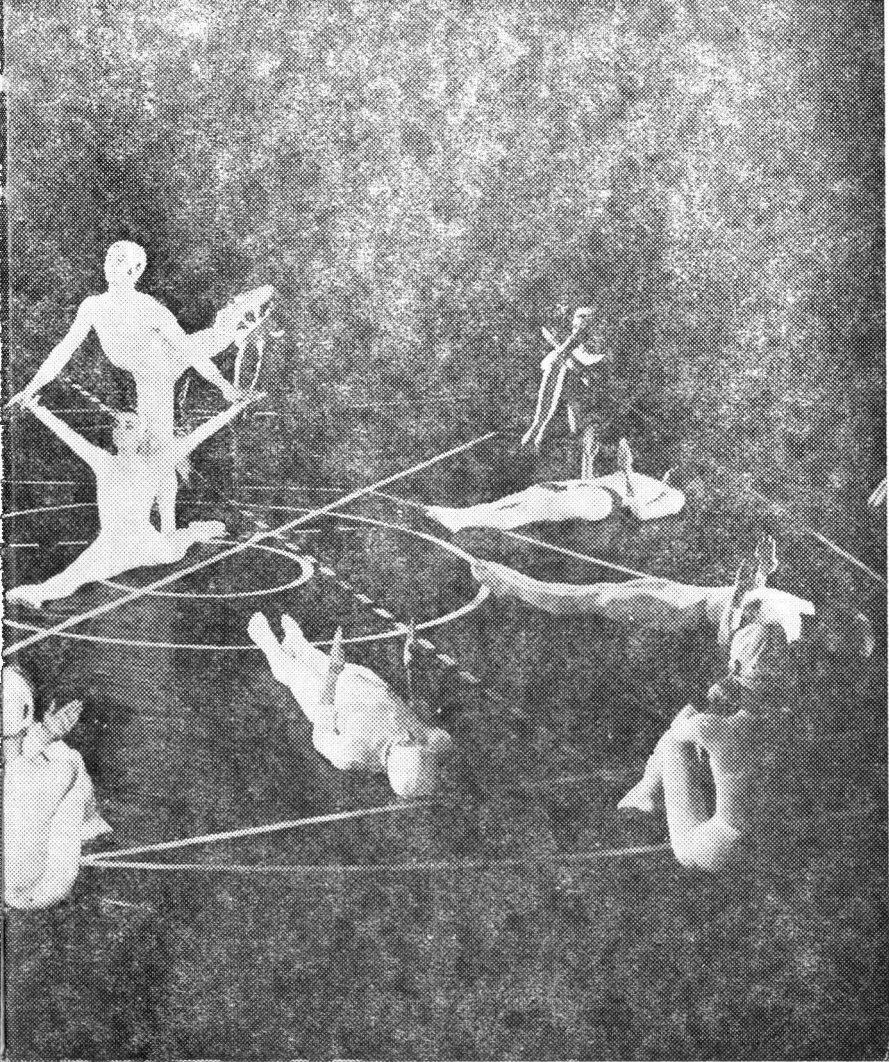
Din Prefața Expoziției Damian, Galeria Stadler, octombrie 1968.

Omagiu lui Brâncuși

TEA PREDA

Chore-studio.
Parabole
în alb și negru

Transformând podium-ul scenei într-o parabolă în alb și negru — un linoleum negru peste care se suprapun, se întretaie, se alătură sau se distanțează linii nete, albe —, coregraful Alexandru Schneider nu propune enigme, nici inconsistente jocuri decorative. Trasate cu rigoarea unui geometru îndrăgostit de tăcerile severe ale formelor pure, cercurile concentrice, distanțate inegal, romburi, pătratul și diagonalele ce străbat cu precizie marea pată de întuneric, sugerează, dincolo de aparentul lor calm imperturbabil, tot atâtea posibilități de surprindere, provocare și ieșire din anonimul a hazardului, a accidentalului, ca și cum rolul lor ar fi de a da consistență și contururi, mereu altele, unei magme de haos și neliniște.

Béjart, în celebra sa coregrafie realizată după *Simfonia a IX-a* de Beethoven, s-a folosit de un sistem asemănător de linii orizontal-geometrice; dar acesta nu a avut în economia baletului un rol funcțional ci mai degrabă unul indicativ-spațial, necesar amplasării unui număr neobișnuit de mare de dansatori, pe o scenă impresionantă prin amploare.

Ele rămân, în schelăria delicată și complexă a baletelor lui Alexandru Schneider — acest tinăr ce și-a început nu de mult cariera de coregraf, impulsționind crearea Chore-Studio-ului de balet contemporan din Timișoara —, constante linii de susținere, răspntii ale hazardului devenit realitate, acrocuri ale informului tinzând spre stabilitatea formei; de fapt, câteva linii esențiale, o reducere a posibilului sentimental și ideatic la câteva ipostaze-cheie, care ar putea fi: prezența, dispariția, iubirea, moartea, singurătatea, ceea ce este și ceea ce devine, experiment și transcendență, materie și spirit. De unde și tonalitatea gravă a metaforelor sale coregrafice, bemoli într-un acord ce ocolește floriturile spumoase sau grațios frivole.

Un cuplu de îndrăgostiți, decăzuți din perfecțiunea lor paradisiacă printr-un accident ce putea fi ocolit (*Chore-Patetica*, balet inspirat de partea întâia a *Simfoniei nr. 6* în si minor de Ceaikovski), încearcă cu gesturi dezolate, să regăsească inefabilul. Dar lucrul este imposibil, starea de grație s-a risipit. Doar fundalul pe care s-a desfășurat povestea a rămas același: o imensă pânză abstractă, cu riguroase meandre, schimbătoare ape verzui lunecând geometric în necunoscute spații sub lumina unui sor aprins, roșu.

Decorul pictorului Zoltan Molnar — neofit plin de har al scenografiei coregrafice, pe care grupul de dansatori ai Chore-Studioului are privilegiul de a-l fi atras în pasionanta lor incursiune —, este de fapt o pânză mărită la dimensiunile unui fundal de scenă, conferind baletului, prin simpla sa prezență, tensiunea unui dialog niciodată întrerupt. Un dialog enigmatic (de care s-au simțit seduși mulți dintre marii pictori moderni, printre care Picasso, Chagall, Fernand Leger, Braque, Chirico, Derain, Rouault, Miró), stîrnind tulburătoare rapeluri între formele și vibrațiile cromatice, aparent îngrădite spațial de limitele pânzei, dar atât de libere în abstracta lor reverie, și trupul dansatorului, expresie însăși a dinamice, a plenitudinii vieții formei.

Am regăsit acest dialog și în baletul *Șase zile dintr-un an* (pe muzică de Anton Webern), dedicat dansatoarei Irinel Liciu. O piesă coregrafică de cameră, cultivînd nuanța, patosul reținut, forța emoțională a mișcării învăluite în discreție, redînd fluxul unei inevitabile dialectice sentimentale, cu trecerea de la prezență la dispariție, apoi la treptata uitare și din nou la altă prezență. Dansatori în maiouri negre apar, precum amplificări, proiectări, ecouri sau doar umbre ale gândurilor celor doi protagoniști; uneori mișcările redau acuitatea trăirii, sau subtile introspecții afective, sau vagul, ceața memoriei; altele ele se desfășoară în pauze, gesturi tăcute încărcate de gravitate și neliniște. Siluetele dansatorilor lunecă pe fundalul reprezentînd un fel de glob mare, cu reflexe roșcate, în care se înfige vîrfurile ascuțite al unui triunghi ce se deschide în raze simetrice, asemenea unui evantai în griuri și verzuiri prelungindu-se pînă în plafonul scenei, triunghi traversat și el, la rîndul său, de un semicerc, ca un imens curcubeu. Uneori, în globul ce sugerează un soare ce se scufundă, sau este pe punctul de a țîșni dintr-o apă cu tente cenușii (ipostazele afective diferite în care se găsește personajul principal conferă acestui simbol cînd semnificația sfîrșitului unei trăiri, cînd cea a debutului unei alteia), pulsează intens, precum o inimă agitată, o pată de roșu aprins. Fundalul-decor rămîne, în abstracta sa visare, o invitație la o aventură spirituală deschisă.

Memento, balet inspirat de *Simfonia a X-a* de Gustav Mahler, abordează o temă des regisibilă, sub o formă sau alta, în operele coregrafice: tribulațiile, ezitățile, drumul deseori pierdut și regăsit, în căutarea absolutului, aspirația spre ideal, spre desăvârșit. Mutînd conflictul pe alt registru, acordînd termenului de ideal sensul transcendentului, și înfruntînd acest transcendent cu pămîntescul, cu teluricul, într-un joc ce se va termina printr-un inevitabil divorț, baletul *Vis cosmic*, pe muzica cu același titlu a lui Th. Grigoriu, transpune, la cheie coregrafică, Luceafărul eminescian.

Regăsești și în aceste baletе predilecția pentru orchestrația unor grupuri plastice, purtătoare de semnificații și simboluri, pentru atitudinile sculpturale, pentru un adagio modern cu cambrări și înlănțuiri îndrăznețe, cu deschiderea largă, insolită, a plié-ului adînc lateral, conferind trupului acea grație barbară ce putea părea, cîndva, un sacrilegiu admiratorilor diafanelor zboruri ale elfilor și silfidelor.

Vocabularul clasic-academic este cultivat cu grijă (și simți efortul coregrafului și al dansatorilor de a-i exprima acuratețea și rigoarea), dar în el se strecoară accente noi de o plasticitate mai nervoasă, devenită limbaj curent în baletul contemporan. De altminteri, raportul între termenii clasic și modern, în creația coregrafică pe plan mondial, a încetat de mult să mai exprime o antinomie (marii coregrafi moderni din zilele noastre sînt primii să o recunoască; disputa se mai poartă periferic, de neavizați care confundă primele decenii ale secolului nostru cu al șaptelea) și ceea ce contează este tonalitatea operei, ritmul ei, problematica, spiritul ce o animă, aura ce o-nconjoară.

Lucru care explică de ce, gîndit de Alexandru Schneider în stil clasic, baletul *Omagiu lui Brîncuși* apare de fapt ca cel mai modern din promițătorul spectacol de debut al Chore-Studioului.

Conceput ca un triptic (*Poarta Sărutului, Masa Tăcerii, Coloana fără sfîrșit* — muzica, Tiberiu Olah și Aurel Stroe), baletul este o prolegomenă, sobră și subtilă, la sensul creației brîncușiste.

Trupurile dansatorilor, mulate complet în maiouri albe, cu capul acoperit de căști de asemenea albe, lăsînd liberă doar urechea — precum o scoică surprinzînd, în răsfrîngerea ei senzuală, șoapta ascunsă a materiei —, sugerează volume de piatră dense și suple totodată, prefigurînd, prin alambicate gestații, metamorfoza în spirit, în idee.

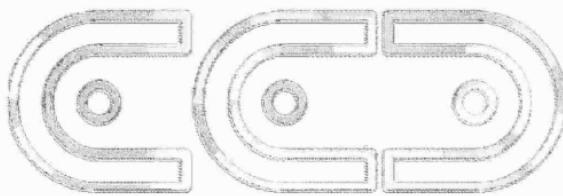
Totul este, desigur, o aluzie la universul artistic brîncușist, nu un joc de simetrie cu sculpturile sale. Există și elemente care, formal, îți aduc aproape imagini precise ale operei, dar ele apar fulgurant, la capătul unor procese complicate de zămislire. Căci ceea ce l-a interesat pe coregraf a fost tocmai această gestație, această ciudată alchimie, această vînzoleală și bolborosire a materiei care, trecută prin incandescente retorte, naște abstracta idee.

Trupurile, — materie tulbure, informă —, se caută orbește, se ating, cu vîrfurile degetelor, cu palmele, cu genunchii, cu umerii, cu coapsele, se înlănțuie, totul este sărut, zămislire.

Uneori apar în mișcare elemente de folclor arhaic, de un straniu hieratism; trupurile ascultă glasul pămîntului, suportă metamorfoze, sînt stilpi ai morților, timpul ce se scurge.

Din magma obscură, haotică, se ivește, penibil, ideea.

Materia tinde spre verticalitate; fiecare trup se înalță, zvîcnește într-o geometrie din ce în ce mai riguroasă, mai precisă, mai precisă sfredelitoare, împungînd aerul, romburi din ce în ce mai exacte, mai nete, rotindu-se, rotindu-se, căutînd infinitul.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

